

Barnevernets stemmer

En diskurs og profesjonsteoretisk orientert analyse av
fenomenet barnevernfaglig kompetanse

Heidi Aarum Hansen

INST FÖR SOCIALT ARBETE

Skriftserien 2015:2
Institutionen för socialt arbete
Göteborgs universitet

Heidi Aarum Hansen
Design og grafisk produksjon:
MOOD Grafisk Design AS, Sarpsborg
Tryck: Ineko AB, Göteborg 2015
ISBN: 978-91-86796-96-9
ISSN: 1401-5781

Abstract

Title: The voices of child welfare - A discourse and professional theoretical oriented analysis of the phenomenon of competence in child welfare
Author: Heidi Aarum Hansen
Key words: Competence in child welfare, claimsmaking, jurisdiction, power, discourse
ISBN: 978-91-86796-96-9
ISSN: 1401-5781
Internet: <http://hdl.handle.net/2077/40831>

The superior aim of the thesis is to study which professional arguments various participants in the child welfare area have employed in order to explain, influence and legitimize their understanding of the phenomenon competence in child welfare. The general theoretical perspective of the thesis is social constructivistic, more exactly theories about discourses and professions. I have been inspired mainly by Michel Foucault (1972), Norman Fairclough (1995) and Andrew Abbott (1988), and central concepts in this thesis are jurisdiction, claimsmaking, power and discourse. Through the perspective of constructivism, this thesis will not focus on what professional competence in child welfare is. The aim of the thesis is instead to present how the conception of the professional work is created through the language idiom. In order to attain the aim of the thesis, I have analysed texts that, in the period 1992-2012, primarily have been found in the periodical *Norges Barnevern* (Child Welfare in Norway). However, I have also analysed central policy documents, such as for example Reports to the Storting and Norwegian official reports. The thesis has a qualitative design.

The research issues focus on the following aspects: Which participants' voices are heard? How do various participants make their voices heard? Which professional conceptions are behind what is said? The results show that there are various professions that claim to have a right to point out the direction as to how competence relative to child welfare may be understood. In other words, it is not reserved for professions with a professional background in social work. With the aid of legal claimsmaking, lawyers are constructed as guarantors of legal protection, and as useful to society. The competence that is referred to is the one that may be governed through rules of law. In addition, the findings show that psychologists make several attempts at creating a role as carriers of knowledge within child welfare. With an emphasis on evidence based knowledge and affiliated research, we see tendencies towards psychologicalization of the work related to child welfare. We also see tendencies to professional antagonism between child welfare officers and social workers, where both professions are made into spokesmen for their own professional territory. The competence which is claimed to strengthen the child welfare's professional legitimacy is mainly connected to evidence based explanatory models. The evidence discourse claims the requirement to reduce the use of professional discretion, and implicitly in these discussions, there are thoughts to the effect that the work related to child welfare is not as complex that it may not, to a certain extent, be standardized. The competence which is attributed value is also linked to requirements for cost efficiency. In this context, the findings indicate that lawyers and psychologists, to a greater extent than social workers and child welfare officers, fit in, or have adapted to the new administrative models, and to the requirement that complicated assessments within the professional practice, should be replaced by efficiency and evidence based package deals.

Forord

Jeg vil benytte anledningen til å takke alle som har bidratt til at arbeidet med doktorgraden har vært en lærerik og morsom prosess. Jeg starter med tidsskriftet Norges Barnevern. Tusen takk til alle dere som har sørget for at det norske barnevernet har et eget tidsskrift – det er jeg veldig stolt av at vi har. Så til alle skribentene – det har vært en glede å kunne fordype meg i det dere har skrevet.

Videre vil jeg rette en stor takk til professor Peter Dellgran, som har vært min hovedveileder i denne skriveprosessen. Din forskererfaring, og ikke minst din analytiske innsikt har gitt innspirasjon og motivasjon. Gjennom gode spørsmål og konstruktive tilbakemeldinger har du utfordret meg til nærmere ettertanke og videre utforskning. Takk for entusiasme og faglig generøsitet Peter, uten din veiledning hadde jeg ikke kunnet skrive denne avhandlingen. Hjertelig takk for all støtte og hjelp, også i forbindelse med min sykdom. En spesiell takk går også til alle dere som har lest manus underveis i prosessen. Takk til Helena Johansson som kommenterte teksten på mitt mellomseminar. Spesielt takk for at du påtok deg ansvaret for å være min biveileder i den avsluttende fasen av skriveprosessen. Takk for faglig støtte og omsorg – du og Peter har vært et bra team! Så en takk til Anette Bolin for engasjement og faglige innspill i forbindelse med mitt avsluttende seminar. Takk for overgripende synspunkter og detaljerte kommentarer på teksten. Seminaret var en veldig god opplevelse som inspirerte til videre arbeid med teksten. Hjertelig takk til Margareta Bäck-Wiklund og Torbörn Forkby for jobben dere har lagt ned sammen med meg i lesegruppen. Tusen takk for skarpsynte kommentarer og klarsynte råd til forbedringer av teksten. Den hjelpen jeg har fått av dere er uvurderlig.

En spesiell takk går til Ingegerd Fransson som helt fra første stund bidro til at jeg følte meg hjemme på institusjonen. Takk for omsorg og velvillighet, institusjonen er heldig som har deg Ingegerd. Takk også til mine «med-doktorander», for hyggelige lunsjer og faglige diskusjoner. En spesiell takk til Manuela Sjöström og Siv Britt Björktomt, turen til Göteborg ble annerledes etter at dere hadde disputert. Ellers vil jeg takke ledere ved Høgskolen i Østfold for en fantastisk tilrettelegging av innspurten, og for støtte i forbindelse med min sykdom. Takk til kollegaer som har tatt jobben med å utdanne studentene mens jeg har fordypet meg, jeg gleder meg til å være mer sammen med dere igjen. Takk også til biblioteket ved Høgskolen i Østfold, som helt inn i det siste

bidro med å hente frem og bestille bøker/artikler. Den hjelpen setter jeg veldig stor pris på. Før jeg går over til å takke familie og venner, vil jeg også takke Eirik Kvam (AVATAR oversetting) for hjelpen med den engelske sammenfatningen, og Jeanette Hansen (MOOD Grafisk Design AS) for arbeidet med grovkorrektur og layout.

Så en stor takk til familie og venner for at dere har stått ut med meg i denne forskningsprosessen. Takk for koselige invitasjoner til reiser, gode middager, og andre sosiale og kulturelle innslag. Herlige minner! Sist men ikke minst vil jeg takke min Jan Ingar, og jentene. Det har vært veldig inspirerende at vi jentene har gjennomført høyere studier samtidig. Jeg er mektig stolt av dere, Tone, Line og Susanne. En spesiell takk til Tone og Ola som har gitt oss lille Oscar. Å bli mormor/morfar og bestefar er en glede større enn alle andre! Så til deg min kjære Jan Ingar. Med kjærighet vil jeg takke for alt du har gjort *for* meg, og sammen *med* meg i denne skriveperioden. Du er en fantastisk mann og bestevenn. Sammen har vi lykket i å hente frem barnevernets stemmer!

Fredrikstad i august 2015

Heidi Aarum Hansen

Innhold

Abstract.....	3
Forord	5
Kapittel 1 Bakgrunn for valg av tema	11
Innledning.....	11
Avhandlingens hensikt og problemstillinger	18
Avgrensinger og fremgangsmåte.....	19
Tidligere forskning	21
Avhandlingens struktur	25
Kapittel 2 Barnevernets historiske utvikling	27
Innledning.....	27
Filantropien og utviklingen av barneredningsanstalter	27
Barneasyl og oppdragelsesanstalter	29
Fra barneredning til barnevern	31
Barnevern eller samfunnsvern?.....	33
Et barnevern i utvikling.....	36
Det store skillet – velferdsstaten på sitt beste?.....	37
Dagens organisering av det norske barnevernet	41
Utviklingen av barnevernspedagogutdanningen (bachelor i barnevern).....	43
<i>Offisiell status som sosialarbeidere og innføring av rammeplaner</i>	<i>45</i>
Utviklingen av barnevernet som fagfelt	47
<i>Fagorganisasjonenes rolle for utviklingen av barnevern som fagfelt.....</i>	<i>47</i>
Kapittel 3 Teoretiske og analytiske perspektiver	49
Innledning.....	49
Sosialkonstruktivisme	50
Diskurser og makt	50
Teoretiske perspektiv på diskurs og diskursive praksiser.....	52
<i>Utsagn og diskursive formasjoner</i>	<i>53</i>
<i>Nodalpunkter</i>	<i>54</i>
<i>Hegemoniske/dominerende diskurser og motdiskurser.....</i>	<i>54</i>
Teoretiske perspektiver på profesjon og juridiksjon.....	55
<i>Profesjoner som kunnskapskultur - profesjonsdiskusjoner.....</i>	<i>56</i>
<i>Det performative og organisatoriske aspektet</i>	<i>57</i>
Juridiksjon – båndet mellom yrket og en bestemt oppgave	59
<i>Profesjonalisering og claimsmakingsprosesser</i>	<i>62</i>
<i>Profesjoner, menneskebehandlende organisasjoner og bakkebyråkrater</i>	<i>64</i>
<i>Profesjon og skjønn</i>	<i>67</i>
<i>Profesjon og diskurs</i>	<i>68</i>

Kapittel 4 Metode, material og analyseverktøy	71
Innledning.....	71
Metodisk tilnærming	71
<i>Analytisk tilnærming – kvalitativt design</i>	<i>72</i>
Det empiriske materialet	74
Analysen – slik jeg gjorde.....	78
<i>Første tematisering</i>	<i>78</i>
<i>Andre tematisering</i>	<i>80</i>
<i>Tredje tematisering.....</i>	<i>82</i>
Metoderefleksjon.....	83
<i>Diskursive ansatser som teoretisk og metodisk tilnærming.....</i>	<i>83</i>
<i>Om reliabilitet og validitet</i>	<i>85</i>
<i>Lokalisering, koherens, strenghet og håndverksmessig kvalitet</i>	<i>85</i>
<i>Forskerposisjonen.....</i>	<i>87</i>
Kapittel 5 Barnevernfaglig kvalitet - Rettssikkerhet, effektivitet og tverrfaglig samarbeid.....	91
Innledning.....	91
<i>Analysekapitlenes struktur og relasjon til hverandre.....</i>	<i>91</i>
Rettssikkerhetsdiskursen	94
<i>Saksbehandling og juridisk kompetanse</i>	<i>95</i>
<i>Tidsfrister som kvalitetsindikator</i>	<i>99</i>
<i>Faglig skjønn</i>	<i>102</i>
Effektivitetsdiskursen.....	108
<i>Målstyring som virkemiddel.....</i>	<i>109</i>
<i>Fagideologiske endringer</i>	<i>114</i>
<i>Forvaltningsreformen som kvalitetsindikator.....</i>	<i>116</i>
Samarbeidsdiskursen	119
<i>Samarbeidskompetanse som hemmer</i>	<i>120</i>
<i>Samarbeidskompetanse som fremmer</i>	<i>123</i>
Diskusjon	125
Kapittel 6 Troverdighet og faglig kunnskap.....	131
Innledning.....	131
Troverdighetsdiskursen.....	131
<i>Barnevernets status.....</i>	<i>133</i>
Barnevernets forhold til media	135
<i>Et åpnere barnevern</i>	<i>138</i>
Kunnskapsdiskursen	142
<i>Praktisk kunnskap</i>	<i>143</i>
<i>Evidensbasert kunnskap</i>	<i>147</i>
<i>Kritisk blikk på evidens – ikke gull alt som glitrer</i>	<i>152</i>
<i>Biologi som rettesnor</i>	<i>156</i>
Diskusjon	163

Kapittel 7 Medvirkning som premiss for faglig utvikling	169
Innledning.....	169
Brukermedvirkningsdiskursen	169
<i>Brukerens erfaringskunnskap.....</i>	<i>170</i>
<i>Nye ord- ny praksis?.....</i>	<i>175</i>
Barn som aktører - barnediskursen.....	181
<i>Kunnskap som fremmer barns deltakelse.....</i>	<i>181</i>
<i>Praksis som hemmer barns deltakelse.....</i>	<i>183</i>
Diskusjon	187
Kapittel 8 Profesjonalisering, utdanning og forskning.....	191
Innledning.....	191
Utdanningsdiskursen.....	193
<i>Styring gjennom rammeplaner.....</i>	<i>193</i>
<i>Utdanningsnivået i barnevernet.....</i>	<i>201</i>
Forskningsdiskursen	207
<i>Institusjonalisert kunnskap – kompetansesenter.....</i>	<i>208</i>
<i>Forskningens funksjon.....</i>	<i>211</i>
<i>Forskningskompetanse.....</i>	<i>217</i>
Diskusjon	222
Kapittel 9 Barnevernets stemmer – avsluttende diskusjon	227
Avslutning.....	227
Avhandlingens resultat.....	227
Profesjoners posisjoneringer.....	229
<i>Juridisk claimsmaking – eliminering av risiko for å sikre barnevernfaglig kompetanse.....</i>	<i>230</i>
<i>Psykologisk claimsmaking – spesialisert kunnskap bidrar til kvalitetsøking i det barnevernfaglige arbeidet.....</i>	<i>233</i>
<i>Barnevern som felt i sosialt arbeid vs. eget fagområde – tendenser til profesjonskamper.....</i>	<i>235</i>
Diskursive forandringer – barnevernfaglig kompetanse som et bevegelig mål.....	237
<i>Effektivitet som overordnet norm i barnevernet.....</i>	<i>238</i>
<i>Myndiggjøring og effektivitet – to sider av samme sak.....</i>	<i>243</i>
<i>Forskning som redningsplanke.....</i>	<i>244</i>
<i>Sosiale prosesser.....</i>	<i>245</i>
Avsluttende refleksjoner – praktiske implikasjoner	246
Summary	249
Litteraturreferanser	261
Vedlegg.....	277
Årgangspresentasjoner av tidsskriftet Norges Barnevern i periode 1992 – 2012	277

Bakgrunn for valg av tema

Innledning

Denne avhandlingen handler om det norske barnevernet. Mer spesifikt har jeg undersøkt hvordan kompetanse som fenomen har utviklet seg i en barnevernfaglig kontekst, og mitt fokus har vært å se nærmere på hvordan ulike aktører har uttrykt seg om kompetansebehovet i barnevernet. I denne sammenhengen har jeg analysert tekster som har vært å finne i tidsskriftet Norges Barnevern i tidsperioden 1992-2012, samt sentrale styringsdokumenter for den samme tidsperioden. I NOU 2000:12, hevdes det at den faglige og etiske kompetansen for yrkesutøvere i barnevernet må styrkes. Dette følges opp i St. meld. Nr. 40 (2001-2002) som slår fast at barnevernet det siste tiåret har hatt en nødvendig men ikke stor nok vekst når det gjelder forskning og utvikling (FOU) og kompetansestyrking. Kompetanse spørsmålet drøftes videre i NOU 2009:8, hvor det slås fast at arbeide i barnevernet har behov for en bredspektret kompetanse når det gjelder forståelsesmåter, vurderingsevne, og det å skulle utøve et faglig og juridisk skjønn. Å studere barnevernfaglig kompetanse som et fenomen, innebærer at jeg kommer til å diskutere aktørenes subjektive forståelser, basert på faglig skjønn. Aktørenes argumentasjon vil i denne sammenhengen forstås som et forsøk på å oppnå enighet om det som blir uttrykt, det vil si påvirke hva som oppfattes som en legitim måte å forstå eller forklare fenomenet på. Men hvorfor er det viktig å studere hva som uttrykkes som barnevernfaglig kompetanse?

En av barnevernets sentrale funksjoner er å regulere barn og unges oppvekstvilkår ved å gripe inn i utsatte barns liv. På denne måten har barnevernet en særegen posisjon i norsk oppvekst- og omsorgspolitik. Gjennom lovverket har barnevernet vide fullmakter til å gripe inn i forhold til barn og unge som rammes av ulike former for omsorgssvikt. Og selv om over 80 % av de som berøres av barnevernets tiltaksapparat er såkalte frivillige hjelpetiltak, hvor det foreligger samtykke til iverksettelse av tiltaket, er barnevernet en omstridt virksomhet i offentlig sektor. At barnevernet er omstridt skyldes i hovedsak det faktum at samfunnsmandatet gir tjenesten rett og plikt til å gripe inn også mot foreldrenes ønske. I sin ytterste konsekvens vil det kunne medføre at barn og unge blir plassert utenfor hjemmet mot foreldrenes vilje. I de såkalte tvangssakene,

er det kort fortalt barnevernets ansvar å utrede omsorgssituasjonen, for deretter å bringe saken inn til behandling hos fylkesnemndene for sosiale saker, som er et domstolsliknende organ. Fylkesnemndene har således ansvar for å fatte vedtak, primært etter lov om barneverntjenester, som barneverntjenestene i sin tur har ansvar for å følge opp. Med sin unike posisjon kommer barnevernet ofte inn i saker hvor andre instanser har forsømt eller vegret seg for å gå inn. Når andre sentrale aktører svikter, forventes det at barnevernet skal rykke inn for å finne løsninger. Men det forventes også at barnevernet med utgangspunkt i sitt lovfestede ansvar som gir de retten til å gripe inn med sterkere virkemiddel enn andre instanser, forvalter sitt ansvar på en faglig forsvarlig måte. I denne sammenhengen løftes kompetanse frem som det som skal til for å bedre eller utvikle barnevernets praktiske arbeid. Men implisitt i denne type formuleringer, kan vi også utlese en engstelse eller kritikk i retning av den kompetansen som finnes er mangelfull. Det har gjennom tidene vært oppnevnt flere utvalg, som alle har hatt det som sin oppgave å uttale seg om hva som må til for å kvalitetssikre sentrale ansvars- og arbeidsoppgaver som barnevernet er satt til å løse. Utredningene har dels dreid seg om kompetansehevingstiltak rettet mot det arbeidet som daglig bedrives i barnevernet, dels mot utdanningene som kvalifiserer for arbeid i barnevernet.

Løfter vi blikket ut av den norske konteksten, vil vi se at faglige diskusjoner knyttet til arbeidet med utsatte barn og foreldre også er en internasjonal trend. Både USA, Nord Europa og de øvrige nordiske landene har de seineste årene vært opptatt av å innføre reformer som har fokus på beskyttelse av barn. Selv om det på grunn av svært forskjellig kontekst, historisk bakgrunn og sosiale velferdssystemer kan være vanskelig å sammenligne utviklingen i de ulike landene, kan vi likevel se noen felles trender som utfordrer den profesjonelle yrkesutøvelsen. Et eksempel kan knyttes til fagideologiske tilnærminger, et annet til økonomiske nedskjæringer og krav om kostnadseffektivitet (Valle & Bravo 2013). Dette er for øvrig temaer som jeg kommer tilbake til i avhandlingens analysekapitler.

Min interesse for å se nærmere på kompetanse som fenomen, henger sammen med alle de uttrykte meningene om hva som må til for å sikre at ansatte i barnevernet er i stand til å vurdere barns omsorgssituasjon på en profesjonell eller kompetent måte. Om kompetanse er det som skal til for å sikre gode beslutninger i barnevernet, hvilken type kompetanse er det da det snakkes om? Finnes det intersemotsetninger, eller foreligger det en form for enighet om hva som skal inngå i kompetansebegrepet? I så fall, hvem er enige og hvem er uenige? Hvordan begrunner de ulike aktørene sine innspill?

Et annet interessant spørsmål er hvem som uttaler seg, og fra hvilken posisjon de ulike uttalelsene kommer. De siste spørsmålene henger sammen med at barnevernet er et felt preget av mange forskjellige aktører. Selv om over 80 % av de som jobber i det kommunale barnevernet representerer profesjoner som barnevernspedagoger og sosionomer (NOU 2009:8), inkluderer barnevernet også andre profesjonsgrupper. Det er for eksempel pedagoger, i form av lærere, spesialpedagoger og førskolelærere, psykologer og jurister som er ansatt i barnevernet, både på kommunalt - og statlig nivå. I tillegg til de som jobber i barnevernet, finner vi også en rekke innflytelsesrike aktører som operer utenfor barnevernet. Det kan for eksempel handle om politikere, sakkyndige/eksperter som har fått spesifikke mandater, interesseorganisasjoner og aktuelle samarbeidspartnere.

Et eksempel som illustrerer kan hentes fra arbeidet som utføres i forbindelse med en omsorgsovertakelsessak. For det første, fylkesnemndas sammensetning består av leder som er jurist. I tillegg skal det finnes en sakkyndig (en som er spesialist på området saken omhandler), som for eksempel en psykiater, psykolog, eller sosialfaglig person som ikke har tilknytning til barnevernet. Det tredje medlemmet er en legmann, det vil si en samfunnsrepresentant. I tillegg innhentes det vitneforklaringer fra private og offentlige personer som anses å kjenne godt til barnets situasjon. Det er ikke uvanlig at barnevernet foreslår helsesøster, førskolelærere eller lærere som vitner i en fylkesnemndssak. Fordi fylkesnemndas mandat er satt til å bestemme utfallet av en sak, er det rimelig å forvente at de har klare meninger om det arbeidet barnevernet har gjort i forkant av forhandlingene. Aktuelle spørsmål å ta stilling til er om barnevernet har gjort en god nok jobb, og om arbeidet som har vært gjort i familien har vært faglig forsvarlig eller fremstår som mangelfullt. Et annet eksempel kan være oppfølgingen av frivillige hjelpetiltak. Tiltak i form av barnehageplass betyr i utgangspunktet at barnevernet skal samarbeide både med foreldrene og de ansatte i barnehagen. Men det er ikke uvanlig at barnevernet i tillegg til å samarbeide med de ulike pedagogene som er ansatt i barnehagen, også samarbeider med PPT (pedagogisk psykologisk tjeneste) som ofte består av både psykologer, spesialpedagoger, logopeder og sosionomer, som hovedsakelig jobber med pedagogiske og psykologiske utrednings og veiledningsprogrammer.

Samarbeidet, som barnevernet for øvrig er pålagt å gjennomføre når det viser seg å være det beste for barnet, åpner opp for at det vil være mange meninger om hva som menes med barnets beste, og som av samme grunn vil påvirke det arbeidet som

barnevernet har hovedansvaret for å følge opp. Tverrfaglig samarbeid beskrives ofte som en berikelse og en begrensning på en og samme gang. Denne ambivalensen kan forstås i lys av det Abbott (1988) omtaler som profesjonsspesifikk kunnskap, der profesjoner med bakgrunn i sin spesifikke kunnskap vil *hevde* sin egen kompetanse som den «riktige kompetansen», såkalte *claimsmakingsprosesser* (*å gjøre hevd på*). Å gjøre hevd på et yrkesfelt eller spesifikk kompetanse, innebærer at ulike yrkesgrupper konstruerer arbeidsoppgaver i termer av hva som er ønskelig eller ikke. På ene siden kan det handle om å gjøre hevd på en eksklusiv yrkesutøvelse, det vil si hvor arbeidsoppgavene bare kan gjennomføres av en bestemt profesjon, som for eksempel leger eller jurister. På andre siden kan det handle om å gjøre hevd på et yrkesfelt som deles mellom flere yrkesgrupper, der ulike profesjoner får tilgang til å utføre visse arbeidsoppgaver, som for eksempel barnevernet. Imidlertid etableres den profesjonelle jurisdiksjonen først når politiske myndigheter gir en eller flere yrkesgrupper mandat til å utføre bestemte lovregulerte arbeidsoppgaver. I følge Molander og Terum (2008) kan det profesjonene kjemper om analyseres med hjelp av et performativt og et organisatorisk aspekt. Det performative aspektet viser til hva profesjonene gjør med hjelp av sin ekspertise i det praktiske arbeidet, mens det organisatoriske aspektet viser hvordan profesjonene styrer og kontrollerer de arbeidsoppgavene de gjør hevd på gjennom sin ekspertise.

Claimsmakingsprosesser gjennomføres i hovedsak på tre arenaer, på arbeidsplassen, i media og i det juridiske systemet (Abbott 1988). Arbeidsplassen kan noe forenklet sies å være den arenaen hvor profesjonene har behov for å konkretisere allmenne og generelle oppfatninger om jurisdiksjonen som skapes både i media og i det juridiske systemet. Og når profesjonene gjør hevd på å kontrollere eller styre sine arbeidsoppgaver, står språket sentralt. Det innebærer i praksis en form for argumentasjon, der yrkesutøvere på alle nivåer er inkludert. Politikere, arbeidsorganisasjoner så vel som ledere, «eksperter» og bakkebyråkrater. Argumentasjonen eller streben etter å beskytte en viss form for yrkesutøvelse, skjer både internt i profesjonene og på tvers av profesjonene. Som portvakter og iverksettere av offentlig politikk, vil profesjonenes arbeidsoppgaver også i tillegg påvirkes og forandres av ulike organisatoriske og politiske reformer. Kort oppsummert vil den profesjonelle jurisdiksjonen være et resultat av vekselvirkningen mellom faglige uttalelser og eller ekspertkunnskap, og politiske styrings prosesser, hvor ulike aktører posisjonerer seg selv og andre i forhold til det som uttrykkes. Kompetansebegrepet i barnevernet må således romme flere dimensjoner. I følge Foucault (1972) vil de posisjonene som gjør det mulig for noen å uttrykke seg på bestemte måter i en spesifikk diskurs, alltid kobles sammen med rettigheter, forpliktelser

og forventinger til den som uttaler seg. På denne måten utvikles det ulike segment, som relateres til hverandre innenfor et og samme yrkesfelt.

Kan man da med utgangspunkt i både profesjonsinteresser og ulike samfunnsposisjoner tenke seg at det snakkes om kompetanse på forskjellige måter? Og i så fall, på hvilke ideer bygger ulike aktører det de mener er nødvendig kompetanse? Hvilke bilder av faglig kunnskap og praktiske ferdigheter formes? Og hva mener de ulike aktørene er det som skal til for å sikre barnevernet nødvendig kompetanse? I et diskursivt perspektiv vil faglige uttalelser og offentlige dokumenter som omhandler ulike forhold ved barnevernet, betraktes som *bestemte* måter å snakke om å forstå fenomener på (Winther Jørgensen og Phillips 1999). I dette perspektivet betyr det at begrepene som blir benyttet eller utsagnene som sies, også vil få sosiale konsekvenser.

De sosiale konsekvensene kan for eksempel illustreres med et barnevernfaglig tilbakeblikk. Barnevernets hovedanliggende er å komme utsatte barn og unge til unnsetning. Samtidig viser historien at de barnevernfaglige vurderingene av barnets beste alltid har vært preget av normative utsagn. Om vi maler med bred pensel kan vi omtale vurderingene av barnets beste fra vergemålslovens innføring og frem til dagens lovverk ved å vise tre ulike forståelser som tydeliggjør de normative elementene. Med vergemålsloven (1896) var det barnevernets hovedanliggende å ta seg av barn som hadde gjort seg skyldig i straffbare handlinger. Dette var i hovedsak forsømte barn som foreldrene på grunn av fattigdom ikke kunne ta seg av, og vergerådet hadde en korrigerende og oppdragene målsetting. Med barnevernloven fra 1953 kan vi se en ideologisk dreining i retning av samfunnets ønske om å hjelpe foreldrene til selv å kunne verne om sine barn. I motsetning til vergelovens intensjoner om å flytte barna ut av hjemmet, fikk barnevernet i kraft av den nye loven et nytt samfunnsmandat. Gjennom forebygging og sosial service handlet det nye mandatet om å motvirke plasseringer utenfor hjemmet, og familiens rett til integritet er sterkt betonet i lovteksten. Tar vi utgangspunkt i dagens barnevernlov (1993) kan vi se ytterligere en ideologisk forandring. Sammenlignet med loven fra 1953 hvor foreldrenes rettssikkerhet ble styrket, finner vi nå at barnevernets samfunnsmandat handler om i varetakelse av barnet. Det profesjonelle språket handler om å styrke barnets interesse som rettssubjekt, det vil si gi barnet rett hjelp til rett tid, uavhengig av foreldrenes interesser. Implisitt i denne forståelsen finner vi en normativ forståelse om at barn ikke bare er foreldrenes barn, de er også samfunnets og nasjonens barn, som har krav på å bli anerkjent som fullverdige mennesker i det livet de lever som barn.

Som historien viser har barnevernet som samfunnsinstitusjon en lang historie i Norge. Det er nå over 100 år siden den første barnevernloven kom, og mange sosialpolitiske endringer har funnet sted i denne historiske utviklingen. Det er noe gammelt, med lange faglige tradisjoner, samtidig som det representerer det nye i form av velferds-samfunnets krav til fleksibilitet og forandring. Likevel vil det være grunn til å anta at flere av de faglige dilemmaene fortsatt er aktuelle i dagens samfunn. Barnevernets dobbelmandat er et eksempel, og uklare inngrepsvilkår utgjør et annet. Som en del av det norske velferdssystemet skal barnevernet yte hjelp til foreldre og barn som svært ofte befinner seg i ulike marginale situasjoner. I denne sammenheng vil barnevernets legitimitet som tidligere nevnt være avhengig av at barnevernet forvalter sitt samfunnsmandat på en ansvarlig måte. Et tilbakeblikk viser at barnevernets fagideologiske tilnærming har hatt stor betydning for barn og familier som omfattes av tjenestens vurderinger. Selv om det råder stor enighet om at barnevernets samfunnsmandat handler om utviklingen av barns velferd og forholdet mellom barn og foreldre, viser praksis at det også foreligger en stor uenighet om hvor grensene for samfunnets inngripen ligger. Dette gjelder så vel forebyggende hjelpetiltak som tvangsvedtak. Ericsson (1996) beskriver barnevernet som et speilbilde av samfunnets moral og sosialpolitikk. Speilbilde viser et bilde av hvordan barn og foreldre har blitt vurdert *av* og *i* offentligheten rom over tid, basert på hva som til enhver tid anses for å utgjøre en god oppvekst og et godt foreldreskap. På denne måten illustreres barnevernets normative kunnskapsfelt.

De normative elementene kan også illustreres med utsagn fra tidligere Barne- likestillings- og inkluderingsminister Lysbakken, hvor han til dagsavisen Aftenposten formidler at en nedtoning av det biologiske prinsipp (barns rett til å vokse opp sammen med sine biologiske foreldre), ikke hadde hatt samme faglig legitimitet for 10 år siden. Lysbakken uttalte følgende i forbindelse med overleveringen av NOU 2012:5 ”*Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet.*”

Jeg har vanskelig for å se at vi kunne fått en slik konklusjon for 10 år siden, sier barneminister Audun Lysbakken (sosialistisk venstre parti, Sv), som i går mottok innstillingen, og som benyttet anledningen til å peke på en dramatisk holdningsendring i de siste årene: Mens de aller fleste klagene da handlet om at barnevernet grep for tidlig inn i den private sfære, så går de aller fleste klagene i dag på at barnevernet har grepet for seint inn (Aftenposten 06.02.12 s. 6).

I sitatet fremheves holdningsendringer som argumenter for fagideologiske forandringer. Gjennom denne fortolkningen synliggjør også Lysbakken barneverntjenestens normative kunnskapsfelt, da holdningsendringer hovedsakelig påvirkes av sosiale normer. Sagt på en annen måte, er dette sitatet et godt eksempel som viser hvordan forståelser av barnevernfaglig kompetanse påvirkes av dominerende verdier og ideologier som endrer seg i en historisk kontekst, og som utvikles gjennom ulike maktrelasjoner og dominerende diskurser.

Men selv om kompetanse har vært et tilbakevendende tema i mange sammenhenger hvor yrkesutøvelsen i barnevernet diskuteres, diskuteres fenomenet i liten grad med utgangspunkt i det praktiske barnevernsarbeidet. I følge Ogden (1995) har ikke de eksisterende forskning- og utdanningsinstitusjonene vært i stand til å dekke praksisfeltets behov for handlingsrelevant kunnskap, og kompetanseutvikling som foregår i grenselandet mellom forskning, utdanning og praksis, har slik han uttrykker det vært en mangelvare. Ogden mener videre at oppblomstringen av de nye kompetansesentrene gir uttrykk både for en indirekte kritikk, og et ønske om å skape nye institusjoner som i større grad kan dekke praksisfeltets behov. Kompetanse har så langt nærmest blitt behandlet som et positivt honnør ord, som man vender tilbake til når legitimiteten i barnevernet utfordres. Som for eksempel i departementets uttalelser i Prop. 106 L (2012-2013) om endringer i barnevernloven, hvor det understrekes at et kompetent og robust barnevern er avgjørende for å nå målet om at barn, unge og familier skal få tjenester og tiltak med høy kvalitet. På denne måten beskrives kompetanse som det som skal til for å sikre faglig forsvarlighet. Hvordan familier, barn og unge skal sikres faglig forsvarlighet behandles også i denne proposisjonen nærmest som overordnede temaer, der utdanning og forskning sammen med faglige anbefalinger inngår som sentrale begreper. Denne forståelsen sammenfaller med Molander og Smeby (2013), som mener at det innen rammen av profesjonssosiologien i liten grad har blitt drøftet eller undersøkt hva slags kunnskap profesjonene faktisk baserer seg på i sin yrkesutøvelse. Tidligere forskning har i stor grad hatt en formell synsvinkel, og betraktet ekspertise som noe man i hovedsak har i kraft av en utdanning. Så langt er det heller ikke gjort samfunnsvitenskapelige studier som omhandler kompetanse begrepet i barnevernet, det vil si studier som har fokusert på hvordan ulike profesjoner argumenterer for å forklare og legitimere «den riktige kompetansen». Det er først og fremst her min avhandling er ment å være et faglig innspill.

Med utgangspunkt i ovenstående går det å oppsummere flere grunner til hvorfor det er viktig å studere barnevernfaglig kompetanse som fenomen. I en sosialpolitisk tilnærming vil barnevernets samlede kompetanse være avgjørende for hvilke tiltak det vil være mulig for samfunnet å iverksette for å komme utsatte barn og unge til unnsetning. Med andre ord vil de handlingsmulighetene barnevernet har, være avhengig av både sosialpolitiske rammebetingelser og yrkesutøvernes personlige kompetanse. Her i også den kritikken som barnevernet ofte utsettes for. Som tidligere nevnt handler en av barnevernets mest sentrale funksjoner om å regulere barn og unges oppvekstvillkår ved å gripe inn i utsatte barn og unges liv, yte hjelp og utøve kontroll av familien. Med bakgrunn i barnevernets mandat, finner vi også profesjonelle grunner til å se nærmere på fenomenet. For det første finnes det ikke en omforent forståelse av hva som menes med nødvendig kompetanse i barnevernet. I praksis medfører det at finnes ulike, men også motstridende oppfatninger om kompetansekravet. Det vil si at kampen og hva som bør inngå i kompetansekravet for å sikre realiseringen av barnevernets mandat, påvirkes av de aktørene som til enhver tid har eller får dominans på feltet. Ulike faglige tilnærminger skaper også rom for profesjonsspesifikke tilnærminger, som igjen får innflytelse på de tiltakene som tilbys eller tvinges på utsatte barn og familier. Å se nærmere på hvordan ulike aktører argumenterer for spesifikke forståelser av hvordan et fenomen bør artikuleres, vil også kunne bidra til en større ivaretagelse av målgruppens interesser.

Avhandlingens hensikt og problemstillinger

Avhandlingens overordnede hensikt er å studere hvilke faglige argumenter ulike aktører på barnevernfeltet har benyttet, for å forklare, påvirke og legitimere sin forståelse av fenomenet barnevernfaglig kompetanse. Med utgangspunkt i tekstanalyser er målet å synliggjøre og problematisere hvordan kompetanse som fenomen defineres og kategoriseres, med bakgrunn i så vel barnevernfaglige, juridiske og politiske utfordringer. I denne sammenheng kommer jeg til å se nærmere på hvordan ulike aktører produserer ideer og argumentasjoner, samt hvilke diskurser de gjør hevd på for å legitimere eller få faglig støtte for sine meningskonstruksjoner. I et diskursteoretisk perspektiv vil det være den sammenlagte tilgangen til diskursene som står tilgjengelige for en meningsproduksjon innom et spesifikt område, som utgjør områdets meningskapende mulighetsfelt. Jeg kommer imidlertid til å begrense meg til å se nærmere på de diskursene som faktiske kommer til uttrykk, og som kan betegnes som områdets artikulasjonsfelt. I det konkrete analysearbeidet innebærer det at jeg kommer til å se nærmere på de ideene aktørene aktivt benytter seg av, men jeg kommer også til å undersøke hvilke diskurser aktørene kan tenkes å gi uttrykk for, selv om de ikke aktivt benytter

seg av dem. Ved å studere meningsproduksjonens artikulasjoner og relasjonene dem i mellom, vil det være mulig å undersøke spørsmål knyttet til diskursive kamper og dominansforhold i en barnevernfaglig kontekst. Hensikten kan brytes ned i følgende problemstillinger:

- Hvem uttrykker seg, og hvordan posisjonerer de ulike aktørene seg? Hvilke makt og motstandsstrategier synliggjøres i ulike aktørers konstruksjoner av barnevernfaglig kompetanse? Hvordan argumenterer ulike aktører for å få diskursiv kontroll over det de anser som sitt profesjonelle territorium? På hvilke faglige ideer bygger ulike aktører det de mener er nødvendig kompetanse?
- Hvilke diskurser kan indentifisere bestemte måter å snakke om barnevernfaglig kompetanse på? Hvilke diskurser konkurrerer om å legitimere den barnevernfaglige kompetansen?
- Hvordan forandres diskurser over tid, og hvilke faktorer ligger bak de diskursive forandringene? Hva influeres forandringene av?

Jeg vil også diskutere konsekvensene diskursene får for det barnevernfaglige arbeidet, det vil si hvordan utviklingen av det faglige arbeidet i barnevernet påvirkes av ulike diskurser knyttet til arbeid med barn og unge. Imidlertid vil implikasjonsspørsmålene ha en tentativ karakter, og av samme grunn bli belyst som mulige teoretiske og praktiske følger for det barnevernfaglige arbeidet.

Avgrensinger og framgangsmåte

I denne avhandlingen analyseres hvordan barnevernfaglig kompetanse konstrueres som faglige og politiske fenomener i tidsperioden 1992 – 2012. Den tidsmessige avgrensingen henger sammen med at barneverntjenesten i 1992 fikk ny barnevernslov, som trådte i kraft i 1993. Den nye barnevernsloven var en fornyelse av det rettslige rammeverket, og medførte store endringer i utøvelsen av det barnevernfaglige arbeidet. Hva gjelder offentlige dokumenter har jeg valgt ut de som gjelder forslag til endring, og eller utvikling knyttet til arbeidet i den kommunale barneverntjenesten. Jeg har søkt etter dokumenter som sier noe om saksbehandling, og lett etter beskrivninger av eksisterende barnevernfaglige praksiser, så vel juridiske som faglige ansatser.

Denne avhandlingen viser ikke hva barnevernfaglig kompetanse *er*, den viser hvordan forestillinger om det profesjonelle arbeidet *skapes* gjennom språklige uttrykk. Med utgangspunkt i det sosialkonstruktivistiske perspektivet, vil denne avhandlingen plassere seg i et annet perspektiv enn det normative perspektivet. Tidligere teori og forskning

som omhandler kompetansebegrepet bærer ofte preg av normative ansatser, der målsettingen er å gi svar på spørsmål om hva kompetanse er, og hvordan kompetanse kan utvikles. Sentralt i normative teorier står tanken om å fortelle hva vi rasjonelt bør gjøre i ulike situasjoner. Normativ teori har som mål å gi et helhetlig syn på det riktige og gode, med utgangspunkt i hva som er ønsket og til beste både for enkeltindividet og samfunnet for øvrig (Illeris 2012, Lai 2004). Med utgangspunkt i den sosialkonstruktivistiske forståelsen, tar jeg avstand fra normative teorier, og argumenterer for at det finnes flere måter å forstå fenomenet på. Sentralt i det sosialkonstruktivistiske perspektivet står tanken om at det ikke eksisterer et nullpunkt for objektiv fakta eller kunnskap. Jeg vil således ikke gi svar på hva kompetanse er, eller hvordan den kan utvikles. I praksis medfører det at min analyse vil ha selve teksten som forskningsobjekt. Hensikten blir da ikke å ta stilling til om det som sies er sant eller riktig, men analysere hva som blir sagt, hvordan det sies, og hvordan det som uttrykkes kan forstås.

I denne avhandlingen skal jeg med hjelp av utvalgte diskurs og profesjonsteoretiske begreper analysere hvordan fenomenet barnevernfaglig kompetanse, gjennom språket, over tid, og gjennom mange ulike aktører har blitt formidlet og formet til bestemte utsagn som oppfattes som autoritative og sanne. Imidlertid har diskursive tilnærminger bare i begrenset grad vært benyttet i analyser av barnevernfaglige problemstillinger, og min avhandling blir således å betrakte som et nybrottsarbeid. I følge Foucault (1972) fungerer diskurser som tankeregimer som virker styrende på hvordan vi oppfatter virkeligheten rundt oss. Det er også min forståelse at ulike måter å uttrykke meninger på, får sosiale konsekvenser. I en diskurs fremstår noe som selvsagt eller rimelig, mens en annen diskurs kunne fått oss til å se tingene helt annerledes. I tillegg er det også min forståelse at ulike virkelighetskonstruksjoner preges av teoretiske tilnærminger.

Fordi jeg har identifisert flere diskurser som angir retning for hvordan barnevernfaglig kompetanse kan forstås, har jeg ikke avgrenset studien til å gjelde en spesifikk diskurs, som kanskje er den vanligste diskursive tilnærmingen. Isteden analyserer jeg ni diskurser som jeg mener perspektiverer eller fremstiller fenomenet barnevernfaglig kompetanse i et spesielt lys. Min fremgangsmåte har således vært å identifisere diskurser som på en eller annen måte (slik jeg vurderer det) har et uttrykt ønske om å påvirke forståelsen av hva som menes med nødvendig kompetanse i barnevernet. Imidlertid vil valg av metodiske tilnærminger også implisere metodiske utfordringer, noe jeg kommer tilbake til i avhandlingens metodekapittel (kap.4).

Tidligere forskning

Fordi det ikke finnes annen forskning som omhandler hvordan ulike profesjoner/aktører argumenterer for å forklare og legitimerer den «riktige» kompetansen i barnevernet, har jeg valgt å ta utgangspunkt i forskning som fokuserer på kunnskapsutvikling og profesjonsutøvelse, da denne type forskning kan knyttes til forståelse av nødvendig kompetanse i barnevernet. Det er ikke uvanlig at forskning tar utgangspunkt i praktiske kunnskapsbehov som er løftet frem av profesjonelle utøvere, og eller policy spørsmål ulike profesjoner står overfor (Molander og Smeby 2013). Barnevernforskningens primære mål blir i dette perspektivet å frembringe kunnskap om barnevernfaglige praksiser som gjør yrkesutøvere kompetente til å møte morgendagens utfordringer og behov. Nødvendig kompetanse kan således knyttes til relevante kunnskaper, og ferdigheter til å bedrive profesjonsutøvelse som til enhver tid er tilpasset barn og foreldres behov. Med hjelp av tidligere forskning vil jeg nå forankre avhandlingens tema.

Hva gjelder kunnskapsutviklingen i barnevernet skiller den seg ikke vesentlig fra kunnskapsutviklingen i sosialt arbeid generelt. Gjennom internasjonal og nasjonal forskning belyses metodiske tilnærminger og faglige perspektiver, og kunnskapsutviklingen kjennetegnes av spenninger i synet på hva som menes med profesjonell kunnskap (Jack 1997, Dellgran & Højer 2000, Havik 2004, Larsen 2004 Sundell et.al 2007 og Vindegg 2011). Et tilbakevendende spørsmål i sosialt arbeids historie har vært hvorvidt det er mulig å fastslå hva som virker i sosialt arbeid/barnevernfaglig arbeid. Spørsmålet er aktuelt i lys av at faget på ene siden kritiseres for å ha problemer med å artikulere en egen kunnskapsbase, og omtales som et lånefag (Eraut 1994). På andre siden reises spørsmål i retning av hvorvidt det er mulig å definere en egen kunnskapsbase i faget sosialt arbeid (Goldstein 1990). Videre synliggjør forskning at splittelsen mellom teori-praksis gjennomsyrrer debatten i sosialt arbeid (Nygren & Soydan 1997). I forlengelsen reises spørsmål om hva som skal betraktes som gyldig kunnskap og hvordan den skal rangeres, måles og evalueres. Grimen (2008) argumenterer for at forholdet mellom teori og praksis skaper problemer for alle profesjoner. Denne problematiseringen henger for det første sammen med at teoretisk kunnskap må anvendes, og at anvendt teoretisk kunnskap bare i begrenset grad kan styres av regler. For det andre finnes det praksiser som er velprøvd, men som vanskelig lar seg begrunne teoretisk. For det tredje at profesjoners kunnskapsgrunnlag er heterogene, og av samme grunn må anvende kunnskap fra mange ulike felter. I tillegg mener Grimen at det er rimelig å si at profesjonskunnskap er teoretisk fragmentert. Fragmentert fordi den i utgangspunktet er heterogen og består av områder med liten eller ingen integrasjon dem imellom, men

også fordi den har et praktisk siktemål. For det fjerde er den også fragmentert fordi mange profesjoner forholder seg til vitenskaper som selv mangler teoretisk enhet. Slike vitenskaper er for eksempel samfunnsvitenskapene og de humanistiske fagene, som for øvrig er sentrale vitenskaper i det barnevernfaglige arbeidet. Lichtwark og Clifford (2010) legger vekt på at endringene i barnevernet er en del av en internasjonal trend som kan forankres i liberalistisk ideolog. Deres forskning viser at endringene ofte går under parolen modernisering. Det nye og moderne handler i stor grad om ideologisk betonte forandringer, med ønske om utvikling av et kunnskapsbasert barnevern. Kunnskapen det søkes om knyttes til viten om hvilke metoder og tiltak som har effekt, og om hvordan brukere opplever den hjelpen de får. Bergmark og Lundström (2011) hevder i sin forskning at trendene i behandlingssideologiene i sosialt arbeid i stor grad påvirkes av mer eller mindre seriøse «profeter» på ulike områder, og at sosialarbeidere selv i liten grad søker støtte i vitenskapelig kunnskap. Når sosialarbeidere selv ikke søker støtte i den best tilgjengelige forskningsbaserte kunnskapen, undergraves idealet knyttet til evidensbasert kunnskap, og faget blir utsatt for en form for utenfra styring via manualer. Tilsvarende bekymringer kan også gjenfinnes i amerikanske og engelske studier (Rosen et. al 1995, Howe 1992). I Norge diskuteres bekymringen knyttet til innføringen av evidensbaserte metoder i barnevernet (Angel 2003, Marthinsen 2004, Martinsen 2012), og hva som menes med forskningsbasert kunnskap. I strategidokumentet «Et kunnskapsbasert barnevern» (BLD & Bufdir 2009) er det uklart hva som menes med best tilgjengelig forskningskunnskap, og vi finner i beste fall et tvetydig syn på hva slags type kunnskap som skal gis prioritert.

I tiden etter innføringen av den nye barnevernloven i 1993, har det blitt gjennomført flere undersøkelser som analyserer og drøfter barnevernfaglige praksiser (Uggerhøj 1995, Andenæs 2001, Levin 2001, Sandbæk 2003, Hansen 2009, Lichtwark & Clifford 2010, Vindegg 2011, Hansen 2013 og Marthinsen og Lichtwark 2013). I Uggerhøjs (1995) undersøkelse om «truede familiers» kontakt med den danske sosialforvaltningen, viser resultatene at familiene legger vekt på sosialarbeiderens evne til å vise menneskelighet, ærlighet og engasjement. De var opptatt av at de skulle finnes planer, at de ble opplyst om sine rettigheter, og at de fikk være med på å bestemme hvor møter og samtaler skulle finne sted. Imidlertid viser undersøkelsen at de profesjonelle i altfor liten grad oppfyller disse ønskene som familiene har lagt vekt på. Funnene i denne undersøkelsen sammenfaller med norske forskningsresultater som også viser at foreldre opplever at deres egne forslag til løsninger ikke blir vektlagt i tilstrekkelig grad i møte med hjelpeapparatet (Christiansen 1992, Sandbæk 1995, Bache-Hansen 2001, Sandbæk

2002). Spørsmål om foreldres deltakelse knyttes ofte sammen med empowerment-tilnæringer i barnevernet. I den nyliberale tradisjonen er empowerment forbudt med et samfunn som legger stor vekt på den enkeltes handlingsfrihet og rett til å håndtere egne utfordringer (Lichtwark & Clifford 2010). I barnevernet er foreldrenes medvirkning og samtykke til iverksettelse av tiltak et viktig mål. Et sentralt kjennetegn ved dagens barnevernspolitik er at barn i hovedsak skal gis hjelp og støtte i hjemmet. Å ta barnets perspektiv vil derfor ofte involvere foreldre i barnevernssaker. I følge Skauge (2010) arbeider barnevernet minimalt i dialog med selve barnet, og hovedaktiviteten knyttes til samarbeidet med foreldrene. En slik indirekte tilnærming til barna kan i følge Kvello (2007) føre til at barnets interesser kan bli skadelidende fordi foreldrene har en høyere rangering i «lojalitetshierarkiet» enn barn og unge (Kvello 2007). Det finnes også annen forskning med fokus på barn som aktører, som problematiserer foreldrenes stilling i barnevernssaker. Flere forskningsrapporter viser for eksempel at ungdommer plassert utenfor hjemmet er kritiske til barnevernets samarbeid med foreldrene, fordi barnevernet i liten grad er villige til å gå på tvers av hva biologiske foreldre ønsker (Follesø 2004, Botnen Eide 2007).

Barn som aktører i barnevernet aktualiserer som vi har sett flere problemstillinger. Det faktum at barn i liten grad blir involvert i beslutningene som tas, har engasjert flere forskere (Sandbæk 1995, Christiansen 1997, Oppedal 2001, Angel 2010, Christiansen 2012). Forskning som involverer barn synliggjør at både sosialarbeidere og foreldre har et beskyttelsesfokus overfor barnet. I Sandbæk (1995) sin undersøkelse viser det empiriske materialet at barna hadde uklare forestillinger om hvorfor de var i kontakt med hjelpeapparatet. Uklarheten var i hovedsak knyttet til at både foreldrene og representantene fra hjelpetjenestene var usikre på hva de skulle fortelle til barna. De var redde for at direkte informasjon ville gå ut over barnas selvfølelse, eller at de kunne bli ertet av andre dersom forholdene ble kjent. For mange av barna resulterte mangelen på informasjon i at de ikke snakket om hvorfor de hadde kontakt, eller at forholdene ble omskrevet eller forsøkt skjult. Beskyttelsesfokuset er også fremtredende i undersøkelsen Vindegg (2011) gjennomførte. Her viser empirien at barn skaper mening og kobler sekvenser og konsekvenser på andre måter enn det de profesjonelle synes å fange opp. Undersøkelsen viser også at barnets «aktive rett» til å være aktører i egne liv, synes å være mindre tilgjengelig for sosialarbeiderne i arbeidet med familien. Som vi ser har det gått 16 år mellom forskningen det refereres til, og mye tyder på at barna fortsatt har en posisjon hvor de blir involvert, men ikke nødvendigvis lyttet til. Thrana (2008) kompliserer bilde av barn som aktører ytterligere, i sin undersøkelse av ungdommer

plassert i barneverninstitusjoner. I denne undersøkelsen forteller ungdommene at de var glad for at sosialarbeiderne ikke hadde hørt på de tidligere, og formidler at de satte pris på at de hadde blitt flyttet ut av hjemmet mot sin vilje. Ungdommene rangerte behovet for støtte og hjelp klart foran både deltakelse og selvstendighet. Barnevernsarbeidere er i alle tilfeller utsatt for press. Brukermedvirkning eller aktørperspektiv legger vekt på individualisering og respekt for brukernes rettigheter. Banks (2002) konkluderer med at det å fremheve brukernes ansvar i verste fall kan svekke fokuset på individuelle behov og tilsløre interessekonfliktene som ligger til grunn i barnevernssaker. I følge Lichtwarck og Clifford (2010) er det uvisst hvorvidt empowerment orienteringen gir en bedre plattform for å løse dilemmaene som knytter seg til barnevernet. Brukermedvirkning og eller barn som informanter i barnevernssaker, fremstår i deres perspektiv av samme grunn som et empirisk spørsmål.

Det nye barnevernet (DNBV) er et forskningsprosjekt som ble utviklet ved inngangen av 2000-tallet, som et resultat av vanskene med å forklare og forstå veksten i barnevernet. Evalueringene fra fase 1 (2013) er et resultat av et tett samarbeid med tolv barneverntjenester, og foreldre og barn som brukere av tjenestene. Til grunn for analysene ligger 715 intervjuer av foreldre, supplert med noe informasjon fra barnevernet selv. Aktuelle spørsmål i dette prosjektet har vært: Hvem er brukere av dagens barnevern, og får foreldre og barn den oppfølgingen de har behov for? Resultatene fra survey undersøkelsen slår fast at det ikke foreligger markante forandringer i rekrutteringen til barnevernet. Familier som er overrepresentert blant barnevernets brukere er familier der foreldrene har lav yrkesmessig status eller svak eller ingen forankring i arbeidslivet. Undersøkelsen slår fast at utvidelsen av barnevernet i de seinere årene har ført til rekruttering av flere familier fra marginale grupper. Mangel på sammenlignbart materialet gjør det umulig å si om det finnes flere familier fra middelklassen nå enn tidligere. Tiltakene som settes inn dreier seg i hovedsak om hjelpetiltak som tar sikte på å støtte familiefungering og sikre barna. Funnene avspeiler i følge Marthinsen, Clifford, Fauske, Lichtwarck og Kojan (2013) ideologiske endringer i synet på familien, og på familieansvar. Et hovedfunn i DNBV er at mange foreldre ser på barnevernet som en hjelpende instans, og at et flertall av foreldrene mener at barna har fått nødvendig hjelp. Funnene viser videre at foreldre som selv har erfaring fra å samarbeide med barnevernet, har langt større tillit til barnevernets arbeid enn den voksne befolkningen som helhet. Dette selv om foreldrene bare delvis er fornøyde med tiltakene som settes inn. Foreldre i bykommunene er de som uttrykker mest skepsis. Sett i lys av barnevernets mandat, der repertoar av tiltak også omfatter smertefulle

beslutninger, viser empirien at det er all grunn til å stille spørsmål ved inngrodde negative forestillinger om barnevernets forhold til sine familier. Mangel på ressurser setter sitt preg på lokale hjelpetjenester generelt, barnevernet inkludert. Det er i følge undersøkelsen det refereres til, ikke mulig for barnevernet å gi foreldrene den hjelpen de trenger. Med fokus på hjelp som rehabilitering til arbeid, viser empirien i DNBV at barnevernets begrensede mandat til å gi foreldrene den hjelpen de trenger, snarere er å betrakte som «naturlig» enn beklagelig. Mangel på nødvendig hjelp betraktes således i dette prosjektet som et resultat av politiske virkemiddel (Clifford & Øyen, 2013).

Avhandlingens struktur

I kapittel 1 og 2 introduseres leseren for avhandlingens tema og forskningsfelt. I innledningskapitlet gis leseren et innblikk i barnevernets samfunnsrolle og samfunnsmandat. Jeg beskriver bakgrunnen for studien, og gir en kort fremstilling av den teoretiske tilnærmingen jeg anvender i forhold til det empiriske materialet. Som avslutning presenteres avhandlingens hensikt og problemstillinger, samt relevante avgrensninger og tidligere forskning. I kapittel 2 gjør jeg et forsøk på å kontekstualisere det norske barnevernet. Det gis først en innføring i barnevernets utvikling i Norden, for å belyse samfunnsforholdenes betydning for barns utvikling i en nordisk kontekst. Kapitlet har innslag av komparative studier, nærmest som en informasjonssløyfe, for å vise at ideer om kunnskap og kompetanse i det norske barnevernet, også er påvirket av fagutviklingen i Europa før øvrig. I tillegg til den historiske utviklingen har dette kapitlet også fokus på de aktørene som har vært aktive i utviklingen av dagens barnevern. I denne sammenheng gis det først en beskrivelse av dagens organisering, deretter redegjøres det for utviklingen av profesjonsutdanningen i barnevern. Kapitlet avsluttes med en beskrivelse av fagorganisasjonenes rolle for utviklingen av barnevern som fagfelt. I kapittel 1 og 2 plasseres avhandlingen på det sosiale feltet, og beskrivningene er ment som et fundament for å forstå hvilke diskurser de utvalgte tekstene kan linkes eller relateres til.

I kapittel 3 presenterer jeg oppgavens teoretiske fundament. Jeg starter med å knytte an til diskursteoretiske ansatser og det sosialkonstruktivistiske perspektivet. Gjennom disse perspektivene er jeg interessert i å se nærmere på hvordan barnevernfagligkompetanse skapes med hjelp av språket, og hvordan ord får mening ved å inngå i ulike meningsstrukturer. Deretter gir jeg en kortfattet redegjørelse for profesjonsteorien, for å belyse hvordan profesjoner bygger opp og bryter ned diskurser, når de kjemper for å beholde sin posisjon i samfunnet. I kapittel 4 synliggjør jeg og begrunner avhandlingens

analytiske fremgangsmåte. I dette kapitlet redegjør jeg for hvordan jeg har benyttet mine utvalgte teoretiske begreper, det vil si hvordan jeg har bearbeidet og analysert materialet. Jeg reflekterer også over valgt metode.

I kapitlene 5– 8 presenteres, drøftes og fortolkes empirien som jeg har samlet inn med hjelp av utvalgte diskurs og profesjonsteoretiske begreper. Kapittel 5 diskuterer hvordan et kvalitativt godt barnevernfaglig arbeid konstrueres. Analysen viser hvordan argumentasjonen bygges opp, og beskriver ulike aktørers forståelse av barnevernfaglig kvalitet. Kapittel 6 fokuserer på hvordan kunnskapen om et barnevern med høy faglig legitimitet skapes. Med utgangspunkt i tekstene diskuteres hva som menes med gyldig eller anerkjent kunnskap i barnevernet. Kapittel 7 omhandler empowerment tilnærminger i det barnevernfaglige arbeidet. Her analyseres konstruksjoner av brukermedvirkningsbegrepet samt tekster som eksplisitt omtaler barns rettigheter i en barnevernfaglig kontekst. I kapittel 8 analyseres profesjonalisering, utdanning og forskning i barnevernet. Her belyses profesjonsutdanningen i barnevern og forskningens plass og rolle i utviklingen av det barnevernfaglige arbeidet. I kapittel 9 identifiseres og diskuteres studiens sentrale funn i lys av avhandlingens problemstillinger og teoretiske perspektiv. Jeg gir også noen tanker for videre forskning og barnevernfaglige diskusjoner.

Barnevernets historiske utvikling

Fra filantropien til utviklingen av velferdsstaten

Innledning

Målsettingen med dette kapitlet er å vise hvordan diskurser om det kompetente barnevernet er innleiret i historiske og sosiale prosesser. Gjennom sosiale og kulturelle prosesser, kan vi se hvordan ideer om «barnets beste» har dreid fra tanken om barneredningsanstalter til dagens barnevern. Barn skal ikke lenger reddes ut av situasjonen med disiplinering og hardt arbeid, men vernes fra uakseptabel omsorg og gis beskyttelse i forhold til foreldrene når situasjonen krever det. Barn skal i tillegg har rett til å uttale seg, og det skal legges vekt på det barnet selv forteller. Spørsmålet om hva som er ”godt nok” har forandret seg over tid, men er fortsatt en standard for samfunnets inngreps vilkår. I dagens barnevern er ”godt nok” et minimum standard for hva barn skal tåle, i motsetning til tidligere hvor det var en målestokk som omfattet hva fattigfolket fortjente. Disse faglige forståelsesmodellene forteller oss at rådende samfunnsforhold har mye å si for barns utvikling. Historiens styrke er at den forteller oss hvordan ting engang har vært. Men historiens styrke er også at den legger til rette for å kunne forstå barnevernets rolle slik den har utviklet seg og fungerer i dag.

I tillegg til den historiske utviklingen har dette kapitlet også fokus på de aktørene som har vært aktive i utviklingen av dagens barnevern. I denne sammenheng gis det først en beskrivelse av dagens organisering, deretter redegjøres det for utviklingen av profesjonsutdanningen i barnevern. Kapitlet avsluttes deretter med en beskrivelse av fagorganisasjonenes rolle for utviklingen av barnevern som fagfelt. La oss nå starte en spennende faglig reise, hvor historiens bakteppe viser oss hvordan dagens barnevern har sprunget ut av krisetiltak i form av institusjonsopphold som den mest konkrete formen for barnevern. Med nye psykologiske forståelsesmåter og vekt på forebygging, veiledning og støtte til vanskeligstilte barn og familier, formes og omformes dagens barnevern, som et sosialt, kulturelt og foranderlig fenomen – til spørsmålet om barnets beste.

Filantropien og utviklingen av barneredningsanstalter

Barns lidelser var i utgangspunktet noe som opptok veldedighetsorganisasjonene. For-

eldreløse og vanskjøtte barn som offer for samfunnets skyggesider, påkalte kjærlighet og barmhjertighet, spesielt blant samfunnsengasjerte kvinner. Barn som i landbruksøkonomien hadde vært en ressurs, utviklet seg til å bli en belastning for byøkonomien, og den enkeltes nød var ofte påtrengende. Barneredningen ble et sentralt program i liberalismens veldedighet, og tanker om at barn kunne reddes ved å fjernes fra lastene, var filantropiens store drivkraft. Alternativet til vagabondering skulle være en hverdag bygd på orden og sunnhet, basert på kjærlig omsorg under disiplin. De filantropiske barnetiltakene ble begrunnet som et mottiltak mot fattigondet, og Lochs forståelse om at de fattige hadde seg selv å takke på grunn av dovenskap, la streke føringer for veldedighetsarbeidet. En av hjørnesteinene i Lochs teorier, var å redde samfunnet ved å ta fatt i barna. Hvordan barna skulle hjelpes, var dog et spørsmål som reiste en århundrelang debatt i forskjellige land. Noen sverget til ”livets skole”, ervervet gjennom arbeid mens andre mente skolegang. Motstanderne mot skolegang fryktet at skolesamværet ville danne grobunn for kriminelle barnegjengere. Filantropene hadde imidlertid tro på at barn kunne reddes gjennom utdanning. Det nye ved barneanstaltene løsningsstrategier slik det kom til uttrykk gjennom ”The Philanthropic Societys” arbeid, hadde som målsetting å bidra til at de fattige gjennom utdanning på sikt, ville bli i stand til å klare seg på egenhånd (Levin 1998, Thuen 2008).

Barneredningsanstaltene vokste frem over alt i Europa rundt 1830 – 1840. Eksempler er; Flakkebjerg og Holsteinsminde i Danmark (1836/37), Råby i Sverige (1838) og Toftes Gave i Oslo (1841). Barneredningsanstaltene fungerte også som et motstykke til kriminalpolitikken og straffesystemet. Barneredningsanstaltene skulle redde samfunnet for fremtidens kriminelle, og barneanstaltene ble begynnelsen på en adskillelse av voksne og barn i straffesystemet (Levin 1998). Den veldedige barneredningsbevegelsen satte institusjonene i høysete, og for Foucault (1983,1987) ble dette perioden for fremveksten av det fengselsaktige systemet, der ulike kombinasjoner av kunnskap og makt utgjorde disiplineringprosesser hvor målsettingen var å temme menneskekraftene. Foucault hevder at samfunnets institusjoner var gjennomsyret av dette fengselsaktige systemet. Ulike institusjoner som arbeidsfengsler, tvangsarbeidshus, reformskoler, sinnssykehus og barneredningsanstalter var alle i følge Foucault eksempler på institusjoner hvor mennesker skulle lukkes inne for å tuktes, trenes eller disiplineres til å bli gode samfunnsborgere. Foucault mente barneredningsanstaltene presumtivistisk hadde til hensikt å være et alternativ til fengsel. Foucault peker tidlig på noe som Swärd (1993) også er opptatt av, det vi si hvordan profesjoner, ideelle og statlige organisasjoner fungerer og formulerer barnevernsfeltet med utgangspunkt i ulike vitenskapelige perspektiver.

Barneasyll og oppdragelsesanstalter

Hva gjelder barneredningsanstaltene utviklet det seg mønsterdannede pionérinstitusjoner. De mest kjente er Hofwyl (1810) i Sveits, Das rauhe Haus i Tyskland (1833), Mettray og Val-d' Yèvre Frankrike (1840) og Redhill i England (1849). Samtlige institusjoner hadde som mål å fjerne barnet fra lastene, flytte de bort fra lastefulle foreldre og bylivets alle fristelser. Barna skulle flytte på landet, omgis med frisk luft og oppdras i kristelig regi (Dahl 1978, Levin 1998, Thuen 2002).

Hofwyl bygget på ideen om at guttene skulle oppdras sammen med sine skolelærere. Skolelærerne skulle ha den samme funksjonen som eldre brødre i en familiemodell, og guttene skulle selv ha en viss innflytelsesrett. Landbruksarbeid var det som skulle hjelpe guttene til å bli samvittighetsfulle borgere. Das rauhe Haus hadde familieprinsippet som ideologi og kjærligheten til barnet skulle være drivkraften i arbeidet. Hit kom både gutter og jenter og familiene skulle så langt det lot seg gjøre likne vanlige familier uten annen form for klassifisering. Imidlertid ble gutter og jenter i det daglige livet adskilt gjennom ulike opplæringsprinsipper. Guttene ble opplært til håndverkere, mens jenter skulle læres opp til å bli dyktige tjenestepiker. Mettray var en åkerbruksinstitusjon som hadde en visst familie preg, mens Val-d' Yèvre var en åkerbruksinstitusjon bygget etter en kasernemodell.

Kasernesystemet var tuftet på strenge disiplineringstiltak, basert på ideologien om straff og belønning. Barna ble tiltalt ved nummer, de var ikledd uniformer og de marsjerte og hadde militære hilsninger. Etter hvert som årene gikk utviklet også Mettray seg i retningen av et militært preg. Bakgrunnen for denne utviklingen kan ses i sammenheng med at familiehusene fikk for mange barn og at nærheten til barnet av samme grunn ble vanskelig å gjennomføre. Redhill var også en åkerbruksinstitusjon, men her var tanken at barna skulle oppdras og opplæres under hjemlige forhold.

Familiesystemet og kasernesystemet hviler på ulike former for rasjonalitet. Mens familiesystemet bygger på naturidealistisk tenkning, med familieoppdragelse som ideal, kan kasernesystemet føres tilbake til utilitaristisk tenkning. Kritikken mot familiesystemet handlet for det første om forholdet til biologisk blodsband, og for det andre om økonomiske konsekvenser. Kasernemodellen ble fremhevet som en mer rasjonell og profesjonell modell, da den ikke var konsentrert rundt enkelt-individens/familiers innsats. Imidlertid var modellene mer en måte å beskrive ytterpunkter på enn et resultat av det praktiske arbeidet med barna. På tvers av lande-

grenser og uttalte ideologier viser praksis at institusjonene fant sitt sted midt i mellom disse motpolene (Thuen 2002).

Hva gjelder jenters oppdragelse var det Mary Carpenter i England som opprettet den første spesialanstalten for jenter. Carpenter drev Kingswood School (1852) og Red Lodge fra 1854 og frem til sin død i 1877. Her skulle jenter oppdras på en slik måte at kristne kvinner uten frykt skulle rekvirere hushjelpere fra disse redningsanstaltene. Kvinnene ble opplært i huslige gjøremål, slik at de både kunne etablere egne hjem og ikke minst fungere som tjenestepiker for samfunnets overklasse. De yngre jentene skulle læres opp til lettere husholdningsarbeid, samt lære seg å sy og strikke. De eldre jentene tok seg av resten av husholdningsarbeidet og var hovedsakelig sysselsatt i vaskeriet (Stang Dahl, 1978). Jægerspris i Danmark er også et godt eksempel. Jægerspris ble opprettet i 1874 av grevinne Danner, enken etter kong Fredrik VII. Etter kongens død testamenterte grevinnen Jægerspris slott, hvor fattige pikebarn skulle oppdras og utdannes til dyktige tjenestepiker. I 1880 årene anslås det at omkring 1/3 av Danmarks anbrakte piker opphold seg på Jægerspris. Villkåret for å motta jentene var at familien måtte frasi seg alle rettigheter inntil jentene fylte 18 år. Kontakten med biologisk familie var svært begrenset, da institusjonens holdning var at foreldre som ikke kunne ta seg av sin barn, var å betrakte som dårlige mennesker som kunne på virke jentene negativ (Pedersen 1991)

Målgruppen var friske jenter mellom 2 og 4 år, som alle skulle formes og oppdras. Jentene bodde på avdelinger med 15-20 barn i alderen 2-16 år. Hver avdeling hadde en pleiemor og en assistent. Avdelingene skulle fungere som jentenes hjem, etter den tidligere beskrevne familiemodellen. Imidlertid var jentenes hverdag svært rutinisert, og de fleste av jentene tilbrakte all sin tid inne på avdelingen. Denne isolasjonen ble først brutt i 1954, da jentene ble omfattet av skoleplikten. Selv om Jægerspris var en omstridt institusjon i Danmark, ble strukturen med selvstendige avdelinger opprettholdt helt inn på 1970-tallet.

Redningsretorikken reiste også spørsmålet om fosterfamilier versus redningsanstalter. I Norge var det Eilerts Sundt som utførte utredningsarbeidet for Toftes Gave, den første barnevernsinstitusjonen i Norge, og som også i en periode fungerte som institusjonens forstander som reiste dette spørsmålet. Med utgangspunkt i egne erfaringer mente Sundt at ideen om et velment og oppriktig ønske om å ta vare på dem vanskjømte barna, ikke var et godt nok tilbud for mange av barna som oppholdt seg på institusjonen. Han

mente at institusjonsbarna representerte en gruppe ekstra sårbare barn som ikke kunne oppdras i klosterlignende forhold, men var barn som på grunn av sin sårbarhet hadde behov for den omsorg og kjærlighet en familie kunne gi. Sundt stilte aldri spørsmål om formålet, men satte fokus på midlet. Sundt reiste også spørsmål rundt den stigmatiseringen som fulgte barna som hadde vokst opp på Toftes Gave (Thuen 2002).

Fra barneredning til barnevern

Toftes Gave var den første filantropiske redningsanstalten i Norge. Den 12. august 1841, ble den første gutten Christian Severin Larsen anbrakt til gården på Grønland i Kristiania Kommune. Toftes Gave ble relativt kort tidlig etter sin åpning overført til Kristiania kommune. Allerede året etter åpningen sendte Andreas Tofte et gavebrev til kommunen, hvor han stilte betingelser om at kommunen skulle drive redningsanstalten som ”et Asyl for forladte, forsømte eller moralsk fordærvede Børn og unge Mennesker av begge Kjøen”. Sommeren 1847 sa kommunen seg villig til å ta imot gaven på de betingelser Tofte hadde gitt, og anstalten skiftet samtidig navn til ”Andreas Toftes Gave” og Norges første barnevernsinstitusjon var en realitet (Thuen 2002).

Med utgangspunkt i kriminalloven, ble de i 1874 adgang til å dømme barn til opphold i oppdragelsesanstalter istedenfor å ilegge straff. Det hadde ingen praktisk virkning, da Norge på det tidspunktet ikke hadde noen godkjente anstalter for dette formålet. Myndighetene foretok seg heller ikke noe for å få realisert denne muligheten. Imidlertid fant ledelsen for Toftes Gave det svært interessant å gå videre i retning av å kunne godkjennes som korreksjonsanstalt da de selv slet økonomisk. Som korreksjonsanstalt ville de bli tildelt økonomisk støtte. Toftes gave kjøpte gården Nedre Sund på Helgøya i Mjøsa. De fikk 50 % støtte fra staten til ombyggingskostnader, og ble i 1878 godkjent som korreksjonsanstalt, med et fast årlig statsbidrag, mot å ta i mot barn inn dømt etter kriminallovens bestemmelser (Stang Dahl 1978). For ytterligere å kunne regulere guttenes adferd og forhindre konflikter med lokalsamfunnet, var det et bevisst ønske om å kunne isolere guttene på en øy. På denne måten mistet Toftes Gave noe av sin veldedighetsprofil og gikk over til delvis å bli en straffe anstalt. For å innfri statens krav ble Toftes Gave en oppdragelsesanstalt, slik kriteriene var utformet i kriminalloven (Dahl 1978, Thuen 2002). ”Øyprinsippet” ble førende også for andre korreksjonsanstalter, som f.eks. Ulfsnæsøen ved Bergen (1881) og Lindøen ved Stavanger i 1888. Den siste korreksjonsanstalten som ble bygget var Falstad ved Trondheim i 1895, og var den eneste anstalten som avvek fra det såkalte ”øyprinsippet” (Jon 2007).

Vi kommer nå inn i en epoke hvor vi tydelig kan registrere bytteforholdet mellom staten og barneredningsanstaltene. Anstaltene fikk økonomisk støtte og kunne på den måten sikre sin drift, mens staten fikk mulighet til å realisere kriminalreformen. Formålet var at institusjonene skulle hjelpe skolen med å skille ut de vanskelige barna og at institusjonsoppholdet skulle være et alternativ til fengsel. Primært skulle dette arbeidet gjelde fordi barna som allerede hadde begått straffbare handlinger, men institusjonen skulle også ha en forebyggende funksjon. Gjennom å kombinere oppdragelse av straffedømte barn med forebyggende arbeid, fikk institusjonen en fordel sammenlignet med fengslene som bare kunne ta imot straffedømte. Det ansås også å være en fordel at institusjonene ikke burde ta hensyn til kriminell lavalder, det vil si 10 år, samt at de selv kunne regulere hvor lenge barnet skulle oppholde seg i institusjonen (Dahl 1978, Thuen 2002).

Istedenfor domstolen og domstolens krav til bevishåndtering, ble det opprettet egne kommunale nemnder som skulle vurdere denne nye loven. De kommunale nemndene hadde som oppgave å undersøke barnet og familiens livsforhold, med bakgrunn i deres inngående kjennskap til de lokale forholdene. Tidlig inn gripen skulle forhindre at barna på et seinere tidspunkt utviklet kriminalitet. Imidlertid utviklet det seg en debatt rundt hvilke straffetiltak barna kunne utsettes for på anstaltene. Juristene mente det var legitimt å gi barna straff i form av isolering og sult. Pedagogene derimot mente at disse barna ikke kunne straffes i tråd med juristenes forståelse, og henviste til barnas tidligere livssituasjon, preget av omsorgssvikt. Det utviklet seg isteden et kompromiss med spesielle forordninger for barn plassert på institusjoner (ibid.). Denne utviklingen var lik både i Norge, Sverige og Danmark (Levin 1998).

Oppdragelsesanstalter/korreksjonsanstalter utviklet seg raskt til å være noe samfunnet fant som nyttig. Nye institusjoner tilkom, og i takt med utviklingen kom de første rapportene om arbeidets dårlige karakter. Istedenfor å holde fokus på guttenes fremtid, var institusjonene mer opptatt av eksistensiell drift på grunn av nedskjæringer. Oppdragelsesanstaltene ble beskrevet som barnefengsler med stort innslag av barnearbeid, da gutten gjennom sitt jordbruksarbeid måtte bidra til anstaltens drift. For å løse den oppståtte krisen ble det nedsatt en reformkomité, og *loven om "forsømte Børns Behandling"* (vergerådsloven) ble vedtatt i 1896, og trådte i kraft i år 1900, som en innledning på "barnets århundre". Med vergemålsloven ble ansvaret for de forsømte barna plassert hos staten, og redningsanstaltens filantropiske epoke i Norge ble avviklet. Med

den nye vergemålsloven gikk korreksjonsanstaltene over til å bli såkalte skolehjem. (Dahl 1978, Levin 1998, Thuen 2002).

Et av Norges mest kjente skolehjem stod klart i 1900, og Bastøy tok den 11. oktober i 1900 imot den første gutten. Mange generasjoner gutter har vokst opp med trusselen om å havne på Bastøy: ”Pass deg – ellers havner du på Bastøy” (Jon 2007 s. 7.). Historiene forteller at Bastøy utviklet seg til å bli et fryktelig sted, hvor guttene var under konstans overvåking og stadig ble utsatt for fysiske avstraffelser i form av pisking, dårlig mat og hardt arbeid. Tanken om å gi barna et nytt hjem ble som sagt forlatt til fordel for fengselslignende systemer (Jon 2007).

Barnevern eller samfunnsvern?

Gjennom Vergemålsloven var Norge det første landet i verden med en egen barnevernlov. Vergerådsloven ble vedtatt i 1896 og den påla kommunen et spesielt ansvar for å gripe inn i forhold til barn under 16 år. Hovedoppgaven var å ta seg av barn som hadde gjort seg skyldig i straffbare handlinger, barn som hadde atferdsvansker, eller barn som ble forsømt av sine foreldre. Foreldrene skulle samtykke til at barna ble plassert og konsekvensene for de som ikke samtykket var at de ble nektet fattighjelp. Det var fattigstyret som hadde ansvaret for å ta vare på de foreldreløse barna. Fattigstyret hadde elementer av hjelp og kontroll og det var de folkevalgte som utførte arbeidet (Hagen 2001, Hansen 2004).

Fattigstyret var derimot lite begeistret for den nye vergemålsloven. Fattigstyret var av den mening at den nye vergemålsloven i hovedsak var inspirert av forholdene ute i Europa og lite tilpasset norske forhold. Vergerådet skulle føre tilsyn med barns oppvekstforhold og påse at barn og unge fikk den hjelpen de trengte. Vurderingene skulle for eksempel ikke være styrt av fattigstyrets økonomi. På den måten hadde loven elementer av å tenke forebyggende. Kritikken mot vergerådene gikk i hovedsak ut på at saksbehandlingen var tungvint og kostbar, og at vergerådets skjønnsvurderinger handlet om bevis, skyld og straff. Vergerådet ble av opinionen betraktet som en form for domstol og fungerte etter hvert bare i de større kommunene. Med den nye vergemålsloven utviklet det seg en kompetansestrid mellom vergerådet og fattigstyret, som i praksis medførte et dårlig samarbeid. Fattigstyret protesterte også seinere på den nye barnevernloven som kom i 1953. Hva gjelder adgangen til å flytte barn ut av hjemmet, kunne helserådet i tillegg til vergerådet og fattigstyre flytte barn dersom de var tuberkulosesmittet eller sto i fare for å bli smittet. Det ble ikke

ført kontroller eller tilsyn utover det vergerådet, fattigstyret eller helserådet selv gjorde (ibid.)

Selv om Norge var først ut med en egen barnevernlov finnes det store likheter i den historiske utviklingen av barnevernet i Norden, spesielt hva gjelder utviklingen av lovtekster, opprettelsen av kommunale barnevernsnemnder og barnevernsinstitusjoner. Ideologien dreide seg i begynnelsen på 1900 tallet om og ”tømme” fengslene fra barnegråt ved hjelp av humanistiske og pedagogiske prinsipper. Gjennom kommunale institusjoner skulle barn reddes til en bedre hverdag og borgerskapet skulle på samme beskyttes mot fattige og vagabonderende barn. Med loven i hånd kunne institusjonspersonalet, som en del av behandlingsideologien, benytte tvangsmidler i arbeidet med barna. Jurister og pedagoger var profesjoner med sterke interesser i dette arbeidet, juristene fordi de som tidligere nevnt ønsket barna ut av fengslene og pedagogene fordi de ønsket ro og orden i skolen (Levin 1998).

Danmark fikk sin første barnevernlov gjennom *Børneloven* i 1905. Bakgrunn for denne loven lå samfunnets behov for beskyttelse mot barnekriminalitet og den uorden dette fenomenet bragte med seg. Det lå også et ønske om å kunne regulere sykdomssmitte som ikke kunne reguleres gjennom det etablerte klassesamfunnet. Børneloven skulle i likhet med den norske vergemålsloven behandle eller oppdra barn som allerede hadde utøvet kriminalitet samt vurdere barn som sto i fare for å utvikle kriminalitet, som forebyggende samfunnsvern (ibid.).

Sverige derimot var litt seinere ute. Selv om loven fra 1902 (Förslag till lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn) regulerte arbeidet med vanskjømte og forsømte barn, var det først i 1924 som Sverige fikk sin første barnevernlov. *Lag om samhällets barnavård* trådte i kraft i 1926. Målsettingen med loven var å regulere barnevernsarbeidet i form av formalisering og standardisering. Barnevernsarbeidet skulle styres gjennom måten det var organisert på, nemndenes arbeid skulle reguleres og det skulle utarbeides kriterier for plassering av barn utenfor hjemmet. Arbeidet skulle også kontrolleres gjennom opprettelsen av ytre kontroll og tilsyn av institusjonsdriften (Lundström 1993).

For å forstå den videre utviklingen av det nordiske barnevernsarbeidet er det nødvendig med en ytterligere kontekstualisering. På ene siden fikk demokratiet sitt gjennombrudd gjennom innføringen av allmenn stemmerett. Dette skjedde henholdsvis i Norge i 1913,

Danmark i 1915 og Sverige i 1921. På andre siden fikk kommunene store økonomiske problemer på grunn av nedgangstider i 1920 -30 årene. Familiens svake økonomi og store barneflokker førte til at mange barn ble underernærte. Det var først og fremst barnefamilie i de fattige kommunene som led mest. Det utviklet seg også stor arbeidsledighet og det var ikke uvanlig at ungdommer måtte klare seg på egenhånd fra de var 14-15 år. Å klare seg selv kunne være svært vanskelig fordi mange unge slet med dårlig helse på grunn av feilernæring (Hagen 2001, Hansen 2004).

Ohrlander (1992) har i sin studie redegjort for de svenske barnevernets utvikling, og uttrykker at det svenske barnevernet i likhet med det norske er resultat av en sosial-liberal forståelse, med utgangspunkt i kollektivets behov. De første tiårene i begynnelsen på 1900-tallet var preget av ønske om å avskaffe fattigdommen med hjelp av sosial-politiske midler. Gjennom praktisk støtte til selvhjelp skulle nød og fattigdom forebygges, da fattigdom ga grobunn for kriminalitet og store forskjeller mellom de etablerte samfunnsklassene. I Norge må vi i tillegg ha med oss ”de harde 30-årene” for å forstå barnevernets utvikling. I 1937 var en fjerdedel av befolkningen i Norge barn som bodde på landet. Sammenlignet med i dag var det mange flere små kommuner og det var presten og læreren som var de viktigste personene i kommunen. Siden staten nå var fattig, fikk også institusjonene og skolehjemmene det vanskeligere. I mellomkrigstiden ble det fremmet mange forslag til sosialpolitiske reformer i Norge, som av ulike årsaker ble lagt på is. I stedet var det fattigloven som styrte i mellomkrigstiden. Fattighjelp var nedverdiggende og stigmatiserende og familier som mottok hjelp opplevde dette av samme grunn som en stor belastning (Hagen 2001, Hansen 2004).

Skolehjemmene hadde en viktig samfunnsfunksjon i Norge, og det var vergerådet som avgjorde hvilke barn som skulle flyttes over til skolehjemmene. På skolehjemmene bodde barn mellom 9 og 20 år som på grunn av sin adferd skulle fjernes fra den almindelige skole. Dels fordi de hadde dårlig innvirkning på de andre barna på skolen, og dels fordi de for egen del hadde behov for kyndig og fast tilsyn. På den måten skulle skolehjemmene rense og redde, og i 1950 bodde over 50 % av barn plassert utenfor hjemmet på skolehjem. Skolehjemmene hadde sin storhetstid fram til 1952. I 1952 kom spesialskoleloven, og skolehjemmene ble til spesialskoler for barn og ungdom med tilpasningsvansker (ibid.).

To av spesialskolene ble i 1953 skilt ut av spesialskolesystemet og overtatt av sosialdepartementet som ”verneskoler”. Den ene var Bastøy som ble verneskole for

gutter, omdøpt til Foldin, den andre var Bærum som ble verneskole for jenter, omdøpt til Bjerketun. Verneskolen var på mange måter å betrakte som det siste leddet i tiltaks-kjeden i arbeidet med de vanskelige barna. De skolene ikke kunne ta hånd om ble flyttet til spesialskolene, og de spesialskolene ikke kunne hjelpe, ble flyttet videre til verne-skolene. Verneskolen skulle tilby de vanskeligste barnevernsbarna ”medisinsk-psykiatrisk behandling, og samtlige barn skulle ved inntak gjennomgå en ”psykiatrisk-psykologisk” undersøkelse. Målsettingen med undersøkelsen var å finne frem til differensierte behandlingstiltak. Behandlingsideologien vokste seg sterk på 1960- og 70 tallet, og unge lovbrytere skulle ikke lenger straffes men behandles i den nye ideologien (Ericsson 1997, Jon 2007).

Et barnevern i utvikling

I 1953 kom den første uttalte barnevernloven i Norge. Den nye barnevernloven kan på mange måter sies å være et resultat av samfunnets ønske om å hjelpe foreldrene til å verne om sine barn, i motsetning til vergerådets korrigerende og oppdragene målsetting. Sammen med sosialpolitiske tiltak for øvrig skulle barnevernet gjennom forebygging, sosial service og hjelpetiltak motvirke plasseringer utenfor hjemmet. Utgangspunktet for den nye loven var foreldrenes ansvar for egne barn. Tvangstiltak skulle bare iverksettes dersom hjelpetiltak i hjemmet ikke ble vurdert som tilstrekkelig. Prinsippet om barnets beste skulle råde, ikke foreldrenes situasjon. Barnevernet skulle ha et subsidiært ansvar. Man beveget seg over i en tidsfase hvor fokus ble rettet mot å hjelpe foreldrene, og på den måten også hjelpe barnet. Fattigdom var ikke lenger en årsak til å flytte barnet ut av hjemmet. Problematikken flyttet seg fra fattigdom og nød til annen spesifikk problematikk, som for eksempel forholdene i hjemmet eller forhold ved barnet selv. Det ble innført kommunale barnevernsnemnder som skulle forberede og avgjøre tvangssaker (Hagen 2001, Hansen 2004). Det ble videre orden på tilsynet og det ble innført et system med forhåndsgodkjenning av fosterforeldre. Fylkesmannen ble pålagt tilsyn av institusjonsdriften og klageadgangen ble innført. Det ble også forbud mot å anbringe barn til adopsjon (ibid.).

Men også den nye barnevernloven ble utsatt for kritikk, og et av dilemmaene handlet om rollekonflikten hjelp og kontroll. Kriteriene for tvangsinngrep var ikke presise nok, og barnevernsnemndene ble kritiserte for å være farget av saksbehandlers skjønns-vurderinger. Mange mente at tvangssakene burde behandles av en domstol eller en annen uavhengig instans. Forebyggende arbeid ble vektlagt i loven, men ble i liten grad praktisert. Det ble også påpekt som en svakhet at barnevernet ikke kom tidlig nok inn

i sakene. På grunn av ressursmangel måtte barnevernet prioritere de vanskeligste sakene og hadde av samme grunn lite å tilby i forhold til forebyggende arbeid (ibid.).

Sverige fikk sin andre barnevernlov i 1960 (*lag om Samhällets barnavård*). I likhet med den norske barnevernloven, skulle hjelpetiltak i form av råd og veiledning være det første foreldrene skulle tilbys. Tvangstiltakene skulle bare iverksettes i situasjoner hvor man kunne påvise at hjelpetiltak viste seg å være utilstrekkelig, eller der man kunne forutsi at hjelpetiltak ikke ville medføre nødvendige endringer på sikt, tross iverksettelse av hjelpetiltak. Sammenlignet med den første barnevernloven som kom i 1924, hvor formaning og advarsler var fremtredende premisser, ble den nye loven oppfattet som foreldrestøttene. Imidlertid har loven av 1960 også tydelige kontrollerende og repressive element (Lundström 1993).

Danmark fikk *Bistandsloven i 1976* som bidro til en stor forandring av lovgivningen for barnevernet. Med bistandsloven skulle barn og unges situasjon/adferd utredes som en del av familiens helhetlige situasjon, og ikke isolert som tidligere praksis. I likhet med det norske og svenske lovverket ble samarbeid og frivillighet uttrykt som sentrale verdier sammen med lokalbaserte tiltak og ambulante tjenester. Dette for å forhindre tvangsplasseringer (Bengtsson & Jakobsen 2009).

Det store skillet – velferdsstaten på sitt beste?

Historisk sett har barnevernet i den norske velferdsstaten vært preget av suksessive reformer, statlige programmer og omlegginger. Det store skillet i norsk barnevernshistorie fant sted på 1980-tallet. Sosialomsorgen ble utviklet, det ble utarbeidet handlingsplaner, nye skolereformer ble etablert og man ble opptatt av forskning innen barnevernsfeltet. Det første statlige initiativet kom gjennom St.meld.nr. 72 (1984–85) Om barne- og ungdomsvernet. I meldingen beskrives barneverntjenesten som en umoderne sosialpolitisk ordning, med behov for omfattende endringer. Meldingen fungerte også som en fireårig handlingsplan (1986- 1989) og hadde som målsetting å styrke kommunenes arbeid med barn og unge i utsatte posisjoner. Samtidig med denne meldingen ble NOU 1985:18 Lov om sosiale tjenester mv. offentliggjort i juni 1985. Utredningen inneholdt en gjennomgang av bakgrunn og forarbeider til barnevernloven av 1953, og ga en oversikt over lovens grunnprinsipper og svakheter.

Sosialdepartementet under Regjeringen Brundtland (Arbeiderpartiet) la gjennom Ot.prp.nr. 60 (1988-1989) om lov om sosiale tjenester frem utkast til ny lov, hvor

barnevernloven av 1953 var innarbeidet sammen med sosialomsorgsloven av 1964, edruskapsloven av 1932 og loven om alkoholinstitusjoner av 1984. Denne proposisjonen ble trukket tilbake av Regjeringen Syse (Høyere) høsten 1989 i forbindelse med regjeringsskifte og ansvaret for barneverntjenesten ble samtidig overført fra Sosialdepartementet til Forbruker- og administrasjonsutvalget, som fikk navnet Familie- og forbrukerdepartementet. Ved ytterligere regjeringsskifte høsten 1990 ble ”Barn” et av Regjeringen Brundtlands hovedsatsningsområde og departementet endret navn til Barne- og familiedepartementet. Det ble samtidig besluttet å legge barnevernloven som egen lov.

Det andre statlige programmet for styrking av barnevernet ble gjennomført i perioden 1991 – 1993. Programmet ble iverksatt i kjølevannet av evalueringen som fulgte etter avslutningen av det fireårige handlingsprogrammet. Gjennom handlingsprogrammet ble barnevernet satt på den politiske dagsorden, og forståelsen om at noe ytterligere måtte til for å styrke barnevernet vokste seg sterkere. Det nye programmet kan på flere måter sies å være et flaggskip preget av nyliberalistiske verdier. I Ot. Prp.nr. 44 (1991 – 92) (utkast til ny barnevernlov) formuleres i del 3 om økonomiske og administrative konsekvenser av lovforslaget:

Med det foreliggende lovforslaget legges fundamentet for en *varig* forbedring av innsatsen for barn og unge som har behov for tjenester fra barnevernet. Lovforslaget erstatter dagens barnevernlov av 17. juli 1953. Dagens lov er nær 40 år gammel og er ikke tilstrekkelig tilpasset de utfordringene som barneverntjenesten står overfor i dag. Den nye barnevernloven tar sikte på en modernisering, forenkling og tilpasning av lovgivningen til dagens virkelighet og til hva som vil bli de framtidige utfordringer i barneverntjenesten (...) (Ot. Prp. Nr. 44 s. 101).

Utkast til dagens lov om barneverntjenester Ot.prp.nr. 44 (1991 – 1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven) ble sendt på høring i juni 1991. Dagens lov om barneverntjenester ble seinere vedtatt 17. juni 1992, med virkning fra 01.01. 1993.

Sverige fikk også omfattende lovendringer i begynnelsen på 1980-tallet. *Socialtjänstlagen* (SOL) ble innført og var en ramme lån som inkluderte hele det sosiale området, også barnevernet. Imidlertid ble tvangsbaserte tiltak skilt ut som egen lov, *Lagen om Vård av unga* (LVU). Frivillighet, service og brukermedvirkning utgjør sentrale begreper i den nye loven, og konflikter mellom det offentlige og klienter/familier tones ned. Be-

handling skal skje i samarbeid mellom profesjonene og klientene, og plassering utenfor hjemmet, uten samtykke, er nå det eneste tvangstiltaket loven regulerer. De lokale barnevernsnemndene ble avskaffet og vedtak om tvangsplasseringer ble i henhold til bestemmelsene i LVU flyttet til länsretten, som var en forvaltningsdomstol i Sverige. I dag er det forvaltningsretten som avgjør om barn og unge skal tas under omsorg eller ikke. Med utgangspunkt i kommunenes selvbestemmelsesrett og kommunenes tilgang til å rekruttere utdannede sosialarbeidere, ble tidligere statlige oppgaver desentraliserte og overført til kommunene. Sosialstyrelsens oppgaver som tidligere var basert på en kontrollerende rolle, fikk med den nye socialtjänstlagen mer karakter av å være en samordnende og utviklende instans. Det samme gjelder Länsstyrelsens oppgaver. Fra å være den instansen som kunne omgjøre kommunenes avgjørelser om bistand i enkeltsaker, ble länsstyrelsen isteden bindeleddet mellom kommunene og staten. Socialtjänstlagen av 1980 ble 1. juli 1990 byttet ut med nåværende socialtjänstlag, som for øvrig fikk det samme navnet som den gamle (Lundström 1993).

Sommeren 2009 la Socialstyrelsen frem forlag til en ny lov som skulle regulere det svenske barnevernsarbeidet. Bestemmelsene i socialtjänstlagen som berører arbeidet med barn og unge og LVU ble foreslått erstattet med en ny lov, Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU). Bakgrunn for dette lovforslaget var erfaringer med at skillet mellom bestemmelsene i socialtjänstlagen og LVU vanskeliggjorde det barnevernfaglige arbeidet. Utredningen foreslår å endre loven slik at barns rettigheter lettere kan ivaretas i situasjoner hvor foreldrene motsetter seg plasseringer utenfor hjemmet. Direktivet etterlyser også klarere rammer for kommunens saksbehandling og samarbeid med andre offentlige instanser. Det ble også fokusert på å styrke rammene rundt arbeidet med barn i fosterhjem, samt utvide mulighetene for fosterbarns adopsjoner, for barn som har vært plassert i fosterhjem over lengre tid. Lovforslaget fra socialstyrelsen har så langt ikke resultert i en ny barnevernlov, jf. forslaget om LBU. Imidlertid har innspillene bidratt til ytterligere presiseringer i eksisterende lovverk, vedrørende styrking av barnets rettssikkerhet.

Hva gjelder Danmark ble Bistandsloven erstattet med *Service-loven* i 1998. Service-loven er en rammelov som regulerer hele det sosiale område, i likhet med den svenske Socialtjänstlagen. I tillegg ble *Anbringelsesreformen* vedtatt i 2004, og hadde som formål å sikre bedre saksbehandling, prioritere forbyggende innsatser og styrke ettervernet. Det danske barnevernet ble i 2007 ytterligere desentralisert. Kommunene fikk overført beslutningsmyndigheten ved tvangsvedtak samtidig som de fikk ansvaret for å inngå

driftsavtaler og tilsyn med plasseringssteder. Statlige myndigheter har fra 2007 kun fungert som klageinstans. Denne organisasjonsendringen medførte store offentlige debatter i Danmark. Motstandere av reformen har argumentert for at denne familieorienterte praksis kan ramme barns rettigheter, der barn og foreldre har motsetningsfylte interesser (ibid.).

Med utgangspunkt i debatten om barnets rettsstilling ble det i 2009 innført ytterligere en reform i det Danske barnevernet. *”Barnets reform”* har en uttalt målsetting om å styrke barnets rettssikkerhet. I denne reformen har aldersgrensen for klagerett blitt senket fra 15 til 12 år. Reformen har også styrket kommunens mulighet til å iverksette undersøkelse uten samtykke fra foreldrene, i likhet med bestemmelsene i både det norske og svenske lovverket (ibid.).

Som tidligere nevnt fikk Norge sin nåværende barnevernlov i 1992. Formålet med gjeldende barnevernslov jf. § 1-3 er: *”å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid og å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår”*. Ansvaret for loven ble lagt til tre forvaltningsnivåer, staten, fylkeskommunen og kommunen. Staten hadde gjennom Barne- og familie departementet det overordnede ansvaret for at lover og forskrifter praktiseres riktig og at det ble utarbeidet nødvendige retningslinjer og instruksjer. Departementet skulle også sørge for evaluering og nødvendige endringer, samt initiere forskning. Fylkesmannen skulle føre tilsyn med kommunene og barneverninstitusjonene og i tillegg ha en råds- og veiledningsfunksjon. Fylkesmannen ble også klageinstans for vedtak truffet av barneverntjenesten, når vedtaket ikke hører inn under fylkesnemndas myndighetsområde. I tillegg fikk fylkesnemnda ansvar for å treffe vedtak om en rekke tiltak etter loven, i hovedsak i de såkalte tvangssakene. Fylkesnemnda er et uavhengig statlig forvaltningsorgan (NOU 2000:12).

Fylkeskommunen fikk ansvaret for etablering og drift av institusjoner, samt rekruttering, formidling og opplæring av fosterforeldre. Kommunen fikk ansvaret for alle andre oppgaver etter loven som ikke er tillagt staten eller fylkeskommunen. Kommunen skal gi råd og veiledning, gjennomføre undersøkelser og iverksette tiltak. Barneverntjenesten har et spesielt ansvar for å vurdere omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer. Kommunen har videre ansvaret for å godkjenne fosterhjem, føre tilsyn med barn i fosterhjem og delta i forebyggende aktiviteter generelt. Barneverntjenesten skal også medvirke til at barn og unges interesser blir ivaretatt av

andre offentlige organer, og samarbeide der hvor dette kan bidra til å løse oppgaver som tjenesten er pålagt etter loven.

I 2004 ble Norges tredje statlige program for styrking av barnevernet gjennomført. Den såkalte forvaltningsreformen medførte ytterligere en organisatorisk endring av det norske barnevernet. Det overordnede ansvaret for barnevernet ble flyttet fra fylkeskommunene til staten. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) ble opprettet for å forvalte ansvaret. Målet med denne reformen var å sikre en bedre faglig og økonomisk styring av barnevernet, samt sikre likeverdige tilbud til barn og unge, uavhengig bostedskommune. Med denne organiseringen fraviker Norge fra øvrige tendenser i Norden, der fokus har vært økt desentralisering og ikke styrking av statlig styring. Imidlertid er dette en reform som også har medført store offentlige debatter her i Norge, og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har av samme grunn gjennomført evalueringer av barnevernsreformen. Dette for å få svar på om reformen har medført ønsket effekt. Barnevernspanelet, som for øvrig utgjør en av fem evalueringsrapporter, ble opprettet i desember 2010, og overlevert departementet i september 2011. Hva gjelder organisasjonsspørsmålet er det panelets klare anbefaling å styrke den kommunale barneverntjenesten, for å forhindre mange av de konfliktene som i dag eksisterer mellom staten og kommunene. Panelet foreslår å redusere statens rolle. Hva gjelder sammenblandingen og ansvarsfordelingen mellom Bufdir og Bufetat, mener barnevernspanelet at denne organisasjonsformen for det første svekker myndighetenes upartiskhet og for det andre av samme grunn svekker tilliten til de styringssignalene som staten gir. Panelet foreslår at Bufetat frikobles fra Bufdir (Bjørnøy 2011). Prop. 106 L (2012-2013) Barne-, likestillings – og inkluderingsdepartementet fremmet forslag til lovendringer i Lov om Barneverntjenester 5. april 2013. Proposisjonen ble godkjent i statsråd samme dag. Som konklusjonene viser foreligger det ingen forslag om endringer til dagens organisering av barnevernet.

Dagens organisering av det norske barnevernet

Det norske barnevernet ble i 2004, med den såkalte forvaltningsreformen, inndelt i to nivåer, de statlige barnevernsmyndighetene og det kommunale barnevernet. Denne endringen medførte en reduksjon fra tre til to forvaltningsnivåer, da staten 1. januar 2004 overtok fylkeskommunenes oppgaver. Reformen medførte imidlertid ingen endringer i kommunens ansvarsområde.

De statlige barnevernsmyndighetene er inndelt i *sentralt nivå*, *regionalt nivå*, *fylkesnivå* og *lokalt nivå*. De statlige barnevernsmyndighetene ledes i dag av Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD). Statlig sentralt nivå består av BLD samt Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Direktoratet er underlagt departementet og har på barnevernsområdet ansvar for å samordne den statlige tiltaksutviklingen for hele landet. Bufdir er departementets fagorgan, og skal ha god oversikt over fagmiljøet i Norge. En slik overordnet nasjonal styring av det statlige barnevernet, er ment å gi et samordnet, likeverdig og rettferdig fordelt tilbud til barn og unge med behov for tiltak etter lov om barneverntjenester, uavhengig bosted og geografisk plassering. Bufdir er også hovedkontor for Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat).

Bufetat utgjør det statlige regionale forvaltningsnivået. Bufetat er direktoratets utførende organ, og er administrativt inndelt i fem regioner: Nord, Midt, Vest, Sør og Øst. Under de forskjellige regionene er det etablert 27 fagteam, som har som sin viktigste oppgave å være bindeleddet mellom regionene og barneverntjenesten i de enkelte kommuner. Bufetat har overtatt fylkeskommunens ansvar for å drive og etablere barneverninstitusjoner. Bufetat har også ansvaret for å rekruttere og formidle fosterhjem. Imidlertid er ikke kommunene pålagt å benytte fosterhjem som er rekruttert av Bufetat. Kommunene kan inngå fosterhjemsavtaler med fosterhjem de har rekruttert på egenhånd.

På fylkesnivå utgjør fylkesmannen den statlige barnevernmyndigheten. Det er fylkesmannens plikt å påse at kommunene utfører de oppgavene de er pålagt i lov om barneverntjenester. Fylkesmannen avgjør klage over administrative vedtak fattet av den kommunale barneverntjenesten i klagesaker, forutsatt at klagen ikke hører inn under fylkesnemndas ansvarsområde. Fylkesmannen skal videre være et veiledningsorgan for kommunene, og de skal føre tilsyn både med statlige og private barnevernsinstitusjoner, inkludert omsorgssenter for mindreårige. Barn som oppholder seg på omsorgssenter er barn som har kommet til Norge, og søkt asyl uten foreldre eller andre med foreldreansvar (EMA). Statlig barnevernsmyndighet på lokalt nivå, utgjør de barnevernsinstitusjonene som tidligere var eid av fylkeskommunen og som nå eies av staten, samt statens nyanskaffede institusjoner.

Fylkesnemnda er et uavhengig domstollignende organ, som avgjør saker som reises av kommunene i det fylket nemnda omfatter. Det skal finnes en fylkesnemnd i hvert fylke, med mindre BLD bestemmer noe annet. Fylkesnemndas sammensetning består av en

eller flere ledere som fyller kravene til dommere, et utvalg av fagkyndige og et alminnelig medlemsutvalg. Fylkesnemndas hovedansvar er å fatte tvangsvedtak i barnevernssaker, jf. lovens bestemmelser regulert i §§ 4-8, 4-12 og 4-24. I tillegg er de tillagt myndighet i forhold til å treffe vedtak i akuttsituasjoner som reguleres i §§ 4-6 2.ledd, 4-9 og 4-25. Fylkesnemndas vedtak kan ikke overprøves av departementet. Dersom sakens parter vil anke avgjørelsen, må dette gjøres til tingretten innen to måneder. Både kommunen og privat part kan anke vedtaket. Deretter kan saken ankes videre til lagmannsretten og eventuelt videre til høyesterett.

Den kommunale barneverntjenesten har ansvaret for samtlige oppgaver som ikke uttrykkelig er tillagt staten. I hver kommune skal det være en bestemt leder for barneverntjenesten, eventuelt en stedfortreder ved leders fravær. Leder kan ikke delegerer eller overlate til andre å fatte vedtak etter lov om barneverntjenester. Den kommunale barneverntjenesten skal gi råd og veiledning, avklare meldinger, gjennomføre undersøkelser, fatte vedtak om hjelpetiltak, og gjennomføre saksforberedelser for saker som skal behandles av fylkesnemnda, samt følge opp fylkesnemndas vedtak. I følge kommuneloven står kommunen seg fritt til å bestemme hvordan barneverntjenesten skal være organisert, bortsett fra kravet om en administrativ leder av tjenesten. Den kommunale barneverntjenesten fatter selv i samarbeid med partene, frivillige hjelpetiltak etter barnevernlovens kap.4. Tvangsvedtak etter samme kapittel skal som tidligere nevnt bringes inn for fylkesnemnda.

Utviklingen av barnevernspedagogutdanningen (bachelor i barnevern)

Utviklingen av profesjonsutdanningen i barnevern har som barnevernet for øvrig en historie. Utdanningshistorien startet med opprettelsen av Barnevernsakademiet i Oslo i 1935. Her var målet å utdanne kvinner til arbeid i barnehager, daghjem og barnehjem. Norges-kommunal og sosialskole (NKSS) ble deretter etablert i 1949. Norges-kommunal og sosialskole utdannet kommunalkandidater, sosionomer og barnevernspedagoger (1975). Skolen fikk sin høgskolestatus i 1979, og byttet i 1981 navn til Norges kommunal og sosialhøgskole (NKSH). Skolen ble i 1994 fusjonert inn i Høgskolen i Oslo (HIO).

Sosialskolen som utdannet sosionomer, etablerte seg i 1951 med et utdanningstilbud som ble delt i to selvstendige enheter, første avdeling på 11/2 år og andre avdeling på 1 år. Hensikten var at studentene skulle ut å jobbe i mellomperioden. Imidlertid viste praksis at mange av studentene studerte sammenhengene, og utdanningen ble av samme grunn i 1967 omgjort til en sammenhengende treårig utdanning. Inspirert av

utviklingen i sosialt arbeid generelt, og utviklingen på barnehageområdet, hvor det ble stilt krav om utdanning for å tiltre styrerstillinger i barnehagen, startet Sosialdepartementet i samarbeid med Norges kommunal- og sosialskole i 1952 opp de såkalte barnevernkursene. Barnevernkurset ble opprettet som et tilbud til barnehjemstyrerne og deres styrerassistenter for å høyne kvaliteten på institusjonsarbeidet. Kurset ble i sin helhet, det vil si både faglig, administrativ og økonomisk overført til Norges-kommunal og sosialskole i 1956.

I 1962 problematiserte sosialdepartementet utdanningens lengde og kvalitet, og kom samtidig med et innspill om å legge det 1-årige kurset om til et 2-årig kurs. Departementet mente at en fagutdanning ville kunne gi institusjonsarbeidet økt anseelse og bidra til bedre rekruttering, da rekrutteringen viste seg å være vanskelig i denne perioden. Innspillet medførte en endring i utdanningsløpet, og det første kullet i en toårig opplæring startet opp i 1963, men fortsatt under benevnningen «barnevernkurset». Inspirert av en dansk sosialpedagogisk modell ble tilbudet i 1964 utvidet til å gjelde alle som arbeidet på barnehjemsinstitusjonene, og i 1966 ble kurset formelt organisert som en permanent linje, den offisielle barnevernslinja. Tittelen barnevernspedagog, ble godkjent av Kirke- og undervisningsdepartementet i 1968, og de som gjennomgikk barnevernslinja fikk samtykke til å bruke yrkestittelen barnevernspedagog. Utdanningen hadde som formål å utdanne personell til barnehjem. På bakgrunn av store sosialpolitiske endringer og økt etterspørsel etter sosialarbeidere, endret utdanningen imidlertid formål allerede i 1969. Formålet skulle nå omfatte alle områder innenfor barnevernet.

I følge Grønvold (1990) kan endringer i utdanningens fagideologiske plattform ses i sammenheng med tre hovedkilder. For det første, impulser fra de europeiske sosialpedagogiske tradisjonene, spesielt de danske sosialpedagogene. Danmark var opptatt av sammenhengen mellom sosialpolitiske føringer og fagutvikling, og at barnet måtte forstås ut fra helheten som det vokst opp i. Inspirert av arbeidet i Danmark ble humanistiske, demokratiske og pedagogiske prinsipper hjørnesteiner i barnevernspedagogutdanningen. For det andre, spilte utviklingen av miljøterapien en viktig rolle. Etableringen av barne- og ungdomspsykiatrien på 1960-tallet medførte endret praksis også for barneverninstitusjonene. Den store satsingen på barne- og ungdomspsykiatrien gjorde det mulig å etablere små behandlingssenheter, god personaldekning og fagpersoner med ulik bakgrunn. Gjennom systematisk arbeid, hvor planlegging, gjennomføring, veiledning og evaluering utgjorde sentrale momenter, utviklet det seg i

institusjonshverdagen praksiser med faglig høy standard. Miljøterapeuter utviklet seg som selvstendige fagpersoner, og fungerte ikke lenger som assistenter til andre yrkesgrupper som leger og psykologer. Med utgangspunkt i bevissthet om egne mål og metoder, ble vitenskapelige idealer også utviklet for arbeidet i institusjon. Det utviklet seg videre et skille mellom miljøterapi og miljøarbeid, der miljøterapi ble assosiert med profesjonelt arbeid, mens miljøarbeid ble utført av ikke utdannet personal. For det tredje, medførte studentmedvirkning og samfunnskritikk at studenten selv ble aktive i arbeidet med å utforme studiet. Vektlegging av fellesskapet som å delta på klassemøter og følge opp arbeidet i grupper, var ansett som en sentral del av læreprosessen. Samfunnspektivene ble hovedsakelig ivaretatt gjennom politiske og sosialpolitiske diskusjoner og aktivitets fagenes plass var uomtvistelig. Det levende samfunnsengasjementet ble vurdert som en svært pålitelig kilde til kunnskap og kompetanse.

Offisiell status som sosialarbeidere og innføring av rammeplaner

Barnevernspedagogene fikk sin offisielle status som sosialarbeidere i 1975, da utdanningen jf. NOU 1975:32 ble foreslått utvidet til tre år. Likevel gikk det syv år før forslaget ble realisert. Det første kullet i et treårig utdanningsprogram ved barnevernslinja, NKSH, startet i 1982. Det tredje året var ment som en styrking av samfunnsorientert tenkning, og en vektlegging av samfunnsvitenskapelig metode. Med nytt utdanningsprogram ble det samtidig utarbeidet en felles nasjonal rammeplan for barneverns- pedagogutdanningen. Rammeplanens hovedhensikt er å sikre en felles nasjonal standard, og rammeplanen har av samme grunn fokus på målsetting, omfang og innhold. I tillegg inneholder rammeplanen retningslinjer for vurdering, arbeids- og studieformer. Med den nye rammeplanen kunne utdanningen forlate den tradisjonelle fagplanen hvor studieinnholdet var definert gjennom et visst antall timer i de ulike fagene. Den nye fagplanen skulle bygges opp ved hjelp av fagemner og temaorganisering, som gjorde det naturlig å organisere undervisningen i blokker og seminarer med ukentlig veiledning og kollokviearbeid. Omfanget av fagemner ble uttrykt i vektall, og det ble stilt større krav til studentenes egen innsats. Undervisningen ble naturlig redusert som et resultat av økt krav om studentaktivitet.

Barnevernspedagogen har siden slutten på 1970 tallet vært etterspurt og ansatt på sosialkontorene som saksbehandlere på barnevernsområde. Selv om barnevernloven har vært grundig behandlet i undervisningen, har ikke saksbehandling som følge av lovens intensjoner stått like sentralt, da saksbehandling primært har vært sosionomenes arbeidsområde. Med barnevernspedagogenes inntok på sosialkontoret, ansatte utdann-

ingen i 1978 sin første jurist, for å utvikle saksbehandlingsområdet for barneverns-
pedagogene. Siden begynnelsen av 1980 -tallet har barnevernspedagogutdanningen
fokuserert på saksbehandling så vel som miljøterapeutisk arbeid (Grønvold 1990).

Antall studieplasser og etablering av nye studiesteder har økt i takt med fagets utvikling
og samfunnets etterspørsel etter kvalifiserte yrkesutøvere. I dag tilbys barneverns-
pedagogutdanningen på 11 ulike studiesteder rundt om i landet (Samordna opptak
2012). Med ny rammeplan i 1995 ble utdanningen i større grad tilpasset nye samfunns-
forhold, og kravet om økt samordning av utdanningene inne helse- og sosialfagene ble
vektlagt. Den nye rammeplanen har først en generell del som regulerer 3.årig høyskole-
utdanninger i helse -og sosial fag (felles for barnevernspedagog-, ergoterapeut-, fysio-
terapeut-, radiograf-, sosionom-, sykepleier- og vernepleierutdanning). Den generelle
delen fokuserer på at studentene skal tilegne seg nødvendig kunnskap og forståelse i
en felles referanseramme, for å kunne løse sammensatte og komplekse problemer.
Målsettingen med de generelle studiepoengene er å utvikle et felles begrepsapparat som
bidrar til god kommunikasjon på tvers av profesjonene, for å sikre brukere av tjenestene
en helhetlig tilnærming. I tillegg setter rammeplanen standard for hver enkelt utdann-
ing. Formålet med barnevernspedagogutdanningen er i følge den utdanningsspesifikke
delen av rammeplanen å utdanne brukerorienterte og reflekterte yrkesutøvere som er
kvalifiserte for omsorgs-, oppdrags- behandlende og forebyggende arbeid med
risikoutsatte barn og unge, samt deres foresatte. Sentralt i dagens barnevernspedagog-
utdanning er oppdragelse og læring i et samfunnsmessig perspektiv. Barneverns-
pedagogen skal kunne tilrettelegge for optimale oppvekstvilkår gjennom omsorg,
oppdragelse og behandling. Med omsorg menes retten til å bli tatt vare på, få anerkjenn-
else og følelse av solidaritet og tilhørighet basert på rettferdighet og gjensidig tillit. For
sosionomutdanningen er formålet i følge den utdanningsspesifikke delen av ramme-
planen å utdanne brukerorienterte og reflekterte yrkesutøvere som er kvalifiserte til å
arbeide med å forebygge, løse eller redusere sosiale problem. Sosionomene skal i følge
rammeplanen kunne bidra til at samfunnet gjennom sosiale hjelpeordninger fremmer
befolkningens evne og mulighet til å mestre sine livsoppgaver. Sosionomer skal bistå
både grupper og enkeltpersoner med å fremme sine interesser i samfunnet, og bidra
til at brukere øker sin innsikt i forhold til ulike former for undertrykking. I tillegg skal
sosionomer ha kunnskap til å fremskaffe og ta i bruk samfunnets ressurser.

Til tross for gjentatte revisjoner av aktuelle rammeplaner og iverksetting av ulike refor-
mer i barnevernet de siste 20 årene, er barnevernet som tidligere nevnt en omdiskutert

organisasjon i den norske velferdsstaten. Mange av diskusjonene knyttes til hva som kvalifiserer til arbeid i barnevernet og linkes således sammen med utdanningspolitiske, såvel som forskningsbaserte problemstillinger. Selv om både barnevernspedagogutdanningen og sosionomutdanningen er utdanninger som kvalifiserer til arbeid i barnevernet, finner vi aktører som mener at bachelorutdanningen i barnevern, i større grad enn bachelorutdanningen i sosialt arbeid har relevans for barnevernets praksisfelt (NOU 2009:8 og Kvaran 2009). Tematikken vil bli ytterligere belyst i kapittel åtte som omhandler profesjonalisering, utdanning og forskning.

Utviklingen av barnevernet som fagfelt

De historiske linjene viser oss at det ikke finnes noen enkle løsninger på de sammensatte utfordringene som er forbundet med barnevernets ansvarsområde. I lys av sin historie, strever barnevernet med å være en troverdig hjelpeinstans i jakten på legitimitet og status. Når troverdighetsspørsmålet diskuteres, reises det implisitt spørsmål om hvilken kompetanse det norske barnevernet må ha for å makte sine mange krevende oppgaver. Å være troverdig på et meget komplisert menneskelig arbeidsområde, handler om å ha kunnskap om sentrale fellestrekk ved såkalte menneskebehandlerne profesjoner. Menneskebehandlerne organisasjoner kjennetegnes for det første av at forandringsarbeidet skjer i en relasjon mellom den profesjonelle og klient/pasient/elev. For det andre at forandringsarbeidet kan forstås som kommunikativ praksis, for det tredje at forandringsarbeidet kan forstås som emosjonell praksis, og sist men ikke minst at den faglige aktiviteten krever en etisk bevissthet hos den profesjonelle (Hasenfeldt 1983, Lipsky 1980). Det er grunn til å anta at disse fellesnevnerne utfordrer barnevernets praksis, og at kompetanse av samme grunn må forstås som noe langt mer enn dyktighet i en snever akademisk-faglig forstand. Treårig høyskole anses som nødvendig, men ikke som tilstrekkelig. I tillegg til den teoretiske og vitenskapelige kunnskapen som formidles gjennom utdanningen (bachelor i barnevern) stilles det krav til personlig, sosial og etisk kompetanse.

Fagorganisasjoners rolle for utviklingen av barnevern som fagfelt

Mange vil kunne kjenne seg igjen i påstanden om at oppbyggingen av barnevern som fagfelt har skjedd i omganger. På ene siden kan utviklingen ses i lys av akademiseringsdiskusjoner, hvor utdanning basert på kunnskapsgrunnlag og kunnskapsanvendelse utgjør et sentralt anliggende. På andre siden spiller fagorganisasjoner en viktig rolle for utviklingen av et fagfelt. Selv om det er vanlig å snakke om to sosialarbeider utdanninger i Norge, har barnevernspedagogene siden departementets godkjenning av

barnevernspedagoglinjen i 1968 hatt sitt eget fagforbund. Norsk barnevernspedagogforbund (NBP) etablerte seg i 1968, men gikk over til Arbeidernes landsorganisasjon (LO) i 1980. I 1992 ble fellesorganisasjonen (FO) opprettet etter en sammenslåing av Norsk Barnevernspedagogforbund, Norsk Sosionomforbund og Norsk Vernepleierforbund. Organisasjonen organiserer barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og samfunnsvitere, samt studenter som utdanner seg på høyskoler til yrker innenfor forbundets virkeområde. FO er tilsluttet Landsorganisasjonen i Norge (LO), og har som mål å fremme medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår, og være ledende på helse- og sosialpolitikk, yrkesetikk og yrkesfag.

FO har også vedtatt en etikkplattform for tillitsvalgte og ansatte. Yrkesetisk grunnlagsdokument ble vedtatt på kongressen i 2002, og er basert på humanistiske og demokratiske verdier, der yrkesutøvere fremmer likeverd og respekt, og møter menneskers behov og bidrar til at de får brukt sine ressurser. Med utgangspunkt i menneskelivets ukrenkelighet skal alle former for diskriminering bekjempes, og det skal legges til grunn et helhetlig syn på mennesket og på hvordan individ og samfunn påvirker hverandre.

Målet med det yrkesetiske dokumentet er å styrke etisk bevissthet og handling blant barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere samt gi brukere/klienter innsyn i disse profesjonenes etiske grunnlag. Grunnlagsdokumentet er også ment som et ledd i å legitimere utøvelsen av yrket, og være et element i utvikling av yrkesidentitet. Verdiene som forplikter har også sitt grunnfeste i internasjonale grunnlagsdokumenter som FNs menneskerettighetserklæring, og FNs ulike konvensjoner. Eksempler på sentrale konvensjoner er konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, konvensjonen om kulturelle, sosiale og økonomiske rettigheter samt konvensjonen om barns rettigheter. FO er videre medlem av International Federation of Social Workers (IFWS) og forpliktes av samme grunn også av «The Ethics of Social Work – Principles and Standards», som er en internasjonal erklæring om etiske prinsipper i sosialt arbeid.

Norge har også siden 1988 hatt retningslinjer eller prinsipper for hva man mener med et faglig barnevernsarbeid. Disse prinsippene ble utarbeidet og utgitt av Norsk Barnevernssamband. Prinsippene var ment å være retningsgivende både for ansatte i barneverntjenesten og folkevalgte politikere som satt i barnevernsnemndene. Prinsippene ble revidert og tilpasset den nye barnevernloven i 1995. Prinsippene ble videre publisert i tidsskriftet Norges Barnevern i 1996 (nr. 2/96).

Teoretiske perspektiver

Innledning

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for sentrale teoretiske perspektiver jeg mener kan være meningsfulle for å forstå og analysere hvordan barnevernfaglig kompetanse konstrueres som faglig og politisk fenomen. Fordi valg av teoretiske og epistemologiske utgangspunkt får konsekvenser både for gjennomføringer av studier og studiers resultat, skal jeg starte med å si noe mer om det teoretiske rammeverket som inspirerer min avhandling. Jeg har i all hovedsak hentet inspirasjon hos Michel Foucault (1972), Norman Fairclough (1995) og Andrew Abbott (1988). Sentrale begreper i denne avhandlingen er juridiksjon, claimsmaking, makt og diskurs. I dette kapitlet skal jeg komme nærmere inn på hvilke teorier disse begrepene er hentet fra. Jeg starter med å gi en presentasjon av den sosialkonstruktivistiske tilnærmingen, som utgår fra at språket er et viktig utgangspunkt for hvordan vi tolker og bestemmer ulike fenomener. Jeg mener at tekstenes språklig uttrykk og representasjoner, har stor betydning for hvordan barnevernfaglig kompetanse defineres og tolkes. Implisitt i denne forståelsen ligger makt som et virksomt begrep. Jeg mener maktbegrepet er sentralt for å forstå hvordan dominerende kontroll- og maktrelasjoner i samfunnet påvirker praksis i form av dominerende diskurser.

Diskurs er videre et sentralt begrep i denne avhandlingen. Diskursbegrepet er nært koblet til makt, og synliggjøres gjennom forståelsen eller idéen om at språket er strukturert i forskjellige mønstre som blir bestemmende for hvordan vi handler (Winther Jørgensen & Phillips 1999), og for hvem som kan uttale seg med hvilken autoritet (Foucault 1972). I tillegg har jeg to sentrale begreper som jeg har hentet fra profesjonsteorien. De profesjonsteoretiske begrepene juridiksjon og claimsmaking er valgt fordi de også kan knyttes til begrepene makt og diskurs. De profesjonsteoretiske begrepene egner seg godt til å analysere diskursive kamper, det vil si hvordan ulike aktører uttaler seg for å legitimere sin kunnskap på et felt, der andre også kjemper for at den egne definisjonen skal ha råderett. I det avsluttende avsnittet relaterer jeg profesjon og diskurs med hverandre, for å synliggjøre hvordan profesjoner med hjelp av claimsmakingprosesser benytter språket, og skaper dominerende diskurser som gir faglig legitimitet.

Sosialkonstruktivisme

Denne avhandlingen viser ikke hva barnevernfaglig kompetanse *er*, den viser hvordan forestillinger om det profesjonelle arbeidet *skapes* gjennom språklige uttrykk. Avhandlingen har således en sosialkonstruktivistisk tilnærming, hvor barnevernfaglig arbeid betraktes som sosialt konstruert, og bestemmes av den konteksten det skjer innenfor (Payne 1991, Rorty 1997, Burr 1995). Sosialkonstruktivismen tilbyr et kritisk perspektiv på såkalt objektiv /sann/selvsagt kunnskap. I følge Burr (1995, 2003) kan grunnprinsippene for den konstruktivistiske forskningen sammenfattes gjennom fire prinsipper: For det første, en kritisk holdning til selvsagt kunnskap, fordi virkeligheten bare er tilgjengelig for oss gjennom ulike kategorier som vi selv skaper. Det vil si at måter vi definerer situasjonene på ikke er speilbilder av virkeligheten, men et produkt av måten vi kategoriserer verden på. Objektiv kunnskap er med andre ord en umulighet i sosialkonstruktivistiske tilnærminger. For det andre, hevdes det i sosialkonstruktivistiske tilnærminger at vårt syn på kunnskap om verden alltid er kulturelt og historisk preget. Det betyr at måten vi oppfatter og representerer verden på gjennom kunnskapsproduksjon, ikke kan peke tilbake på en universell, objektiv og verdifri sannhet. Det betyr også at vårt verdensbilde og våre identiteter har sett annerledes ut i andre tidsepoker og på andre steder, samt at det kan forandre seg over tid. For det tredje, sier Burr, bygger sosialkonstruktivisme på at det er en sammenheng mellom kunnskap og sosiale prosesser. Det betyr at måten vi forstår verden på er skapt og opprettholdes i sosiale prosesser, og at felles sannheter blir konstruert gjennom sosiale prosesser. For det fjerde, peker sosialkonstruktivisme på at det også er en sammenheng mellom kunnskap og sosial handling. I et bestemt verdensbilde er noen handlinger naturlige mens andre er utenkelige. Det vil si at ulike verdensbilder fører til ulike sosiale handlinger, og at den konkrete konstruksjonen av kunnskap og sannhet får konkrete sosiale konsekvenser.

Diskurser og makt

Inspirert av Foucault (1972), vil fokus ligge på hvordan makt operer i samfunnet, gjennom ulike maktstrategiske diskurser og praksiser. I følge Foucault kan en diskurs defineres som bestemte måter å snakke om bestemte ting på innenfor bestemte domener. Implisitt i det «å snakke om» ligger alle typer språklig og symbolsk formidlende «utsagn», slik han uttrykker det. I følge Foucault er makt mulig i alle situasjoner, og han snakker om makt som et relasjonelt begrep. Makt opptrer dels i relasjoner mellom mennesker, dels i og i mellom institusjoner. Imidlertid understreker han at makt ikke henger sammen med personer eller institusjoners utøvelse av makt, men noe som muligjøres gjennom det han kaller diskursive formasjoner, og som eks-

poneres i form av dominerende diskurser. Med det mener Foucault diskursive hendelser som har innflytelse på hvordan økonomiske, politiske og sosiale strukturer påvirker og former menneskelig handling. Foucault gir i sitt forfatterskap flere eksempler som viser hvordan den samfunnsskapte kunnskapen kom til å prege måten man snakket om forbrytelser, barndom og lidenskaper på, og han var i sin forskning opptatt av å holde fokus på hva det er som gjør at noe fremstår som sant i sin historiske tid (Foucault 1975, 1976). I følge Foucault er identiteter og sosiale relasjoner kun å betrakte som sosiale konstruksjoner. Dermed kunne de også vært annerledes. Overført til mitt kunnskapsobjekt er ikke forståelsen av barnevernfaglig kompetanse gitt i form av en universell essens, men et resultat av hvordan angjeldende diskurser organiserer forståelser om nødvendig kompetanse i barnevernet.

I følge Foucault er det hovedsakelig to former for makt som synliggjør forholdet mellom diskurser og makt, det handler om panoptisk disiplinering og biomakt. Den panoptiske disiplinermakten har Foucault oppkalt etter den utilitaristiske samfunnsreformatoren Jeremy Bentham (1748 – 1832), som utviklet en arkitektonisk modell for kontinuerlig overvåking av innsatte i fengsel. Med hjelp av panoptisk disiplinering styres enkeltindividet til et lydlig redskap i samfunnets tjeneste. I min avhandling synliggjøres denne forståelsen ved å analysere makten slik den utøves når bestemte profesjonsgrupper søker å beskrive og klassifisere ulike faglige tilnærminger. Når individet styres, vil det i følge Foucault fungere både som en styring av individet selv, og befolkningen for øvrig. Den produktive makten styrer tenkemåter, vaner og ferdighet, og fungerer både individualiserende og totaliserende. Makt blir således noe som både disiplinere og regulerer subjektet til å innta «riktige» produktive væremåter. Maktens produktive dimensjon handler i følge Foucault om hvordan makt på ene siden produserer kunnskaper og diskurser, og på andre siden former individer eller subjekter.

I tillegg til overvåking, introduserte Foucault biomakten som en disiplinere teknologi. Biomakt handler i følge Foucault om hvordan den moderne staten regulerer befolkningen i sin helhet. Gjennom å knytte seg opp til overvåkings- og disiplineringstrategier som eksisterer i de etablerte panoptiske institusjonene, som for eksempel skoler, sykehus, psykiatriske institusjoner, innhenter staten nødvendig kunnskap som gir den makt til å iverksette nødvendige forbedringstiltak. Biomakten utøves i følge Foucault gjennom profesjonsutøvelse, der enkelte gruppers rådende meninger setter grenser og tilbyr «sannheter», som man på ene siden kan identifisere seg med, eller på andre siden ta avstand fra.

Teoretiske perspektiver på diskurs og diskursive praksiser

Diskurs er et annet sentralt begrep i denne avhandlingen. I min forståelse av dette begrepet, benytter jeg dels den sosialkonstruktivistiske tilnærmingen, dels den maktforståelsen som ble presenter i forrige avsnitt. Imidlertid er det slik at diskursbegrepet har blitt utviklet i ulike retninger, avhengig av forskningstradisjoner, fagdisipliner og ontologiske debatter. Det er vanlig å mene at diskursbegrepet har etablert seg i samfunnsvitenskapen som et redskap for konstruktivistiske analyser, i hovedsak inspirert av radikale samfunnsanalytikere som Foucault (1972) og Laclau og Mouffe (1985/2008) og Fairclough (1995). I diskursbegrepet ligger det en forventning om at vi skal studere noe som er foranderlig, noe prosessuelt som utvikles i møte mellom flere ulike faktorer, og som aldri kan låses helt fast. Diskursen flyter og endres, den er situasjonsbetinget og er ofte både uklar og motsetningsfylt. Imidlertid vil den samtidig ha et preg av regularitet og repetisjoner, slik at det dannes formasjoner som gjør at et gitt sett av representasjoner får status som virkelighet, og på samme måte får makt til å utelukke andre alternativer (Hammer 2001, Neumann 2001).

Min måte å forstå diskursbegrepet på er at det handler om språk i bruk, der språket utgjør noe mer en bare et medium for å kommunisere. Jeg tar utgangspunkt i at det foreligger en forståelse eller en idé om at språket er strukturert i forskjellige mønstre, og at disse mønstrene blir bestemmende for hvordan vi handler innenfor forskjellige sosiale domener (Winther Jørgensen & Phillips 1999). En diskurs blir på denne måten mer en bare det som sies eller måten det sies på, den inneholder mer enn ordene som anvendes eller idéene om tingene det prates om. Den regulerer også hvem som kan snakke når og hvor, og diskurser som får autoritet blir sannehetsregimer som disiplinerer (Foucault 1972). Et viktig aspekt i arbeidet med diskurser, er derfor at diskurser får konsekvenser for hva som anerkjennes, vinner frem og blir sant, og som av samme grunn produserer visse kunnskapsobjekt og utelukker andre. Med andre ord handler det om en analyse av kollektive strømninger som får mer og mer tilslutning, og som til slutt konstituerer den nye «virkeligheten» (Hammer 2001).

Laclau og Mouffe (1985/2008) tar utgangspunkt i at det er diskursen som konstruerer den sosiale verdens betydning, men understreker at betydningen aldri kan fastslås på grunn av språkets grunnleggende ustabilitet. Diskursen omformes konstant i møte med andre diskurser, og nøkkelteorien blir derfor at det til enhver tid utspiller seg diskursive kamper, som hele tiden kjemper mot hverandre for å oppnå hegemoni. Hegemoni betyr i denne sammenheng å fastslå språkets betydning på akkurat deres

måte. Diskursteori legger seg tett opp til Foucaults ideologibegrep som ser ideologi som en av mange diskurser i samfunnet. Den viktigste kritikken mot dette perspektivet er at samfunnets stabilitet er underteoretisert. Det finnes ingen begreper som peker på at noen muligheter eller fikseringer er mer sannsynlige enn andre. Fairclough (1995), legger også vekt på at diskurser er med på å skape den sosiale verden. Men i motsetning til Laclau og Mouffe (1985/2008) mener Fairclough at diskurs bare er å betrakte som ett av flere aspekter ved hver sosial praksis. I denne forståelsen finner vi spørsmål av mer tradisjonell marxistisk teori, og han blir på samme måte mindre poststrukturalistisk. Fairclough tar høyde for at diskursive praksiser også påvirkes av samfunnsmessige krefter som ikke aleine har en diskursiv karakter. Han forstår diskurs som en viktig form for sosial praksis som både *konstituerer* den sosiale verden og som *konstitueres* av andre praksiser. Fairclough snakker om et dialektisk forhold mellom diskurs (som forbeholdes tekst, tale og andre semiotisk systemer) og andre sosiale dimensjoner. Hans hovedinteresse ligger i undersøkelsen av forandring, og mener at konkret språkbruk alltid viser tilbake på tidligere etablerte betydninger. Forandringen skapes ved å føre sammen elementer fra forskjellige diskurser. På den måten kan den konkrete språkbruken forandre den enkelte diskurs. Fairclough har et politisk utgangspunkt og formål, der diskursenes effekter betraktes som ideologiske effekter, i det de skaper ulikhet i maktforhold og undertrykkelse av sosiale grupper. Den viktigste kritikken mot dette perspektivet er at grensene mellom diskursiv praksis og andre typer praksis er utydelige. Det finnes ingen retningslinjer for hvordan dialektikken mellom det diskursive og det ikke diskursive skal angripes.

Selv om ideologien er forskjellig i de ulike tilnærmingene hviler samtlige perspektiver på sosialkonstruktivistiske premisser. De har alle samme forståelse av språk og subjekt, det vil si en strukturalistisk og poststrukturalistisk språkfilosofi. Denne språkfilosofien hevder at menneskets tilgang til virkeligheten alltid går gjennom språket, og at den fysiske verden blir tillagt betydning bare gjennom diskursene. Således konstituerer språket den sosiale verden. Det betyr at forandringer i diskursene vil medføre forandringer i den sosiale interaksjonen, og på den måten foregår det diskursive kamper som både forandrer og reproducerer den sosiale virkeligheten (Winther Jørgensen & Phillips 1999).

Utsagn og diskursive formasjoner

Foucault var i sin arkeologiske fase spesielt opptatt av diskurser knyttet til samfunnsinstitusjoner som historisk sett kom til å spille viktige roller i etableringen av den mo-

derne stat i Europa. Diskurser som «presented themselves as *psychology, economics, grammar, medicin...*» (Foucault 1989 s.46). Gjennom å beskrive analyseobjekter som var i ferd med å ta form av institusjonaliserte kunnskapsdiskurser, viste han hvordan slike diskurser også hadde konstituerende rolle for disiplineringen av samfunnsborgerne. I følge Foucault (1972) handler diskursanalyse om å identifisere reglene, det vil si de formative reglene som gjør at visse *utsagn* blir tatt alvorlig og autorative innenfor en diskurs, og som samtidig anses umulige eller kontroversielle innenfor en annen diskurs. Med *utsagn* mener han noe som uttrykker motiver, hensikter eller intensjoner. Her rettes fokus mot hvilke *utsagn* som blir aksepterte som meningsfulle og sanne i en bestemt historisk epoke. Imidlertid understreker han at diskurser tilhører bestemte agenter eller grupper med bestemte interesser, såkalte subjektposisjoner. Det er likevel ikke uvanlig at det forekommer flere *utsagn* samtidig, som representerer ulike diskurser innom et og samme kunnskapsfelt (Foucault 1972, Talja 1999 og Fairclough 1995).

Med *diskursive formasjoner* menes prinsipper for hvordan diskurser organiseres, og utgjøres av et helt system av *utsagn*, praksiser og organisasjoner, som gir betingelsene for en diskurs. Mens selve diskursen består av en samling av bestemte *utsagn*, betraktes de diskursive formasjonene som en sammenhengende helhet, hvor *utsagn* og diskurser inngår (Foucault 1972, Schaanning 1997). Ved å studere *utsagn* og diskursive formasjoner, vil det være mulig å identifisere de teknikker og sammenheng ulike aktører benytter for å legitimere eller få faglig støtte for sine meningskonstruksjoner.

Nodalpunkter

Nodalpunkter er et sentralt begrep i terminologien til Laclau og Mouffe (1985/2008). Nodalpunkter betraktes som privilegerte tegn, fordi de strukturer de andre posisjonene. En måte å illustrere det på er å beskrive nodalpunkter som et knutepunkt som andre tegn kan linkes til. Ved å analysere nodalpunkter kan vi i følge diskursteorien beskrive de temaene og mulighetene som behandles, de ordene og begrepene som brukes og de diskursene som konstrueres. Vi kan i tillegg synliggjøre de kontekstuelle faktorene, og hvilke andre diskurser og praksiser diskursen er relatert til. Med andre ord kan vi avdekke de regler som former diskursive praksiser. For å forstå hvilke muligheter konkrete grupper og eller enkeltindivider har til å uttale seg, er det i følge Foucault (1972) relevant å analysere hvilke posisjoner ulike aktører inntar og identifiserer seg med.

Hegemoniske/ dominerende diskurser og motdiskurser

Diskurser er i følge Foucault i stadig bevegelse:

(...) is neither stable, nor constant, nor absolute. There is no question of there being one category, fixed for all time, reserved for fundamental or creative discourse, and another for those which reiterate, expound and comment (Foucault 2003:234).

Utsagn om hvordan saker og ting er, eller bør være, blir således nært knyttet til de kunnskaper og teorier som til enhver tid eksisterer innenfor et fagfelt. Det kan derfor være interessant å se nærmere på hvordan ulike aktører benytter ulike diskurser for å posisjonere seg i det diskursive feltet. En fruktbar inngangsport kan være å se nærmere på det Laclau og Mouffe (1985/2008) omtaler som *diskursive kamper*. De forstår diskursene som arenaer, der ulike diskurser kjemper om å få sin forståelse allment akseptert, det vil si makt til å utelukke andre diskurser. I følge Winther Jørgensen og Philips (1999) betraktes diskurser som *hegemoniske* når de oppnår dominans på feltet. Men selv om hegemoniske diskurser bidrar til å bevare styrende maktrelasjoner i samfunnet, vil de samtidig utsettes for *motdiskurser*.

Med motdiskurser menes i denne avhandlingen konkurrerende diskurser som utfordrer og diskuterer den dominerende diskursen. Sahlin (1999) utdypet variasjonene i diskursene ytterligere, gjennom å påpeke at noen diskurser oppstår eller utvikler seg innom spesifikke praksiser. I noen sammenhenger vil de lokale diskursene kunne være dominerende i spesifikke praksiser, men likevel være underordnet eller fungerer som motdiskurser, til hegemoniske diskurser. Med det mener hun at noen diskurser må betraktes som så lokale, at de ikke gjenfinnes noen andre steder. Det kan derfor være mulig at barnevernet i ulike kommuner, vil kunne benytte ulike diskurser, selv om de uttrykker seg om samme fenomen. I tillegg sier Talja (1999), vil det være mulig å snakke med mange forskjellige stemmer, det vil si plassere seg i ulike diskurser i en og samme tekst. Selv om ord og begreper stadig er i bevegelse, vil de til enhver tid formidle vurderinger og forestillinger. En analyse av diskursenes styrke vil kunne synliggjøre hvilke utsagn som har vært stabile eller dominerende i ulike perioder. En analyse av diskursenes styrke vil også kunne belyse sannheter og virkelighetsbilder som konstituerer og legitimerer praksis.

Teoretiske perspektiv på profesjon og jurisdiksjon

Inspirert av Fairclough (1995) og hans tanker om at diskursive praksiser også påvirkes av samfunnsmessige krefter som ikke aleine har en diskursiv karakter, har jeg valt å gjennomføre en analyse som kombinerer diskursteoretiske og profesjonsteoretiske begreper. Intensjonen med denne kombinasjonen er å vise hvordan profesjoner i jakten

på faglig legitimitet og faglige revirer, i varierende grad bygger opp og bryter ned diskurser. Jeg starter med å gi en kort presentasjon av profesjonsteoriens utvikling. Hensikten med å beskrive utviklingen av profesjoner generelt, er å plassere kunnskapsdimensjonen i barnevernet inn i en større sammenheng. Deretter beskriver jeg de profesjonsteoretiske begrepene som jeg har benyttet som analyseverktøy, det vil si jurisdiksjon og claimsmaking.

Profesjon som kunnskapskultur - profesjonsdefinisjoner

I et historisk perspektiv har synet på profesjoner variert i takt med motivet for den profesjonelle yrkesutøvelsen. Den tidlige profesjonsforskningen hadde to fokusområder. For det første var denne forskningstradisjonen opptatt av hvordan profesjoner skulle defineres, og for det andre hvilken funksjon profesjonene fylte i samfunnet. Definisjonsspørsmålet dreide seg i hovedsak om hvilke yrkesgrupper som skulle regnes for å være profesjoner, og skulle kjennetegnes av egenskaper som akademisk utdanning, anvendt faglig kunnskap og etiske retningslinjer. Det ble i definisjonsdebatten også gjort et forsøk på å skille profesjonene fra hverandre gjennom ulike kategoriseringer, der leger, prester og advokater tilhørte de etablerte profesjonene, mens sykepleiere og sosionomer tilhørte semi-profesjonene (Carr-Saunders & Wilson 1933, Etzioni 1969). Fordi det eksisterte et positivt syn på profesjonene og deres yrkesutøvelse, var det flere yrker som hadde likhetstrekk med de etablerte profesjonene som ønsket den samme statusen og autonomien som ble tilskrevet de etablerte profesjonene (Fauske 2008).

Kjente sosiologer som Max Weber (1864 – 1920) og Talcott Parsons (1902 – 1979), har vært vesentlige bidragsytere til en dypere forståelse av profesjoner. Weber (1978) skiller mellom yrke og profesjon, og definerer yrke som et sett med oppgaver som gir grunnlag for forsørgelse. Profesjon beskriver han som ett sett med oppgaver, der utøverne har både autonomi og monopol på praksisen. Parsons (1951) definerer profesjonens og den profesjonelles roll som en formidlerrolle mellom spesialisert vitenskapelig kunnskap (teori) og praktiske utfordringer (praksis). Han tok dermed avstand fra den tradisjonelle forestillingen om at profesjoner i hovedsak styres av altruistiske motiver.

I tiden etter strukturfunksjonalismen har det positive synet på profesjoner dreid i retning av å se profesjoner som kollektive og egoistiske yrkesgrupperinger. I det neoweberianske perspektivet ansås profesjonene for å være produkter av moderniseringen, og markeds kontrollen ble vektlagt (Collins 1990a, Collins 1990b, Freidson 1975). Larson (1977) betegnet profesjonaliseringen som et *profesjonsprosjekt* hvor markedskon-

trollen bestod i å gjøre kunnskap og ferdigheter til knappe goder som både ga økonomisk gevinst og prestisje på markedet. Imidlertid nedtonet hun byråkratiet som en trusselfaktor for utviklingen av profesjonene. Larsson poengterte at byråkratiet har hatt en viktig funksjon i oppdragelsen av profesjonene, blant annet gjennom utdannings-systemet. Hva gjelder sosialt arbeid mener hun at profesjonaliseringen har gått hånd i hånd med byråkratiet, i det staten har samarbeidet tett med fagorganisasjonene og tatt ansvar for yrkets utvikling. Selv om definisjonsspørsmålene gjennom tiden har blitt kritisert for å være både meningsløse (MacDonald 1995) og essensialistiske (Brante 1987), kan vi fortsatt finne diskusjoner knyttet til *hva* som skal forstås som profesjoner (Evetts 2006a og Torstendahl 2005). I nyere tid er det mange, som med utgangspunkt i historiske beskrivelser, har drøftet profesjonenes rolle og oppgaver (Abbott 1988, Dellgran & Höjer 2000, Fournier 2000, Freidson 2001, Liljegren 2008, Molander og Terum 2008, Brante 2011). Jeg skal nå gå over til å beskrive noen sentrale aspekter ved de yrkene som blir betraktet som profesjoner, med utgangspunkt i nyere litteratur.

Det performative og organisatoriske aspektet

Profesjoner kjennetegnes ved at yrkesutøverne er sertifiserte til å forvalte bestemte typer av kunnskap. Det betyr i praksis at yrkesutøverne har gjennomgått en utdanning på universitets eller høyskolenivå, hvor de i løpet av utdanningstiden har ervervet seg både teoretisk og vitenskapelig kunnskap. Yrkesutøverne har i tillegg elementer fra praksis, gjennom for eksempel tilrettelagt ferdighetstrening i form av undervisning og deltakelse i praksisstudier utenfor utdanningsinstitusjonen. Profesjoner kan med andre ord beskrives som kunnskapsbaserte yrker, hvor kunnskap, verdier og ferdigheter tilegnet gjennom høyere utdanning anses som viktige forutsetninger for å kunne utføre yrket på en kompetent måte (Smeby 2008). I hverdagspråket omtales yrkesutøverne som profesjonelle, det vil si som dyktige og erfarne personer med kompetanse på et avgrenset kunnskapsområde. Barnevernspedagoger for eksempel, assosieres med yrkesutøvere som har kompetanse til å kunne forebygge og avdekke omsorgssvikt. Den spesifikke kompetansen den enkelte utøver har, eller måten oppgavene utføres på, handler om det performative aspektet ved en profesjon.

Det *performative* aspektet belyser i følge Molander og Terum (2008) noen grunnleggende elementer ved den praktiske yrkesutøvelsen. Profesjoner yter tjenester, som i motsetning til produksjonsarbeid kan være vanskelig å måle og kontrollere. Profesjonelle tjenester retter seg mot klienter, som i følge ordets etymologi betyr en avhengig person. Klientenes avhengighet kan ses i lys av at de har behov for den profesjonelles

kompetanse for å kunne håndtere utfordringer som er betydningsfulle for dem. Målsettingen med de profesjonelle tjenestene er å løse praktiske «hvordan» problemer som presenteres av klienten. Det kan være personlige problemer og eller problemer knyttet til det samfunnet de lever i. Profesjonelle tjenester er videre endringsorienterte, hvor utgangspunktet er en motsetning mellom to tilstander. Det kan for eksempel handle om en forandring fra det å være syk til å bli frisk, eller ikke mestre til å mestre en situasjon som tidligere fremsto som vanskelig. Profesjonelle tjenester kjennetegnes også ved at de benytter en systematisert kunnskapsmengde på enkelttilfeller. Det betyr at beslutninger som tas bygger på systematiske kartlegginger og analyser av situasjonen. Sentralt i profesjonelle tjenester står i tillegg bruk av skjønn, fordi problemsituasjonene vanskelig lar seg standardisere. Bruk av skjønn medfører at profesjonelles handlingsvalg baseres på fortolkninger av det enkelte tilfelle i lys av generelle kunnskaper og handlingsnormer. Fordi profesjonelle tjenester er normativ regulerte, er de profesjonelle tjenestene bundet til et sett av evaluerings kriterier. Profesjonelle tjenester skal kjennetegnes ved bruk av gyldig kunnskap, rettferdig behandling og formålstjenlighet. I følge Brante (2011) oppnår profesjoner sin status bare gjennom å være forskningsbaserte yrker. Med det mener han at profesjoner gjennom vitenskapelige tilnærminger får en maksimal forbindelse til «sannheten» fordi det ikke finnes noen høyere pålitelige kilder enn vitenskapen. Brante mener det er det eneste som gjør profesjoner unike, og som kan sikre de den eksklusive retten de mener seg å gjøre krav på. Imidlertid preges profesjonell praksis av usikkerhet om hva som kan bli konsekvensene av ulike handlingsvalg, fordi beslutningene også blir tatt med utgangspunkt i det jeg tidligere har omtalt som skjønsmessige vurderinger. Det medfører på ene siden at klienter tar en risiko i det han/hun overlater til de profesjonelle å fatte beslutninger, og på andre siden at de profesjonelle på sin side tar på seg et ansvar. I tillegg finnes det også et organisatorisk aspekt ved profesjoner (Molander og Terum 2008).

Det *organisatoriske* aspektet tydeliggjør at profesjoner er yrker som er organisert på en bestemt måte for å ivareta sine oppgaver. Profesjoner kontrollerer sine arbeidsoppgaver gjennom ekstern og intern kontroll. Den eksterne kontrollen regulerer adgangen til arbeidsoppgavene, og den interne kontrollen utførelsen av dem. Profesjoner er monopolordninger. Gjennom en bestemt type utdanning er profesjoner en ekskluderende yrkesgruppe som ved å kontrollere adgangen til arbeidsoppgavene også kontrollerer tilbudet av tjenester. Profesjoner har *autonomi*, hvilket betyr en form for indre kontroll der standarder for hvordan arbeidsoppgavene skal utføres, defineres av profesjonen selv på grunnlag av den kunnskapen den forvalter. I tillegg er profesjoner politisk

konstituerte yrker. Det vil si at profesjonene får en eksklusiv rett av staten til å ivareta bestemte oppgaver på fellesskapets vegner. Med andre ord er profesjonene sentrale for den statlige styringen av samfunnet, gjennom at de er et bindeledd mellom staten og bruken av spesialisert kunnskap i samfunnet. Den eksklusive retten, eller profesjonens jurisdiksjon som Abbott (1988) omtaler det, delegeres på grunnlag av en tillit til yrkesgruppens kompetanse. Implisitt i denne tillitserklæringen ligger det en forventning om at profesjoner skal forplikte seg til å tjene visse allmenne interesser, en såkalt kollektiv- eller tjenesteorientering (Parsons 1951). Profesjonenes forpliktelse omtales som et institusjonelt imperativ (oppfordring/ordre). I tillegg kontrolleres profesjoner gjennom en profesjonell sammenslutning, hvor profesjonelle opptrer som en organisert gruppe med en kollektiv selvforståelse som profesjon. Hva gjelder forholdet mellom det performative aspektet og det organisatoriske aspektet, vil det performative aspektet i følge Molander og Terum (2008) forholde seg til det organisatoriske på den måten at det er virksomhetens egenart, det vil si praksis som legges til grunn for krav om jurisdiksjon. Det betyr at yrkesgruppene i den offentlige diskurs må kunne sannsynliggjøre at profesjonens indre og ytre kontroll er en forutsetning for å sikre tjenestens kvalitet.

Med utgangspunkt i at profesjoner både styrer og blir styrt, må profesjoner i følge Fournier (1999) gjøre krav på å inneha en bestemt profesjonell kompetanse. Den profesjonelle kompetansen er en sentral mekanisme for å oppnå legitimitet og tillit i forholdet mellom profesjoner og borgere. Den profesjonelle yrkesutøvelsen handler på ene siden om absorbering av gitt vitenskapelig kunnskap, på andre siden om at profesjoner konstituerer seg selv på riktig måte. Men selv om profesjonsutøvelse i hovedsak knyttes til utviklingen av velferdsstaten, er tilliten til profesjonene i følge Freidson (2001) synkende. Han uttrykker i denne sammenhengen en engstelse for profesjonenes fremtid. Freidson argumenterer for at effektivitetskravene går på bekostning av profesjonell kunnskap, og at profesjoner av samme grunn må kjempe hardt for å opprettholde en sterk posisjon som kunnskapsfellesskap. Faren sier han, er at markedskrefter og forbrukeres behov, i tillegg til byråkratiet med sine lover og regler overtar, og gjør profesjoner overflødige i samfunnet.

Jurisdiksjon – båndet mellom yrket og en bestemt oppgave

Dagens profesjonsforskning kan på mange måter sies å ha forlatt tanken på å beskrive profesjoner med utgangspunkt i stengningsstrategier og hierarkiske kjennetegn. Hvordan profesjoner kontrollerer arbeidsområder, henger i følge Abbott(1988) sammen med måten yrkesgruppen kontrollerer kunnskap og ferdigheter. Denne kon-

trollen sier han skjer gjennom tekniske ferdigheter og gjennom abstrakt kunnskap. Yrker som krever direkte kontroll med de tekniske ferdighetene kaller Abbott for håndverk. Abstrakt kunnskap derimot, impliserer at praktiske ferdigheter utvikles gjennom et abstrakt system for kunnskap. Med andre ord er det ikke mulig å kontrollere yrket uten å ha kontroll med abstraksjonene som generer de praktiske ferdighetene, da det er abstraksjonen av kunnskap som muliggjør overlevelse i yrkesgruppens konkurranse om arbeids- og ansvarsområder.

«Professions are exclusive occupational groups applying somewhat abstract knowledge to particular cases (Abbott 1988 s. 8).

Abbott (1988) mener det er profesjonen som er gjenstand for analysen, og ikke de profesjonelle. Han argumenter for en tilnærming hvor han sier at det er nødvendig å begynne med:

”case studies of jurisdiction and jurisdiction disputes. It must then place this disputes in a larger context, considering the system of professions as a whole” (Abbott 1988 s. 2).

I sitatet tydeliggjøres at det er forbindelsen mellom en profesjon og den arbeids- og ansvarsoppgave som blir avgjørende for profesjonens eksistens. Abbott bruker juridiksjonsbegrepet for vise hvordan profesjoner kjemper for å få samfunnets anerkjennelse for sin kognitive funksjon, gjennom tildeling av eksklusive rettigheter. Profesjonenes juridiksjon vinnes ved *hevd (claimsmaking)*, som betyr å hevde den eksklusive retten til arbeidet. Med juridiksjon viser Abbott til båndet mellom yrket og en bestemt oppgave, hvor yrket har myndighet eller kompetanse i juridisk forstand til å utføre en spesifikk oppgave. Kontrollen over arbeidsmarkedet knyttes på denne måten til en gitt kompetanse som erverves gjennom en bestemt utdanning. Med andre ord er det kunnskapen som profesjonen erverver gjennom utdanningen som gir grunnlag for å hevde eksklusiv rett til et visst arbeidsmarked. På denne måten mener Abbott det vil oppstå et konkurranseforhold knyttet til profesjonsstatusen, som i sin tur vil forklare rangeringen mellom profesjonene. Ikke i form av å oppfylle bestemte kjennetegn, men som en strategi for å sikre seg den eksklusive retten til et bestemt arbeid. Det er også denne kampen som bringer profesjonene i konkurranse og konflikt med hverandre.

For å beskrive de juridiksjonelle konfliktene som kan oppstå når relasjonene mellom profesjonene forstyrres, identifiserer Abbott seks ulike variabler. Det vil si at juridiksjon

må forstås som en variabel størrelse. For det første snakker han om *full jurisdiksjon*, som innebærer at det er entydige grenser mellom de ulike yrkenes arbeidsområder, for eksempel leger og jurister. For det andre bruker han begrepet *underordnet jurisdiksjon*, som innebærer en over- underordning, for eksempel leger og sykepleiere. Mellom de to foregående kontrollformene full jurisdiksjon og underordnet jurisdiksjon, snakker Abbott om *intellektuell jurisdiksjon*. Intellektuell jurisdiksjon forekommer når en profesjon fastholder sin kontroll over kunnskapsforvaltningen og kunnskapsproduksjonen over et område, men blir tvunget til å godta at andre profesjoner konkurrerer om å yte samme type tjenester. Abbott snakker også om *rådgivende jurisdiksjon*, som er en svakere form for jurisdiksjon der en profesjon hevder retten til å gi råd, men også retten til å fortolke og delvis modernisere en annen profesjons praksis. Rådgivende jurisdiksjon kan ses på som et skritt i retning av å utvide sine jurisdiksjonelle grenser. Hans femte begrep handler om *delt jurisdiksjon*, som menes at det foregår en arbeidsdeling mellom likeverdige profesjoner. I denne sammenheng snakker han om to varianter, der den første varianten er der profesjonene innen den delte jurisdiksjonen betrakter hverandre som to uavhengige, men supplerende profesjoner. Det vil si en formell funksjonelt differensiert arbeidsdeling forankret i profesjonenes kunnskapsgrunnlag. Den andre typen variant er en type delt jurisdiksjon som finner sted når profesjoner skal utføre de samme arbeidsoppgavene, uavhengig av profesjonenes eksplisitte kunnskapsgrunnlag. I følge Abbott er dette en form for defensiv profesjonsstrategi som foretrekkes når arbeidsoppgavene er mange, utøverne er få og belønningen for arbeidet relativt liten.

Begge formene for delt jurisdiksjon kan gjenfinnes i det praktiske barnevernsarbeidet. Et eksempel som illustrerer en differensiert arbeidsfordeling er tvangssaker som skal behandles av fylkesnemnda for sosiale saker. I disse sakene er det for eksempel barnevernspedagogen som sammenstiller materialitet og skriver de barnevernfaglige vurderingene. Deretter leveres «saken» til kommunens advokat som kvalitetssikrer de juridiske aspektene. Den andre formen for delt jurisdiksjon kan eksemplifiseres gjennom tradisjonell saksbehandling, der ulike profesjonsutøvere ansettes som saksbehandlere, uavhengig av profesjonstilhørighet. Jurisdiksjonelle konflikter kan i følge Abbott også ende med *klientdifferensiering*, som handler om at arbeidet deles etter egenskaper ved klientene. Et eksempel som illustrerer er at pasienter kan velge å gå til privat praktiserende leger eller psykologer. Imidlertid vil klientdifferensiering være avhengig av så vel individbetingede faktorer som betalingsevne, og strukturelle faktorer som refusjonsordninger.

Et særlig fortrinn med Abbott (1988) sin teori, er at den representerer et bidrag til å forene makro – og mikronivåene. På den ene siden er han opptatt av å trekke inn sosiologiske og samfunnsmessige forhold, i utviklingen av profesjoner. På den andre siden setter han samtidig søkelys på egenskaper hos hver enkelt profesjon, gjennom å analysere arbeidsdeling og jurisdiksjonsområder. Tradisjonelt har konflikter mellom profesjoner blitt løst gjennom full jurisdiksjon og underordning, mens dagens utvikling og organisering av velferdsstaten presser frem andre løsninger (Abbott 1988, Dellgran & Höjer 2000, Fournier 2000, Freidson 2001, Liljegren 2008, Molander og Terum 2008, Brante 2011).

Profesjonalisering og claimsmakingsprosesser.

Profesjonalisering beskrives gjerne i faglitteraturen som differensieringsprosesser hvor yrkesgrupper søker å avgrense seg vertikalt fra andre yrkesgrupper med lavere utdanning, og horisontalt fra yrkesgrupper på samme utdanningsnivå. Denne differensieringen eller avgrensningen mot andre yrkesgrupper er en pågående prosess, og dreier seg hovedsakelig om hvem som skal ha monopol eller rett til å utføre visse oppgaver, mer eller mindre autonomt. Påvirket av politiske styringssignaler, endringer i yrkesstruktur og utdanningsnivå samt arbeidsgivers krav og strategier, vil profesjonalisering være en kontinuerlig prosess som aktualiserer spørsmålet om redefinering av kriteriene for hvem som skal være innenfor, og hvem som skal holdes utenfor (Liljegren 2008, Stjernø 2013). Profesjonenes ekspansjon blir ofte knyttet til velferdsstatens vekst. I følge Abbott (1988) er det grunn til å anta at alle samfunnsområder vil besettes av profesjoner. Han begrunner denne antakelsen med at profesjonalisering ses som et iboende trekk ved det moderne samfunn. Dels fordi det finnes yrkesgrupper, såkalte «preprofesjoner», som har ambisjoner om å oppnå profesjonelle status, dels fordi ledige jurisdiksjoner, det vil si nyskapt områder eller områder som tidligere innehavere enten forlater eller mister grepet på, vil overtas av andre profesjoner.

Når en profesjon hevder å være de rettmessige utøvere av arbeidet, gjøres det gjennom det Abbott kaller jurisdictional claim (å gjøre hevd på) – det vil si hevd over et praksisområde eller jurisdiksjon. Abbott beskriver claimsmaking som et overtalende/overbevisende forsøk på å definere en situasjon på en spesiell måte, samt få sin definisjon av situasjonen allment akseptert som nødvendige forbedrings tiltak. Med andre ord kan claimsmaking betraktes som et forsøk på å konstruere og påtvinge en mening eller hensikt. Denne form for overtalelse eller overbevisning kan assosieres til retorisk kommunikasjon. Selv om retorikk er et fag med varierende og vidt forskjellige oppfatninger

om hva retorikk er, anses overtalende eller overbevisende språkbruk som fagets kjerneområde. Retorikerens hovedmandat handler om å utligne meningsdivergenser gjennom å få publikum til å slutte seg til sin egen forståelse, mening eller hensikt (Jørgensen 2009).

I følge Abbott eksisterer det som tidligere nevnt tre hovedarenaer der profesjoner kan gjøre krav på jurisdiksjon. Dette er arenaer som synliggjør kampen som bringer profesjonene i konkurranse og konflikt med hverandre. Den første arenaen handler om politiske reguleringer i form av faglige standarder og juridisk lovverk. Gjennom regulerings- og styringsverktøy gjør myndighetene et forsøk på å styre profesjonelle praksis. Profesjonsutøvelse foregår innenfor store og viktige samfunnsinstitusjoner. Spørsmål om hvordan yrkesutøvelsen skal utføres og hvilken kunnskap de ulike profesjonene skal inneha, kan av samme grunn ikke utelukkende diskuteres intern i profesjonene (Terum & Grimen 2009). For barnevernet er det viktig at det foreligger et bredt nasjonalt politisk interesse, da barnevernets mandat handler om å trekke opp grensen mellom god og dårlig omsorg. På ene siden er dette svært kompliserte vurderinger som det forventes at barnevernet skal håndtere med sin profesjonelle kompetanse. På andre siden vekker barnevernets handlinger ofte reaksjoner i det politiske miljøet, og mandatet om å trekke opp grensen for hva barn skal tåle og ikke tåle, blir på denne måten påvirket av så vel politiske som faglige innspill. Follesø (1995) argumenterer for at grensen mellom god og dårlig omsorg fordrer samfunnets forståelse og politisk engasjement, for å sikre barnevernets profesjonelle praksis.

Den andre arenaen er i følge Abbott offentligheten (media og andre informasjonskanaler). I følge Abbott utgjør informasjonskanaler en viktig rolle i profesjoners kamp om å regulere arbeidsmarkedet. Gjennom offentligheten kan profesjonene legitimere sine krav overfor grupper, som i sin tur kan øve press på lovgiverne. Presseoppslag i media bidrar således til å forme oppfatninger av virkeligheten, og medias definisjonsmakt spiller en viktig rolle for hvordan meninger dannes i samfunnet. Et annet eksempel er informasjonsteknologiske kanaler, hvor profesjoners monopol over definerte kunnskapsområder og oppgaver kan lagres og gjøres kjent for alle. På denne måten utgjør informasjonskanaler en trussel mot profesjonelles monopol på kunnskap, og profesjonene er av samme grunn i ferd med å miste sin posisjon og tillit i samfunnet. Marie Haug (1973) kaller denne tendensen for deprofesjonaliseringshypotesen, som også kan ses i sammenheng med et økende utdanningsnivå i samfunnet generelt. Gjennom høyere utdanning vil flere være i stand til å stille kritiske spørsmål, som kan ramme profesjonell kunnskap.

Den tredje arenaen kobles til arbeidsplassen. Her varierer imidlertid kampen om jurisdiksjon svært mye, alt avhengig av om det er en eller flere profesjoner til stede. I barnevernet vil interprofesjonelle krav om jurisdiksjonell kontroll være å finne mellom for eksempel barnevernspedagoger, jurister og psykologer. I konkurranse med andre profesjoner, må kontrollen over arbeidet stadig legitimeres og holdes i hevd. Den jurisdiksjonelle konflikten er i følge Abbott, i sin essens en *profesjonskamp*. Derimot vil ikke nødvendigvis det praktiske arbeidet bære preg av konflikt og konkurranse, fordi det på arbeidsplassen handler om å finne praktiske løsninger for å få ting gjort. Istedenfor konflikter og diskusjoner om hvem som skal gjøre hva, vil det forekomme det Abbott kaller workplace assimilation, som innebærer at profesjonene jobber sammen uavhengig av titler og teoretisk kunnskap. I følge Abbott er det derfor en indre og en ytre sammenheng mellom hevd og legitimitet. Den indre sammenhengen knyttes til praktiske formål der det handler om å få ting gjort. Den ytre er at profesjonene holder den indre sammenhengen skult, og forfekter den eksklusive retten gjennom spesifikk kunnskap. Det finnes midlertid ulike grader av kontroll, og ulike virkemidler til å hevde kontroll, jf. Abbotts seks variabler eller kontrollformer som er beskrevet tidligere i dette teorikapitlet.

Profesjon, menneskebehandlende organisasjoner og bakkebyråkrater

Det barnevernfaglige arbeidet er relatert til flere ulike typer av organisasjoner som for eksempel statlige organisasjoner, universitet og høyskoler, yrkesorganisasjoner og arbeidsorganisasjoner (jf. kapittel 2). I følge Svensson (2008) kjennetegnes alle typer organisasjoner av medlemskap og tilhørighet, kollektive ressurser samt den sosiale strukturens regler og kontroll. Medlemskap i ulike organisasjoner gir tilhørighet og trekker samtidig grenser i form av deltakelse versus ikke deltakelse. Med andre ord er tilhørigheten en viktig form for samfunnskontroll og et maktinstrument som skaper sosiale skiller. I en profesjonsteoretisk kontekst har såkalte menneskebehandlende eller menneskeforandrende organisasjoner en særlig interesse. Menneskebehandlende organisasjoner er i følge Hasenfeld (1983) en type arbeidsorganisasjoner som har som mål å beskytte, bevare eller styrke menneskers livskvalitet gjennom ulike behandlinger som leder til forandringer. Arbeidet kjennetegnes av tette bånd til omgivelsene, gjennom direkte relasjoner til klienter, pasienter og andre som står i et avhengighetsforhold til organisasjonene de søker tjenester hos. Fordi menneskebehandlende organisasjoner har som mål å forandre, er de av samme grunn alltid involverte i moralske spørsmål. Profesjonelle yrkesutøvere vil i denne konteksten alltid være påvirket av tjenestemottakerens motivasjon og adferd, det vil si klientens evne til å ta ansvar, klientens vilje og mulighet til forandring, samt hva klienten ønsker å oppnå.

Kompleksiteten i menneskers liv har bidratt til utviklingen av mange spesialiserte enheter i velferdsstaten. De ulike organisasjonene fungerer som velferdsstatens portvoktere, som gjennom sin spesialiserte kunnskap regulerer tilgangen til ulike tjenester. Tilgangen til barneverntjenestens tiltaksapparat går dels gjennom en frivillig kontakt, hvor barn og eller foreldre selv søker tjenester, og dels gjennom en ufrivillig kontakt hvor private eller offentlige ansatte sender inn en såkalt bekymringsmelding. For å få del i barneverntjenestens ressurser, må foreldre og barn kvalifisere seg som klienter. Denne kvalifikasjonen er på ene siden regulert i barnevernlovens bestemmelser, hvor lovens kriterium er at undersøkelse skal i gansettes dersom det er sannsynlig at forebyggende hjelpetiltak eller tvangstiltak etter lovens kapittel 4 vil bli iverksatt. Sannsynlighetsvurderinger skaper på andre siden rom for skjønnsutøvelse og usikre kvalifiseringskriterier. I likhet med andre menneskebehandlingende organisasjoner defineres og styres barnevernet av politiske beslutninger som skal imøtekomme mange ulike interesser. I følge Hasenfeld (1983) tenderer menneskebehandlingende organisasjoner til å ha vage og mangetydige målsettinger. Vage målformuleringer sier Hasenfeld er et resultat av menneskers kompleksitet og påvirkes av direkte møter mellom profesjonelle og klienter, snarere enn av delegerte myndighetsdirektiver. I møte med den enkelte klient vil det være vanskelig å utarbeide målbare evalueringskriterier, fordi kunnskapen om enkeltmenneske er ufullstendig. En annen utfordring handler om å skape tillitsfulle relasjoner mellom profesjonelle og klienter. Menneskebehandlingende organisasjoner får sin legitimitet gjennom at den fagkunnskapen som påberopes har en allment akseptert autoritet, samt gjennom hvorvidt den tillit som profesjonen som kollektiv tilkjennes gjennom sin offentlige anerkjente status, bekreftes i profesjonsutøvernes samhandling med klientene (Eriksen og Molander 2008). Organisasjonen er derfor avhengig av de profesjonelles rykte og moralske idealer, som rettfærdiggjør handlinger og relasjoner.

I følge Tranøy (1986) er profesjonelle utøvere av en vitenskapsbasert, verdiforankret og klientorientert virksomhet. I profesjonell yrkesutøvelse er det møte og personene som er selve verktøyet, og en legitimering av praksis skjer primært gjennom de medmenneskeorienterte verdier den virkeliggjør og forvalter. En slik tilnærming kommer ofte i konflikt med byråkratiske prinsipper, hvor det stilles krav om tydelige avgrensede mål og løpende evalueringer. Direkte møter mellom personer gir lite rom for styring og kontroll, og er ofte basert på profesjonelles skjønnsvurderinger. En slik tilnærming vil i følge Evetts (2006) ofte lede til rollekonflikter, der individuelle løsninger stilles opp mot byråkratiets krav på universalisme, og representerer således en overgang fra yrkesbasert til organisatorisk profesjonalisme. Fordi profesjoner er en yrkeskategori hvor

det særegne knyttes til yrkenes kunnskapsbasis, vil for eksempel New Public Management retningen, hvor hovedpoenget har vært å reformere incentivsystemet (faktorer som motiverer) i offentlig sektor naturlig stå i kontrast til profesjoners spesifikke kunnskap. Bruk av økonomiske styringsmetoder og incentiver i offentlig sektor, hvor både den organisatoriske enheten og enkelte yrkesutøvere belønnes med utgangspunkt i måloppnåelse og overholdelse av virksomhetens økonomiske rammer, leder i følge Le Grand (1997) til grunnleggende endringer i oppfatningene av velferdsprofesjonelles motivasjon. Faren sier han er at når ansatte oppfattes som ytre motiverte kjeltringer (knaves), til forskjell fra altruistiske riddere (knights), kan en følge være at ansatte blir mer egoistiske.

Lipsky (1980) utviklet begrepet bakkebyråkrat som en felles betegnelse på ulike yrkesutøvere som arbeider ansikt- til ansikt med publikum. Han mener at profesjonenes største utfordringer henger sammen med at etterspørselen etter tjenester tenderer til å være større enn utbudet, noe som fører til en ubalanse mellom krav og ressurser. Bakkebyråkrater må av samme grunn vurdere å beslutte hvem som er verdige til å motta de samfunnsgodene de rår over. På denne måten kjennetegnes bakkebyråkrater av sin dobbeltrolle, hvor de skal fungere som både hjelpere, problemløsere og portvoktere, i en arbeidssituasjon preget av stor arbeidsmengde i forhold til tilgjengelig tid og andre ressurser. I likhet med Hasenfeld er Lipsky opptatt av kontrolldimensjonen. Profesjonelle yrkesutøvere som har direkte kontakt med klienter er i følge Lipsky vanskelige å kontrollere. I praksis medfører det at det også kan være vanskelig å vurdere deres innsatser, og i mangel på respons eller feedback vil mange yrkesutøvere ha en opplevelse av og ikke strekke til i hverdagen. Økte krav om effektivitet og brukermedvirkning kan i en kombinasjon føre til utbrenthet (Lipsky 1980, Mastekaasa 2008).

Hva er det da som gjør at bakkebyråkrater likevel står i sine stillinger? Når en bakkebyråkrat handler på vegne av en organisasjon, er det sjelden at yrkesutøveren har vært med på å bestemme alt selv. Ofte handler det om iverksettelse av beslutninger preget av ulike forståelser og forhandlinger, basert på kompromisser. Å være delaktig i en beslutning sier Ahrne (1993) er ikke det samme som å bestemme eller gjøre selvstendige valg. I praksis betyr det å handle på vegne av en organisasjon at yrkesutøveren verken handler i enighet med eller mot sin egen vilje. I en profesjonell yrkesutøvelse kan man sjelden bestemme selv hva man skal gjøre, derimot har den enkelte selv store muligheter til å bestemme hvordan noe skal gjøres. Svaret på hvorfor bakkebyråkrater og andre yrkesutøvere i så stor utstrekning finner seg i å gjøre hva andre har bestemt,

handler dels om handlefriheten de har til å sette sitt preg på arbeidet som utføres, og dels om at mennesker ikke ensidig kan velge sin organisatoriske tilhørighet. Først det første må man søke, og for det andre må man bli valgt. I følge Ahrne betinger forståelsen av menneskelige handlinger, at de analyseres i denne organisatoriske sammenheng.

Profesjon og skjønn

Utøvelse av skjønn hevdes gjerne å være kjernen i profesjonelt arbeid (Freidson 2001, Grimen og Molander 2008). Reglene for skjønnsutøvelse er ofte uklare, og profesjonsutøvere må vurdere informasjonen de får ut fra sin egen kunnskap og erfaring. Det finnes ingen hjelpemidler i form av spesielle regler, formler eller tekniske programmer (Kirkebøen 2013). Denne ubestemtheten er i følge Abbott (1988) et viktig grunnlag for det han kaller profesjoners «jurisdictional claims». I sitt resonnement hevder Abbott at skjønn i utføringen av oppgaver er det som sikrer grunnlaget for profesjonelle vurderinger. Det er ubestemtheten i skjønnsutøvelsen som reiser behovet for spesialisert teoretisk kunnskap, som profesjonene forventes å forvalte. Profesjoner fungerer således som portvakter i velferdsstaten, som legger premisser for beslutninger som får store konsekvenser for enkeltindivider (Terum 2003). Skjønnets omstendigheter reiser også spørsmålet om profesjoner har den kompetansen de påberoper seg å ha, og om beslutningene de kommer fram til inneholder begrunnede konklusjoner om enkelttilfeller. Men kan vi stole på profesjonsutøvernes skjønnsmessige vurderinger? I følge Kirkebøen (2013) viser forskning at kvaliteten på det faglige skjønnnet kan variere mye fra fag til fag, fra imponerende til skremmende dårlig. Han argumenterer for at det er karakteristika ved fagområdet skjønnnet utøves på som kan garantere for skjønnets kvalitet, snarere enn profesjonsutøvernes lange erfaring og «gode skjønn». På «vennlige» (kind) fagområder utvikler profesjonsutøvere et godt skjønn gjennom erfaringer, fordi det er høy grad av regularitet mellom det som skal vurderes og grunnlaget for vurderinger. Innenfor disse fagområdene finnes det valide tegn å basere skjønnsutøvelsen på. På «uvennlige» (wicked) fagområder argumenterer Kirkebøen for at man ikke kan stole profesjonsutøvernes skjønnsutøvelse, fordi dette er fagområder som er karakterisert ved at regulariteten er liten mellom det som skal vurderes og grunnlaget skjønnsutøvelsen baseres på.

I følge Grimen og Molander (2008) handler diskusjoner om skjønn om hvordan skjønnsutøvelse kan ansvarliggjøres, og vilkårligheten og variasjonene skjønnsutøvelsen medfører. Resonnement knyttes til det de omtaler som skjønnets byrder. De argumenterer for at skillet går mellom vilkårlighet som skyldes skjodesløs skjønn-

utøvelse, og vilkårlighet som skyldes essensielle trekk ved skjønn som resonneringsform. Uansvarlige skjønnsvurderinger kan det gjøres noe med, mens skjønnets byrder ikke lar seg avskaffes, med mindre man avskaffer skjønnsutøvelsen som sådan. Skjønnets byrder kan i deres forståelse også forklare spenningene mellom skjønn og komparative konsistenskrav, jf. likebehandling og reproduserbarhet. Det rettslige skjønn er preget av presedenser som skal være en rettsfølge av beslutninger i fortiden. Reproduserbarhet derimot bygger på tanken om at hvis noe ikke kan bli reproduisert, bør det anses som en feiltakelse. Fordi skjønnsutøvelse er en resonneringsform med svake normative holdepunkter, vil skjønnets byrder alltid kunne påvirke utfallet av skjønnsutøvelsen. I denne sammenheng argumenterer Grimen og Molander for at bevisstgjøring er viktig, slik at man forstår hvorfor personer som resonnerer samvittighetsfullt og grundig kan komme til forskjellige konklusjoner om samme sak. Imidlertid åpner de opp for at skjønnets byrder også kan la seg korrigere gjennom overprøvningsordninger som kan utjevne urimelige utslag, påvirket av for eksempel innflytelse fra erfaringer i første person og eller vage begreper.

Profesjon og diskurs

Tar vi utgangspunkt i profesjoners performative og organisatoriske aspekt forstår vi at profesjoner forvalter store samfunnsmessige ressurser og tar beslutninger som ofte får store konsekvenser for menneskers livssituasjon. På ene siden har profesjoner fått tildelt arbeidsoppgaver og myndighet gjennom de lover og arbeidsoppgaver de er satt til å forvalte, og er som tidligere nevnt et bindeledd mellom staten og bruken av spesialisert kunnskap. På andre siden er profesjoner også selv aktive i å definere områder og domener, og skaffer seg status på grunnlag av det de hevder er sin kompetanse. Profesjoner består av kollektive grupperinger og individer som gjør krav på å definere hva som menes med for eksempel barnevernfaglig problemer og hva som er adekvate løsninger. For å vinne faglig legitimitet, må profesjoner i en offentlig diskurs kunne sannsynliggjøre at deres kunnskaper og etiske regler er den ekspertise samfunnet til enhver tid har behov for. Med andre ord er profesjoner mektige og av samme grunn omstridte yrkesgrupper, som i variert grad bygger opp og bryter ned diskurser, når de kjemper for å beholde sin posisjon i samfunnet.

I barnevernet står tanken om tverrfaglig samarbeid rundt utsatte barn og unge sentralt. Det tverrfaglige arbeidet innebærer dels at ulike yrkesgrupper er ansatt i det utøvende barnevernet (flerfaglig kompetanse), dels at det samarbeides på tvers av etatsgrensene (tverretatlig). I følge Måseide (2008) er flerprofesjonalitet er en form for diskurs som

krever samhandling mellom en rekke ulike aktører. I disse sammenhengene synliggjøres forholdet mellom de ulike profesjonelle deltakerne, og måten de snakker seg i mellom på. Profesjonelle yrkesutøvere kjennetegnes videre av at de benytter kategorier eller kategorisystemer som tilhører faget eller institusjonen, når de hevder eller gjør krav på den spesifikke kunnskapen. De benytter med andre ord «profesjonens stemme» når de snakker. De faglige utfordringene i det norske barnevernet henger i følge Måseide sammen med det faktum at profesjonene som er aktive på feltet, ikke har en felles faglig, og eller institusjonell diskurs. Det medfører i praksis at det finnes flere forskjellige aktører som er opptatt av å forsvare, konkurrere eller forhandle om de faglige representasjonene. Formuleringer og forhandlinger spiller således en viktig rolle for klassifiseringer av ulike fenomener, og for forståelsen av hvordan ulike faglige problemer/utfordringer skal løses. Løsningen de kommer frem til er da å forstå som et resultat av faglige forhandlinger, og diskursive konstruksjoner som er utviklet innenfor spesifikke kontekster (ibid.). De diskursive konstruksjonene vil også kunne fungere som lukningsstrategier, der profesjonene gjør forsøk på å knytte til seg den eksklusive retten til arbeid via juridiksjonsbegrepet. I Abbotts terminologi vil dette ligge nært opp til det han benevner som juridiksjonell kamp, der en profesjon prøver å utvide juridiksjonen på bekostning av en annen profesjons juridiksjon. Selv om Abbotts profesjonsteori ikke foreskriver noen spesiell utvikling av profesjonene, viser den til en del mekanismer som kan virke i profesjonaliseringen mellom to konkurrerende profesjoner. De mekanismene som regulerer kontrollformene mellom profesjonene defineres i følge Abbott ved grepet juridiksjon, og profesjonenes juridiksjon vinnes som tidligere nevnt ved hevd (claimsmaking), i Abbotts terminologi. I et konstruktivistisk perspektiv vil det være vesentlig å studere/analysere hvordan profesjonene hevder den eksklusive retten til arbeid i barnevernet. Det vil si å analysere hvordan ulike aktører uttrykker seg, og hvilke faglige forestillinger som ligger bak det som uttrykkes. I denne sammenheng er det ikke ubetydelig hvilke diskurser profesjonene bringer med seg inn i diskusjonene om nødvendig kompetanse i barnevernet, fordi diskurser som får autoritet produserer visse kunnskapsobjekt og utelukker andre. Med andre ord vil kunnskapen profesjonene gjør hevd på utgjøre stammen i diskursene som legger føringer for det praktiske arbeidet.

Debatten om det kompetente barnevernet knytter den profesjonelle kompetansen både til barnevernet som kollektiv aktør, og til barneverntjenesten som kontekstuell arbeidsplass. Når barnevernets kompetanse settes under lupen, rettes kompetansekravene både mot barnevernet som organisasjon og mot individuelle yrkesutøvere. Barnevernfaglig

arbeid er sammensatt og komplisert, og vil av samme grunn være vanskelig å formalisere. I det praktiske arbeidet vil noen av de konfliktfylte områdene som gir seg utslag i kritiske ansatser hvor mangel på barnevernfaglig kompetanse debatteres, i følge Lipsky (1980) henge sammen med bakkebyråkraters ønske og streben etter å øke handlingsfriheten. I skjæringspunktet mellom organisasjonens ønske om formalisering og utøvernes ønske om økt handlingsfrihet, vil det nettopp være profesjonens etablerte klassifiseringer som utfordres, formes og omformes. Ved å studere profesjoners rolle i det moderne samfunnet vil vi kunne belyse hvordan ulike aktører bidrar til å bryte ned og bygge opp dominerende diskurser, som får konsekvenser for forståelsen for det utøvende arbeidet.

Metode, material og analyseverktøy

Innledning

Hensikten med dette kapitlet er å beskrive hvordan utvalgte problemstillinger, teoretiske og metodologiske utgangspunkter avspeiles i de forskningsspørsmålene som har vært gjennomgående i denne studien. Jeg starter med å gi en kort beskrivelse av min metodiske tilnærming og undersøkelsens design. Deretter gir jeg en beskrivelse av det utvalgte materialet, samt gir konkrete beskrivelser av hvordan analysearbeidet er gjennomført. Som avslutning reflekterer jeg rundt valgt design i lys av egen forskerposisjon, styrker og svakheter med den metodiske tilnærmingen, reliabilitet og validitet.

Metodisk tilnærming

I analysene av mitt datamateriale henter jeg inspirasjon fra diskursteoretiske og profesjonsteoretiske perspektiver, (jf. kapittel 3). I nyere empiriske studier med brede analytiske tilnærminger, snakkes det gjerne om fortolkende praksiser. I praksis medfører dette at systematiserte deler fra det empiriske materialet fortolkes og settes inn i meningsfulle sammenhenger med bidrag fra flere teoretiske perspektiv (Alvesson & Skoldberg 2008). Men fordi de teoretiske og metodiske tilnærmingene jeg har valgt ikke henviser til bestemte fremgangsmåter, har jeg med utgangspunkt i aksepterte diskurs og profesjonsteoretiske begreper konstruert en analytisk modell, modifisert for mitt formål. Jeg gjennomfører således *ikke* en konvensjonell diskursanalyse. Som alternativ har jeg konstruert et design hvor jeg benytter utvalgte begreper, betegnelser og metodologiske angrepsmetoder fra ulike diskursanalytiske tilnærminger. Primært henter jeg inspirasjon fra Fairclough (1995), Laclau & Mouffe (1985/2008) og Foucault (1972). Imidlertid er dette diskursanalytiske retninger som i utgangspunktet ikke har en omforent forståelse av forholdet mellom språk, tanker og virkelighet. Foucault (1972) definerer diskurser både som utsagn og tekster, og som den praksis som gjør det mulig å uttale noe. Laclau og Mouffe (1985/2008) mener at virkeligheten bestemmes av språket, mens Fairclough (1995) mener at det er de materielle vilkårene som i sin ytterste konsekvens bestemmer språket. Selv har jeg ikke gått dypere inn i denne debatterte problemstillingen, men isteden valgt å bygge videre på det disse tre ulike diskursanalytiske retningene er enige om. Enigheten handler i utgangspunktet

om at beskrivninger og kategoriseringer ikke betraktes som uskyldige, og at rene beskrivelser av samme grunn ikke er mulig. Det betyr i sin tur at «sannheten» om ulike fenomener ikke finnes som absolutte størrelser, men skapes og blir tilgjengelige via ulike kategoriseringer.

Min analytiske tilnærming tar videre utgangspunkt i det Gubrium & Holstein (1997) omtaler som analytiske parenteser. Å sette analytiske parenteser rundt objektive foretelser innebærer at man heller ikke tar stilling til om det som sies er «sant» eller gjenspeiler «virkeligheten». Det at det ikke finnes en enighet om forståelsen av diskursbegrepenes innhold, anvendelse og begrensninger, utfordrer nødvendigvis bruken av diskursive tilnærminger som metode, men ikke utelukkende i en begrensende form. Uenigheten skaper slik jeg ser det også rom for kreative tankemodeller, der ulike diskursteoretiske begreper kan benyttes i forskjellige kombinasjoner.

I tillegg til diskursteoretiske begreper, analyseres tekstene også med hjelp av to profesjonsteoretiske begreper, for det første, jurisdiksjon, og for det andre, claimsmaking (Abbott 1988). I følge Karlsen (2009) involverer faglige fremstillinger en språkbruk som forsøker å overbevise noen om noe i en bestemt kontekst. Selve argumentasjonen handler således om å begrunne et bestemt standpunkt. I denne avhandlingen skal jeg analysere både deskriptive og normative utsagn. Med hjelp av fem analytiske forskningspørsmål (se neste avsnittet om analytisk tilnærming) skal jeg se nærmere på hvordan ulike aktører i barnevernet resonnerer, samt hvilken betydning den faglige argumentasjonen har i den aktuelle konteksten. Som tidligere nevnt er profesjoner yrkesgrupper som erklærer at de besitter en kunnskap om noe, som andre ikke har. Gjennom den profesjonelle jurisdiksjonen tildeles yrkesgrupper et privilegium, det vil si retten til å utføre visse arbeidsoppgaver i tråd med egne faglige standarder. Imidlertid er profesjonens legitimering underkastet bestemte restriksjoner for å vinne anerkjennelse for sitt jurisdiksjonskrav (Eriksen og Molander 2008). En sentral mekanisme for en slik legitimering henger sammen med kravet om å ha en bestemt profesjonell kompetanse (Vågan og Grimen 2008), hvilket også utgjør tema for denne avhandlingen. Med utgangspunkt i Abbott og hans tanker rundt jurisdiksjonsbegrepet og claimsmaking prosesser, analyseres hvordan ulike aktører i barnevernet forsøker å kontrollere det de mener må til for å legitimere den faglige kompetansen i barnevernet.

Analytisk tilnærming – kvalitativt design

Denne avhandlingen har et kvalitativt design, og den analytiske prosessen som helhet

kan beskrives som å pendle mellom mine tolkninger og analyser av det empiriske materialet og teoretiske studier. Imidlertid kan verken kvalitative eller kvantitative metoder i seg selv gi noen garantier for god vitenskapelig kvalitet, og det har vært reist mange spørsmål knyttet til utvalg, overførbarhet og betydningen av forskerens rolle i kvalitative studier. Sentrale problemstillinger i barnevernet generelt, handler om omsorgssvikt, ulike former for lidelser, foreldrekompetanse, interaksjoner og prosesser, og er fenomener som stiller fagpersoner og forskere overfor store utfordringer. Denne type fenomener analyseres best med hjelp av kvalitative metoder, fordi det er vitenskapelige tilnærminger som anerkjenner samspillet mellom individuelle og sosiokulturelle forhold. Men også kvalitative studier skal kunne bedømmes etter sin vitenskapelige kvalitet. Jeg skal derfor forsøke å gjøre rede for hvordan trinnene i analyseprosessen henger sammen. Før jeg går over til selve analyseprosessen, skal jeg bare kort vende tilbake til spørsmålet om hvordan problemstillingene og de teoretiske og metodologiske tilnærmingene skal gjennomsyre analysene av det empiriske materialet. Med fotfeste i den sosialkonstruktivistiske tilnærmingen har jeg innatt en kritisk og ikke minst en problematiserende tilnærming i granskningen av tekstene. Jeg har utgått fra at språket har en viktig funksjon både for hvordan vi skaper våre verdensbilder, og for hvordan vi handler. De analyserte tekstene betraktes derfor som diskursive representasjoner, og ikke som selvfølgelig sannheter. Det betyr at jeg i analysearbeidet har hatt fokus på å identifisere ulike faglige innspill som gjør krav på eller legger føringer for hva som menes med nødvendig barnevernfaglig kompetanse.

Fokus for analysene har vært å identifisere dominerende og eller motstridende mønster, det vil si en granskning av hva som fremstår som fremtredende representasjonene i utvalgte styringsdokumenter og eller publiseringer i tidsskriftet Norges Barnevern. Jeg har videre sett nærmere på hvordan ulike aktører i ulike sammenhenger har uttrykt seg om de temaene/diskursene jeg har identifisert som viktige faglige innspill i forståelsen av kompetanse som fenomen. Jeg har også hatt fokus på å identifisere variasjoner, nyanser, motsigelser og vagheter, da det i følge Potter og Wethrell (1987) er vel så interessant som å analysere konsistens. Det har blant annet ført til at jeg i analysearbeidet ikke har begrenset utvalgte sitater til kun å gjelde direkte yrkesutøvelse. Ved å trekke veksler på sitater som omhandler både faglige, politiske og forvaltningsmessige ideer, har målet vært å diskutere de faglige innspillene i et bredere perspektiv. Vi kommer til å se at noen diskurser overlapper hverandre, noen danner formasjoner og støtter hverandre, mens andre motsier hverandre.

Jeg har i hele analyseprosessen, det vil si fra jeg begynte å lese tekstene, til de mer strukturerte analysene benyttet meg av noen analytiske forskningsspørsmål. Disse spørsmålene er konstruert i relasjon til avhandlingens hensikt og teoretiske utgangspunkt, og har utgjort grunnlaget for samtlige analyser. Den analytiske strukturen har vært bygget opp rundt idéen om å identifisere:

- Hva er det som uttrykkes?
- Hvilke aktører er det som uttrykker seg?
- Hvordan uttrykker ulike aktører seg? Hvilke faglige forestillinger ligger bak det som uttrykkes?
- Når, og i hvilke sammenhenger uttrykker ulike aktører seg?
- Hvordan forandres de faglige innspillene over tid?

Det empiriske materialet

Det empiriske materialet består av:

- a) Fag og forskningsartikler som har vært presentert i tidsskriftet Norges Barnevern i perioden 1992- 2012. Tidsskriftet kommer ut fire ganger pr. år og har ca. fire fagartikler pr. nummer, det vil si en analyse av til sammen 80 tidsskrifter. Lengden på artiklene varier, men gjennomsnittet fordelt på årene avhandlingen omfatter, er ca. 200 sider pr. år, det vil si ca. 4000 sider for hele perioden. 80 lederinnspill og 172 artikler utgjør det faktiske utvalget. De utvalgte artiklene er uthevet i kursivt i vedlegg nr. 1 om årgangspresentasjoner.
- b) Offentlige dokumenter, i hovedsak: 4 Stortingsmeldinger (St. meld.), 2 Stortingsproposisjoner (St.prp/Ot.prp) og 5 Offentlige utredninger (NOU-er) i perioden 1992 – 2012. I tillegg har jeg analysert rammeplan og forskrift for 3-årig barneverns-pedagogutdanning (2005).

Tidsskriftet Norges Barnevern er Norges mest etablerte tidsskrift innen barnevernsektoren, og ble første gang utgitt i 1924. Tidsskriftet er et fagtidsskrift for ansatte og folkevalgte i barnevernssektoren, og et vitenskapelig tidsskrift for publisering av vitenskapelige artikler med tema fra forskning innen barne- og ungdomssektoren, og barnevernfeltet. Tidsskriftet publiserer også nyheter fra offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner som har oppgaver innen barnevernfeltet. Tidsskriftet mottar støtte fra Barne- og likestillingsdepartementet, og Norsk Barnevernssamband (NBS)

er tidsskriftets sekretariat (NBS er en partipolitisk og religiøst nøytral sammenslutning som engasjerer seg innen sosialt barne- og ungdomsarbeid). Tidsskriftet Norges Barnevern utgis i samarbeid med Universitetsforlaget, og gir uttelling i universitets og høyskolesystemet som publiseringskanal på nivå 1.

De utvalgte dokumentene representerer en integrasjon av ulike kunnskapsformer som har forskjellige målsetninger. Hensikten med en forskningsartikkel beskrives gjerne som en kilde til å presentere ny kunnskap, mens en fagartikkel skal gjøre gjeldende kunnskap kjent. Forskjeller mellom fag og forskningsartikler gjenspeiler seg dels gjennom hvordan artiklene blir vurdert og dels gjennom kravet til formatet. Mens forskningsartikler blir referee vurdert, det vil si lest og godkjent av fagfeller som selv bedriver forskning, blir fagartikler ofte kun vurdert av tidsskriftets redaktør. Hva gjelder formatet stilles det krav om at forskningsartiklene skal inneholde en introduksjon som beskriver bakgrunn og studiens spesifikke problemstilling. Videre skal en forskningsartikkel gi en detaljert beskrivelse av forskerens fremgangsmåte, det vil si hvordan han/hun har kommet frem til resultatene som presenteres. Det stilles også krav til en beskrivelse av sentrale funn, før artikkelen avsluttes med en diskusjon som belyser hva funnene betyr. Denne detaljerte informasjonene finnes i mindre grad i fagartikler. Imidlertid kan det i praksis være vanskelig å skille fag og forskningsartikler fra hverandre, fordi det mange ganger handler om skjønnsmessige vurderinger for hva som er fagutvikling og hva som er forskning.

Politiske dokumenter derimot har som hensikt å uttrykke en regjeringens synsvinkel og foretrukne politikk på et spesifikt område. De er ofte skrevet i en genre som gir inntrykk av en faktabasert og objektiv beskrivelse, som forsterkes gjennom henvisninger til forskning og ekspertuttalelser. Som bærere av politiske intensjoner og ulike ideologiske tilnærminger, benyttes politiske dokumenter både til å beskrive og til å gi en normativ føring for fenomenet som presenteres. En melding til Stortinget (Meld. St.), før 1. oktober 2009 omtalt som Stortingsmeldinger (St. meld.) benyttes når regjeringen vil presentere saker til Stortinget uten at det er knyttet til lov- eller plenarvedtak (plenarvedtak omtales gjerne som instruksjer som foreskriver hvordan forvaltningsmyndighet skal utøves). Meldinger til Stortinget vil ofte ha karakter av å være rapport til Stortinget om arbeid som er gjort på et spesielt felt, eller drøfting av og forslag til fremtidig politikk. Meldingene, og behandlingen i Stortinget, vil ofte danne grunnlaget for en senere proposisjon.

Proposisjoner er et forslag fra regjeringen til Stortinget om å fatte et vedtak. Det kan være forslag til vedtak om nye lover (Prp. L), opphevelse eller endring av eksisterende lover eller stortingsvedtak (Prp.S) som for eksempel vedtak om budsjett, tilslutning til internasjonale avtaler eller annet. En proposisjon kan både inneholde forslag til lovvedtak og stortingsvedtak (Prp. LS). Før 1.oktober 2009 var proposisjon til Stortinget kalt Stortingsproposisjon (St. prp.) eller Odelstingsproposisjon (Ot. Prp). En norsk offentlig utredning (NOU) derimot, er en utredning som publiseres av utvalg eller arbeidsgrupper som er nedsatt av regjeringer eller et departement. En utredning kan også komme i form av en rapport. NOU-er danner gjerne grunnlag for forslag som regjeringen sender over til Stortinget, og er ofte sitert og gjengitt i stortingsmeldinger. Jurister tillegger også drøftinger fra Norges offentlige utredninger vekt som rettskilder, og omtaler disse av samme grunn som lovforarbeider. Rammepplaner er nasjonale planer som er utarbeidet av kunnskapsdepartementet, og som regulerer høyere utdanning.

De utvalgte styringsdokumentene representerer policy dokumenter som tidsmessig har vært svært aktuelle, både fordi de representerer en bredde, og fordi de har stor påvirkningskraft på hvordan barnevernfaglig kompetanse konstrueres og posisjoneres. Med hensyn til omfang, har jeg begrenset analysene til kun å gjelde dokumenter som omhandler barnevernet. Det innebærer i praksis at jeg ikke har hatt mulighet til å studere styringsdokumenter som omhandler oppvekstforholdene generelt, der barnevernet inngår som en viktig instans. De utvalgte dokumentene er for det første de to stortingsproposisjonene som har vært utgitt i perioden avhandlingen omhandler, det vil si odelstingsproposisjonen (1991-1992) og forslaget til lovvedtak (2012-2013). De utvalgte stortingsmeldingene er to meldinger som relaterer seg til utdanningspolitiske virkemiddel, St. meld. Nr. 27 (2000-2001) som omhandler krav til høyere utdanning, og Meld. St.13 som fokuserer på behovet for å utdanne profesjonsutøvere som er i stand til å samarbeide på tvers av profesjonene. Disse to meldingene er valgt fordi de legger føringer for behovet for ny eller styrket kompetanse i velferdsyrkene. I tillegg er det to meldinger som relateres til arbeidet i barnevernet. Den første, St. meld. Nr. 39 (1995-1996) er en redegjørelse for erfaringene med den nye barnevernloven, og den andre, St. meld. Nr. 40 (2001-2002) en bredere redegjørelse fra arbeidet i barnevernet, inkludert konklusjonene fra den offentlige utredningen som er en helhetlig gjennomgang og vurderinger av barnevernets forutsetninger, virkemåter, resultater og reformbehov (jf. NOU 2000:12).

Den siste stortingsmeldingen er som vi ser over 10 år gammel. Imidlertid har det i perioden frem til 2012 vært gjennomført både reformer og utredningsoppdrag. I kjølevannet av forvaltningsreformen fra 2004, har det vært utført fem evalueringsoppdrag, som sammen skulle dekke ulike sider ved reformen. Disse rapportene har jeg med hensyn til avhandlingens omfang ikke analysert. Imidlertid refereres det til tekster som viser til resultatene fra evalueringen. Hva gleder offentlige utredninger i form av NOU-er og andre rapporter har jeg analysert fem som har vært svært aktuelle for tidsperioden. Den første, NOU 2000:12, er en tilstandsvurdering av barnevernet med forslag til nye reformer. Den andre er NOU 2009:8, fikk som mandat å utrede kompetansebehov i barnevernet, samt se nærmere på hvordan de kan dekkes. Den tredje er NOU 2012:5, som skulle utrede spørsmål knyttet til utviklingen av det biologiske prinsipp i barnevernet. Den fjerde er Barnevernpanelets rapport fra 2011, som fikk i oppgave å gi anbefalinger og råd om hvordan Barne- og likestillingsdepartementet kunne utvikle barnevernet til barnets beste. Den femte og siste rapporten er Dokument 3:15 (2011-2012), som er Riksrevisjonens undersøkelse av det kommunale barnevernet og bruken av statlige midler. Dette er en undersøkelse som har vurdert i hvilken grad de kommunale barneverntjenestene sikrer at barn som har behov for hjelp og omsorg får nødvendig hjelp til rett tid.

Det utvalgte tekstmaterialet er relativt omfattende, og materialets omfang har i sin tur påvirket hvordan jeg har lest og analysert tekstene. Jeg har for eksempel ikke hatt mulighet til å gjøre tekstnære analyser i form av lingvistiske tilnærminger, det vi si sett nærmere på oppbygging av språklige tegn (jf. fonologisk, morfosyntaktisk, semantisk og pragmatisk perspektiv), men har isteden konsentrert meg om å analysere det Foucault (1972, 1999) omtaler som språklige representasjoner. I følge Foucault inngår tekst og tale som deltakere i produksjonen av bestemte forståelser, virkeligheter eller sannheter, og er således å forstå som representasjoner, som et symbol for noe, eller en fremstilling av noe, og ikke som objektive sannheter.

Mitt analysearbeid kan beskrives som en omfattende og utfordrende prosess, der jeg i identifiseringen av diskurser har beveget meg mellom tekstene, avhandlingens problemstillinger og teoretiske perspektiv. Det jeg ønsket å se nærmere på, var hvordan ulike aktører snakket om fenomenet barnevernfaglig kompetanse. Diskurs er som tidligere nevnt et vanskelig begrep å fange, og da er det godt å kunne støtte seg til noen som har gjennomført denne type analyser tidligere. I følge Sahlin (1999) kan diskurs forstås som betydelsen i det som blir sagt og skrevet, samt måten vi gjør det på. Det er

også utgangspunktet for mine analyser. Analyseprosjektet blir således et forsøk på å utvikle kunnskap om hvordan ulike diskurser skaper, legitimerer og utvikler makt og dominans på barnevernsfeltet. Med makt mener jeg hvordan ulike aktører jobber for å få diskursiv kontroll eller støtte, gjennom det de uttrykker og måten de uttrykker det på. I analyseprosessen har jeg strevet etter å være både åpen og refleksiv (jf. metoderefleksjon), og jeg skal nå gå over til å gjøre rede for hvordan trinnene i analyseprosessen henger sammen.

Analysen – slik jeg gjorde

Før jeg nå går over til å gi en beskrivelse av hvordan jeg har gjennomført analysene, vil jeg bare kort påpeke at beskrivelsene skal forstås som en illustrasjon eller «lese hjelp», og hvorfor det? Modeller kan lett oppfattes som mekaniske prosedyrer, hvor man oppfordres til å følge gitte prosedyrer for å komme i mål med prosjektet. Slik har det ikke vært for meg. Jeg har lest materialet mange ganger for å få frem helhetsinntrykk, særtrekk og fellestrekk, og på den måten vært igjennom trinnene i den valgte analysemodellen flere ganger. Hver gang det har kommet et nytt tidsskrift, eller hver gang jeg har gjort en ny nærlesing har tematiseringer foregått parallelt med analysen, og jeg har lest og analysert om hverandre. Jeg legger ikke skjul på at dette har vært en utfordrende prosess, som har krevd mange omarbeidelser og nye innganger. Som nevnt i teorikapitlet benytter jeg flere teoretiske perspektiver som referanseramme for fortolkning av det empiriske materialet. I analysene av datamateriale har det diskursteoretiske perspektivet først og fremst hatt en fremtredende posisjon i arbeidet med å identifisere diskursene. I den løpende analysen av de utvalgte tekstene, det vil si sitatene, benytter jeg en integrert modell der både diskursteoretiske og profesjonsteoretiske perspektiver inngår. Jeg gjennomfører således ikke en konvensjonell diskursanalyse (jf. avsnittet om metodisk tilnærming).

Første tematisering

Den første fasen handlet om å bli kjent med hele materialet, og jeg leste samtlige artikler og lederinnspill presentert i tidsskriftet Norge Barnevern i tidsperioden 1992 – 2008. Dokumenter fra 2008 – 2012 har blitt løpende analysert, i takt med avhandlingens utvikling. Fordi jeg også hadde et ønske om å analysere sentrale styringsdokumenter, startet jeg med å lese Ot.prp (1991-1992), da den legger føringer for forståelsen av den nye barnevernloven som ble vedtatt i 1992. Deretter fortsatte jeg med å lese artikler og styringsdokumenter i en integrert kronologisk rekkefølge. Med utgangspunkt i min egen kunnskap om feltet, samt tidsskriftet fremstilling av aktuelle styringsdokumenter

i form av faglige diskusjoner, høringsutkast eller som informasjonskanal, dannet jeg meg et bilde av hvilke styringsdokumenter som til enhver tid kunne være aktuelle for min analyse.

Ved å lese i gjennom de utvalgte dokumentene kunne jeg danne meg et grovt bilde av tekstenes innhold. I denne fasen var jeg opptatt av å holde fugleperspektivet, og jeg leste kun for å se hvilke problemstillinger som var aktuelle i de ulike artiklene. I tillegg fungerte denne fasen som en avskalingsfase. Med hensyn til materialets omfang bestemte jeg meg for å fokusere på temaer som kunne knyttes til arbeidet i den kommunale barneverntjenesten (1. linje-tjenesten). Tekster som omhandlet behandlingsbarnevernet (2.linje-tjenesten) valgtes bort, med mindre de influerte på selve saksbehandlingen som kunne knyttes til den kommunale barneverntjenesten. Jeg valgte også bort tekster som i større grad fokuserte på annet lovverk enn barnevernloven, for eksempel lov om barn og foreldre (barneloven) eller lov om psykisk helsevern. Jeg har heller ikke gått nærmere inn på saksbehandlingsregler for fylkesnemndas ansvarsområde, eller tekster som omhandler betalingsordninger i barnevernet. Tekstene som er valgt bort handler dels om å begrense avhandlingens omfang, men har også en teoretisk begrunnelse. Ved å studere tekster som omhandler for eksempel 2.linjetjenesten vil arbeidet på barnevernsinstitusjonene stå i fokus. Dette vil være tekster som i større grad er opptatt av miljøterapeutiske tilnærminger enn selve saksbehandlingen.

I første tematisering var jeg opptatt av å identifisere temaer som kunne kobles til kompetanse som fenomen. Jeg leste artiklene, var opptatt av å få tak i hvilke type problemstillinger de ulike aktørene fokuserte på, samt hvilke faglige forestillinger som kom til uttrykk i teksten. Jeg identifiserte og skrev ned begreper/tegn som jeg mente var fremtredende. Etter en ytterligere gjennomlesning av materialet kunne jeg se at mange av de nedtegnede begrepene frekventerte i tekstene rundt spesielle temaer. I denne sammenheng konstruerte jeg seks overgripende temaer, som alle kunne linkes til kompetanse som fenomen. Disse temaene utgjorde grove kodekategorier, og fungerte som en hjelp i å sortere materialet.

- Juridisk kompetanse
- Kostnadseffektivitet
- Tverrprofesjonelt arbeid
- Faglig autonomi - kunnskapsdiskusjoner
- Barn og foreldresamarbeid
- Akademisering

Andre tematisering

Etter at jeg hadde identifisert de overgripende temaene, leste jeg igjennom artiklene en gang til. Med hjelp av terminologien til Laclau og Mouffes (1985/2008) startet jeg arbeidet med å sortere og bearbeide materialet ytterligere. Jeg tok utgangspunkt i deres syn på diskurser som et slags språklig nett. I dette språknettet handler det om å identifisere ulike *tegn* som er forbundet med hverandre og som blir meningsfulle i relasjonen til hverandre. Alle tegnene i diskursen utgjør i sin tur det de kaller momenter. Momenter forstås som strukturer som kjemper om å oppnå stabilitet gjennom artikulasjoner. Artikulasjonene binder momentene til hverandre og bidrar på samme måte til en fiksering, det vil si en bestemt måte å forstå ulike fenomener på. Laclau og Mouffe sier videre at enhver diskurs innehar noen ekstra viktige momenter. Disse momentene er å forstå som diskursens *nodalpunkter* og er ekstra viktige fordi nodalpunktene strukturerer de andre posisjonene. Med andre ord er det i lys av nodalpunktene de andre posisjonene tillegges sin betydning. I situasjoner hvor de enkelte momentene er fikserte i relasjon til diskursens andre tegn, ekskluderes andre tenkbare verdier, og diskursen fremstår som en ekskluderende helhet. Imidlertid er det viktig å understreke at tegnene har en midlertidig struktur, det vil si at forståelsen av et fenomen ikke defineres en gang for alle. Det diskursive feltet består således av mange alternative forståelsesmåter av momenter. Det finnes også mange forskjellige måter å knytte momentene sammen på.

Diskursbegrepene til Laclau og Mouffe, var til stor hjelp med å sortere og bearbeide materialet. Jeg identifiserte tegn som ga meg kunnskap og eller informasjon som kunne knyttes til de overordnede kategoriene. I denne sammenheng benytter jeg i likhet med Winter Jørgensen og Phillips (1999) tegn som et samlingsnavn, og et tegn kan i min fremstilling både være et moment og et nodalpunkt. Ved å ta utgangspunkt i det første analysekapitlet, skal jeg nå vise hvordan jeg identifiserte rettssikkerhet som en sentral diskurs.

Fordi jeg leste artiklene i kronologisk rekkefølge, identifiserte jeg tidlige tekster som argumenterte for en styrket rettssikkerhet i barnevernet (jf. innføringen av ny barnevernlov i 1993). Jeg startet derfor med å identifisere og klippe ut sitat som handlet om rettssikkerhet. I denne analyseprosessen identifiserte jeg tre sentrale tegn/nodalpunkter. Det første tegnet var saksbehandling, det andre tegnet var tidsfrister og det tredje tegnet var faglig skjønn. Ved å holde fokus på sentrale tegn/nodalpunkter så jeg at det forekom flere sitater/utsagn som kretset rundt det samme tegnet. Etter å

ha identifisert disse tegnene gikk jeg igjennom sitatene en gang til, og klassifiserte de med hjelp av tegnene. En måte å illustrere hvordan rettsikkerhetsdiskursen konstitueres rundt saksbehandling som nodalpunkt er som følger:

Saksbehandling – systematikk – dokumentasjon – juridisk kompetanse – faglig anerkjennelse – profesjonell yrkesutøvelse

På liknende måte kan rettsikkerhetsdiskursens konstituerende utside synliggjøres gjennom å illustrere hvilke tegn som gir saksbehandling faglig legitimitet:

Tilfeldigheter - mangel på systematikk – diffust - upresis begrepsbruk – utydelige regler – synsing.

I følge Foucault (1972) er det ikke uvanlig at det forekommer flere utsagn samtidig, som representerer ulike diskurser innom et og samme kunnskapsfelt. Jeg fortsatte derfor med å identifisere sentrale tegn/nodalpunkter som var forbundet med hverandre, og som var meningsfulle i relasjonen til hverandre. Med hjelp av terminologien til Laclau og Mouffe (1985/2008), og deres syn på diskurser som et slags språklig nett, identifiserte jeg til sammen ni ulike diskurser:

1. Rettsikkerhetsdiskursen
2. Effektivitetsdiskursen
3. Samarbeidsdiskursen
4. Troverdighetsdiskursen
5. Kunnskapsdiskursen
6. Brukermedvirkningsdiskursen
7. Barnediskursen
8. Utdanningsdiskursen
9. Forskningsdiskursen

Hva gjelder policydokumentene leste jeg tekstene for å se om jeg kunne finne dominerende representasjoner som kunne linkes til de overordnede kategoriene som ble identifisert i første fase. I denne fasen valgte jeg å notere ned avsnitt, som med bakgrunn i de analytiske spørsmålene fremsto som interessante. De utvalgte sitatene ble i neste fase hentet fra de identifiserte avsnittene. I likhet med tekstene som er hentet fra tidskriftet Norges Barnevern, har policytekstene vært lest flere ganger i takt med analysearbeidet. I følge Bacchi (1999, 2000) bør man forholde seg til policy dokumenter og de reformer som løftes frem i disse dokumentene utfra et sosialkonstruktivistisk og dis-

kursivt perspektiv. Reformen sier hun, er ikke svar på virkelige problemer som eksisterer, men bør snarere ses som konstruksjoner eller representasjoner. Det har også vært min intensjon å identifisere konstruksjoner eller representasjoner om barnevernet og barnevernets kompetanse behov. I tillegg har jeg med utgangspunkt i Fairclough (1992) og hans tanker om at policyanalyser også må studeres som en sosial praksis, sett nærmere på hvilke konsekvenser/implikasjoner den diskursive tekstspraksisen har fått for forståelsen av den faglige kompetansen i barnevernet. Jeg har med andre ord sett nærmere på hvilke diskurser som kan tenkes å ha hatt en fordel i policyrepresentasjonene (Fairclough 1992 og Bacchi 1999).

Tredje tematisering

I den tredje tematiseringen konsentrerte jeg meg om å utvikle kategorier som de ulike diskursene kunne inngå i. Ettersom jeg konstruerte mine diskurser med utgangspunkt i utsagn som uttrykte seg om ulike nodalpunkter, var hensikten med den tredje tematiseringen å finne betegnelser på kategorier som er likartede eller hører sammen. Et tilbakevendende spørsmål i denne prosessen, omhandlet hva tekstene kunne fortelle meg om mine utvalgte problemstillinger. Med hjelp av forskningsspørsmålene delte jeg materialet i større grupper som omhandlet samme tema, og kom frem til avhandlingens fire analysekapitler:

- Barnevernfaglig kvalitet – rettssikkerhet, effektivitet og tverrfaglig samarbeid
- Troverdighet og faglig kunnskap
- Medvirkning som premiss for faglig utvikling
- Profesjonalisering, utdanning og forskning

Imidlertid vil det alltid være relevant å stille spørsmål om hvor representative de diskursene jeg har konstruert er for materialet i sin helhet. På en måte er de ni diskursene skapt gjennom mine analyser, på en annen måte eksisterer de uavhengig av mine klassifiseringer. I sin ytterste konsekvens medfører dette faktum at det er fullt mulig å sortere materialet annerledes, og analysere andre diskurser med utgangspunkt i samme material. I min diskursive tilnærming, kan jeg etter å ha lest og bearbeidet alt materiale, se at det fortettede materiale gjenspeiler de seks overordnede temaene som ble identifisert i den første tematiseringen. Jeg kan også se at analysekapitlene er bygd opp av ulike tegn som er forbundet med hverandre, basert på en argumentasjon som har en logisk sammensetning. Hvordan materialet er satt sammen og presentert synliggjøres ytterligere i avhandlingens fire empiriske kapitler. Laclau og Mouffes terminologi har

som nevnt først og fremst fungert som metoderedskap. Selv om vi kan gjenfinne diskursive begreper i det empiriske materialet, gjør jeg ingen forsøk på å gjennomføre en konvensjonell diskursanalyse. I analysen av det empiriske materialet minner jeg om at det diskursive perspektivet inngår i en integrert modell, der både diskursteoretiske og profesjonsteoretiske perspektiver benyttes.

Metoderefleksjon

Jeg skal nå avslutte med å gjøre en faglig refleksjon rundt bruk av diskursive tilnærminger som metode. Som tidligere nevnt kan diskursbegrepet forstås som et honnrørd innenfor dagens samfunnsvitenskaper. Noen hevder at diskursive ansatser også er en kritikk av konvensjonelle kvalitative metoder så vel som kvantitative. Kritikken rettet mot kvalitative metoder, dreier seg om samfunnsvitenskapens behov for å utvikle kategorier i etterkant av en datainnsamling, og at kategorisering bidrar til å redusere variasjon og kompleksitet (Neumann 2001, Alvesson & Sköldberg 2008). Jeg skal først ta for meg tre forhold som gjør diskursive tilnærminger spesielt egnet til å analysere fenomenet barnevernfaglig kompetanse. Deretter skal jeg ta utgangspunkt i den generelle kritikken diskursanalyse som metode omfattes av, og løfte frem to forhold, da denne kritikken slik jeg ser det også gjelder for bruk av modifiserte diskursive tilnærminger. Videre gjør jeg noen refleksjoner knyttet til begrepene reliabilitet og validitet, og avslutter med noen betraktninger knyttet til min egen forskerposisjon.

Diskursive ansatser som teoretisk og metodisk tilnærming til studiet av fenomenet barnevernfaglig kompetanse

Barnevernfaglig kompetanse eksisterer i dette perspektivet bare som en sosial konstruksjon. Imidlertid utgjør det likevel et sentralt begrep på flere måter. For det første fungerer barnevernfaglig kompetanse som et redskap for flere aktører i kampen om å systematisere, klassifisere og definere hva som må til for å høyne kvaliteten på det faglige arbeidet. Diskursive tilnærminger egner seg derfor til å studere hvordan barnevernfaglig kompetanse benyttes som redskap for å etablere dominerende og normative oppfatninger om hva som skal til for å høyne barnevernets faglige legitimitet. For det andre er barnevernfaglig kompetanse et sentralt redskap for politisk utforming, det vil si politiske målområder. Her kan diskursive ansatser benyttes for å studere hvordan barnevernfaglig kompetanse brukes som redskap for å synliggjøre hvilke faglige områder politiske virkemidler bør rettes mot. For det tredje er barnevernfaglig kompetanse en viktig aspekt i profesjonenes måte å definere faglige grenser mot andre profesjoner. Her kan diskursive tilnærminger med fordel benyttes til å analysere historikken og

intensjonen bak fremveksten av ulike former for forestilt profesjonalitet, som er knyttet til utviklingen av fagspesifikk kunnskap og jurisdiksjon.

Men bruken av diskursive tilnærminger omfatter også noen begrensninger. Relatert til mitt forskningsprosjekt skal jeg gå nærmere inn på to forhold, for det første det Neumann (2001) omtaler som kulturell kompetanse, og for det andre, formålet med forskningen. For å kunne gjøre en diskursanalyse, hevder Neumann at forskeren må være godt kjent i det faglige terrenget han/hun skal studere. Uten kunnskap om feltet som fremkommer gjennom andre metodiske tilnærminger, vil diskursanalyser kunne ende opp som relativt meningsløse. Selv om jeg ikke har gjennomført en konvensjonell diskursanalyse, vil de metodiske utfordringene som Neumann setter fokus på også ha relevans for min forskning. Fordi fenomenet barnevernfaglig kompetanse rommer mange aspekter ved den sosiale konstruksjonen av et kompetent barnevern, har de metodiske utfordringene i mitt forskningsprosjekt blant annet dreid seg om grensdragninger mellom diskurser. Det har av samme grunn vært vanskelig å gjøre en analytisk avgrensning av det som ligger innenfor og det som ligger utenfor diskursene. Et viktig anliggende i forskning som tar utgangspunkt i sosialkonstruktivisme, er kravet til åpenhet i forskningsprosessen. Jeg har strevet etter åpenhet i alle ledd, det vil si både hvordan jeg har samlet inn materialet, hvordan jeg har tematisert, og hvordan jeg har analysert.

Det andre aspektet som gjør at diskursive tilnærminger har begrensninger i studiet av barnevernfaglig kompetanse, er formålet med forskningen. Tradisjonelt har tilnærminger som omhandler kompetanse som fenomen preg av normative ansatser, der målsettingen er å gi svar på hva kompetanse er, og eller hvordan den kan utvikles. Diskursive tilnærminger har ikke som formål å beskrive eller forklare fenomener som en slags objektiv virkelighet. Formålet er heller å gjøre klart hvordan omverden fremstilles i *institusjonaliserte forestillinger* og hvordan dette gir konkrete sosiale konsekvenser. I følge Jørgensen & Phillips (1999) konstituerer diskurser verden på bestemte måter, og skaper grenser mellom det som anses som sant og ikke sant. På denne måten bidrar diskurser til å gjøre visse handlinger relevante, og andre helt utelukket. Det min avhandling bidrar med, er å belyse hvordan ulike aktører skaper forestillinger om hva som menes med nødvendig kompetanse i barnevernet. Den gir videre et bilde av hvilke diskurser som konkurrerer, hvem som bidrar til å skape og videreføre disse forestillingene, og hvilken betydning forestillingene har for det praktiske arbeidet i barnevernet. Min avhandling bidrar også til å belyse hvordan noen politiske temaer og

faglige oppfatninger privilegeres foran andre, og hvordan politiske oppfatninger av barnevernfaglig kompetanse på makro- og mikronivå endres som en del av den politiske diskursen.

Om reliabilitet og validitet

Begrepene reliabilitet og validitet hviler på forestillingen om at det finnes en objektiv sannhet, som kan hentes frem med hjelp av kvantitative forskningsmetoder. Kravet til objektivitet står sterkt i kvantitative metoder, og bygger på numerisk data i form av det som kan telles, måles, testes og verifiseres. Denne måten å vitenskapeliggjøre kunnskap på kan føres tilbake til en positivistisk kunnskapsmodell, og innebærer at forskeren ser etter sammenhenger mellom årsak-virkning. Den positivistiske tenkemåten kan karakteriseres som å være eksakt, nøyaktig, og verdinøytral. Den lar seg ikke påvirke av subjektive vurderinger, og forbindes av samme grunn som en «sikker» metode (Alvesson og Skjöldberg 2008). I konstruktivistisk forskning vil sannhet dreie seg om sosiale konstruksjoner og ikke om objektive kriterier og sikker kunnskap. Med utgangspunkt i kravet til objektivitet, hevder derfor kvalitative forskere at begreper som reliabilitet og validitet er lite egnet til å vurdere kvalitativ forskning. Imidlertid er det ingen uenighet knyttet til kravet om at kvalitativ forskning i likhet med kvantitativ forskning må underlegges forskningsetiske krav. Uenigheten er snarere knyttet til hvilke begreper som er best egnet til å få frem det som kjennetegner kvalitativ forskning.

Lokalisering, koherens, strenghet og håndverksmessig kvalitet

Taylor (2001) har i denne sammenhengen utviklet noen generelle kriterier for hva hun mener med god kvalitativ forskning. Hennes innspill kan tolkes som en del av den post-moderne avvisningen av en objektiv virkelighet som kunnskap kan måles opp i mot (Kvale 1997). Med *lokalisering* og *koherens* mener Taylor at forskningen skal kunne lokaliseres i forhold til tidligere publisert forskning, samt være basert på en argumentasjon som har en logisk sammensetning. Med *strenghet* mener hun innslag av kvantitative teknikker som kan være med på å belyse selve analyseprosessen, samt beskrivelser av metode og analytiske fremgangsmåter. Taylor har i tillegg utviklet noen kriterier som er spesielt egnet for diskursanalytisk forskning. Som alternativ til validitet, snakker hun om god praksis og relaterer her til *håndverksmessig kvalitet*, hvor funnene sjekkes, utspørres og tolkes teoretisk. I denne forståelsen er det viktig at forskeren har en tydelig fremstilling av valgt perspektiv. Det er også viktig at forskeren har et kritisk syn på egne tolkninger. I følge Taylor vil forskningens kvalitet vurderes med utgangspunkt i måten forskeren fremstiller og tolker materialet på, det vil si forskerens *kvalifika-*

sjoner. Men også om resultatenes *troverdighet*. Troverdighet handler i denne sammenhengen om hvordan andre vurderer resultatene. Legitime partnere kan være intervju-personer, det allmenne publikum, eller forskere som har metodisk og teoretisk kompetanse på det aktuelle området.

Denne avhandlingen har ikke som hensikt å gi et heldekkende bilde av verken faglige eller politiske innspill. Hva gjelder kravet til lokalisering understøttes egne funn med annen forskning, der det foreligger annen publisert forskning. Avhandlingen har også et eget avsnitt der tidligere forskning som har relevans for avhandlingens problemstillinger er presentert. Kravet til koherens kan gjenfinnes i avhandlingens struktur, og i detaljerte beskrivninger av valg av metode, og gjennomføringen av selve analysen. Mitt avhandlingsarbeid handler om analyse av en mengde tekster. De utvalgte tekstene domineres naturlig av min forståelse, det vil si hvordan jeg i min forestillingsverden forstår barnevernfaglig kompetanse, og de diskursene jeg har vurdert som relevante. Jeg har videre gjort et forsøk på å bearbeide og fortolke materialet i lys av noen diskursteoretiske og profesjonsteoretiske begreper. Selv om valg av perspektiv har innflytelse, betyr det likevel ikke at en annen forsker nødvendigvis ville identifisert de samme diskursene som meg. Det betyr heller ikke nødvendigvis at en annen forsker ville trukket de samme konklusjonene. Kravet til strenghet kan gjenfinnes i detaljerte beskrivelser av valgt metode og analytisk fremgangsmåte. Jeg har i denne avhandlingen vært opptatt av å skille utvalgte tekster fra egne tolkninger. Det har jeg gjort gjennom å presentere relativt lange tekstutdrag i form av sitater. Målet med lange sitater har vært å gi leseren en mulighet til å danne seg en oppfatning av sammenhengen. Imidlertid har jeg noen steder i analysekapitlene skrevet med egne ord det tekstene har formidlet. Dette er gjort for å få en bedre flyt i teksten. Presentasjon av empiri gjennom sitater, gir leseren mulighet til å granske både tolkninger og eventuelle konklusjoner.

Kravet til håndverksmessig kvalitet er forsøkt ivaretatt gjennom avhandlingens oppbygging, der samtlige kapitler har en innledende tekst som forteller noe om hva leseren kan forvente å finne i de ulike kapitlene. Avhandlingen har videre eget teori og metodekapittel, som tydeliggjør valgt perspektiv og analytisk fremgangsmåte. Hvorvidt mine funn kan sies å være velbegrunnet og veldokumentert i form av kvalitativt gode tolkninger, samt ha en nytteverdi for andre, vil naturlig være en del av det som skal underlegges ekstern vurdering i et doktorgradsarbeid. Det sentrale i en konstruktivistisk tilnærming handler om å sette fokus på å beskrive og analysere hvordan ulike fenomener oppstår, og på hvordan sannheter konstrueres og varierer i ulike sosiale og

kulturelle sammenheng. I en konstruktivistisk forståelse handler det om å sette spørsmålstegn rundt det som tas for gitt. Hva sannhet er, og i hvilke sammenhenger den oppstår forstås i dette perspektivet som sosiale konstruksjoner. Mitt mål med denne avhandlingen er å sette fokus på denne type prosesser. Jeg håper de identifiserte diskursene kan bidra til å vekke gjenkjennelse basert på egne subjektive erfaringer og faglig forståelse. Det er også mitt håp at avhandlingen kan være med på å sette i gang nye tanker *om* og *i* et vanskelig og omstridt felt.

Forskerposisjonen

I utgangspunktet er min forståelse preget av at forskere alltid vil påvirke forskningsprosessen, det gjelder så vel kvalitative som kvantitative undersøkelser. Det betyr i praksis at forskerens ståsted, faglige interesser, motiver og personlige avgjørelser vil påvirke både selve forskningsprosessen og forskningsresultatene. Det interessante spørsmålet som gjenstår, omhandler derfor hvordan forskeren har påvirket prosessen, og inviterer til en refleksjon rundt forholdet mellom nærhet og distanse. For å starte med meg selv, er jeg i dag ansatt som høskolelektor og underviser primært bachelorstudenter i sosialt arbeid og barnevern. Det har jeg gjort de siste 13 årene. Årene før det har jeg vært aktiv som sosial/barnevernsarbeider, både som saksbehandler i kommunen, som førstekonsulent hos fylkesmannen og som barnevernleder for en mellomstor kommune. I tillegg er jeg personlig næringsdrivende og selger konsulent-tjenester til ulike barneverntjenester. Min samlede erfaring fra utøvende praktisk barnevernsarbeid er 15 år. Mitt utgangspunkt er at jeg har jobbet med barnevernfaglige spørsmål i nesten 30 år. I denne perioden har jeg også tatt en rekke etter og videreutdanninger, som alle har vært relevante i forhold til stillingene jeg til enhver tid har hatt. I 2004 avla jeg hovedfagseksamen i sosialt arbeid, med barnevern som tema.

Fordi jeg over tid har hatt et sterkt engasjement både som utøver av barneverntjenester, som høskolelektor og som doktorgradsstipendiat, har jeg i arbeidet med avhandlingen gjentagende ganger reflektert rundt hvordan både prosess og produkt har vært påvirket av min egen forståelse. Det er ingen tvil om at min forforståelse har vært en viktig side av min motivasjon for å sette i gang med dette forskningsprosjektet. Som høskolelektor og stipendiat har jeg en genuin interesse av å få vite mer om hvordan ulike aktører som er aktive på barnevernsfeltet konstruerer relevant kompetanse for arbeidet i barnevernet. På ene siden kan det være lettere å forske på eget felt, fordi man er godt kjent med både faglige, organisatoriske og kulturelle betingelser. Fordi jeg selv har vært en del av den kulturen som studeres, har jeg kjennskap til «det» som anses som viktig,

og «det» som mange er opptatt av. På andre siden kan denne type kunnskap og kjennskap til, bidra til at man som forskerstudent i for stor grad fokuserer på det man har med seg, og i for liten grad blir opptatt av det som dukker opp under veis i forskningsprosessen. Nærhetene kan også medføre en fare for å ta sosiale og kulturelle forhold for gitte og selvsagte, og på den måten ha en overfladisk holdning og ikke være konstruktiv kritisk det som blir presentert. En måte å forhindre at man som forsker går i den ene eller andre fallgruven, er i følge Malterud (2003) å gjøre sin egen forskerrolle tilgjengelig for drøfting ved at man deler sin forforståelse og motivasjon, eller etablerer metaposisjoner som gjør det mulig for forskeren å se seg selv utenfra. Dette til tross, tekstanalysene har utvilsomt hatt innslag av eget engasjement. Engasjementet har variert og vært preget av de ulike forfatternes faglige ståsted. De største utfordringene kan ses i sammenheng med min egen fagforståelse, spesielt i situasjoner hvor jeg har vært faglig uenig i det som uttrykkes i tekstene. Imidlertid har jeg forsøkt å holde fast på forskerrollen, men erkjenner at det har vært vanskelig og bare kunne kommunisere med «teksten». I slike situasjoner har jeg hatt hjelp av den diskursive tilnærmingen, og gjort et forsøk på å forholde meg til hva som blir sagt, og hvordan det sies, og ikke til de ulike tekstforfatterne som personer eller deres hensikt med det som er skrevet. I mine tolkninger av materialet har jeg vært opptatt av å holde fokus på hvilke diskurser som dominerer, og hvilke som utfordrer. Jeg har forsøkt å konsentrere mitt analytiske blikk på hvordan forestillingene om barnevernfaglig kompetanse fremstilles, hvordan ulike diskurser henger sammen, og hvordan de kan forstås i den barnevernfaglige konteksten.

En annen utfordring som kan knyttes til forskerrollen henger sammen med at jeg i denne avhandlingen har plukket samtlige fag og forskningsartikler fra et bestemt tidsskrift. Tidsskriftet Norges Barnevern er valgt fordi det er det mest sentrale tidsskriftet for barnevernet i Norge, og er i egenskap av sin posisjon på feltet, et faglig anerkjent tidsskrift for både praktikere og forskere. Tidsskriftet presenterer populariserte forskningsbidrag, systematiserte erfaringer med utgangspunkt i praksisfeltet, og vitenskapelige artikler med tema fra forskning innen barne- og ungdomssektoen og barnevernfeltet. Tidsskriftet publiserer også nyheter, profilerer aktuelle fagpolitiske saker og fagpersoner, og tar inn debattinnlegg. Men til tross for at dette tidsskriftet gjennom den valgte tidsperioden har vist mangfold og bredde, vil bruk av tidsskrifter i seg også utgjøre noen begrensinger det er viktig å reflektere over. Selv om tidsskrifter styres både av formålsparagrafer og etiske retningslinjer, står sjefredaktøren fritt til, innenfor utgivers mandat, å formidle redaksjonelt stoff i henhold til sin egen over-

bevisning. Sjefredaktøren står også personlig ansvarlig for alt innhold i bladet. I praksis medfører denne posisjonen at sjefredaktøren også står fritt til å velge bort det han/hun mener er i strid med egne faglige overbevisninger. På samme måte vil det som kommer på trykk være utvalgte artikler, i tråd med det redaksjonen ønsker å formidle av kunnskap, debatt og informasjon de mener har relevans for praksis og utviklingen av faget. Dert betyr i sin tur at jeg i min forskerposisjon har hatt et bestemt utvalg å forholde meg til i mine utvelgelser. I tillegg er det også viktig å være klar over at dokumentanalyser som regel er retrospektive, hvilket medfører at materialet som analyseres er ment som annet formål enn forskning.

Barnevernfaglig kvalitet – rettssikkerhet, effektivitet og tverrfaglig samarbeid

Innledning

I denne avhandling beskrives, analyseres og drøftes ulike forestillinger om fenomenet barnevernfaglig kompetanse. Før jeg slipper leseren fatt på de analytiske kapitlene, skal jeg bare kort si litt om hvordan kapitlene er bygget opp, samt hvordan de identifiserte temaene relateres til hverandre. Med utgangspunkt i det analyserte materialet fremtrer fire sentrale temaer. De utvalgte temaene er barnevernfaglig kvalitet, barnevernfaglig legitimitet, medvirkning og profesjonaliseringsprosesser i barnevernet. Samtlige temaer gjenfinnes som separate kapitteloverskrifter, men er ikke ment som avgrensede eller selvstendige temaer i den forstand at de ikke lar seg påvirke eller har sammenheng med andre utvalgte temaer. Tvert i mot vil vi kunne se at det er nære koblinger mellom alle de fire temaene. Innenfor hvert tema har jeg identifisert ulike diskurser, som alle har det til felles at de angir retning for hvordan fenomenet barnevernfaglig kompetanse kan forstås. De ulike diskursene består således av en rekke utsagn/sitater, som alle uttrykker motiver, hensikter eller intensjoner om hva som skal til for å sikre barnevernet nødvendig kompetanse. I analysen av de ulike utsagnene henter jeg inspirasjon fra profesjonsteorien, diskursteorien og den kritiske diskursanalysen.

Analysekapitlenes struktur og relasjon til hverandre

I det første tema, som også utgjør avhandlingens første analysekapittel (kap.5), fokuseres det på de argumentene ulike aktører benytter for å forklare og legitimere hva som må til for å styrke og utvikle den barnevernfaglige kvaliteten. I dette tema fremtrer tre forskjellige diskurser. For det første, rettsikkerhetsdiskursen, for det andre, effektivitetsdiskursen, og for det tredje, samarbeidsdiskursen. Hver av disse diskursene består av utsagn som har en felles indre logikk, og kan betraktes som bestemte måter å snakke om barnevernfaglig kvalitet på. I dette kapitlet synliggjøres at det finnes flere ulike diskurser som operer samtidig innom et og samme kunnskapsfelt eller tema. Det diskursene har til felles, er at de alle inngår i sosiale prosesser, der det kjempes om hva som er den «sanne» barnevernfaglige kvaliteten. Implisitt i idéene om hvordan kvaliteten i det barnevernfaglige arbeidet best kan sikres, finner vi også mønstre som

blir bestemmende for hva slags type kompetanse som får status som virkelighet, og som utelukker andre alternativer.

I det andre tema, det vil si avhandlingens andre analysekapittel (kap.6), analyseres og drøftes barnevernfaglig legitimitet. Under dette tema fremtrer to diskurser, som for øvrig står nært koblet til diskursene om barnevernfaglig kvalitet. Den første diskursen benevner jeg som troverdighetsdiskursen, og den andre som kunnskapsdiskursen. Formålet med å analysere disse to diskursene, er å avdekke hvilke utsagn eller tankemønstre som dominerer, og som speiler ulike aktørers forståelse av hva som menes med et troverdig barnevern, eller et barnevern med høy faglig legitimitet. I dette kapitlet settes søkelyset på hvordan ulike aktører argumenterer for å få diskursiv kontroll over det de anser som sitt profesjonelle territorium. I likhet med det første analysekapitlet kan vi også i analysene av troverdighet og kunnskapsdiskursen finne mønstre som blir bestemmende for hva slags type kompetanse som anses legitim, vs. mindre legitim. Den diskursen som gis størst plass i dette kapitlet er kunnskapsdiskursen. Her finner vi utsagn som poengterer det sammensatte og til dels motsigelsesfulle som kjennetegner grupper som kjemper om å få sin forståelse plassert som en overordnet og dominerende betydning. Men selv om vi i dette kapitlet kan se flere tendenser til diskursive kamper, kan vi også se tendenser til utsagn om hva som forener ulike aktørers forståelse av et barnevern med høy faglig kompetanse.

I avhandlingens tredje analysekapittel (kap.7) behandles medvirkning som tema. Dette er et tema som på mange måter kan sies og verken stå i kontrast til diskurser om faglig kvalitet eller faglig legitimitet. Tvert i mot inngår medvirkning som et sentralt tema i samtlige diskurser som angir retning for barnevernfaglig kompetanse. Dog på ulike måter. Jeg skal vise noen eksempler. I rettssikkerhetsdiskursen argumenteres det for at barn og foreldres deltakelse reguleres gjennom spesifiseringer i barnevernloven. Barns skal så langt alder og modenhet tillater, få mulighet til å uttale seg i saker som omhandler dem selv. Foreldre skal tas med på råd når tiltak vurderes. I samarbeidsdiskursen fremkommer at barnevernet skal samarbeide med alle aktører som kan bidra til at barnevernet finner løsninger som er til det beste for barnet og barnets familie. Her inngår barn og foreldre som naturlige informanter. Går vi så til kunnskapsdiskursen finner vi også her utsagn som argumenter for deltakelse. Selv om kunnskapsdiskursen synliggjør ulike kunnskapsterritorier, der ulike profesjoner med hjelp av spesifikk kunnskap og ulike vitenskapelige tilnærminger forsøker sikre seg en eksklusiv rett til å skape faglig legitimitet, inngår medvirkning som en slags garanti for kvaliteten

på den faglige utførelsen. Imidlertid kan vi i analysene av dette temaet spore ulike forestillinger om hvordan ulike aktører på ene siden legger til rette, og på andre siden kontrollerer retten til deltakelse. I dette tema fremtrer to diskurser, for det første, brukermedvirkningsdiskursen, og for det andre det jeg benevner som barnediskursen. I disse to diskursene synliggjøres utsagn som ordner forståelsen av medvirkning og medvirkningens rolle på bestemte måter. Utsagnene fører med seg ideer om hvordan medvirkning bør forstås, og legger føringer for ord og begreper som kan betraktes som fordelaktige og adekvate i de faglige diskusjonene om relevant kompetanse i det øvende arbeidet.

I det siste analysekapitlet (kap.8) er tema profesjonalisering, forskning og utdanning i barnevernet. En måte å betrakte de diskursene som er identifisert i de forrige kapitlene på, er at de alle har oppnådd dominante posisjoner i omtalen av hva som menes med nødvendig barnevernfaglig kompetanse. Imidlertid vil det å føre sammen elementer fra forskjellige diskurser også skape muligheter for forandringer, fordi diskurser aldri kan låses helt fast. I en diskursiv tilnærming kan diskurser forstås som en arena for en diskursiv kamp, der diskursen kontinuerlig omformes i møte med andre diskurser. På denne måten oppnår diskursen bare en midlertidig status som «sann» eller «virkelig». I tema om profesjonaliseringsprosesser i barnevernet står diskursenes midlertidighet sentralt. Fordi det er mange meninger, både i og om barnevernet, og fordi diskurser er noe prosessuelt som utvikles i møte mellom flere ulike faktorer, er det et anliggende for flere sentrale samfunnsinstitusjoner å studere de faglige idéene som muliggjør at barnevernfaglig kompetanse forstås som det gis uttrykk for i de forskjellige diskursene. I tema om konstruksjonen av profesjonalitet i barnevernet, har jeg identifisert to diskurser, den første benevnes som utdanningsdiskursen og den andre som forskningsdiskursen. I utdanningsdiskursen skal vi se at det finnes mange forskjellige ideer om hvordan barnevernspedagogutdanningen bør utformes for å utdanne kvalifiserte eller kompetente barnevernsarbeidere. Her synliggjøres hvordan utdanningen styres, endres og utvikles med hjelp av statlige rammeplaner og faglige innspill. I forskningsdiskursen argumenteres det for forskningens plass og rolle, og vi ser nærmere på hvordan ulike kunnskapsterritorier skapes med hjelp av fagspesifikke argumenter. Oppsummert vil denne avhandlingen belyse ni ulike diskurser, som alle har en sterk kobling til fenomenet barnevernfaglig kompetanse, i det samtlige fungerer som medprodusenter i prosessen mot å gi retning for kompetansebegrepet i det barnevernfaglige arbeidet;

1. rettssikkerhetsdiskursen
2. effektivitetsdiskursen

3. samarbeidsdiskursen
4. troverdighetsdiskursen
5. kunnskapsdiskursen
6. brukermedvirkningsdiskursen
7. barnediskursen
8. utdanningsdiskursen
9. forskningsdiskursen

Rettsikkerhetsdiskursen

Vi skal nå starte med å se nærmere på de tre første diskursene. Innholdet i det barnevernfaglige arbeidet, og hva som menes med kvalitativt godt faglig arbeid, er et omdiskutert tema i det norske barnevernet. Gjentakende spørsmål dreier seg om hvilken type kompetanse norske barnevernsarbeidere må ha for å løse de sammensatte utfordringene arbeidet i barnevernet krever. I dette kapitlet skal vi se nærmere på hvilken type kompetanse som gis verdi når kvalitetsspørsmålene diskuteres. Når det argumenteres for et kvalitativt godt arbeid, hva er det da som legges til grunn? Hvilken type kompetanse argumenteres det for? Jeg har også fokus på å identifisere hvilke aktører som er aktive, og hvilke ideer aktørene legger til grunn for det de mener er nødvendig kompetanse. Målsettingen med dette kapitlet er å medvirke til en økt forståelse for hvordan kompetansespørsmålet influeres av aktører, strukturer og politiske policy dokumenter, samt diskutere hvordan ulike profesjoner bidrar til faglige forskjeller.

I forbindelse med innføringen av den nye barnevernloven i 1993 utviklet Barne- og familiedepartementet en samlet oversikt over regler som gjelder ved ulike trinn i saksbehandlingen i en barnevernssak, det såkalte saksbehandlingsrundskivet, eller retningslinjer for saksbehandling i barnevernet (Q-1036). Målet med rettsikkerheten slik det uttrykkes i dette rundskivet er å kvalitetssikre at det foreligger en beskyttelse mot uriktige eller uhensiktsmessige vedtak. Det fokuseres på at det er barnevernets oppgave å bevise at vilkårene i lovens bestemmelser er tilstede, samt gi en faglig begrunnelse for tiltaket som ønskes iverksatt. Rundskivet gir også uttrykk for at det foreligger en veiledningsplikt, slik at barn og foreldre får informasjon om innsynsrett, det vil si mulighet til å uttale seg før vedtaket treffes. I den grad barn og eller foreldre er uenige i den faglige begrunnelsen, har de i tillegg rett til å la seg bistå av advokat, samt påklage vedtaket. Det uttrykte behovet for styrket rettsikkerhet i barnevernet er imidlertid ikke nytt, det hadde en sentral plass allerede i St. meld. Nr. 72 (1984-85). I denne stortingsmeldingen

påpekes det at barnevernet har vært kritisert for at rettssikkerhetsgarantier blir mangelfullt ivaretatt. Kritikken dreide seg i hovedsak om to forhold. For det første: upresise inngrepsvilkår som gir rom for tilfeldige avgjørelser. For det andre: mangelfulle saksbehandlingsregler. I tillegg ble det presisert at rettssikkerhetsspørsmålet også vil være avhengig av de ressurser barnevernet har til rådighet, samt de arbeidsformene de velger for sitt arbeide. I det jeg benevner som rettssikkerhetsdiskursen fokuseres det på tre sentrale tegn: saksbehandling, tidsfrister og faglig skjønn.

Saksbehandling og juridisk kompetanse

Saksbehandling og juridisk kompetanse kan betraktes som nøkkelord i tekstene som omhandler rettssikkerhetsaspektene i barnevernet. Systematikk, dokumentasjon, og juridisk kompetanse er tilbakevendende temaer i mange tekster. Da teksten i den nye barnevernloven ble endelig utformet og iverksatt i 1993, ble rettssikkerheten i barnevernet av mange, blant annet av politikere, forskere og media sett på som mangelfull i barnevernssaker, og som et problem det hastet å gjøre noe med. I rapporten som Asplan analyse gjennomførte på vegne av Barne- og familiedepartementet i 1992, som omhandlet kompetanse og utdanningsbehov i barnevernet, ble det påvist en betydelig mangel på forståelse for forvaltningsmessige prinsipper og på innsikt om hvorfor saksbehandlingsregler må overholdes. I perioden frem til rundskrivet Q-1036, Retningslinjer i saksbehandling i barneverntjenesten kom 1.november 1995, var det klare indikasjoner på at barnevernet hadde behov for retningslinjer som regulerte saksbehandlingen i barnevernssaker, som ledd i en mer langsiktig strategi:

Ut fra hensynet til den enkeltes rettssikkerhet og forsvarlig og god saksbehandling, er det særlig viktig at de ansatte i barneverntjenesten setter seg nøye inn i lovverket, og følger dette ved behandling av barnevernssaker (innledning saksbehandlingsrundskrivet)

Rundskrivet gir en samlet oversikt over regler som gjelder ved ulike trinn i saksbehandlingen i en barnevernssak, mens det spesifikke utsagnet jeg har fokusert på her, retter seg mot forventningene departementet hadde til ansattes håndtering av rundskrivet. Sitatet både indikerer og understøtter tidligere uttalelser om mangelfull håndtering av rettssikkerhetsspørsmål, i det de ber de ansatte om å sette seg nøye inn i regler som skal ivareta nettopp den enkeltes rettssikkerhet gjennom forsvarlig saksbehandling.

Det hører med til det faglige ansvar å holde seg underrettet om hvordan tiltak virker (...) Samtidig med at vedtak om hjelpetiltak fattes, skal det utarbeides en tidsavgrenset til-

taksplan som skal gi en oversikt over hvilke tiltak som settes iverk. Planen bør ha et tidsperspektiv som er tilpasset sakens innhold og omfang (Ot.prp. nr. 44 s. 107).

Denne teksten uttrykker en forventning om at ansatte i barnevernet skal følge opp tiltakene de iverksetter. Selv om det ikke stilles spesifikke krav til hvordan selve oppfølgingen skal gjennomføres, tydeliggjøres forventningene til hva som menes med forsvarlig saksbehandling. Teksten signaliserer et pålegg om å utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan samtidig som vedtak om hjelpetiltak fattes. Tiltaksplanen skal videre gi en oversikt over iverksatte tiltak. Selv om tidsperspektivet beskrives i termer av bør og ikke skal, antyder teksten en forventning om et bevisst forhold til bruk av tid og forventet effekt av iverksatt tiltak. Inspirert av Foucault fungerer tiltaksplanen som en ny maktteknologi, i det det innføres et nytt plandokument som kontrollerer og organiserer det profesjonelle arbeidet på retningsgivende måter. Tiltaksplanen fungerer som en plan som profesjonsutøverne selv tar ansvar for å følge opp.

Barnevernlovens krav til saksbehandling og ivaretagelsen av barn og unges rettsikkerhet, stilte også nye krav til den faglige kompetansen i barnevernet:

Juridisk forståelse, og juridiske premisser og beslutningsformer representerer en vesentlig del av barnevernets virksomhet. Det er nødvendig for barnevernsarbeideren å forstå, innrette seg på og være lydhør overfor de krav som jussen stiller til saksbehandling. Men det er like nødvendig å stille seg saklig kritisk og konstruktivt argumenterende dersom det juridiske perspektivet får overvekt i den ene eller den annen retning (leder nr. 1/97).

Ovenstående sitat understreker kravet til profesjonell kunnskap i barnevernet. Utdraget peker på to problematiske områder. På ene siden kravet om at saksbehandlere må kunne formulere seg i forhold til jussen, og på andre siden kravet om å beherske teori, metoder og barnevernfaglig kunnskap. I tillegg stilles det krav til å kunne omsette kunnskapen i praktisk problemløsning. Som vi ser konstrueres jussen som et viktig bidrag i en eklektisk tilnærming, det vil si i et perspektiv hvor flere ulike teorier og metoder samvirker. Det er mangfoldet som tillegges vekt for å kunne ivareta kompleksiteten i det barnevernfaglige arbeidet. Imidlertid indikerer teksten en engstelse for at barnevernsarbeidere kan stå i fare for å overvurdere det juridiske perspektivet, slik at andre vesentlige teorier i det barnevernfaglige arbeidet ikke tillegges nødvendig vekt. Med utgangspunkt i Abbott (1988) kan ovenstående sitat også være uttrykk for det faktum at det finnes en intern konkurranse om jurisdiksjon, der individuelle yrkes-

utøvere benytter samme prinsipper og strategier som profesjonene gjør når de forhandler om retten til å utføre bestemte arbeidsoppgaver i tråd med egne faglige standarder. Barnevernsarbeidere har ulike oppfatninger av hva som er den riktige eller nødvendige barnevernfaglige kompetansen, og baserer sine barnevernfaglige vurderinger på bestemte fortolkninger av faglige interesser som de mener barnevernet skal ivareta. På den måten kan det oppstå et konkurranseforhold mellom den juridiske kunnskapen og andre vesentlige teorier i det barnevernfaglige arbeidet.

På andre siden vil det å støtte seg til den juridiske kunnskapen også kunne være en strategi for å øke barneverntjenestens akademiske status:

En av målsettingene med den nye ordningen (innføring av fylkesnemnder, min utheving) har vært å få kvalitativt bedre beslutninger, ved å sikre en høyere kompetanse hos de som skal fatte beslutningene. Særlig vekt ble det lagt på den juridiske kompetansen (Iversen nr. 3/96 s. 27). **Aktøren i dette tekstutdraget er psykolog og forsker ved Barnevernets Utviklingssenter på Vestlandet.**

I sitatet fremstilles kvalitativt bedre beslutninger som «er lik» juridisk kompetanse. Kvalitativt bedre fokuserer på en styrket juridisk kompetanse, og det tas nærmest for gitt at vanskelige beslutninger knyttet til barns omsorgssituasjon kan løses ved at andre enn barnevernet selv fatter disse beslutningene. Å støtte seg til jussen konstrueres i dette sitatet som å støtte seg til en profesjon med teoretisk ryggrad og faglig anerkjennelse. Juridisk kunnskap kan også betraktes som en metafor for reel politisk vilje til å heve den barnevernfaglige kompetanse, da jurister er en anerkjent profesjon med stor tillitt i befolkningen generelt. Sammenlignet med sosionomer eller barnevernspedagoger, vil jurister representere dominante profesjonsgrupper hvor kunnskapsgrunnlaget eller yrkesgruppens jurisdiksjon, ikke utsettes for samme type forhandlinger som yrkesgrupper som betraktes som profesjonelle sub-grupper eller semiprofesjoner (Abbott 1988). I følge Etzioni (1969) kjennetegnes semiprofesjonene ved at de har et kortere utdanningsløp, lavere faglig status, og ved at de mangler en egen vitenskapelig disiplin med en selvfølgelig plass i universitetssystemet.

I den neste teksten kan vi også finne en type ambivalens som handler om profesjons-spesifikke spørsmål. I de to ovenstående sitatene er fokus rettet mot jussen som kunnskapsfelt i det barnevernfaglige arbeidet, mens dette sitatet omhandler juristenes profesjonsutøvelse:

Om representantene for rettsvesenet vil lytte til det barnevernspersonale og sakkyndige tilråd, har også med faglig tillit å gjøre. Både barnevernspersonale og sakkyndige i barnevernssaker representerer til sammen høy kompetanse og lang erfaring i arbeid med barn og barns behov. Når juristene kan avfeie en samlet faglig tilråding fra det lokale barnevernspersonale og til sammen 4 sakkyndige skaper dette en alvorlig sprekk i tilliten til juristers evne til å forstå og håndtere barnevernssaker i rettssystemet (Titlestad nr. 2/1993 s. 39). **Aktøren i dette sitatet er sosionom.**

Ovenstående sitat er hentet fra en debatt om en avsagt dom i en barnevernssak i Høyesterett, referert i Norsk Rettstidene, hefte 21,1992. I denne teksten settes det spørsmålstegn rundt den juridiske faglige dominansen som har blitt utvist i en sak som har blitt behandlet i rettssystemet. På ene siden viser sitatet hvordan barneverntjenesten kjemper for å forsvare sitt eget faglige territorium, og hvordan de forhandler med den juridiske forståelsen. På andre siden synliggjør sitatet spenningen mellom de ulike profesjonene som har vært involvert i den konkrete saken. I beskrivningene konstrueres den juridiske forståelsen som dominant i det den ikke tar hensyn til andre profesjoners tilrådninger i sine vurderinger. Juristenes egenrådighet konstrueres også som en tillitsproblematikk, der samarbeidende profesjoner ikke har tillit til de vurderingene juristene legger til grunn for sine avgjørelser i barnevernssaker hvor faglig uenighet avdekkes. I følge Abbott (1988) er profesjoner aktive i å definere områder og domener, og de skaffer seg status på grunnlag av det de hevder er sin kompetanse. Profesjonelle yrkesutøvere kjennetegnes videre av at de benytter «profesjonens stemme» når de snakker. Sitatet eksemplifiserer det faktum at profesjonene som er aktive på barnevernfeltet ikke har en felles faglig forståelse, og at de isteden blir opptatt av å forsvare sin fagspesifikke kompetanse for å beholde sin posisjon på feltet. Denne type tillitsproblematikk eller faglig uenighet kan også analyseres i lys av barneverntjenestens faglige status:

For å holde meg til et urbant språk, vil jeg si meg lei av at saksbehandlere så lett settes lavest på rangstigen, samtidig som de har størst ansvar, er dårligst betalt og gjerne er de som blir hengt ut om noe går galt (Grinde nr. 1/97 s. 10). **Aktøren i dette sitatet er psykolog og forsker ved Barnevernets Utviklingssenter i Oslo.**

I denne teksten kobles yrkesrollen saksbehandlere i barneverntjenesten til lavstatusyrker, i en slags urettferdighets tankegang. Teksten argumenterer for at det ikke er samsvar mellom det ansvaret den enkelte saksbehandler har i kraft av sin posisjon, og det de belønnes med i kroner og ører. «Lavest på rangstigen» kan implisitt forstås som et ønske

om å sammenligne med andre yrkesgrupper som også er aktive i barnevernet, som for eksempel jurister og psykologer. Disse representerer profesjoner, som ofte er oppdrags-takere, som er inne for å utføre et avgrenset mandat, og som ikke stilles ansvarlig på samme måte som den enkelte saksbehandler gjør om noe går galt. Problemet slik det beskrives i sitatet, er at det praktiske barnevernsarbeidet ikke verdsettes på samme måte som annet profesjonelt arbeid. I følge både Lipsky (1980) og Hasenfeld (1983) er det vanskelig å kontrollere profesjonelle yrkesutøvere som har direkte kontakt med klienter. I praksis medfører det at det også kan være vanskelig å vurdere deres innsatser. Den profesjonelle yrkesutøvelsen i barnevernet utgjøres som tidligere nevnt i hovedsak av barnevernspedagoger og sosionomer. Den faglige statusen kan derfor også knyttes til Etzioni (1969) og hans tanker om semiprofesjonell yrkeskunnskap. Fordi både barnevernspedagoger og sosionomer er å betrakte som semiprofesjoner, vil den profesjonelle yrkesutøvelsen sjelden oppnå status som ekspertkunnskap, og av samme grunn være underordnet både juridisk og psykologisk kompetanse.

Tidsfrister som kvalitetsindikator

Tidsfrister er et annet tegn som går igjen i flere tekster. Effektivitet, omstilling, rasjonalitet og prioriteringer er gjennomgående temaer i flere tekster:

(...) Den nye loven gir hjemmel til å gi forskrifter om tidsfrister for behandling av innkomne meldinger, gjennomføring av videre undersøkelser, og iverksetting av tiltak. Departementet antar at slike forskrifter vil påføre kommunen økte utgifter. Først og fremst vil det være behov for å styrke kapasiteten og kompetanse og økt bistand fra sakkyndige utenfor barnevernet for å innfri tidsfristene. På den annen side antar departementet at tidsfristene i seg selv kan bidra til en bedre prioritering og mer rasjonell organisering av arbeidet i barneverntjenesten. Det er sannsynlig at de nye kravene vil stimulere til en bedre tidsbruk og innsats i den kommunale barneverntjenesten (Ot.Prp. Nr. 44 s.101).

Som vi ser av sitatet er vektlegging av tidsfrister et viktig aspekt i den nye loven. Gjennom innføring av tidsfrister forventer departementet en kvalitetsøkning i form av prioriteringer og tidsbruk. Vi kan også ane en viss forventning om en faglig kvalitetsutvikling, ikke først og fremst knyttet til barneverntjenestens interne arbeid, men fordi tidsfristbestemmelsene vil gjøre det nødvendig å kjøpe tjenester fra sakkyndige utenfor barnevernet, som representerer andre profesjoner. Det gis også uttrykk for at kjøp av tjenester eller økt bistand fra andre vil påføre barnevernet økte utgifter, men dog bare i en overgangsfase. Fokuset ligger på bedre prioriteringer og en mer rasjonell organi-

sering, som på sikt vil resultere i både bedre bruk av tid og faglig innsats. Her tydeliggjøres departementets ønske om å effektivisere og omstille barnevernet ytterligere. Gjennom innføring av tidsfrister markeres også en diskursiv grense til barneverntjenestens tidligere praksis, hvor bruk av tid i seg selv, ikke nødvendigvis ble vurdert som en kvalitetstrussel i det barnevernfaglige arbeidet.

Avhengig av hvem som uttaler seg, og i hvilke sammenhenger uttalelsene kommer påvirkes forståelsen av det barnevernfaglige arbeidet. Barne- og familieminister Grete Berget uttrykte ved åpningen av Norsk Barnevernkongress i Bergen i 1992, at regjeringens to virkemiddel, for det første, det tre-årige nasjonale utviklingsprogrammet og det andre, den nye barnevernloven, var regjeringens hovedvirkemiddel for å få til en offensiv barneverntjeneste med god kvalitet:

Det er ingen motsetning mellom et offensivt barnevern med knappe frister og klare resultatmål og en styrking av kvaliteten i barnevernet (...) Et omfattende arbeid er nå i gang for å sette den nye barnevernloven i verk fra årsskifte, sa statsråden (Berget nr. 3/92 s. 4). De senere års samfunnsdebatter om barns levekår og Norges tilslutning til FN-konvensjonen om barns rettigheter, har synliggjort barns situasjon sterkere enn før (...) Den gamle loven har som nevnt foran, etter hvert blitt dårlig tilpasset de utfordringer som barnevernet står overfor. Det er derfor behov for en ny barnevernlov med bedre rettsikkerhet for barna, mer i takt med dagens og framtidens barnevern og den virkelighet barna lever i (...) En egen barnevernlov (...) vil videre kunne bidra til å sikre en mer effektiv barneverntjeneste som også har større tillit i befolkningen (Ot. Prp. Nr. 44 s. 12)

Regjeringen uttrykker på dette tidspunktet et klart ønske om å iverksette den nye barnevernloven, og styrkingen av kvaliteten i barnevernet ses i rettsikkerhetsdiskursen i sammenheng med knappe frister og klare resultatmål. Når statsråden selv uttrykker seg, fremstår uttalelsene som overveide og gjennomtenkte. Teksten i det første sitatet har en sterk modalitet; «det er ingen motsetning», den slår med andre ord fast og har på samme måte en tydelig fakta retorikk.

I det andre sitatet løftes barnets rettsikkerhet og behovet for en egen barnevernlov adskilt fra sosiallovgivningen frem. I odelstingsproposisjonen konstateres at barns rettigheter ikke har vært tilstrekkelig godt ivaretatt i henhold til internasjonale standarder. Slik dette konstrueres i teksten skyldes det i hovedsak at barnevernet har forholdt seg til et umoderne lovverk, som i liten grad har tatt hensyn til den

virkeligheten barna lever i. I følge den samme odelstingsproposisjonen, er utgangspunktet for Barne- og familiedepartementets innsats på barnevernområde å legge grunnlaget for nødvendige forbedringer, slik at utsatte barn og unge kan få *rett* hjelp til *rett* tid. Styrking av barnets rettsstilling løftes videre frem som positive aspekter gjennom å knyttes til andre tegn/elementer som effektivitet og tillit. I følge departementet vil en effektiv saksbehandling kunne bidra til en større tillit i befolkningen. Tillit er for øvrig et tema jeg vil komme nærmere tilbake til i avhandlingens neste analyse kapittel, jf. Troverdighetsdiskursen.

Regjeringens ønske om forandringer ble imidlertid raskt oppfattet av feltet, og i lys av den bebudede nye barnevernloven uttrykkes følgende på lederplass i tidsskriftet Norges barnevern nr. 1/92.

Det haster ikke fru statsråd (...) Det nasjonale utviklingsprogram for barnevernet feide som en vårvind innover norsk barnevern for halvannet år siden, og blåste støvet av mange barnevernsmapper, noe som var høyst påkrevet. Nå er det bare å håpe at støvet ikke forflytter seg til mapper merket undersøkelse og tiltak (ibid.).

I denne teksten gis det uttrykk for at foreslåtte endringer som kan linkes til det nasjonale utviklingsprogrammet, ikke nødvendigvis vil styrke det helhetlige arbeidet i barnevernet. Imidlertid var det på dette tidspunktet en brei enighet innad i barnevernet om at praksisen med «mappebarn» svekket barnevernets faglige autoritet. ”Mappebarna” hadde etablert seg som et fenomen og representerte de barna som ble meldt til barnevernet og som ble liggende i en slags kø-ordning hos den enkelte barneverntjeneste. Samtidig uttrykkes det en bekymring eller engstelse for at den nye praksisen knyttet til avskaffelse av ”mappebarna” vil kunne gå utover andre deler av det barnevernfaglige arbeidet. Engstelsen ses i sammenheng med store prinsipielle endringer i forhold til eksisterende lov, som vil kreve omfattende opplæringsprogram for å kunne iverksettes. Her understrekes faktorenes orden, og det uttrykkes et ønske om først å få den nye barnevernloven vedtatt, for deretter å iverksette nødvendig opplæring. Artikulasjonen kan også forstås som en motdiskurs til kravene om effektivitet og omstilling, der effektivitet inntar posisjonen som får en dominerende innflytelse på profesjonsutøvelsen i barnevernet.

Bruk av tidsfrister ble seinere evaluert og redegjort for i NOU 2000:12. I følge Næss mfl. (1998) svarte 92 prosent at det bør være tidsfrister i undersøkelsessaker. 2/3 deler

av de ansatte i barnevernet mente at tidsfrister i høy grad har bidratt med systematikk, og nesten halvparten mente at fristene også har bidratt til at barn og unge får rett hjelp i rett tid. Noen informanter (ca. 1/5) mente derimot at fristene framtvinger beslutninger som bidrar til at tiltak blir iverksatt for å «kjøpe tid» og til at saker blir henlagt uten god nok utredning. I følge Christiansen/Havnen /Havik (1998) er hovedinntrykket at tidsfristene har medført en bevisstgjøring hos barnevernsarbeidere omkring saksbehandling, målrettet arbeid og rettssikkerhet, men at det ikke er grunnlag for å hevde at tidsfristene i seg selv er av avgjørende betydning for beslutninger som tas. Disse forskerne er videre skeptiske til å benytte tidsfrister som et kvalitetsmål i barnevernsarbeidet, og mener at bruk av tidsfrister som måleinstrument er i ferd med å utvikle seg til «surrogatmål». Med surrogatmål mener forfatterne at det som måles omhandler hvorvidt rutiner blir fulgt, og ikke hvilket utbytte barna har fått av virksomheten.

Uavhengig av tidligere forskningsresultater, beskrives tidsfristbestemmelsene i sammen-
draget som *«hovedsakelig positive, med enkelte forbehold»* (NOU 2000:12 s.6). Forbeholdene det refereres til knyttes til betydningen av å heve kvaliteten på skjønnsutøvelse i arbeidet med enkeltsaker. I følge Potter (1996) vil uttalelsen som løftes frem i utredningen « tidsfristbestemmelsen som hovedsakelig positive», vise hvordan utvalgte fagpersoner gis tolkningsfordel på grunn av rolle og posisjon, som det ikke er urimelig å anta minsker andres tolkningsmuligheter. Gjennom sin bestemte måte å snakke om tidsfrister på – som positive, konstrueres tidsfrister som en mulighet til å ivareta barnets rettssikkerhet samt høyne kvaliteten på det barnevernfaglige arbeidet.

I tiden etter denne NOU 'en, har tidsfristbestemmelsene i liten grad vært diskutert i forskningsartikler og sentrale styringsdokument. Imidlertid har fylkesmennene årlig rapportert om iverksettelse av tilsyn grunnet fristoversittelser, og media har også gjentatte ganger belyst den samme tematikken. Fylkesmannen i Hedmark rapporterte for eksempel at de i 2011 hadde tatt kontakt med 6 kommuner i fylket for å få nærmere klarhet i årsakene til fristoversittelsene. De ga samme år mulkt til en kommune for alvorlige fristoversittelser i 3 enkeltsaker.

Faglig skjønn

Diskusjonen om styrket rettssikkerhet har i tillegg til de juridiske og forvaltningsmessige aspektene også omhandlet bruk av skjønn som vurderingsgrunnlag. Skjønn inngår som en sentral faktor i all profesjonsutøvelse, og alle profesjoner anvender skjønn på en eller annen måte. I følge Abbott (1988) er skjønnsutøvelse derfor å betrakte som et

vesentlig profesjonskjennetegn. Imidlertid har skjønnets fremtredende rolle vært lite diskutert i profesjonslitteraturen, og i følge Grimen og Molander (2008) finnes det heller ikke en dekkende teori om skjønn som resonneringsform. Med bakgrunn i begrepets historie, er det mulig å identifisere to hoved betydninger av skjønn, der skjønn eller «discretion» på ene siden beskrives som en kognitiv aktivitet, som en resonneringsprosess som skiller noe fra noe annet, det vil si en dom basert på målestokker. I den andre betydningen beskrives skjønn som en delegert og negativt avgrenset frihet, et rom for frihet innhegnet av myndighetenes restriksjoner. Målet med all skjønnsutøvelse er å kunne finne frem til begrunnede konklusjoner om hva som bør gjøres i enkelttilfeller. Implisitt ligger det forventninger som at beslutningene skal være formålstjenlige for de som blir berørt av konklusjonenes virkninger. Dette er for øvrig resonneringsprosesser som kan være meget kompliserte, og som innlemmer behovet for ulike former for kunnskap (ibid.).

I kraft av barnevernlovens bestemmelser har barnevernet en delegert myndighet til å fatte beslutninger på grunnlag av skjønn. Det medfører i utgangspunktet en resonnering basert på en lovtekst som spesifiserer hvilke faktorer som skal vektlegges. Med den nye barnevernloven i 1992 fikk barnevernet en presisering av tjenestens kjerneområder, dvs. å fatte beslutninger i enkeltsaker. Selv om skjønn vanligvis har en mer spesifikk betydning i juridiske sammenhenger, viser det seg likevel å være vanskelig å forstå samspillet mellom lovens bestemmelser og barnevernfaglig kunnskap i vurderingsarbeidet. Dels fordi barnevernloven er en rammelov som i liten grad inneholder konkrete inngrepsvilkår. Dels fordi det ikke foreligger en omforent faglig og sosialpolitisk forståelse om hvem som skal omfattes av barneverntjenestens beslutninger. Det betyr i praksis at tolkninger og beslutninger i stor grad må overlates til de profesjonelle utøverne i barnevernet. Det hører videre til skjønnets natur som resonneringsform, at ulike fagpersoner, tross omhyggelige og gode grunner kan komme frem til ulike konklusjoner. Både fordi aktørene som er aktive i barnevernet representerer ulike profesjonsgrupper, men også fordi skjønn som resonneringsform har svake normative holdepunkter (Grimen og Molander 2008). I følge Terum (2000) fungerer profesjonelle utøvere som såkalte portvakter i velferdsstaten. For profesjonsutøverne i barneverntjenesten medfører det å vurdere eller fastslå hvem som faller inn under barnevernlovens bestemmelser, samt yte rett hjelp til rett tid (jf. kravet om vurdering av meldinger (§ 4-2), iverksettelse av undersøkelse (§4-3) og vurdering av tiltak etter kapittel 4). Profesjonsutøvernes utfordringer i denne konteksten vil på ene siden handle om individualiserte tilnærminger, og på andre siden knappe ressurser i

form av både tid og penger. Det som kan forklares som skjønnets byrder, har lenge vært et problem for profesjonsutøverne i barnevernet. Noen aktive aktører mener at barnevernet i alt for stor grad iverksetter tiltak uten å stille spørsmål knyttet til effekt eller nytte, mens andre mener at beslutningene i barnevernet er gjennomsyret av effektivitetskravene. Vi skal nå gå over til å se nærmere på hvordan ulike aktører forholder seg til, eller beskriver skjønn som resonneringsform.

I en tekst fra 1992, det vil si året før den nye barnevernloven ble iverksatt, beskrives skjønnet med hjelp av markedsterminologiske uttrykk:

Om vi i ein marknadsterminologi tenker oss det barnevernfaglege skjønnet som eit produkt, - blir det sjølve vurderingane vi gjer i barnevernet som utgjer produktet (Skorpen nr. 4/1992 s. 14).

(...) Om skjønnet i barnevernet er godt eller dårlig er eit spørsmål om innsyn, om det lar seg kontrollere fordi det er synleg (Skorpen nr. 4/1992 s.20).

(...) Forholdet mellom lova og det faglege skjønn er sentrale komponenter i vurdering og beslutning. Her er det ein «kollisjon» mellom barnevernet som eit forvaltningsorgan på den eine sida, og barnevernet som ein hjelpeinstans basert på fagleg skjønn på den andre sida (Skorpen nr. 4/1992 s. 17). **Aktøren i dette sitatet er barnevernspedagog og forsker.**

I dette tekstutdraget benyttes produkt, som et markedsterminologisk uttrykk, for å beskrive det faglige skjønnet. I følge Abbott (1988) leder denne type karakteriseringer til en tingliggjøring som bidrar til å gi det profesjonelle skjønnet en varekarakter. Gjennom bruk av markedsprinsipper framstår det barnevernfaglige skjønnet som noe som kan måles i termer av hva som menes med god eller dårlig kvalitet på produktet. På denne måten argumenterer teksten for at det bør la seg gjøre å kvalitetsteste skjønnet. Et godt barnevernfaglig skjønn settes videre i sammenheng med åpenhet og innsyn i barnevernets problemforståelse og handlingsalternativer. Det problematiske i skjønnsutøvelsen relateres i dette tekstutdraget til barneverntjenestens dobbelmandat. Teksten henspiller her på en del av den kritikken som har vært rettet mot barnevernets definisjonsmakt og kan knyttes til samspillet mellom barnevernet som forvaltning- og eller beslutningsorgan, og barnevernet som hjelpeinstans basert på faglig skjønn. Fordi det er dobbelmandatet som skaper «kollisjonen», beskriver teksten en indirekte problematisering av barnevernets organisering. Den objektive modaliteten skaper implisitt en normativ kraft i det som uttrykkes, og det problematiske knyttet til dob-

belmandatet, fremstår på denne måten som en objektiv sannhet. Det neste sitatet kan derimot forstås som en variasjon til problematiseringen av dobbelmandatet:

Barnevernet er ikkje berre ein del av hjelpeapparatet, men også en del av det offentlege kontrollsystemet og har på vegner av samfunnet stor makt. Mellom anna derfor er lovreglar og klare ansvarsgrenser viktige. Samstundes må ikkje omsynet til rettferd og rettstryggleik kome i motsetning til barnevernet sitt behov for og plikt til å ta vare på relasjonar og nettverk. Jussen i barnevernet har tyngdepunktet sitt i ei universell tenkning om rettar og likeverd. Sosialfaga er i større grad forankra i den konkrete sosiale sammenheng som barnet og familien står i. Desse to perkspektiva er alltid tilstades i barnevernet. Barnevernet kan aldri bli hundre prosent regelstyrt og målrasjonelt. Evne til dialog, innleving og samhandling vil alltid vere viktig. Departementet ønskjer eit barnevern som er seg denne todelte rolla bevisst (St.meld.nr. 40 s.17)

I motsetning til det forrige sitatet finner vi ingen beskrivelser som peker i retning av at dobbelmandatet bidrar til «kollisjoner». Dobbeltmandatet beskrives i teksten som to perspektiver som alltid er til stede i det barnevernfaglige arbeidet, som en selvfølgelig. I dette tekstutdraget finnes implisitt forventning om at barnevernet skal ha kompetanse til å håndtere utfordringene dobbelmandatet medfører. I dette tekstutdraget konstrueres kombinasjonen hjelp og kontroll og utøvelse av faglig skjønn som en implisitt faktor, som en faglig forsvarlig tilnærming. Videre ser vi av teksten at departementet eksplisitt løfter frem behovet for en bevisstgjøring av hva dobbelmandatet kan medføre i det praktiske barnevernsarbeidet. Denne forståelsen synliggjøres også i det neste sitatet:

Det ligger i betegnelsen skjønn at det er snakk om en «kvalifisering» av noe som ellers kan ses ut fra mer eller mindre fastsatte regler og retningslinjer (...) Bruk av skjønn forutsetter individuelle vurderinger. I dette ligger også en mulighet for at personlige fordommer blir en del av skjønnsutøvelsen. Jo mindre reflektert praksis er, og jo mindre praksis baserer seg på oppsummert og forskningsbasert kunnskap, desto større plass kan fordommene få. Bruk av skjønn krever derfor alltid refleksjon og ofte faglig veiledning fra utenforstående (NOU 2000:12 s. 139).

Skjønnsutøvelse fremstilles i dette tekstutdraget som vurderinger knyttet til beslutningsprosesser som krever personlig dømmekraft. Gjennom å påpeke at skjønnsutøvelsen er preget av individuelle vurderinger, skilles skjønnsvurderinger fra såkalte

klassiske beslutningsteorier, som omhandler lineære beslutninger hvor beslutningstakeren har full oversikt og kunnskap, samt at det foreligger forventninger om at beslutningen har forventet effekt (Jacobsen og Thorsvik 2007). Bruk av skjønn «kvalifiserer» i følge teksten til å skille noe fra noe, ut ifra standarder satt av myndigheter, uten å være bundet av standarder. Men som teksten videre påpeker innebærer denne forståelsen ingen absolutt frihet til å gjøre hva man vil uten innblanding fra andre. I følge teksten er det nødvendig å basere sine vurderinger på forskningsbasert kunnskap, da det er denne overførbare kunnskapen som fungerer som garantist i praktiske resonnementer. Eller som teksten også uttrykker, forhindrer personlige fordommer. I følge Abbott (1988) fungerer ubestemtheten som skjønnet representerer som en viktig faktor i det han kaller «jurisdictional claims». Med det mener han at det er ubestemtheten som gjør det mulig for profesjoner å argumentere eller gjøre krav på bestemte yrkesoppgaver. I fravær av ubestemtheten ville oppgavene i følge Abbott kunne utføres mer eller mindre mekanisk, og kravet til spesifikk kompetanse ville av samme grunn ikke være påkrevd. Ubestemtheten problematiseres ytterligere i neste sitat:

Skjønn er en form for praktisk utøvelse som jeg forbinder med sånne ting som å finne ut hvilke faktorer er det man bør tillegge vekt og hvordan skal man avveie forholdene mellom disse faktorene (...) slik at når en endelig utøver skjønnet, velger man det som ut fra denne overveielsesprosessen virker som den beste løsningen. Det forbinder jeg med skjønn. En krevende faktisk prosess som er ny hver gang (Intervju med Lundstøl, Christensen nr. 2/2001 s. 28). *Aktøren som intervjues i denne teksten er professor i filosofi.*

I dette tekstutdraget konstrueres skjønn som en overveielsesprosess, som en hjelp til å kunne avveie ulik risikofaktorer. Det problematiske konstrueres mer som et faktum, og underbygger at skjønnsutøvelse er sammensatt og komplisert. Det skapes et bilde av skjønn som et vurderingsgrunnlag beslutningene kan ses i lys av, som gode eller dårlige beslutninger.

I det neste sitatet finner vi faglige refleksjoner som fokuserer på forholdet mellom såkalte evidensbaserte vurderinger og faglig skjønn som resonneringsform:

Spørsmålet om kvalitet er nært knyttet til kompetanseutvikling (...) Det pågår en debatt om såkalt evidensbasering. Det er vanskelig å tenke seg at en skal kunne måle resultatene av alle typer tiltak. Det faglige skjønnet vil måtte være en del av vurderingsgrunnlaget. Men det er ikke betryggende at dette skjønnet spriker så mye som det gjør (Grønnings-

æther nr. 3/2007 s.45). Aktøren i dette sitatet er sosionom og forsker ved Fafo, Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning.

Som sitatet viser kobles kvaliteten sammen med kompetansespørsmålet i barnevernet. Det tas derimot ikke stiling til hva kompetansespørsmålet omhandler, isteden vises det til at det foregår en kompetanse strid eller debatt i lys av evidensbasering. Hva gjelder skjønnsutøvelsen slås det fast at det inngår som et usikkert element i vurderingsgrunnlaget, og at det spriker. At skjønnen spriker, og således kan påvirke kvaliteten på beslutningsgrunnlaget i barnevernet, har lenge vært et departementalt anliggende. Intensjonen med den nye barnevernloven har derfor vært å sikre kvaliteten på beslutningsgrunnlaget i barnevernet. Målsettingen er som tidligere nevnt å skape et effektivt barnevern, der rettssikkerhetsdiskursen løftes frem og bidrar til faglig legitimitet. I denne diskursen beskrives et godt barnevern som:

- at foreldrene gis mulighet og settes i stand til å ta ansvar for sine barn
- et barnevern som tar ansvar for barn under barnevernets omsorg
- et barnevern som sikrer barn og foreldre rettferdig og rettmessig behandling
- et barnevern som ikke har ventelister og køer
- et barnevern som gir akutt hjelp ved behov (Ot.pr. nr. 44 s. 14).

I dette tekstutdraget konstrueres det ideelle eller ønskelige barnevernet. Det fokuseres på et barnevern som har kompetanse til å gi foreldre hjelp i hjemmet, og på den måten forhindre plasseringer utenfor hjemmet. I de situasjoner hvor barnevernet har omsorgen for barnet, skal barnevernet ha kompetanse til å sikre barna nødvendig omsorg. Et kompetent barnevern er videre et barnevern som sikrer barn og foreldre nødvendig rettssikkerhet. Det er også et barnevern som avklarer meldinger, iverksetter undersøkelser og nødvendige tiltak i tråd med lovens tidsfristbestemmelser. Imidlertid synliggjør departementets målsettinger situasjoner som krever bruk av faglig skjønn. I følge Grimen og Molander (2008) er skjønn som resonneringsprosess bundet på forskjellige måter. Det er for det første bundet til visse handlingsregler, for det andre av allmenne rasjonalitetsnormer og for det tredje av normative forventninger. Om vi tar utgangspunkt i punktet «at foreldrene gis mulighet og settes i stand til å ta ansvar for sine barn» styres vurderingene av prinsippet om mildeste inngripen, der handlingsregelen er at frivillige hjelpetiltak som hovedregel skal være prøvd før tvangstiltakene settes inn. Prinsippet om mildeste inngripen er også et eksempel på en allmenn rasjonalitetsnorm, om at barnevernet skal være en hjelpende instans, på lik linje med

andre velferdsorganisasjoner. I tillegg styres prinsippet om mildeste inngripen av normative forventninger om at barn og unge så langt det lar seg gjøre skal vokse opp hjemme sammen med sine biologiske foreldre. Men problemet med skjønn, er at det i mange tilfeller står i et indre spenningsforhold til normative prinsipper, og at det som kan forklares med skjønnets byrder således utgjør et normativt problem i den moderne rettsstaten.

I det barnevernfaglige arbeidet vil både kravet om likebehandling, reproduserbarhet, og individualisering kunne trues av det faglige skjønn. Bruk av faglig skjønn vil derfor også kunne påvirke befolkningens tillitt til profesjonelles vurderinger og beslutninger (Grimen og Molander 2008). Med utgangspunkt i skjønnets byrder, og det faktum at barnevernfaglige vurderinger utføres av profesjonelle med forskjellige profesjonsutdanninger, vil barnevernet være en arena for det Abbott (1988) omtaler som profesjoners «jurisdictional claims». Det foreligger ikke et og samme faglig svar på hvordan barnevernet skal handle for å oppnå departementets målsettinger om et kvalitativt godt barnevern, og den ubestemtheten som skjønnsutøvelsen representerer vil derfor legge grunnlaget for profesjoners krav om eksklusiv rett til å utføre bestemte arbeidsoppgaver i tråd med egne faglige overbevisninger.

Effektivitetsdiskursen

I det jeg benevner som effektivitetsdiskursen skal vi analysere tekster som kobler kvalitet og kompetansespørsmålet i barnevernet sammen med organisatoriske styringsformer med utgangspunkt i tre sentrale tegn: målstyring, fagideologiske endringer, organisatoriske endringer. For å gi leseren en bredere fortolkningsramme skal jeg først helt kort beskrive noen av de utviklingstrekkene som har preget barnevernet de siste 20 årene. I likhet med velferdsstaten for øvrig, har barnevernet vært preget av suksessive reformer, statlige programmer og omlegginger. Politiske spenninger knyttet til kompleksiteten i arbeidet med barn og unge i en barnevernfaglig kontekst har over tid vært fremtredende. Sentralt i den nye barnevernloven er hensynet til «barnets beste». Dette er et overordnet prinsipp som skal være avgjørende for valg av tiltak, og som utfordrer barnevernpolitikken. Regjeringens nye politiske kurs understreker samtidig barnevernstjenestens plikt til å gi barn og unge rett hjelp til rett tid. Parallelt med lovens intensjoner, stilles det samtidig krav om et mer kostnadseffektivt barnevern. Denne politiske kursendringen skjer samtidig med utviklingen av den nye kommuneloven i 1994, hvor velferdssamfunnsmodellens ansvarsfordeling i stor grad preges av begreper som desentralisering, markedsorientering og økonomiske incentiver. I en rekke offentlige

dokumenter og forskningsartikler fremstilles barnevernfaglig arbeid som krevende både intellektuelt og emosjonelt, og det slås av samme grunn fast at kompetansenivået må være høyt for å kunne sikre et kvalitativt godt barnevern. Imidlertid fremkommer det av St.meld.nr. 39 (1995-1996) at kvalitet er et mangesidig begrep, og at det råder ulike oppfatninger av hva kvalitativt godt barnevern er. Kvalitetsspørsmålet har siden den gangen vært løftet frem i mange forskjellige sammenhenger, og selv om loven ikke definerer kvalitetsbegrepet, kan vi gjennom å studere ulike diskurser se hvordan forskjellige aktører argumenter og knytter kvalitet og kompetanse dimensjonen sammen med hva som menes med god praksis.

I kraft av utviklingsprogrammene fra perioden 1986 – 1990 og 1991 – 1993 ble det utviklet en rekke virkemidler som skulle bidra til å sikre barnevernet nødvendig kompetanse, relatert til velferdsstatens verdier, med fokus på betydningen av barnets beste som overordnede prinsippl. Imidlertid var det to utviklingstrekk som utgjorde grunnpillarene i utviklingsprogrammene. Det ene var desentralisering, som innebar en overgang fra detaljstyring til målstyring og rammeoverføringer, og det andre var krav til mål- og resultatstyring. I følge departementet manglet barnevernet standarder for godt arbeid, og det ble påpekt at utviklingen av tjenesten i stor grad har vært bygget opp rundt enkeltmedarbeideres oppfatning av hva som er et godt barnevern. Kravene til mål og resultatstyring skulle i følge departementet være virkemiddel som kunne brukes til å dokumentere behov og resultater av arbeidet (St. meld. Nr. 39, 1995-1996). Hvordan økonomiske styringsmetoder og incentiver i offentlig virksomhet har påvirket det barnevernfaglige arbeidet, er et vanskelig empirisk spørsmål. Imidlertid vil det være rimelig å anta at reformene i offentlig sektor har stilt nye krav til yrkesutøvernes kompetanse, og således hatt betydelige effekter for profesjonenes stilling i velferdsstaten.

Målstyring som virkemiddel

Vi skal nå analysere tekster som diskuterer ulike faktorer som kan knyttes til kvalitets-sikringen av det barnevernfaglige arbeidet. Et sentralt tegn som gjentatte ganger dukker opp i denne diskusjonen, er målstyring som virkemiddel:

Foruten den utviklingen som hadde funnet sted innenfor barnevernfeltet var det to andre utviklingstrekk som var avgjørende for måten barnevernprogrammet ble lagt opp på. Det ene var desentralisering, det andre var utviklingen innenfor målstyring og resultatvurdering (Bastøe og Bredesen nr. 2/1994 s.18). **Aktørene i denne teksten er begge sosionomer og prosjekt ledere for det nasjonale utviklingsprogrammet i barnevernet.**

I denne faglige diskusjonen kan vi se hvordan barnevernfaglig kompetanse konstitueres rundt målstyring som virkemiddel. Målstyring anerkjennes på denne måten både som et faglig og politisk virkemiddel i kampen om fordeling og prioritering av ressurser. Målstyringsdiskursen har sitt utgangspunkt i New Public Management (NPM) strategier, en reformbølge som har preget offentlig styring siden slutten av 1980-tallet. Hensikten med å ta i bruk NPM teorier og teknikker henger sammen med fokus på effektivitet og resultater. Med andre ord et ønske om å redusere de offentlige utgiftene. Argumentene for å innføre styringsprinsipper fra privat næringsliv, henger i følge Smeby (2008) tett sammen med troen på at konkurranse i helse- og sosialsektoren vil kunne redusere utgiftene. På ene siden sier Smeby, vil denne troen på konkurranse kunne medføre en form for byråkratisering som undergraver profesjonsutøvernes autonomi. På andre siden representerer styringsformen i kraft av mål og rammestyring en delegering av myndighet som kan gi et større profesjonelt handlingsrom. Kostnads-effektiviteten er også tema for neste sitat:

Mål, planer, verdier, vedtak kobles til ressurser i en boks som gir effekt i form av ulike tiltak. Er det mye slark i gearkasse og clutch, hjelper det lite å gi mer gass – å bruke mer ressurser. Det gir liten effekt (...) Når man skal vurdere barnevernets effektivitet, dvs vurderer forholdet mellom *nytte og kostnad*, og i nytte legger jeg samfunnsmessig nytte, så kan det være interessant å se utviklingen i kommunesektorens barnevernsbudsjetter i perioden 1980 – 1991 (...) Det kan være rimelig belegg for å hevde at *nytt*en i form av å gi utsatte unger og familier kvalifisert og kompetent hjelp, ikke står i forhold til hva det har *kostet* i kroner og øre. (Tveiten nr. 2/93 s. 26). **Aktøren er sosionom og prosjektleder for alternativ organisering av barnevernet.**

I dette sitatet konstrueres et barnevern uten kontroll på tiltakene de iverksetter. Teksten indikerer et barnevern som ukritisk gir mer av det som ikke nytter. Det som gis verdi i teksten er verdier som kan knyttes til kroner og ører, det vil si hva samfunnet har fått ut av de pengene som er investert i enkeltindivider. Kritikken forsterkes og får sin gyldighet med hjelp av adjektivene kvalifisert og kompetent, som forsterker utsagnet om at barnevernet vektlegger andre hensyn enn økonomi, når tiltak iverksettes. Med andre ord konstrueres et barnevern som «koster mer enn det smaker». I det neste sitatet fokuseres det på hva som kan bidra til å begrense barnevernets ressursbehov:

Jeg tror det er mulig å utvikle normer for hva som er “tilstrekkelig barnevern”. Selv om enkelte vil hevde noe annet, så tror jeg at barnevernets ressursbehov er avgrensbar

(Ogden nr. 3/92 s.26). Aktøren er forskningsleder og professor ved Barnevernets Utviklingssenter i Oslo.

I teksten gis det uttrykk for hva man tror kan være med på å avgrense barnevernets ressursbehov. Et «tilstrekkelig barnevern» kan ses i sammenheng med et ønske om å skape et faglig forsvarlig arbeid, defineres som noe som lar seg måle, og det argumenteres for en konkretisering av kvalitetsbegrepet. Videre i teksten (vises ikke her) argumenteres det for å lage et klassifikasjonssystem som dekker barneverntjenestens arbeidsoppgaver. Det uttalte ønske om å utvikle klassifikasjonssystemer sammenfaller slik jeg tolker det med NPM teorier om prinsipal-agent og public-choice (Klausen 2001). Gjennom faglige standarder, basert på myndigheters lover og forskrifter, vil denne type teorier mene at de ansatte i barneverntjenesten vil få et utgangspunkt til å handle rasjonelt og hensiktsmessig, i tråd med skisserte mål og retningslinjer som beskrevet i klassifikasjonssystemet. En annen måte å regulere ressursbehovet på, kan være å tenke i retning av å rettighetsfeste tjenester og tiltak. La oss se nærmere på diskusjonen rundt rettighetsfesting som vi finner i Ot.prp.nr. 44, der Barne- og familie departementet uttrykker følgende:

Det har videre vært vurdert å innføre en *rett til* tjenester og tiltak etter loven. Rettighetsfesting innen barnevern er imidlertid problematisk fordi det er vanskelig å definere hvilken situasjon som skal utløse rettigheten og hva den eventuelt skal bestå i. Ordet ”rettighet” skaper ingen problemer der hvor loven fastsetter at en person i en bestemt definert situasjon kan kreve en ytelse av en bestemt størrelse eller innhold som kan oppfylles uten opphold. Et eksempel på en slik rettighet er retten til alderstrygd. Barnevernloven benytter svært skjønsmessige kriterier for når tiltak kan eller skal iverksettes. Det er videre uklart hva et slikt rettskrav skulle bestå i; rett til hjelpetiltak, rett til ansvarsovertakelse – og i så fall rett til fosterhjemsplassering eller institusjonsplassering? (...) Samlet sett mener departementet at de saksbehandlingsregler, herunder adgangen til å gi forskrifter om frister for undersøkelser og iverksetting av tiltak, som er nedfelt i forslaget, og det tilsyn fylkesmannen skal utøve, ivaretar hensynet til barnet på en meget tilfredsstillende og hensiktsmessig måte (Ot.prp.nr. 44 s. 6-7).

Som sitatet viser er departementet i mot å rettighetsfeste tjenester i henhold til lov om barneverntjenester. På ene siden problematiseres rett til tjenester i lys av skjønsmessige kriterier, på andre siden settes det tydelige regler i form av tidsfrister for hvordan arbeidet skal gjennomføres. Teksten viser også en klar modalitet; ivaretar hensynet til

barnet på en meget tilfredsstillende og hensiktsmessig måte». Dette tolker jeg som et ønske i retning av målstyring som styringsideologi, da departementets skjønnsmessige forståelse av å kvalitetssikre det barnevernfaglige arbeidet sammenfaller med viktige prinsipper i NPM-teorier, som for eksempel resultatvurderingssystemer basert på koblingen mellom mål og resultatvurderinger. Implisitt i denne effektivitetstankegangen kan vi også finne vektlegging av brukerperspektivet. I følge Hansen (2007) flyttes fokus i dette perspektivet fra oppgaveorienterte løsninger mot brukerorienterte løsninger, og tanken er at de målstyrte tjenestene forventes å gi en mer kostnadseffektiv tjeneste. Inspirert av Foucault fungerer målstyring på denne måten som en velment og tiltalende maktpraksis som har til hensikt å sikre brukernes rettigheter gjennom effektivisering og dokumenterte resultater. Med hjelp av målstyring som styringsideologi, styres barnevernet imidlertid bort fra tidligere praksis der mål og resultatvurderinger i hovedsak var knyttet til tiltakets nytte i form av økt livskvalitet for barnet, og ikke til effekten av tiltaket i forhold til kostnader.

Som avslutning skal vi se nærmere på to tekster som omhandler Regjeringens utviklingsprogram for barnevernet (tidligere beskrevet som det nasjonale utviklingsprogrammet) i perioden 1991 – 1993:

”Barnevernet på rett spor” (...) Fra ”synsing” til dokumentasjon (...) En av svakhetene i barnevernet har vært mangelen på dokumentasjon og standarder for godt arbeid. Utviklingen av lokalt barnevernsarbeid er opp gjennom årene i stor grad bygd opp rundt barnevernsarbeiderens ”synsing”. Fra tilfeldigheter til systematikk (...) (Bastøe og Bredesen nr. 2/1994 s. 18). Aktørene er **begge sosionomer og prosjektledere for alternativ organisering av barnevernet.**

”Barnevern på rett spor” har en sterk modalitet. Det stilles ikke spørsmål om hvorvidt man kan vurdere resultatene fra dette prosjektet som positiv for barnevernet, det slås nærmest fast. ”Barnevernet på rett spor” gir en automatisk forståelse i retning av positive assosiasjoner. I følge evalueringen kan det konstateres at målene for utviklingsprosjektet ble nådd, og at tiltakene som har tatt sikte på å styrke kompetansen og kunnskapen, har medført vesentlige kvalitetsforbedringer i barnevernet (nr. 2/1994 s. 19). Gjennom ordvalgene i sitatene tegnes det nå et bilde av hvordan den barnevernfaglige kvaliteten har utviklet seg *fra noe* diffust, uklart og tilfeldig *til noe* målrettet, hensiktsmessig og rasjonelt. Delegering av ansvar til kommunene i form av øremerkede tilskudd til mål og rammestyring, løftes frem som en viktig reform i forvaltningen (ibid.s.18).

«Synsingen» er også et avsluttet kapittel i barnevernet. I følge teksten preges det barnevernfaglige arbeidet nå av dokumenterte behov, basert på systematiske analyser.

I tillegg er det også slutt på tilfeldighetene i barnevernet. Tilfeldighetene er erstattet med en tenkning om at saksbehandlingen i barnevernet består av tre faser, hvor det med utgangspunkt i lovens bestemmelser er utarbeidet rutiner for overholdelse av nedfalte tidsfrister både for meldingsavklaringer, undersøkelser og oppfølging av tiltak, jf. lovens bestemmelser om avgrensede tiltaksplaner (ibid.s.19). Det fastslås videre i den samme evalueringsrapporten at rutinene har blitt bedre, og at «bedringen i det kommunale barnevernet, har bidratt til et mer målrettet arbeid» (ibid.s.20). Det målrettede arbeidet kobles i hovedsak til innføring av tidsfrister og krav om tiltaksplaner for å sikre systematikk og fremdrift. Gjennom uttrykkene *fra - til* ledes leseren til å tro på at vesentlige forandringer har bidratt til kvalitative forbedringer, uten at det redegjøres for grunnlaget for disse vurderingene. Hva gjelder påstand om måloppnåelse, refereres det til tallenes tale:

Det første målet var at barneverntjenesten skulle gjennomgå restansmengden på 5 900 ubehandlede meldinger i løpet av de første seks månedene i 1991. Det klarte kommunene gjennom betydelig arbeidsinnsats (...) Det ble reist spørsmål om sakene forskjøv seg videre og hopet seg opp i undersøkelse- og tiltaksfasen. Til en viss grad oppsto det – naturlig nok – toppe i senere faser av barnevernsarbeidet. På et tidspunkt i 1992 var over 8000 barn og unge i undersøkelsesfasen. Disse tallene har sunket gradvis. Ved utgangen av 4. kvartal 1993 var ca. 3 900 barn og unge i undersøkelsesfasen (ibid. s. 19).

I følge Miller og Rose (2008) er tallfesting og tabeller viktige verktøy i moderne styrings-systemer. Ved å sammenstille tall om det område som ønskes undersøkt, formes virkeligheten med hjelp av teknologier som gjør det mulig å kontrollere og evaluere. Det utvalgte sitatet er et godt eksempel. Her redegjøres det for tallenes størrelse, uten at de suppleres med fortolkninger eller forklaringer. Utover påstanden om betydelig arbeidsinnsats og at det naturlig nok måtte «toppe seg opp» i en liten periode, er det den systematiske dokumentasjonen i seg selv som løftes frem som relevant kunnskap. Grensene mellom hva som anses som kvalitet og ikke, innehar som vi ser tydelige makteffekter, og effektivitetsdiskursen viser hvordan målstyring bekreftes og blir dominerende for forståelsen av det kvalitative arbeidet. Spissfindige koblinger mellom moderne styringsformer, indirekte usynlige former for makt, og metaforiske overføringer, er alle gode eksempler på kontroll og suveren myndighetsutøvelse. I dette perspektivet setter

effektivitetsdiskursen grenser for hva som er ”sant” eller troverdig, og viser på samme måte hva som ikke har legitimitet i det barnevernfaglige arbeidet.

Fagideologiske endringer

Ved regjeringsskifte i 1990 ble barn og unge valgt som et av tre satsingsområder. Utbygging av barnehager og utvikling av barnevernet ble to viktige satsingsområder, og Familie- og barnepolitikken ble i stor grad samlet i ett departement (Barne- og familiedepartementet - BFD). Ca. fire år etter at den nye barnevernloven ble vedtatt av Stortinget i 1992 ble det igangsatt en større evaluering, og våren 1996 ble Stortingsmelding nr. 39 (1995-96): Om barnevernet lagt frem. Denne meldingen konkluderte med at barnevernet til tross for massiv negativ fokusering på tjenesten i flere medieoppslag de seineste årene, hadde økt sin troverdighet. Imidlertid gjenstår det i følge meldingen en stor jobb med å utvikle barnevernet på en rekke områder som for eksempel: videreutvikling av rettsikkerheten for barn, unge og deres foreldre, fagutvikling og forskning, videreutvikling av tverrfaglig/tverretattlig samarbeid, samt økt brukerfokus og en åpen dialog med publikum (ibid.). Diskusjonene om faglig kvalitet i barnevernet medførte videre en rekke innspill, og våren 1999 sendte Barne- og familiedepartementet (BFD) ut en pressemelding, hvor de informerte om at regjeringen hadde oppnevnt et offentlig utvalg som fikk som mandat å gjennomføre en omfattende analyse og vurdering av det norske barnevernet. Ifølge departementet forventes denne utredningen å bli den mest omfattende i barnevernets historie:

Utredningen vil rette søkelyset både mot fortid og framtid, og arbeidet forventes å bli den mest omfattende og helhetlige gjennomgangen av tjenestene i norsk barneverns historie. Utvalget vil bygge på forskning og erfaring både nasjonalt og internasjonalt. Forskning og erfaringsbasert kunnskap vil bli fokusert og systematisert (...) Utvalget består av ni personer med ulike faglig bakgrunn og yrkeserfaring, og ledes av professor i spesialpedagogikk ved universitetet i Oslo, Edvard Befring (pressemelding fra BFD i nr. 2/1999 s. 46).

Forskning og erfaringsbasert kunnskap brukes her som indikatorer på at barnevernet etter utredningen vil ha høynet sitt faglige nivå. Av teksten fremkommer det at departementet skiller mellom forskning og erfaringsbasert kunnskap. Erfaringsbasert kunnskap fremstår i teksten som noe som skal komme i tillegg til forskning, men som skal fokuseres og systematiseres på samme måte som forskning. Det er det arbeidet som lar seg systematisere og dokumentere i den kommende rapporten som anses som godt faglig arbeid. I mandatet fremkommer følgende:

Utgreiinga skal ta føre seg alle sentrale område i barnevernet, og leggja serleg vekt på:

- Korleis ein kan utvikla hjelpetiltak og til dømes styrkje fosterheimane og førebyggjande tiltak i familiane og i barn og familiar sine nærmiljø, og
- Korleis ein kan styrkje både foreldre og born sin rettstryggleik i barnevernsaker innanfor rammene av eit fagleg, etisk og organisatorisk godt barnevern (pressemelding fra BFD i nr. 2/1999 s.46).

I dette sitatet løfter departementet frem de sentrale områdene som omfattes av mandatet. Det forventes (ligger implisitt i teksten) at utvalget med bakgrunn i forskning og erfaringskunnskap fra inn og utland, skal komme frem til en rekkes forslag om *hvordan* barnevernet kan utvikle sin barnevernfaglige kompetanse, og på samme måte styrke sin legitimitet i samfunnet. Befringutvalgets innstilling ble overlevert Barne- og familiedepartementet i juni 2000, og inneholdt en rekke forslag til både faglige og organisatoriske endringer i det norske barnevernet:

Med nokre få unntak vurderer utvalet sjølve innhaldet i lovverket om barnevernet som godt nok. Utvalet etterlyser eit barnevern som større grad enn i dag hjelper foreldra til å oppdra, sosialisere og gje eigne barn forsvarleg omsorg. Med ei spissformulering kan ein kalle dette ei oppmodning om å søkje og sjå meir etter moglege løysningar i heim og nærmiljø heller enn å «diagnostisere» manglar. Parallelt med fokuset på familien uttrykker utvalet skepsis mot tendenser i barnevernet til overdriven merkeemd på problem innerter i familien. Forenkla framstilt ser utvalet mellom anna fattigdom og forhold i skolar og nærmiljø som problemskapande og etterlyser tiltak som tek omsyn til kvar problema oppstår (St. meld. Nr. 40 s. 10).

Med noen få unntak vurderer departementet at innholdet i barnevernloven er godt nok. På denne måten forutsetter teksten at kvalitet kan måles, og kvalitetsbegrepet omformers til et teknisk krav om overholdelse av minimumsstandarden «godt nok». I denne sammenhengen konstrueres ikke kvalitet som best mulig, og vil av samme grunn stå i kontrast til prinsippet om barnets beste. Teksten hentet fra Stortingsmeldingen viser videre et utvalg som vektlegger familien som et viktig fundament i barnevernsaker. Teksten indikerer på den måten en diskursiv grense mot tidligere praksis, der barnevernet hovedsakelig beskriver foreldrenes omsorgssvikt som forklaring på barnets problemer. Dreiningen mot en familiestøttende praksis underbygges med at barnevernet i større grad må være opptatt av de ressursene som finnes i familien. Denne for-

ståelsen forklares med at risikofaktorer også finnes i barnets nærmiljø, og ikke er begrenset til barnets familie:

Sett fra barnevernfeltets perspektiv representerer innstillingen en annerledes og utfordrende tilnærming til barnevernfeltets problemstillinger og oppgaver. En sosialpedagogisk forståelsesmåte får større dominans enn den klart individualpsykologiske tilnærmingen som gjennom lang tid har vært den sentrale innen barnevernet. Dette innebærer også en generell dreining fra problem- og patologifokusering og over mot oppmerksomhet og aktivitet rettet mot familiens muligheter for styrking og for å utnytte sitt latente potensiale. Det vil være for drøyt å si at det nye erstatter det gamle, men det representerer et sterkt alternativ eller tilskudd (leder nr. 2/2000 s.3).

Et viktig aspekt i dette fagpolitiske dokumentet slik det formuleres i teksten, er at den individualpsykologiske tilnærmingen skal tones ned til fordel for en sosialpedagogisk forståelsesmåte, og er således et eksempel på hvordan aktørene artikulere motdiskurser. Tegn som oppmerksomhet og familiens muligheter for styrking plasserer seg rundt det sentrale tegnet sosialpedagogikk og fyller det med mening. På samme måte kan vi se hvordan alternative diskursive betydningskonstellasjoner som individualpsykologi og problemfokusering utelukkes eller forsøkes utkonkurrert. Oppsummert uttrykkes det i teksten et klart ønske om en motvekt til den diagnostiske kulturen i barnevernet, og teksten er således å forstå som en motdiskurs til den individualpsykologiske tilnærmingen. Imidlertid er det fortsatt uklart hvordan det arbeidet som utføres i barneverntjenesten skal forstås. Som noe som erstatter det gamle, eller som et sterkt alternativ eller tilskudd?

Forvaltningsreformen som kvalitetsindikator

I tillegg til fagideologiske dreininger som var tema i det forrige avsnittet, gjennomførte departementet også organisatoriske endringer. Forvaltningsreformen trådte i kraft i 2004, og innebar som tidligere nevnt at staten overtok fylkeskommunale oppgaver og ansvar på barnevernfeltet. Bakgrunnen for forvaltningsreformen var et ønske om en bedre faglig og økonomisk styring av sektoren, samt å sikre et mer likeverdig og kvalitativt godt tilbud til barn og unge uavhengig av bosted. Reformens målsettinger og valg av virkemiddel må ses i sammenheng med tre forhold: For det første var det store variasjoner i barneverntilbudet både mellom kommuner og fylkeskommuner, både når det gjaldt ressurser, organisering og tilgang på kompetanse og tiltak. For det andre fremkom det at samarbeid mellom forvaltningsnivåene, og mellom barnevernet

og andre spesialisttjenester, fungerte dårlig mange steder. For det tredje oppsto det i løpet av 1990-tallet en debatt om kvalitet i barnevernet, og utviklingen gikk mot økende fokus på forebygging og økt bruk av tiltak og metoder med dokumentert effekt. Målet med reformen var i følge departementet:

- å sikre en bedre faglig og økonomisk styring av barnevernet
- å sikre likeverdige tilbud i hele landet til barn og unge som trenger barneverntjenester
- å utvikle et bedre samarbeid og bedre tjenester til kommunene
- å sikre en god kvalitet i alle ledd innen barnevernet
- å bidra aktivt til at det skjer en faglig videreutvikling av tjenestetilbudet til barnevernet
- å bidra til bedre samarbeid med tilgrensede tjenester (Rambøll rapport 2012, s. 1).

Med formuleringer som *å sikre* ligger det en forutsetning som at noe ikke er så bra som det skulle eller burde være. Det ligger innbakt i reform- begrepet en forventning om en omfattende fornyelse eller omveltning av noe, i dette tilfellet kvaliteten på det arbeidet som foregår innenfor barnevernets totale ansvarsområde. Variasjoner i tjenestetilbudet ses som en trussel, og det indikeres at en overflytting til staten er det som skal til for å sikre et mer likeverdig og kvalitativt godt tilbud uavhengig av bosted. Videre argumenteres det også for at en slik organisatorisk endring er det som skal til for å sikre troverdigheten i arbeidet med tilgrensede tjenester. I formuleringen *bidra aktivt til at det skjer en videreutvikling*, ligger det implisitt i teksten at dette er et arbeide som allerede er påbegynt og som skal videreføres, men det sies ingenting konkret om hva man ønsker å oppnå. Selv om kontrollaspektet ikke eksplisitt er formulert i teksten, viser formuleringen *å sikre en bedre faglig og økonomisk styring av barnevernet*, et ønske om kontroll. Å ville barnevernets beste på denne måten, er i følge Foucault et bevis på en tilforlatelig, velvillig og indirekte form for makt. Men hva sier så evalueringene?

Flere evalueringer etter den statlige overtakelsen av det fylkeskommunale barnevernet i 2004 har påpekt at uklare ansvarsforhold skaper problemer i samarbeidet mellom den kommunale barneverntjenesten og Bufetat (...) Kommunalt ansatte opplevde også at deres beslutninger ble overprøvd (...) Samtidig er det alvorlig at bidragene fra statlig hold oppleves som ustabile. Det er også grunn til å spørre om disse formene for statlig støtte bidrar til større ulikheter mellom kommunenes barneverntjenester, i og med at støtten kun gis til noen kommuner. Hvis det er riktig, så bryter dette med en av hovedintensjonene for opprettelsen av Bufetat i 2004 (...) flere forteller at de opplever at Bufetat i

økende grad har utviklet seg til å bli en byråkratisk, uoversiktlig, tungrodd og ressurskrevende organisasjon (Gautun nr. 2/2010 s. 92-95). **Aktøren i denne teksten er sosiolog og seniorforsker i Fafo, Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning.**

Forestillingen om et barnevern med høy legitimitet preget av et statlig og kommunalt barnevern i et kvalitativt godt samarbeid viser seg i denne teksten å være et ideal som brister. Isteden foregår det en faglig kamp, der det statlige barnevernet konstrueres å være den instansen som styrer og legger retningslinjer for hvordan den kommunale barneverntjenesten skal yte sine tjenester. I følge teksten har det dårlige samarbeidet nå forflyttet seg til å gjelde forholdet mellom det kommunale og det statlige barnevernet. Med utgangspunkt i sitatet er det nærliggende å tro at Bufetat og det kommunale barnevernet har ulike faglige interesser og hensikter med samarbeidet som gjennomføres. En forståelse som forøvrig også støttes av barnevernpanelet (et bredt sammensatt panel som i anledning evalueringen av forvaltningsreformen, har fått mandat til å mene noe om hvordan barnevern bør være):

Fagteamets *veileder* instruerer dem til på ulike måter å styre kommunens arbeidsmåter og valg av tiltak gjennom råd og ettersyn/etterprøving av kommunal praksis, mens lovens formuleringer er at de skal gi de kommunale barnevernsarbeiderne bistand (...) Barnevernpanelet vil at utviklingen av barnevernet skal skje med utgangspunkt i at barnevernet i hovedsak er et kommunalt ansvar. Kommunebarnevernet må utvikles på en måte som ivaretar ressursmessig og kompetansemessig forsvarlighet. Staten skal i en slik modell ivareta rene særtjeneste-funksjoner innen barnevernet (Barnevernpanelet, rapport 2011 s. 23).

Denne teksten argumenter for at det foreligger retningslinjer, jf. veileder som strider mot lovens intensjoner. Slik det fremstilles i teksten har det utviklet seg praksiser hvor Bufetat påberoper seg en kontrollfunksjon overfor det kommunale barnevernet, mens lovens intensjoner er at de skal gi bistand. En slik praksis styrker antagelsen om at samarbeidet skjer på ulike premisser, der Bufetat som representant for det statlige barnevernet gjør forsøk på en faglig overstyring av det kommunale barnevernet, tross lovens intensjoner. Videre i sitatet kan vi lese at teksten beskriver det troverdige barnevernet som et kommunalt anliggende, hvor statens rolle reduseres til å omhandle særtjeneste- funksjoner eller 2.linje tjenester.

Samarbeidsdiskursen

Et ytterligere tema som gjentakende ganger fremkommer i debatten om barnevernfaglige kompetansen, handler om barnevernet og samarbeidet med andre instanser i det offentlige hjelpeapparatet. Barnevernet skal i følge barnevernlovens bestemmelser medvirke til at barns interesser også ivaretas av andre forvaltningsorganer, som for eksempel barnehager og skoler. Det er også lovpålagt at barnevernet skal samarbeide med andre instanser når det kan bidra til å løse oppgavene barnevernet er pålagt i følge barnevernloven jf. Lov om barneverntjenester § 3-2. I tillegg har andre forvaltningsorganer opplysningsplikt til barnevernet.

Opplysningsplikten er regulert i lov om barneverntjenester § 6-4, og pålegger offentlige myndigheter og yrkesutøvere som har yrkesbestemt taushetsplikt, å gi informasjon til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Slike opplysninger skal gis uten hinder av taushetsplikten, og er definert som et selvstendig og personlig ansvar. I utgangspunktet brukes samarbeid som et honnørord, det vil si som noe positivt, viktig og gjenkjennelig. Imidlertid viser praksis at det lovpålagte samarbeidet likevel skaper store utfordringer, både for barnevernet selv og for andre samarbeidende profesjoner. I utgangspunktet foreligger det også en omforent forståelse for at kvaliteten på arbeidet som utføres har stor betydning for tjenestetilbudet til barn og unge. Det som kompliserer samarbeidet, er at det samtidig foreligger en stor faglig uenighet om hva som kjennetegner faglig kvalitet. Samarbeidet i barnevernet innebærer en stor variasjon av aktører som representerer ulike profesjoner, nivåer og posisjoner i det faglige arbeidet. I følge Freidson (2001) kjennetegnes profesjoner gjennom det han kaller for monopolordninger, hvilket medfører at de bestemmer adgangen til bestemte arbeidsoppgaver. I tillegg kjennetegnes profesjoner av faglig autonomi, som medfører at standarder for hvordan arbeidet skal utføres, defineres av profesjonen selv på grunnlag av den kunnskapen de forvalter. Overført til arbeidet i barnevernet vil den profesjonelle kunnskapen som påberopes nødvendigvis reflektere kompleksitet og motsetninger, fordi ulike profesjonsutøvere praktiserer streng lojalitet til egen kunnskapsforståelse som et ledd i å bevare profesjonens autonomi. I det jeg benevner som samarbeidsdiskursen fokuseres det på to sentrale tegn: hemmende samarbeidskompetanse og fremmede samarbeidskompetanse.

Samarbeidskompetanse som hemmer

Det uttrykkes ofte bekymring for at barn og unge som har behov for koordinerte tjenester ikke får nødvendig oppfølging. Flere rapporter, som for eksempel fra Helse-tilsynet i 2009 gir en flengende kritikk av kommunenes manglende samarbeid på tvers av etatene:

Mellom barnevernet og BUP har det som nevnt vært vanskelig og det på tross av at tjenestene har sett behovet for et bedre samarbeid (Christiansen 1993; Høvik 1996; NOU 2000; Riedl 2008). Det synes som om begge tjenestene har vegret seg for å søke savnet kunnskap og kompetanse hos den andre, samtidig som det har vært usikkerhet om hva den andre tjenesten har kunnet tilby av bistand og kompetanse (Aamot nr. 1/2012 s. 48).

Aktøren i sitatet er sosionom med hovedfag i sosialt arbeid.

Kompetanse som hemmer, konstrueres i dette sitatet som mangel på kunnskap om andre profesjoners kompetanse, rammer og tjenester. Sitatet antyder også at det kan forekomme profesjonskamper, i det det uttrykker at begge tjenestene har vegret seg for å søke savnet kunnskap og kompetanse hos den andre. Forfatteren innleder også denne artikkelen med å påpeke at «asymmetrien i forholdet mellom BUP og barneverntjenesten, gjerne omtalt som første- og andrelinje tjenesten, *kan* vanskeliggjøre et gjensidig og likeverdig samarbeid» (ibid.s.47), fordi asymmetriske relasjoner i utgangspunktet vil befeste en underordning, der den ene part markerer sin dominante posisjon, og den andre lar seg dominere. Mangel på likeverdighet problematiseres også i den neste teksten som omhandler samarbeidet mellom barnevernet og barnehagen:

Stevensson (1989) hevder at likeverdighet er en betingelse for å kunne utvikle et effektivt og kvalitativt godt samarbeid i barnevernsarbeid. Bache-Hansen (1990) diskuterer barnehage- og barnevernsansattes roller i forbindelse med barnehagens opplysningsplikt. Forfatteren viser til hvor vanskelig det kan være å etablere likeverdige roller når barnevernet ikke har noen opplysningsplikt overfor barnehagen på samme måte som barnehagen har overfor barnevernet, men understreker betydningen av at barnehagen får nødvendige kunnskaper for å kunne utføre jobben (...) Det kan selvfølgelig diskuteres hvor mange, og hva slags opplysninger barnehagen trenger. Et minimum bør være en tilbakemelding om at meldingen er mottatt, samt hva barnevernet kommer til å foreta seg (...) For å utføre de oppgaver barneverntjenesten er pålagt etter loven, er den helt *avhengig* av et godt samarbeid med de profesjonsgrupper som daglig befinner seg på barnas og foreldrenes arenaer. Jeg har pekt på at barnevernet bør bevisstgjøres på den betydning

dette har, og jeg har hevdet at etaten bør prioritere en formalisering av arbeidet (...) ”Er vi likeverdige?” Jeg vil påstå at vi ut i fra mye av dagens samarbeidspraksis ikke er det (Haug nr. 3/99 s. 24,33). **Aktøren** i sitatet er sosionom med hovedfag i pedagogikk.

I dette sitatet beskrives en asymmetrisk relasjon mellom barnevernet og barnehagen, der barnevernet inntar den dominante posisjonen. Diskusjonen i teksten foregår på organisasjonsnivå, og det som problematiseres er barnevernets rolle i forbindelse med barnehagens opplysningsplikt. Det som hemmer, er i følge teksten, når barnevernet unnlater å gi nødvendige tilbakemeldinger, og det som vanskeliggjør er definisjonen av hva som mens med nødvendige opplysninger. Imidlertid skal det påpekes, at det barnehagen etterspør i dette sitatet, det vil si tilbakemelding til melder, ble lovfestet i 2009, jf. Lov om barneverntjenester § 6-7a. Sitatet fokuserer videre på det samfunnsmandatet barnevernet har fått, og det konstrueres en manglende faglig erkjennelse av de profesjonene som daglig befinner seg på barnas og foreldrenes arenaer. En diskusjon som også følges opp i det neste sitatet som beskriver samarbeidet mellom barnevernet og skolen:

Ut fra statistikk om ulike typer av hjelpetiltak i barnevernet ser det imidlertid ikke ut til at skolen i noen nevneverdig grad brukes som et tiltak eller som arena for skole-baserte tiltak fra barnevernets side (NOU 2000) (...) Ut fra bruken av hjelpetiltak kan det derfor se ut til at barnevernet ikke har tatt inn over seg og forstått den sentrale rollen skolen har i oppveksten til barn og unge i Norge (Nordal nr. 4/2001 s. 12). **Aktøren har doktorgrad i pedagogikk og forsker ved NOVA, Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring.**

Teksten henviser til statistikk presentert i Norsk offentlig utredning i 2000. Implisitt i teksten kritiseres barnevernet for å undervurdere skolen som samarbeidspartner. Mangelfullt samarbeid oppgis som årsaken til at barn og unge ikke får den hjelpen de har krav på, og det er i første omgang barnevernet som stilles ansvarlig i dette sitatet fordi de ikke anerkjenner skolens rolle. Dette gir et bilde av barnevernet som lite samarbeidsvillig, og som i liten grad integrerer andre faggruppers kunnskap og ferdigheter. Enerådig blir et sentralt aspekt ved den subjektposisjonen som skrives frem for barnevernet. Imidlertid er dette en beskrivelse som strider mot barnevernets egen forståelse av samarbeidsposisjonene:

Her tror vi ikke at det vil være barnevernets folk som vil ha de største motforestillingene. Vi tror problematisering, profesjonskamp og autonomikamper heller vil komme fra andre

faginstanser som fortsatt har en tendens til å se på barnevernet som en ulv i fåreklær (...) (leder nr. 2/2000).

Samarbeid, eller samarbeidsproblematikk beskrives i teksten som å være noe andre profesjoner sliter mer med enn barnevernet selv. Forklaringen slik det fremkommer i teksten er uttrykket ”ulv i fåreklær”. ”Ulv i fåreklær” gir trolig mange assosiasjoner til noe som utgir seg for å være noe annet enn det det egentlig er. Sitatet bidrar til en forestilling om at barneverntjenesten tar forbehold i samarbeidet med andre faginstanser. De utgir seg for å ville samarbeide, samtidig som de i kraft av barnevernlovens bestemmelser sitter på makten til å kunne bestemme hvor langt samarbeide strekker seg. Det handler om barnevernets definisjonsmakt. Imidlertid er det viktig å presisere at det er barneverntjenesten selv som uttrykker seg på denne måten, og sitatet sier oss ikke noe om hvilke faginstanser barnevernet henvender seg til. På denne måten er teksten også egnet til å overbevise om at ansvaret for et dårlig samarbeid, i hovedsak kan legges over på andre instanser enn barnevernet selv.

I andre tekster konstrueres faktorer som hemmer i lys av mangel på samordning:

Det har vært gjort mange forsøk på forbedring av samarbeid i Norge, f.eks. mellom barnevern, PPT, skole barne- og ungdomspsykiatri og andre. Et av hovedfunnene fra disse forsøkene er knyttet til hvordan tjenestene er organisert (Andersson et al., 2005). Det har vært foreslått at en sammenslåing av tjenestene vil kunne gi positive effekter på samarbeidsprosessen (Østtveiten 1996). I flere prosjekter er det også konkludert med at a det ofte er uklare ansvarsforhold og mangel på rutiner mellom de aktørene som er involvert i et samarbeid (Kvello og Wendelborg, 2003; Willumsen og Hallberg, 2003) (Ødegård og Willumsen nr. 4/2011 s.190). **Aktørene er psykologspesialist og førsteamanuensis ved Høgskolen i Molde, versus sosionom og professor i sosialt arbeid ved universitet i Stavanger.**

I dette tekstutdraget benyttes sammenslåing som et organisatorisk uttrykk for å beskrive hva som kan styrke samarbeidsprosessene. I følge Måseide (2008) er flerprofesjonalitet en form for diskurs som krever samhandling mellom en rekke ulike aktører, der forholdet mellom de ulike aktørene synliggjøres gjennom måten de snakker seg i mellom på. Gjennom bruk av sammenslåingsbegrepet framstår samarbeidsprosesser snarere som noe som kan forbedres gjennom organisatoriske løsninger enn samhandling på tvers av profesjonene. Det problematiske i denne teksten relateres til uklare ansvars-

forhold og mangel på rutiner mellom aktørene, og problematiserer ikke det faktum at profesjonene som er aktive på feltet ikke har en felles faglig eller institusjonell forståelse. Bedre samordning er også tema i neste sitat:

BLD mottok en rekke forslag til bedre samordning gjennom dette utvalgets innstilling, fremlagt i 2009. Men fremfor å følge opp de konkrete forslag, har det hele tiden vært vist til at ytterligere vurderinger må gjøres. Bakom synger nok også den bebudede stortingsmeldingen om barnevernet som skal komme i 2012. Det meste skal tydeligvis samles i denne meldingen. Men forslagene fra Flatø-utvalget trenger ikke å vurderes mer, de trenger politisk oppfølging (Andersland nr. 3/2011 s. 168). **Aktøren er jurist og fylkesnemndsleder.**

Kompetanse som hemmer knyttes her til mangel på politisk vilje og handlekraft. Ansvaret for å sikre barn og unge helhetlige tilbud adresseres i dette sitat til departementet. Teksten har en sterk modalitet « (...) forslagene fra Flatø-utvalget *trenger* ikke å vurderes mer», og slår med andre ord fast at utfordringene i barnevernet henger sammen med mangel på politisk vilje til å samordne deler av tjenestetilbudet. På denne måten argumenterer teksten for politiske reguleringer. I følge Abbott (1988) utgjør politiske reguleringer i form av faglige standarder og juridisk lovverk en viktig arena der profesjoner kan gjøre krav på jurisdiksjon. Det uttrykte behovet for samordning kan således tolkes som et forsøk på å styre den profesjonelle praksisen i barnevernet.

Samarbeidskompetanse som fremmer:

Når flere tjenesteytere møtes har vi så langt sett at samarbeidet er forbundet med stor kompleksitet. Samarbeid konstrueres med utgangspunkt i mange forskjellige oppfatninger, og det diskursive nivået skaper utfordringer og bevegelser når ulike aktører er opptatt av å forsvare, konkurrere eller forhandle om de faglige representasjonene. Men hvordan beskrives formålstjenlige samarbeidskonstruksjoner?

(...) Utvalget noterer seg imidlertid at det er den enkelte tjenesteyters holdning til samarbeid og evne til samhandling med andre, som avgjør om tjenstemottaker oppnår godt koordinerte og samordnede tjenester. I gjennomgang av samordningsprosjekter og i kontakt med tjenesteytere har utvalget erfart at der tjenesteytere har et ønske om samarbeid og tverrfaglig, tverretattlig innsats, lykkes man oftest i å gjennomføre dette. Gode erfaringer med samarbeid på tvers av etater og tjenester medfører ytterligere samarbeid (Nou 2009:12 kap. 6.1).

I dette sitatet fremskrives personfaktorer som avgjørende for samarbeidets kvalitet. Det er den enkelte tjenesteyters holdninger til samarbeid og evne til samahandling som løftes frem som faktorer som fremmer. Konstruksjonene “tjenesteyters holdning” og “tjenesteyters ønske om samarbeid” plasserer ansvaret for et vellykket samarbeid utelukkende hos den enkelte profesjonsutøver. Konstruksjonen tar således ikke høyde for at medmenneskeorienterte tilnærminger ofte kommer i konflikt med byråkratiske prinsipper, og eller profesjonenes behov for å hevde sin spesifikke kunnskap. Konstruksjonen utelater også det faktum at tjenestemottakerens motivasjon og adferd også vil være avhengig av klientenes evne til å ta ansvar (Hasenfeld 1983). I det neste sitatet fremskrives barneperspektivet som en viktig norm for det positive samarbeidet:

Ved å holde fokus på barnet relateres samarbeidet inn mot handling som barn og unge er tjent med. Hvis ikke fokus holdes på det enkelte barn, kan samarbeidet lett bli konsentrert om lovverk, ansvar og ressurser (...). I samarbeidet bør det også anvendes kontekstuelle perspektiv og et aktørperspektiv i de faglige drøftingene, og ikke minst bør det i samarbeidet anvendes et systemperspektiv som kan integrere ulike tilnærminger til barn og unge. Med sine tradisjoner er det fare for at barnevern og skole gjensidig kan forsterke et ensidig individperspektiv med fokus på vansker og svakheter hos barnet og familien (Nordal nr. 4/2001 s.16). **Aktøren er pedagog.**

Den første delen av teksten har en normativ ansats, og fremskriver hvorfor det er viktig å fokusere på barnet. I teksten kan vi identifisere at substantivet barn benyttes tre ganger. Ordvalg og uttrykksmåter er en effektiv måte å konstruere et bilde av situasjonen. En stadig gjentakelse av ord er med på å skape et bilde av hva som anses viktig i konstruksjonen. Barn konstrueres således som et sentralt tegn i diskursen om hva som skal til for å lykkes i det tverrfaglige samarbeidet. Ved å holde fokus på barnets individuelle behov, konstrueres en strategi som forhindrer profesjonskamper i lys av lovverk og ressurser. Barneperspektivet fremskrives ikke som et mål og et gode i seg selv, det er et virkemiddel for å nå andre mål. Verdigrunnlaget i barnevernssaker, er at barn har rett til både beskyttelse og deltakelse. Barneperspektivet slik det antydes i teksten, skal bidra til å inkorporere dette verdigrunnlaget i samarbeidsrelasjonene, samt forhindre at barns behov diskuteres i lys av taushetspliktsbestemmelser og økonomiske incentiver.

Den andre delen av sitatet konstruerer forestillinger om hvilke faglige perspektiver som anses som suksessfulle. I følge Foucault (1972) handler det om å få en viss type kunnskap anerkjent som den riktige måten å forstå fenomener på. Ved å studere teksten slik

den er formulert finner vi en forpliktende modalitet, gjennom repeterende bruk av ordet ”bør”. ”Bør” er en etisk ansats som peker tilbake på noe som er riktig og bra, og som på samme måte kan forstås som den riktige måten å tilnærme seg barn og unge i et samarbeidsperspektiv. Resonnementet som føres i sitatet kan kobles til begrepet myndiggjøring, som under en lengre periode har vært drøftet både faglig og politisk i Norge. Myndiggjøringsbegrepet vil bli ytterligere belyst i kap. 7.

Diskusjon

Jeg skal nå gå over til å drøfte hvilken type kompetanse som gis verdi når kvalitets-spørsmålene i barnevernet diskuteres. Hvilke diskurser er fremtredende, og hvilke aktører er aktive? Målet for barneverntjenesten virksomhet (jf. Kap. 2) er å sikre høy kvalitet i tiltak og tjenester til det beste for barn og familier. Det gjelder alle deler av barnevernets tjenester. Men selv om målet fremstår klart i lovens forstand viser mine analyser at de diskursive formasjonene er komplekse. Vi kan starte med rettssikkerhetsdiskursen, som med den nye barnevernloven i 1992, ganske raskt fikk en sterk dominans på feltet. Imidlertid viser materialet at det finnes både motsetninger og ambivalenser, som vi skal se nærmere på. På ene siden finner vi aktører som konstruerer høy kvalitet i lys av tidsfristbestemmelser og effektiv saksbehandling. Det settes likhetstegn mellom prioritering av tid, rasjonell organisering og tillit i befolkningen. Det hevdes blant annet at det ikke er motsetninger mellom knappe frister, klare resultat mål og kvalitet. På andre siden konstrueres det en bekymring for at tidsfristbestemmelsene fremtvinger raske beslutninger, og ikke barnevernfaglige vurderinger i tråd med «barnets beste». Ser vi nærmere på hva som uttrykkes, finner vi konstruksjoner som mener det er grunnlag for å hevde at tidsfristbestemmelsene i seg selv ikke gir grunnlag for å hevde at den barnevernfaglige kvaliteten har økt.

Motdiskurser til tross, må behovet for systematikk, dokumentasjon og juridisk kompetanse likevel sies å dominere. Mangel på forvaltningsmessige prinsipper skrives frem som en stor trussel i det barnevernfaglige arbeidet. Disse konstruksjonene kan også relateres til en forestilling om hva som gir barnevernet faglig legitimitet. Saksbehandling og saksbehandlingssystemer reguleres i stor grad av juridiske bestemmelser, og noen tekster argumenterer for at barnevernets kompetanse vil høynes gjennom reguleringer av hva som menes med forsvarlig saksbehandling. Å støtte seg til jussen vil i denne konstruksjonen være å støtte seg til en anerkjent profesjon med stor tillitt i befolkningen for øvrig. Det som imidlertid kan forkludre eller vanskeliggjøre bruk av forvaltningsmessige prinsipper som kvalitetsindikator, linkes i tekstene til barnevernlovens uklare inngreps-

vilkår og bruk av faglig skjønn. Innom rammen for bruk av faglig skjønn går det å skille ut to ulike bilder, dels hva jeg kaller en teknisk forståelse, dels en praktisk forståelse.

I det første bilde skapes det en forståelse av skjønn som produkt. Med hjelp av denne metaforen beskrives skjønn som noe som lar seg kvalitet testes med utgangspunkt i definerte regler og retningslinjer. Det som i dette bilde må reguleres, beskrives som barneverntjenestens dobbelmandat. Fordi barneverntjenesten både kan tilby frivillige hjelpetiltak og iverksette tvangsvedtak, argumenteres det for en større grad av forutsigbarhet i vurderingsarbeidet. Tilfeldige beslutninger må i dette bilde byttes ut med etablerte standarder, som skal være førende for det barnevernfaglige skjønn. På denne måten konstrueres en teknisk /mekanisk forståelse, hvor skjønnsutøvelse er noe som kan måles, forutsatt «riktige» måleinstrumenter. I det andre bilde problematiseres den tekniske forståelsen. Her beskrives det faglige skjønn som praktikerens personlige dømmekraft i ubestemte situasjoner. I motsetning til den tekniske konstruksjonen, argumenteres det for spesifikk fagkompetanse og reflektert praksis, snarere enn mekaniske prosedyrer. Det som beskrives som nødvendig kompetanse, er praktikerens evne til å skille noe fra noe, med utgangspunkt i anerkjente teorier og tidligere forskning, uten å være bundet.

I kapitlets andre avsnitt har vi sett hvordan effektivitet konstrueres med hjelp av moderne styringsideologier. Et kvalitativt godt barnevern beskrives i denne diskursen som et målrettet, hensiktsmessig og rasjonelt barnevern. I kampen om fordeling og prioritering, konstrueres målstyring som et faglig og politisk virkemiddel. Noen tekster betoner delegering av ansvar i form av mål og rammestyring som et viktig virkemiddel. I effektivitetsdiskursen tas det til ordet for å etablere klassifikasjonssystemer for å forhindre diffuse, uklare og tilfeldige vurderinger. Hva gjelder barnevernfaglig praksis benyttes begreper som paradigmeskifte i offentlig forvaltning, og markedsliberalismens kostnad-nytte diskusjon føres på alvor inn i den barnevernfaglige debatten (jf. kap. 9). I kraft av effektivitetsdiskursen, fremstår barneverntjenesten i flere tekster som en virksomhet politikerne og kommuneadministrasjonen ser det viktig å kontrollere. ”Rett hjelp” til ”rett tid” og til ”barnets beste” blir således et uttrykk for politisk målstyring. I denne diskursen er det ikke lenger rom for regionale forskjeller, og diskusjonene om det mangelfulle barnevernet, fører barnevernet over i en ny fase hvor statlig styring konstrueres som det som må til for å sikre likeverd og kvalitet i tjenestetilbudet. Gjennom den nye forvaltningsstrukturen kan staten gi mer direkte instruksjoner.

Men det finnes også tekster som signaliserer en motdiskurs. I denne fremskrives vurderingsgrunnlaget, det vil si det grunnlaget som ligger til grunn for de positive evalueringene av de moderne styringsformene, som mangelfulle og feilaktige. I denne diskusjonen argumenteres det for at det innenfor barnevernsfeltet mangler en enhetlig forståelse av hva som menes med begreper som kvalitet, rettssikkerhet og likeverd. Det skapes samtidig et bilde av at evalueringene som har vært gjennomført i forbindelse med forvaltningsreformen, har lav begrepsvaliditet, det vil si at dataene ikke er gyldige representasjoner av de fenomenene som har blitt undersøkt. På denne måten svekkes grunnlaget for å si at forvaltningskompetanse er det som skal til for å sikre barnevernlovens formålsbestemmelse om «nødvendig hjelp og omsorg til rett tid». Imidlertid kan vi konstatere at forvaltningskunnskapen dominerer. I diskusjonene om forvaltningskompetanse, argumenteres det for at rettssikkerhet og forvaltningsmessige prinsipper fremstår som naturlige og selvklare valg. En over-underordning i kraft av statens inngripen, konstrueres også som et selvfølgelig og ansvarsfullt grep, for å forhindre at lokale og regionale forskjeller skal utvikles ytterligere. I tillegg konstrueres det som et statlig ansvar å sørge for at barn og unge får helhetlige tilbud.

I det tredje avsnittet diskuteres samarbeidsforholdene ytterligere. Selv om det også i denne diskursen finnes variasjoner, diskuteres behovet for samarbeid i hovedsak i lys av fragmenterte tjenester. Det som skrives frem i denne diskursen er på ene siden barn og unges sammensatte hjelpebehov, og på andre siden barn og familiers behov for koordinerte og helhetlige tiltak. Den kompetansen som i samarbeidsdiskursen beskrives som nødvendig, er en faglig forståelse som dels kan vurdere familiens behov for hjelp, dels hvilke tjenester som må kobles inn. Diskursen om samarbeid som kan identifiseres i mitt material, har store likhetstrekk med internasjonal forskning. Samarbeid er også i den internasjonale litteraturen beskrevet som et vidt og komplisert begrep, som beskrives på forskjellige måter med flere likelydende begreper (Leathard 2003, Barr et al 2005, Reeves et al 2010).

I Norge viser praksiserfaringer at begrepene tverrfaglig, tverretatlig og tverrprofesjonelt er begreper som ofte går igjen og brukes om hverandre, når fenomenet analyseres og diskuteres (Ødegård og Willumsen 2011). I diskursen om samarbeid tas det nærmest forgitt at tverrprofesjonelt arbeid vil fremme helhetlige tjenester. Det settes ikke spørsmålsteget rundt samarbeidets virkning isolert sett. Samarbeid slås fast som bra og virksom, og det som bør forbedres, skrives i diskursene frem som aktørenes handlingskompetanse. På ene siden kan det mangelfulle samarbeidet linkes til or-

organisatoriske forhold. Her beskrives ulike aktørers rolle og posisjon som hindringsfaktorer. Dels fordi asymmetriske relasjoner skaper over-underordninger som ikke fremmer faglig anerkjennelse og likeverd, dels fordi det ikke finnes faglig og politisk vilje på ledernivå til å samordne tjenester rettet mot barn og unge. I dette resonnementet går det å kjenne igjen flere av komponentene som også beskrives som mangelfullt samarbeid på personnivå. Mangel på faglig vilje til å samarbeide, profesjonskamper, lite kjennskap til andre profesjoners kompetanse og tjenestetilbud, og lav grad av brukermedvirkning er noen sentrale komponenter. Ambivalensene kan gjenfinnes som sentrale temaer i mange av utsagnene, og de diskursive formasjonene kan forstås på flere måter. For det første, at samarbeid som norm er vanskelig å forholde seg til, fordi den kontinuerlig påvirkes av dynamiske og kontekstuelle faktorer. For det andre, at det ikke i stor nok grad er innhentet informasjon fra praksisfeltet om ulike aktørers kunnskap og erfaringer, for hva som menes med god samarbeidspraksis.

Ser vi så nærmere på hvilke aktører som har vært aktive i de ulike diskursene, omfattes rettssikkerhetsdiskursen både av byråkrater, politikere og ulike profesjonsgrupper. Byråkrater og politikere har i stor grad vært pådrivere eller har hatt ansvar for utviklingen av politiske styringsdokumenter. Den uttalte målsetting har vært å utvikle et nytt og bedre barnevern. Basert på idéen om at barnevernet til tross for gjentatte reformer og utviklingsprogrammer, ikke innfrir faglige forventninger, tas det til orde for å styre tjenesten ytterligere med hjelp av juridiske bestemmelser. Her synliggjøres også at det foreligger en mistillit mellom de som er involverte i de politiske prosessene (fra regjeringens side), og de som utøver det praktiske barnevernsarbeidet. De akademiske stemmene, representert av aktører som er aktive i det praktiske barnevernsarbeidet er tydeligst i det avsnittet som omhandler skjønn som resonneringsform. Her finner vi aktører som argumenterer for at mye av det arbeidet som utøves i det norske barnevernet ikke kan lovfestes eller reguleres med bestemte standarder. På samme måte finner vi en omvendt mistillit (fra akademikernes side) til den politiske prosessen og utformingen av policy-dokumenter. Rettssikkerhetsdiskursen var sterkest i forbindelse med utarbeidelsen og implementering av den nye barnevernloven i 1993. Etter stortingsmelding 39 (1995-1996) og utgivelsen av NOU 2000:12, er det mye som tyder på at rettssikkerhet har fått en faglig status som har bidratt til at spørsmålene i mye mindre grad har vært diskutert de siste 10 årene.

Hva gjelder effektivitetsdiskursen, finner vi også byråkratiske og politiske stemmer i denne diskursen. Imidlertid kan vi i tillegg se en tydelig tendens til at denne diskursen

er supplert med såkalte ekspert stemmer. Ekspertene har hatt ulike roller, alt avhengig av mandatet departementet har gitt den enkelte. På ene siden har de vært utvalgt til å sitte med i forskjellige kommisjoner, og på andre siden vært prosjektledere for spesifikke utviklingsprosjekter. I tillegg til å være pådrivere for bestemte faglige prosjekter, har de utvalgte ekspertene også fungert som rådgivere, det vil si vært de som departementet har henvendt seg til når de har hatt behov for faglig kunnskap eller overblikk over aktuelle forskningsprosjekt. På denne måten har ekspertenes stemmer stått sterkt, og påvirket den faglige utviklingen i tråd med egne faglige overbevisninger. I likhet med rettssikkerhetsdiskursen var effektivitetsdiskursen sterkest i midten på 1990-tallet, og sammenfaller med innføringen av den nye barnevernloven i 1993 og kommuneloven i 1994. Men diskusjonene om effektivitet i barnevernet kan også gjenfinnes de seinere årene, og var blant annet en sterk diskurs i argumentasjonen for iverksettelse av forvaltningsreformen i 2004.

Et utgangspunkt i denne avhandlingen er å betrakte barnevernfaglig kompetanse som en sosial praksis, der forestillinger om det kvalitative arbeidet skapes gjennom språklige uttrykk. Et sentralt funn i mine analyser, er at det forekommer flere utsagn som representerer ulike diskurser, men som har det til felles at de har en sterk kobling til diskusjonen om et kvalitativt godt barnevern. Imidlertid vil slike prosesser være tett knyttet til makt. Å få makt over et faglig territorium handler om å få aksept for at deres forslag til kunnskapsutvikling er viktigere enn andres innspill. Selv om det råder relativ stor enighet om at de diskursene som fremtrer i dette kapitlet har hatt stor innflytelse på utviklingen av kvalitetsbegrepet i barnevernet, vil det neste analysekapitlet belyse at det knyttes stor faglig uenighet til vektingen av det kunnskapsgrunnlaget som legges til grunn for å sikre barnevernet troverdighet og faglig legitimitet. På denne måten identifiseres sterke koblinger mellom barnevernfaglig kvalitet på ene siden, og barnevernets troverdighet og faglige legitimitet på andre siden, når kompetansespørsmålene diskuteres.

Troverdighet og faglig kunnskap

Innledning

Troverdighet og faglig kunnskap er ikke nøytrale begreper i en barnevernfaglig kontekst. Det vil alltid gjøres valg, der noe velges ut som verdifullt og annet velges bort. De identifiserte diskursene i dette kapitlet er å forstå som diskurser som har særlig betydning for utviklingen av barnevernets profesjonelle troverdighet og faglig legitimitet. Hensikten med dette analysekapitlet er å se nærmere på hvordan troverdighet og barnevernfaglig legitimitet konstrueres. Hvilken type kunnskap/ kompetanse argumenteres det for? Hvordan skapes kunnskapen om et barnevern med høy faglig legitimitet? Hvordan argumenteres det for hva som menes med gyldig eller anerkjent kunnskap i barnevernet? Hvilke aktører er aktive? Kapitlet består av to diskurser. I den første diskursen analyserer jeg troverdighet. Med hvilke argumenter skapes den barnevernfaglige troverdigheten? I den andre diskursen beskrives, analyseres og diskuteres ulike kunnskapssyn. Mer spesifikt berører analysene hvordan synet på kunnskap konstrueres i relasjon til hva som anerkjennes som god barnevernfaglig kvalitet, troverdighet og faglig legitimitet. Diskursene i dette kapitlet er som tidligere nevnt tett linket til diskursene i kap.5, da omtalen av barnevernets legitimitet er nært knyttet til konstruksjoner om kvalitative gode tjenester.

Troverdighetsdiskursen

Barnevernets troverdighet fremstår i mitt materiale som en viktig diskurs i debatten om et barnevern med høy faglig legitimitet. Dette avsnittet tematiserer og analyserer beskrivninger som kan knyttes til troverdighet som fenomen med hjelp av tre sentrale tegn: status, media og åpenhet. Barnevernet synes som tidligere nevnt å være en samfunnsinstitusjon preget av mange meninger om det faglige innholdet. Det snakkes for eksempel om barnevernet i det offentlige rom, i medier, i fagtidsskrifter, i lovtekster og i mellommenneskelige samtaler. I et diskursteoretisk perspektiv, vil måten vi snakker om barnevernet på utgjøre en praksis som bidrar til å konstituere barnevernets eksistensvilkår i velferdsstaten. Med andre ord er det via de språklige representasjonene barnevernet får sin legitimitet. I NOU: 2000:12 kan vi lese at barnevernet i et fremtidsbilde må være et barnevern som er handlingsdyktig og troverdig. Litt lengere ut i samme

rapport synliggjøres en bekymring knyttet til barnevernets manglende tillit i befolkningen. Barnevernet beskrives som en organisasjon med behov for omfattende endrings- og fornyingsbehov, så vel organisatoriske som faglige.

I følge Grimen (2008) kan koblingen mellom profesjon og tillit være vanskelig å gripe, fordi det ikke foreligger en omforent definisjon av tillit som begrep. For å forstå hvordan profesjoner kan påvirke tillitsmønstre i samfunnet, mener Grimen det kan være fruktbart å ta utgangspunkt i hva tillit gjør i relasjoner mellom mennesker. Sentralt i det barnevernfaglige arbeidet står forholdet mellom de som yter, og de som mottar tjenester. Det er vanlig å mene at dette forholdet forutsetter eller bygges på tillit. Imidlertid vil det alltid være slik at relasjonene kjennetegnes av epistemisk asymmetri, hvilket innebærer at profesjonelle forvalter kunnskap som klienter mangler, men har behov for. Foucault (1987/2009) snakker om pastoralmakt som en disiplinerende teknologi. Den pastorale makten utøves av profesjonene gjennom å tilby hjelp, veiledning og omsorg, og har som mål å tilrettelegge for at brukere av ulike tjenester i velferdsstaten skal fortelle eller betro seg til den profesjonelle yrkesutøveren. For det andre sier Grimen (2008) har profesjonelle yrkesutøvere portvaktfunksjoner, hvilket innebærer at de kontrollerer tilgangen til goder som klientene ikke har, men ønsker eller har behov for. Et tredje moment er at relasjonene mellom profesjonelle og klienter kan ha innslag av tvang, og for det fjerde, kan klienter befinne seg i situasjoner hvor de kan være svekket kognitivt og emosjonelt. Disse fire typene asymmetri gjør klienter ekstra sårbare, dels fordi de mangler exit-opsjonen, det vil si mulighet til å unnsnippe, dels fordi de mangler voice-funksjonen, det vil si muligheten til å protestere. I slike situasjoner vil tvang til lojalitet, det vil si medgjørighet være det eneste som gjenstår (ibid.).

Troverdighetsspørsmålet i barnevernet vil med utgangspunkt i ovenstående i stor grad være påvirket av hvordan profesjonsutøverne håndterer tillitsproblematikken. I tillegg vil arbeidet også være preget av den tilliten tjenesten får ovenfra, det vil si bevilninger fra statlige myndigheter. Den autorisasjonen som profesjoner får fra statlige tillitsgivere, kan forstås som en betinget tillit. Betinget tillit handler om å gi tillit med forbehold om, at den som får tilliten er i stand til å forvalte det ansvaret som følger med profesjonenes rolle i velferdsstaten. Sagt med litt andre ord, må profesjonene kunne bevise at den kunnskapen de gjør hevd på, er den spesialiserte kunnskapen samfunnet til enhver tid har behov for. Barnevernet er som tidligere nevnt en av de profesjonene i Norge som får mest kritikk for sin yrkesutøvelse. Dels handler det om en form for ekstern

kritikk, der befolkningen stiller seg kritisk til myndighetsutøvelsen som utvises. Dels om en profesjonsintern debatt som linkes til hvordan den vitenskapelige kunnskapen bør og kan rettlede yrkesutøverne i barnevernet. I tillegg reises det også spørsmål ved profesjonsutdanningenes innhold og kvalitet (Molander og Terum 2008). La oss nå gå over til å se nærmere på tekster som problematiserer barnevernets troverdighet og legitimitet, for deretter å analysere hvilken kompetanse som etterspørres, og som hevdes å være den som kan bidra til å styrke tjenestens legitimitet.

Barnevernets status

Barnevernets troverdighet har over lenger tid vært et sentralt anliggende, nærmest i alle sammenhenger der barnevernet settes på dagsorden. Når troverdigheten diskuteres handler det i hovedsak om barnevernets samfunnsansvar, tillit og kompetanse. Men hvordan argumenterer ulike aktører for å forme og formidle et spesifikt bilde av barnevernets troverdighet? Barnevernets svake troverdighet diskuteres gjerne med utgangspunkt i ulike konstruksjoner om nødvendig kompetanse. I den første konstruksjonen knyttes barnevernets manglende troverdighet sammen med barnevernets interne kompetanse:

Barnevernlederen står ofte i den posisjon at hun eller han er ansvarlig for den faglige virksomheten, men ikke har særlig stor myndighet og autonomi oppover i systemet, i forhold til neste ledd i hierarkiet (Christiansen nr. 1/95 s. 48). **Aktøren i dette sitatet er sosionom og forsker ved Barnevernets Utviklingssenter i Oslo.**

Hva er det denne teksten egentlig beskriver? Jo, i denne teksten om status går det frem at barnevernets mangelfulle legitimitet kan knyttes sammen med barnevernlederens posisjon i det kommunale hierarkiet. Foucault (1999) skriver at et sentralt utestengingsprinsipp er prosessene innenfor ulike institusjoner. I dette perspektivet er det noen som har fått posisjon eller mulighetsfelt til å vurdere hva som er sann og riktig kunnskap. I følge Foucault vil bare de som anses kvalifiserte av de som «eier» diskursene få mulighet til å delta i diskusjonene. På denne måten vil kommuneadministrasjonen med sine regler og kunnskapskoder bidra til en praksis som er preget av streke skiller mellom de ulike forvaltningsnivåene, en praksis hvor det vil være vanskelig for barnevernleder å trenge inn.

I den andre konstruksjonen, knyttes barnevernets manglende troverdighet sammen med en negativ selvforståelse:

Skal barnevernet våge å gå ut aktivt for å påvirke publikums oppfatninger og holdninger, må barnevernet og den enkelte medarbeider ha tro på at de kan tilby aktuelle brukergrupper et nyttig produkt (...) Når barnevernet gjennom sine handlinger slutter seg til de andres oppfatning av barnevernet som en farlig instans, bidrar en til å opprettholde denne frykten både hos andre faginstanser og hos enkeltklienter. En kan undre seg om ikke barnevernet er redd seg selv, og mangler troen på at en har et godt produkt å selge. Instanser som tror på seg selv og sine produkter vil normalt ikke selge det under andres firmanavn (...) En slik praksis synes underlig, og frarøver etter min mening barnevernet muligheten for å dokumentere det reelle omfang og innhold av sin virksomhet (Furevik nr. 4/94 s.34 og 35). **Aktøren er spesialist i klinisk psykologi.**

Barnevernet konstrueres i teksten som en passiv virksomhet uten tilfredsstillende kontakt med publikum. Grunnen til tjenestens dårlige kontakt med publikum kobles sammen med virksomhetens manglende tro på det arbeidet de selv utfører. Sitatet artikulere et kritisk blikk, og barnevernet fremstilles som en instans som har et uavklart forhold til egen virksomhet. Barnevernet fremstilles i teksten som yrkesutøvere som ikke har tillit til tjenestens kompetanse. Teksten argumenter for at barnevernet ikke vinner legitimitet ved å slutte seg til andres oppfatning av barnevernet som en farlig instans. Noe teksten indikerer at barnevernet gjør, da de ikke aktivt går inn for å påvirke publikums oppfatninger og holdninger. Som vi ser av sitatet benyttes ordet ”en” ved to tilfeller; (...) ”bidrar *en* til å opprettholde (...)” og ”*En* kan undre seg om (...)”. Ved å utelate bruk av første og andre persons pronomen (som for eksempel ”jeg”, ”du”, ”vi”, ”dere”) fremstår uttalelsen som upersonlig, og har på samme måte en objektiv effekt. Objektiviteten understrekes videre ved at beskrivelsen av barnevernfaglig kunnskap blir omskrevet med begrepet produkter, som noe allment, som alle kan slutte seg til. Barnevernet fremstår i denne teksten som uprofesjonell og lite troverdig, og teksten forsterker på samme måte myten om barnevernets uklare rolle i velferdsstaten. Men i diskusjonene om barnevernets status forekommer også utsagn som antyder at dagens barnevern har høyere status enn tidligere undersøkelser viser:

Kompetanse er viktig i denne sammenheng – jeg tror det er nøkkelen til å heve status og omdømme i det kommunale barnevernet. Jeg tror ikke det er slik, som noen hevder, at mer kompetanse og akademisk skoloring skulle gi mindre «hjertevarme» og nærhet til de en får med å gjøre (...) Som jeg sa er jeg optimistisk på barnevernets vegne. Jeg tror faktisk at barnevernet etter hvert har fått høyere status. Det er større oppmerksomhet omkring det og dermed større forståelse rettet mot kompleksiteten, kvalitets og kompetanse-

kravene, både som politisk tema og som arbeidsområde (...) Statsråden har et sterkt engasjement, han ønsker å gjøre barnevernet stadig bedre. (Kikkan Ustvedt Christiansen – intervju med Helen Bjørnøy, leder av Barnevernpanelet nr. 4/2011 s. 220-221). **Aktøren er sosionom og medarbeider i tidsskriftet Norges barnevern.**

I denne teksten er det tre faktorer som løftes frem som bidrag til å heve status og omdømme i det kommunale barnevernet. For det første fokuseres det på yrkesutøvernes kompetanse. Det gis ingen spesifiseringer av hva som menes med kompetanse, men kompetansebegrepet benyttes til å skape optimisme, og en tro på at barnevernet vil kunne høyne sin troverdighet. Den andre faktoren knyttes i sitatet sammen med akademisk skolering. Akademisk utdanning løftes frem som en suksessfaktor, og antydningene om at «for mye» utdanning vil kunne svekke barnevernets status tilbakevises. Sitatet formidler også en tro på at barnevernets status henger sammen med politisk engasjement. Når barnevernets samfunnsmandat aktiviseres som politisk tema og som arbeidsområde, bidrar det i følge teksten til å høyne barnevernets status. De profesjonelle yrkesutøverne i barnevernet er som frontlinjebyråkrater eller bakkebyråkrater, iverksettere av offentlig politikk. Den norske velferdsstaten er som nevnt flere ganger en velferdsstat som utvikles på grunnlag av rettsstaten, basert på individuelle rettigheter. Når barnevernet får politisk anerkjennelse medfører det at sentrale temaer som barnevernet er opptatt av kommer opp på den politiske dagsorden, og med det blir akseptert som offentlige problemer. I den offentlige debatten skjer normprøvingen i forhold til et bredere sett av premisser, enn i kollegiale organer. Barnevernets forhold til media og det offentlige rom, vil bli ytterligere analysert i det kommende avsnittet.

Barnevernets forhold til media

I dette avsnittet skal vi analysere tekster som antyder at barnevernets svake troverdighet må ses i sammenheng med at de profesjonelle yrkesutøverne ikke har kompetanse til å håndtere media oppslag som rammer tjenesten. Fordi mediene fungerer som kritiske samarbeidspartnere eller kanalvoktere, vil barnevernet med utgangspunkt i sitt samfunnsmandat være en attraktiv tjeneste for mediene å beovkte. Gjennom kanalvokterposisjonen har mediene posisjon til å styre både spørsmål og saker befolkningen skal være opptatt av. Denne form for styring skjer gjennom mediens utvalg av saker eller emner som gjøres tilgjengelige for publikum. Med andre ord har mediene en stor makt til å være med på å styre faglige prosesser. Overført til barnevernet vil mediene gjennom måten de skriver om barnevernet på, være med på å styrke eller svekke

barnevernets omdømme i befolkningen. Hva gjelder medias rolle, eller rettere sagt barneverntjenestens vurdering av medias definisjonsmakt, kan vi i diskusjonene de seinere årene finne en uoverensstemmelse mellom barneverntjenesten, det politiske systemet og media. Det utvalgte sitatet problematiserer pressens rolle og forholdet mellom foreldre og barns rettssikkerhet:

Pressen ser det, naturlig nok, som sin oppgave å bistå det utsatte enkeltindivid overfor samfunnets maktapparat. I barnevernet dreier det seg alltid om to parter rettssikkerhet, foreldrenes og barnet (...) Uansett hvor mye og hvor god informasjon barnevernet gir om sin virksomhet der de støtter barn i deres hjem og foreldre som strever med å klare oppgaven som oppdragere, vil striden om tvangsinngrep likevel stå i debatten om barnevernet (...) Journalistene ser seg åpenbart ikke som bidragsyttere til saklighet og informasjon. Pressen opptrer ensidig som part i sakene, og som aktør på foreldrenes vegne. Spørsmålet om barnets rett er totalt fraværende (leder nr. 4/2003).

Ivaretagelse av rettssikkerhet knyttes i sitatet til ivaretagelse av foreldres rettigheter. Pressen løftes frem som en arena hvor hovedansvaret handler om å beskytte og bistå foreldrene i kampen mot barnevernets rett og plikt til å iverksette tvangsvedtak. I følge teksten anser pressen det som sin oppgave å bidra til at foreldrene beholder omsorgen for sine barn, i hvert fall så lenge som mulig. Omsorgsdebatten i det offentlige rom reduseres i følge teksten til å gjelde tvangsinngrepene, og i liten grad situasjoner hvor barnevernet er inne med forebyggende hjelpetiltak. På denne måten konstrueres barnevernet i pressen som noe farlig, som foreldre må få hjelp til å beskytte seg mot. Barnets rettssikkerhet derimot, ivaretas ikke av pressen slik det uttrykkes i sitatet. Pressens rolle beskrives som en ensidig ivaretagelse av de voksne, og kampen og argumentasjonen om hva som er barnets beste fremstår i tråd med det biologiske prinsipp som rettsprinsipp. På denne måten fremstilles pressens bidrag som unyansert og lite saklig. Pressens rolle er også tema i det kommende sitatet:

En 15 år gammel jente som barnevernet hadde omsorgen for døde under tragiske omstendigheter i sommer. Saken fikk stor mediedekning, og utløste flere debatter som det er verdt å reflektere over (...) Vi er enig med statsråden i at det er krise når et barn som barnevernet har omsorg for mister livet. Men det er god grunn til å spørre hvorfor en slik sak får store deler av pressen og politikere i opposisjon til å proklamere at hele det norske barnevernet er i krise (...) Laila Dāvøy fikk det til å høres ut som om det var forsinkelsene i ansettelse av ny direktør i Bufdir som forårsaket det tragiske dødsfallet. Om det er poli-

tikere i opposisjon eller journalistene som klarer å koke sammen slike konsekvensrekker, kan av og til være uklart (...) Tilsvarende oppslag hadde NRK ansvar for en tid etterpå, da de på syltynt grunnlag forsøkte å få opposisjonspolitikere i harnisk over at det er mulig å bli millionær på å være fosterforeldre (...) Spørsmålet vi stiller oss er selvsagt hva journalistene kan få til når det er noe de vil ha fram. Vi har selv gjentatte erfaringer med journalister som ringer opp og har bestemt seg for hvilket svar de vil ha i en sak de er opptatt av å belyse (...) Dette er synd, for vi vet hvor viktig mediene kan være for å få frem sider ved barnevernet som ikke fungerer. Med en balansert vinkling, solid journalistikk og et bredt kildemateriale kan mediene gi bidrag til en vanskelig barnevernsdebatt (Leder nr. 3/2010).

I dette tekstutdraget finner vi en tydelig ambivalens til mediedekningen av barnevernet. På ene siden fremstilles mediene som nødvendige kanalvoktere, da saklige og nyanserte offentlige debatter bidrar til at barnevernet får nødvendig status og prioritet. På andre siden uttrykkes det som en belastning for barnevernet når pressen løfter frem enkeltsaker, og generaliserer forholdet knyttet til den enkelte sak, slik at hele det norske barnevernet fremstilles som en tjeneste i krise. Sitatet indikerer også at ambivalensen gjelder så vel politikeres utspill som pressens rolle. Det uttrykkes en usikkerhet rundt hvorvidt det er pressen som har formet innholdet slik at politikere rammes, eller om opposisjonspolitikere selv har hatt en egen interesse av å bidra til å sette barnevernet i et dårlig lys. Politikeres innspill eller kommentarer av vanskelige barnevernssaker i media er ingen nyhet. På lederplass i nr. 4/2002 henvises det til et oppslag i Finnmark som utløste mange reaksjoner. I dette avisoppslaget kritiseres barnevernet av en lokalpolitiker som mener at barnevernet unnlot å komme med saklig informasjon om saksgangen og ansvarsforholdet i en konkret barnevernssak. Utspillet gikk heller ikke den gangen upåaktet hen:

Vi kan ikke leve med at ansvarlige politikere som sitter i regjering, på Storting eller i kommunen kaster seg på populistiske utsagn og krever en generell granskning av metodene i barnevernet på grunnlag av et medieoppslag. Vi bør og skal ha offentlig debatt om et felt som er så verdibasert som barnevernet, men vi kan ikke behandle enkeltsaker i mediene (leder nr. 4/2002).

I dette sitatet konstrueres politikere som uforutsigbare aktører som ukritisk kaster seg på populistiske utsagn. Det uttrykkes videre en kritisk holdning til politikeres soloutspill og krisemaksimering i vanskelige barnevernssaker. Det påpekes at barnevernets faglige

tilnærminger og forvaltning av samfunnsmandatet for øvrig, ikke kan diskuteres med utgangspunkt i enkeltsaker. Indirekte signaliserer teksten at barnevernet er lite tjent med «bøllejournalistikk», og at denne type medieoppslag fører barnevernet ut i vanskelige situasjoner. Teksten fremholder at den offentlige debatten i større grad må dreie seg om barnevernets samfunnsrolle. Med utgangspunkt i profesjoners krav på jurisdiksjon, må det stilles krav til legitimering og tillitsskapende prosesser (Abott 1988, Freidsson 2001). For profesjonene fungerer offentlighet som en diskursiv arena, og ikke minst som en diskursiv testing av profesjonenes skjønnsutøvelse (Abbott 1988, Freidsson 2001, Eriksen og Molander 2008). Barnevernets manglende medvirkning til faglige diskusjoner i det offentlige rom, har vært kritisert av mange. Noen aktører mener at barnevernet i alt for stor grad skjuler seg bak taushetspliktsbestemmelser, og av samme grunn unnlater å medvirke til verdimeslige diskusjoner om og i barnevernet. I det neste avsnittet skal vi analysere tekster som knytter spørsmålene om troverdighet sammen med nettopp barnevernets praktisering av åpenhet.

Et åpnere barnevern

Balansgangen mellom hensynet til enkeltindividet og hensynet til krav om deltakelse i den offentlige debatten, synes å være noe som har preget arbeidet i barnevernet over lang tid. Flere aktører, både innad i barnevernet og samarbeidene instanser har gjentatte ganger kritisert barnevernet fra å flykte fra det faktum at vi lever i et mediasamfunn. Det påpekes i denne debatten at informasjon er nødvendig for å hjelpe befolkningen til å kunne gjøre seg opp en mening om barnevernets arbeid. Videre at debatten i det offentlige rom er en av demokratiets spilleregler. I tiden etter innføringer av den nye barnevernloven i 1993, har barnevernet vært igjennom flere evalueringer, der samtlige har konkludert med at barnevernet må vise større åpenhet, og legitimere det arbeidet de driver med. La oss nå se nærmere på tekster som behandler spørsmålene om åpenhet i barnevernet:

Kostbare departementale handlingsplaner og utviklingsprogrammer er åpenbart ikke tilstrekkelig til å gi barnevernet troverdighet og legitimitet (...) God informasjon kan selvsagt ikke gi et troverdig barnevern hvis kvaliteten på tjenesten er dårlig. Etter vår oppfatning har det imidlertid foregått en kvalitetsforbedring de siste årene. Og da er det et paradoks at troverdigheten er redusert. Vi vil derfor støtte barneombudets forslag om opprettelse av Barnevernets Informasjonssenter. Gjennom systematisk arbeid kan det avdekkes hvordan informasjon kan brukes på en målrettet måte for å bidra til økt troverdighet og legitimitet for barnevernet (leder nr. 4/93).

I dette sitatet konstateres at departementets massive og kostbare initiativ, ikke har gitt forventet effekt. Handlingsplaner og utviklingsprogrammer har i følge teksten *åpenbart* ikke bidratt til å styrke barnevernets troverdighet og legitimitet, snarere tvert om. På ene siden gir adjektivet *åpenbart* en retorisk kraft fordi det kan settes i sammenheng med noe alle ser, forstår eller mener. Det er ingen grunn til å sette spørsmålsteget rundt det som formidles, det er udiskutabelt at troverdighetene er redusert. På andre siden uttrykker teksten en motsetning, i det den gir uttrykk for at det har foregått en kvalitetsforbedring de siste årene. Her gis det uttrykk for at kvaliteten har blitt bedre, og det oppfattes som et paradoks at troverdigheten er redusert. Imidlertid går det også å spore en ambivalens, i det det nærmest slås fast at selv ikke god informasjon kan bidra til å øke troverdigheten om kvaliteten på tjenestene i utgangspunktet er for dårlig. Teksten signaliserer usikkerhet, og relateres til mangel på systematikk og dokumentasjon. Teksten bygger på denne måten opp en argumentasjonsrekke for å kunne begrunne sin støtte til opprettelsen av et informasjonssenter. Informasjonssenteret skal slik det konstrueres i teksten, være et redskap i å avdekke hvordan informasjon kan brukes på en målrettet måte. Løpende informasjon i kombinasjon med målrettet og systematisk arbeid, er en form for positiv argumentasjon eller maktpraksis, som på flere måter kan linkes til målstyring og forvaltningsdiskursjonene som ble analysert i kapittel 5.

Den neste teksten fokuserer på behovet for jevnlig informasjon, og antyder at barnevernets manglende troverdighet henger sammen med yrkesutøvernes mangelfulle kompetanse:

Informasjon om barnevernets rolle i samfunnet skal være en naturlig del av hverdagen, på lik linje med informasjon fra andre yrkesgrupper som helsepersonell og politi. Barnevernet kan, som andre yrkesgrupper, informere jevnlig om sitt arbeid, gjennom fakta og dokumentasjon (...) Barnets omsorgssituasjon blir usynlig når ansatte i barnevernet er usikre på hva de kan si. Barnevernet skal foreta en selvstendig vurdering i hver enkelt sak, men uten å gå på akkord med taushetsplikten, er det faktisk en god del barnevernet kan informere om, også i saker med alvorlig omsorgssvikt (...) Selv om barnevernets omdømme er styrket, har barnevernet fortsatt klare utfordringer med å få forståelse for sine oppgaver i store deler av befolkningen. Det er derfor viktig at barnevernet bruker de mulighetene som gis gjennom føringene i rundskriv (Sæbønes nr. 2/2006 s.38). **Aktøren i dette sitatet er direktør for Barne- og ungdomsdirektoratet.**

Praktisering av åpenhet konstrueres til å gjelde «å ville» åpenhet. I sitatet slås det fast at barnevernet i likhet med andre etater har en plikt til å informere. Plikten om informasjon settes i sammenheng med å øke befolkningens forståelse, slik at omdømme til barnevernet fortsetter å stige.

Ved å understreke at det er mye barnevernet kan informere om uten hinder av taushetsplikten, fremheves det samtidig en kritikk i retning av at barnevernet i altfor stor grad skjuler seg bak taushetspliktbestemmelsene, også i saker hvor det ikke er nødvendig. På denne måten konstruerer sitatet en forståelse hvor praktisering av åpenhet henger sammen med barnevernets vilje og ønske om å informere, og ikke om begrensinger som kan knyttes til barnevernlovens taushetspliktsbestemmelser. Implisitt markerer sitatet en diskursiv grense mot barneverntjenesten som en lukket tjeneste i velferdsstaten. Denne diskursive grensen faller godt sammen med departementet ønske om barneverntjenestens rolle i et fremtidsperspektiv, og er nært knyttet til kommunikasjonsstrategien «Et åpnere barnevern».

Kommunikasjonsstrategien ”*Et åpnere barnevern*” ble lansert av Bufdir i 2004, og sammenfaller således med den nye organiseringen av barnevernet, der staten overtar det fylkeskommunale ansvaret for barnevernet (jf. forvaltningsreformen, kap. 5). Den nye posisjonen gir staten en større anledning til direkte instruksjoner enn hva tidligere organisering tillot. Kommunikasjonsstrategien var ment som en strategi for å øke barnevernets troverdighet og legitimitet i befolkningen generelt:

Et overordnet prinsipp for all offentlig innsats overfor barn og unge er hensynet til barnets beste. Hovedmål for all kommunikasjon om barnevernet er at: *Åpenhet gir barnevernet større legitimitet. Da blir det bedre å være barn i barnevernet.* (Kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2008-2011).

Hovedmålet slik det uttrykkes i teksten er å posisjonere barnevernet som en åpen og positiv organisasjon, hvor barn og unge og deres familier får hjelp i vanskelige situasjoner. I dette sitatet beskrives kommunikasjonsstrategien som et virkemiddel for å nå andre mål. Ved å informere og synliggjøre barnevernets samfunnsmandat konstrueres et troverdig barnevern. Det er åpenheten som i følge teksten øker barnevernets legitimitet og som gjør det godt å være barn i barnevernet. Kommunikasjonsstrategien er et godt eksempel på det Foucault omtaler som styringsmentaliteter, hvor maktformens viktigste redskap er oppmuntring. Kommunikasjonsstrategien er med Foucaults

terminologi en appellerende form for makt, hvor ansatte i barnevernet gjennom positive begreper disiplineres til å praktisere åpenhet.

Ikke alle lot seg like lett begeistre av kommunikasjonsstrategien, og i de to neste sitatene kan vi finne tekster som argumenterer mot dokumentets profil:

En svakhet ved den foreliggende kommunikasjonsstrategien, er at utøvelse av makt, myndighet og sosial kontroll er sterkt underbetont. Det er etter vårt syn ikke mulig å kommunisere seg bort fra kompleksiteten og kontrollaspektet i barnevernet ved å framheve den gode hensikt. Det er illusorisk å tro at barnevernet skal bli en naturlig del av hverdagen (leder nr. 1/2005).

I motsetning til det forrige sitatet formulerer denne teksten en kritisk holdning til kommunikasjonsstrategiens profil, og fremstiller at barnevernet vanskelig kan kommuniserer seg bort fra det samfunnsmandatet de har fått. Informasjon i seg selv anses ikke i denne teksten som en god nok kvalitetsmarkør i legitimitetsdebatten, så lenge barnevernets samfunnsrolle handler om å kunne gripe inn i familiesituasjoner hvor de mener barn blir utsatt for omsorgssvikt. Ved å fremheve den gode hensikt, indikerer teksten at barnevernet underkommuniserer sitt mandat, det vil si ivaretagelsen av barnets beste, i situasjoner hvor det kreves myndighetsutøvelse med hjelp av kontroll og eller tvang. Barnevernets mandat slik det fremstilles i teksten, handler om å håndtere befolkningens skepsis på en profesjonell måte, som i noen sammen henger kan bety å handle på tvers av hva befolkningen mener er det beste i enkeltsaker.

I det neste sitatet tas det til ordet for at åpenhet bare i en begrenset grad vil kunne bringe tjenestens troverdighet opp på et ønsket nivå. I denne teksten knyttes faglig kompetanse til flere samvirkende variabler:

Kompetanse i barnevernfeltet handler om mer enn faglige teorier, evidensbasert kunnskap/metodikk og systematisk arbeid. Barnevernet er heller ikke et felt der de råder grunnen alene. Politikere har det overordnede ansvar. Vi har tidligere i mange sammenhenger framhevet politikernes viktige posisjon for å legitimere og tilføre tilstrekkelige ressurser til en tjeneste som i tillegg til å være åpen også må være lukket for offentligheten (leder nr. 1/2005).

I denne teksten løftes tegnet ansvar frem. Det fremholdes at ulike teorier, metoder og

systematisk arbeid i seg selv ikke er tilstrekkelig for å legitimere det arbeidet barnevernet utfører. Ansvar knyttes videre til et politisk engasjement som er sterkt nok til å stå inne for det mandatet barnevernet har fått, som legitimerer åpenhet når det er påkrevd og som i andre situasjoner støtter at barn og foreldres situasjoner ikke egner seg for det offentlige rom. Sitatet fremholder at komplekse og sammensatte livssituasjoner ikke kan reduseres til å løses med åpenhet, men krever en politisk debatt om barnevernets rolle, som en aktiv aktør i byggingen av velferdsstaten. Dette ansvaret konstrueres i teksten til å være politikernes overordnede ansvar.

Selv om diskusjonene om åpenhet i barnevernet viser variasjoner og nyanser, synliggjøres ikke det i departementets uttalelser:

Etter at kommunikasjonsstrategien «Et åpnere barnevern» ble lansert i 2004 har mange barnevernsarbeidere fått bedre kunnskap om hvordan man kan arbeide med utadrettet kommunikasjon og hvordan media arbeider. Undersøkelser gjennomført både i forkant av, og i evalueringen av kommunikasjonsstrategien viser at det har vært en positiv utvikling i befolkningens tillit til barnevernet, medarbeideres holdning til åpenhet og mediens omtale av barnevernet. Det kan være et resultat av at barnevernet i større grad presenterer og kommenterer saker (Kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2008-2011 s. 3).

Evalueringsrapporter brukes i dette sitatet som en indikator på at barnevernet har større legitimitet i befolkningen etter lanseringen av kommunikasjonsstrategien enn før. Imidlertid legges det inn et forbehold i nest siste setning som starter med «Det kan være et resultat...». Forbeholdet uttrykker en usikkerhet, og signaliserer at departementet bare antar at den positive utviklingen skyldes at barnevernet i større grad enn tidligere presenterer og kommenterer saker. På samme måte åpnes det opp for at det kan være andre forklaringsfaktorer en åpenhet som har styrket barnevernets legitimitet i befolkningen. Denne språklige ansatsen eller innpakningen av budskapet er en effektiv måte å skjule andre forklaringsfaktorer på, da departementet unngår å si noe ytterligere i teksten om hvilke andre variabler som kan tenkes påvirke.

Kunnskapsdiskursen

Kunnskap og kompetanse diskuteres ofte i lys av vitenskapsteoretiske forankringer. Sentralt i vitenskapsteorien står spørsmålet om hva som regnes som sikker og gyldig kunnskap. Fordi beslutningene som tas i barnevernet kan få omfattende konsekvenser

for barn og familier, er det viktig å diskutere hvordan man kommer ferm til hva som anses som gyldig kunnskap om barnet og barnets livssituasjon. Tradisjonelt kan vi si at det har vært to retninger innen vitenskapsteorien. Den positivistiske tradisjonen som har sitt utgangspunkt i naturvitenskapen, der kunnskap defineres som det som kan måles, testes og verifiseres. I denne kunnskapsmodellen ser man etter sammenhenger mellom årsak og virkning, og man prøver å komme frem til en objektiv sannhet. Den hermeneutiske tradisjonen legger vekt på fortolkninger. Denne kunnskapstradisjonen har en samfunnsvitenskapelig tilnærming, og er opptatt av hvordan folk oppfatter situasjonen, det vil si subjektive beskrivelser. Her er fortolkning av mening og hensikt viktigere enn objektive beskrivelser. La oss nå se nærmere på tekster som argumentere for hva som anses med gyldig kunnskap, og hvilke begrunnelser som legges til grunn for det som hevdes som troverdig kunnskap i barnevernet. I det jeg benevner som kunnskapsdiskursen fokuseres det på tre sentrale tegn: praktisk kunnskap, evidens og biologi.

Praktisk kunnskap

Praktisk kunnskap kobles ofte til begreper som «taus kunnskap», «fortrolighetskunnskap» og, «erfaringsbasert» kunnskap, og beskrives gjerne som en type kunnskap profesjonelle aktører tilegner seg gjennom praksis (Martinsen 1991, Josefson 1990, Annfeldt 1994). Diskusjonen om den praktiske kunnskapens posisjon og gyldighet, har ved flere anledninger vært gjenstand for faglige diskusjoner:

Begrepet praksisorientering er kommet inn som et sentralt begrep i sosialt arbeid de siste årene (...) Det som skjer i praksis og i praktisk handling er noe annet eller noe mer enn en mål-middel handling (...) I utøvende barnevernsarbeid vil praktisk kunnskap og praktisk fornuft i svært mange sammenhenger være overordnet teoretisk og instrumentell kunnskap og fornuft. Det som særpreger den praktiske kunnskapen er at den handler om tings som kunne vært annerledes. Sett fra den teoretiske kunnskapens perspektiv er det nettopp dette som er det mangelfulle ved praktisk kunnskap, at den er så ubestemt (...) Faget, yrket og profesjonen står midt opp i en legitimitetskrise (...) Profesjonene utkjemper i det skjulte en kamp om hegemoniet over visse yrkesfelt (...) Begreper som for eksempel evidensbasert kunnskap og kunnskapsbasert praksis brukes for å begrunne kvaliteten på tjenester (...) Som sosialarbeidere mangler vi til dels begreper og språk som gjør oss i stand til å argumentere for at praktisk kunnskap også er gyldig kunnskap (Vindegg nr. 3/2001 s. 17,18, 21). **Aktøren er klinisk sosionom.**

I dette tekstutdraget argumenteres det for at praksisorientering har fått en sentral plass i sosialt arbeid generelt. Begrepet knyttes i teksten til det som skjer i praksis og i praktiske handlinger, og beskrives som noe annet eller noe mer enn mål-middel handling, som et alternativt vitenskapssyn eller kunnskapssyn. Med utgangspunkt i begrepene *mål-middel*, *instrumentell kunnskap* og *fornuft* og *evidensbasert kunnskap/kunnskapsbasert praksis*, lanseres begrepet praksisorientering som et alternativt vitenskapsteoretisk perspektiv til den positivistiske tradisjonen. Slik teksten uttrykker det, står handlingsaspektet sentralt i den praktiske kunnskapstradisjonen, og skiller seg fra mål- middel tanke gangens overdrevne tro på objektivitet og sannhet (...) *handler om ting som kunne vært annerledes*. Imidlertid argumenteres det også for at praktisk kunnskap, i kraft av sin ubestemthet, ikke vinner faglig legitimitet på samme måte som evidensbasert kunnskap. Teksten indikerer også at forholdet mellom praktisk kunnskap og evidensbasert kunnskap skaper profesjonsstrider, da profesjoner som i hovedsak baserer sin faglighet på evidensbasert kunnskap har fortrinn framfor andre. Argumentasjonen går i retning av at den objektive kunnskapen, det vil si mål-middel tankegangen vurderes som mer verdifull enn praktisk kunnskap, og at denne kunnskapsformen har en hegemonisk posisjon i legitimitet og kunnskapsdiskursen.

I det neste sitatet problematiseres den positivistiske forskningens rolle og funksjon:

Et kjent bilde av forholdet mellom forskning og praksis er forskningen som går foran som en lysende sannhetsfakkel, og som langsomt lykkes i å opplyse de litt trege praktikerne som motstrebende kommer etter. Det er bare fra en positivistisk posisjon det er mulig å ha en slik naiv tiltro til forskning. Like gjerne kan forskning komme i etterkant av praksisendringer. Forskning på slektplasseringer er eksempel på det. Å utforske praksiser er dermed en måte å fange opp innovasjon og utviklingstendenser på (Skjær Ulvik nr. 1/2009 s. 25). *Aktøren i sitatet er psykolog, barnevernspedagog og dr. psykol.*

I dette sitatet utfordres den positivistiske vitenskapstradisjonen, der forskning defineres som et sannhetsserum eller middel for å hente frem en eksakt og målbar kunnskap om bestemte fenomener, som praktikere skal følge. Alternativet slik det konstrueres i teksten er å forstå forskning som en utforskning av handlingsbegrepet i praksis, der forskning kan bidra til å kaste lys over hva ulike handlinger består i, og hvor praktikere kan redegjøre for hva de gjør og hvilke metoder som benyttes. I diskursen om praktisk kunnskap, gis også spørsmålet om hva som anses som gyldig kunnskap en sentral plass. Så langt hevdes det at den praktiske kunnskapen ikke gis samme gyldighet som positi-

vistiske tilnærminger, og vi skal nå gå over til å analysere et tekstutdrag som argumenterer for at praktisk kunnskap er et forvirrende og lite overbevisende begrep. Deretter følger polemiske innslag av tekster som utfordrer:

De siste årene er det lansert noe som kan hevdes å være et nytt, og alternativt, syn på sosialfaglig og helsefaglig kompetanse. I følge dette nye synet legges det innen de ulike hjelpeprofesjonene for stor vekt på tradisjonell kunnskapslæring og for lite vekt på den kompetansen man tilegner seg gjennom yrkesutøvelse. Talspersonene for det nye synet framholder at man gjennom praktisk hjelpearbeid tilegner seg en form for kompetanse som ikke kan læres i en utdanningsinstitusjon. Denne kompetansen hevdes å bestå i særegne former for kunnskap, klokskap og evne til intuisjon (...) Det er få eksempler på problematiseringer og kritisk debatt mellom de ulike bidragsyterne. Dette gjør at man med rimelighet kan snakke om det nye synet som et nytt syn (...) Tydelig inspirert av Dreyfus & Dreyfus teori om kompetanseutvikling, har en rekke av de aktuelle forfatterne levert frodige beskrivelser av erfarne yrkesutøvere som bare vet, uten å vite hvorfor, som handler rett, uten å kunne begrunne osv. (...) Som jeg har prøvd å få fram i denne artikkelen kan det nye synet kritiseres for å bidra til mytedannelse og forvirring. Det nye synet er skjemma av en rekke begrepsmessige uklarheter og feilaktige forestillinger. Beskrivelsen av yrkesutøveres intuitive erkjennelse, deres tause kunnskap og deres godhet er lite overbevisende (Halvorsen nr.1/2001 s.3, 13 og 14). **Aktøren i sitatet er spesialpedagog med doktorgrad i pedagogikk, og førsteamanuensis ved Høgskolen i Bodø.**

Spørsmålet om hva som kan knyttes til troverdig kunnskap i ”det nye synet” løftes fram i teksten. Tradisjonell kunnskapslæring, som i hovedsak bedrives i utdanningsinstitusjonene, beskrives som kontrast til den kompetansen som erverves gjennom praktisk utøvelse. Kunnskapsformer som taus kunnskap, klokskap og evne til intuisjon, og yrkesutøvere som handler uten å kunne gi begrunnelser for sine handlinger, fremskrives som kjennetegnende for den praktiske kunnskapen. Imidlertid er teksten svært kritisk til at de faglige begrepene som introduseres med den praktiske kunnskapen unnslipper en kritisk faglig debatt. Teksten argumenterer også for at fraværet av en faglig diskusjon i større grad bidrar til uklarhet og forvirringer, enn dekkende beskrivelse av kompetanse og faglighet i det barnevernfaglige arbeidet. Den uttrykte mistilliten følges ytterligere opp i neste sitat:

Halvorsen synes å være mest opptatt av at bidragsyterne innen det området han kaller ny kompetanse, er uklare i sin begrepsbruk og at de har vanskelig for å forklare med ord det

som foregår i praksis. Han refererer til forfattere som hevder at sosial- og helsearbeidere ved hjelp av intuisjon kan predikere hvordan det vil gå med klient/pasient. Likeledes mener han at flere av bidragsyterne innen det han kaller den nye retningen, men henvisning til Løgstrup, setter likhetstegn mellom det å være kyndig og klok og det å være god eller ville det gode. Lang erfaring synes å være ensbetydende med dyktige utøvere (...) Vi er enige med Halvorsen i at det er god grunn til å stille spørsmål ved en slik måte å anvende begrepene kunnskap og kompetanse på (...) Når vi likevel synes debatten om ulike kunnskapssyn er særdeles viktig i barnevernsfeltet, er det fordi det er erkjent som et av de vanskeligste områdene som offentlig ansatte står oppe i. En kompleks og sammensatt virkelighet kan ikke møtes kun med boklig lærdom. Vi har også alt for mange ganger hørt barnevernsarbeidere henvise til ”forskning viser at (...)” som en form for sannhetsbevis. Det er nettopp skjønnsutøvelsene som gjør barnevernsarbeid så vanskelig (leder nr. 2/2001).

I denne teksten kan vi spore en form for enighet knyttet til den kritikken som ble reist i det forrige sitatet som berører nye måter å anvende begrepene kunnskap og kompetanse på. Imidlertid sier ikke tekstutdraget noe nærmere om hva enigheten dreier seg om, men stopper med å bekrefte at det er god grunn til å stille spørsmål ved en slik måte å anvende begrepene kunnskap og kompetanse på. Setningen, «når vi likevel synes debatten om ulike kunnskapssyn er særdeles viktig», bringer heller ingen tydelighet i ukklarhetene, men minner om en forsvarsretorikk, der det man skal forsvare seg mot kan føres tilbake til en positivistisk kunnskapsmodell – «forskning viser at...» som en form for sannhetsbevis. Imidlertid kan vi spore at kunnskap og kompetanse settes i sammenheng med skjønn som fenomen. Det er skjønnsutøvelsen som beskrives som vanskelig, og god skjønnsutøvelse gjøres på samme måte til det som skal legitimere den praktiske handlingskunnskapen.

Den neste teksten er et utdrag fra et intervju med John Lundstøl. Han var på dette tidspunktet en sentral aktør i hovedfagsutdanningen i sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo:

Jeg mener at praksis som kilde til fagutvikling og ny kunnskapsutvikling er et veldig sentralt synspunkt, men det betyr ikke at det er et enkelt perspektiv, eller at man kan samle det i en enkel formel. Tvert i mot. Det å gi skinn av at man vet hva erfaring, praksis og klokskap er, mener jeg er helt feil. Å forstå praksis er en av de mest presserende faglige oppgavene vi står overfor i hele vitenskapssystemet og i hele samfunnet (...) Det er frambrakt enormt mye teoretisk og teknologisk kunnskap. Dette framtvinger behov for en

dypere refleksjon over hva det betyr å bruke denne nye og fantastiske kunnskapen på en god måte (...) Praksis er en selvstendig kilde til ny erkjennelse, ny kunnskap og ny vitenskap, men det er ikke den eneste, med mindre man tenker at også teoretisering er en form for praksis, sier Lundstøl. I prinsippet kan vitenskap i alle former oppfattes som praksiser. Det går Halvorsen ikke inn i. Han mangler en refleksiv dimensjon om det å forstå vitenskap (...) Vitenskapelig kunnskap er noen ganger underordnet praktisk kunnskap – i praksis (Christensen nr. 2/2001 – intervju med Lundstøl). **Aktøren som intervjuer er journalist og intervjuer på vegne av tidsskriftet Norges barnevern.**

I dette sitatet konstrueres praksis som en viktig kilde til fag og kunnskapsutvikling, og den vitenskapsteoretiske forankringen løftes frem som en viktig forutsetning for å kunne diskutere kunnskapsspørsmålet. Uten en vitenskapsteoretisk forankring, beskrives diskusjonen om den praktiske kunnskapens posisjon som lite reflektert. Noe av det som kjenner ut den praktiske kunnskapen slik den kommer til uttrykk i teksten, er at dette perspektivet stiller store krav til faglig refleksivitet. Å forstå praksis beskrives som en krevende prosess, fordi det ikke finnes standarder som med sikkerhet kan fortell hva begreper som praksis, erfaring og klokskap er. Praktisk kunnskap må videre ses i sammenheng med teoretisk og teknologisk kunnskap, fordi de inngår i praktiske prosjekter. Den praktiske kunnskapens utfordring blir således i følge teksten å finne frem til hvilke faktorer som bør tillegges vekt, samt hvordan man skal avveie forholdet mellom de ulike faktorene. Denne tolkningen kan linkes til påstanden om at den vitenskapelige kunnskapen noen ganger er underordnet praktisk kunnskap, i praksis.

Tekstutdraget har videre mange likhetstrekk med Schön (1983) og hans tanker om en reflekterende praksis. Schön satte yrkeskunnskapen på dagsorden ved å analysere hvordan erfarne praktikere forsøkte løse problemene de støtte på i praksis. Gjennom sine analyser var han opptatt av å synliggjøre det unike i sosialt arbeid. Han understreker at det unike skiller seg fra tekniske rasjonalitet, da teknisk rasjonalitet ser på praktikere som problemløser som velger de tekniske løsningene som passer best. Dette er løsninger valgt ut fra systematisk foretrukket vitenskapelig kunnskap, for eksempel medisin eller juss, som er de klassiske profesjonene med høy vitenskapelig rang. Dilemmaet er, sier Schön, at den virkelige verdens problemer ikke presenterer seg for praktikere som velformede strukturer. De opptrer ofte som rotete og ubestemmelige situasjoner. Problematisk situasjoner er unike tilfeller, og kan derfor ikke løses som et instrumentelt problem (ibid.).

Evidensbasert kunnskap

Parallelt med at praktisk kunnskap fungerer som en slags ønsket markør for kompetanseutviklingsdebatten, eksisterer ønsket om å innføre flere evidensbaserte tiltak i det norske barnevernet. Noen mener at evidensbegrepet har utviklet seg til å bli et honnør ord som av mange forstås som løsningen på det meste. Det snakkes om evidensbasert politikk og evidensbasert praksis. Evidens knyttes til best mulig viten om hva det er som virker, mens andre hevder at det ikke foreligger en entydig forståelse av evidensbegrepet. Idéen om evidens har sitt utspring i det medisinske miljøet hvor kritikken omhandler tilfeldige og ineffektive behandlingsmetoder på 70-tallet, som ikke gagnet pasienten (Hansen og Rieper 2009). Idéen om å finne frem til effektive og virkningsfulle tiltak ble seinere overført til andre profesjoner, deriblant barnevernet.

Året 1997 ble starten på de såkalte evidensbaserte tiltakene i barnevernet. Multisystemisk tilnærming (MST) ble da lansert på en adferdskonferanse og deretter ble Parent Management Training (PMT), Webster Stratton og Funksjonell familierapi innført. Begrep som MST og PMT er såkalte familiebaserte nærmiljøtiltak som utgjør en betydningsfull kamp for å sikre barnevernet større legitimitet. Befringutvalget (NOU 2000:12) etterlyser i større grad et barnevern som er i stand til å hjelpe foreldre til å yte god nok omsorg, basert på hjemmebaserte tiltak. Familiebaserte nærmiljøtiltak fremstilles i utredningen som en motvekt til å diagnostisere mangler hos omsorgspersonene. Familiebaserte nærmiljøtiltak sammenfaller med sentrale samfunnsverdier, som også gjelder for barnevernet. Hva gjelder barn og unges oppvekstvillkår står familien som et ankerfeste for oppdragelse og omsorg. Utvalget fremhever barns behov for å ha et godt forhold til sine foreldre, og forbedring av barns oppvekstvillkår må av samme grunn handle om et konstruktivt samarbeid med foreldrene. Vi skal starte med sitat hentet fra St. meld. Nr. 40:

Samarbeidsregjeringa vil satse sterkare på førebyggjande barnevern. I første rekkje må foreldra og miljøet omkring få hjelp til å løyse oppgåvene. Først når dette i stor nok grad er utprøvd, må det bli aktuelt å skilje barn frå foreldra (St. meld. Nr. 40 (2001 – 2002) s. 11).

Som sitatet viser står vektleggingen av familiebaserte tiltak sterkt. Det er først når de forebyggende tiltakene har vært prøvd *i stor nok grad*, som tvangstiltakene om å skille barn og foreldre skal aktualiseres. Imidlertid legger ikke regjeringen noen klare retningslinjer for hva de mener med stor nok grad, og henviser til at barnevernet ofte må

veie for og imot mellom ulike verdier og normer. De henviser også til barnevernets behov for å utøve faglig skjønn, basert på lover og barnevernfaglig kompetanse. Departementets vurderinger kan også linkes til de faglige diskusjonene om det biologiske prinsipp som rettesnor i barnevernssaker. Å vokse opp sammen med biologiske foreldre, var også tema og strategi for den konferansen Barne- og familiedepartementet avholdt i 1997:

1997 avholdt daværende Barne- og familiedepartementet en barnevernfaglig konsensus konferanse om hjelp til barn og ungdom med atferdsvansker, med deltakelse også av fremtredende internasjonale forskere på feltet. Konferansen kom til å innlede en ny offensiv for å gjøre barnevernsfeltet mer basert på forskning og kunnskap enn på ren omsorg og erfaringsbaserte metoder. Foreldreveiledningsprogram fra USA som PMTO og MST skulle nå gjennomføres også i det norske barnevernet. Med tidligere ekspedisjonssjef i BLD Haktor Helland i spissen, og det nye Atferdssenteret, ved UiO, som faglige autoriteter, ble det satt i gang sterke og omfattende innsatser overfor det kommunale og det fylkeskommunale barnevernet (Andersland nr. 3/2011 s. 162). **Aktøren i sitatet er jurist og fylkesnemndsleder.**

I dette tekstutdraget konstrueres en diskursiv grense mellom det som uttrykkes som *forskning og kunnskap og rene omsorgs og erfaringsbaserte metoder*. Slik teksten er formulert, antydes det at omsorg og erfaringsbaserte metoder ikke er basert på forskning og kunnskap. Tiltakene det refereres til omtales ofte som evidensbaserte tiltak. At en behandlingsmetode er evidensbasert, betyr i følge Krogstrup (2011) at det er foretatt systematiske sammenligninger av målbare behandlingseffekter. Imidlertid ble innføringen av de såkalte evidensbaserte tiltakene aldri gjort til gjenstand for faglige diskusjoner i barnevernet. I følge teksten ble det isteden avholdt en såkalt konsensus konferanse, hvor departementet med hjelp av internasjonale forskere presenterte tiltakene, for deretter å pålegge barnevernet å benytte metodene. Ordet konsensus indikerer at det foreligger en slags enighet om at optimale tiltak i barnevernet må være evidensbaserte. Sitatet viser en tro på forskningsbaserte tiltak, og signaliserer at barnevernet bør benytte seg av den kunnskapen anerkjente internasjonale forskere presenterer. Fokuset er sentrert rundt manualbaserte tiltak, og innføringen av såkalte vitenskapelige metoder, er med på å sette retning for ny praksis i det barneverfaglige arbeidet. Forslaget til endring av diskursive praksiser i barnevernet ble ytterligere presisert i St.meld. Nr. 40:

Behandlingsmetoden ”Multisystemisk terapi” er ein familiebasert metode som byggjer på ”familiebevaring” og ”myndiggjering” av foreldra (...). Målet for departementet er at MST skal bli så godt utbygt at alle med åtferdsproblem i den aktuelle alderen som kan ha nytte av det, skal få tilbod om denne behandlingsforma (St.meld. Nr. 40 (2001-2002) s. 137,140).

I dette sitatet konstrueres MST som en familiebevarende og myndiggjørende praksis. Tiltaket slik det beskrives, skal gis til alle barn som kan ha nytte av det, forutsatt at de omfattes av den rette diagnosen, med andre ord atferdsproblematikk. Sitatet indikerer en form for patologisering, og det er diagnosen som utløser rettighetene, det vil si MST tiltaket. Språket er som tidligere nevnt ikke nøytralt. Språket konstruerer forståelser og produserer det som anses som virkelig på grunnlag av hvordan vi snakker om ulike fenomener. Når barn gis diagnoser snakkes det om barnet som sykt, og ikke om foreldrenes omsorgskompetanse. I en familiebevarende og myndiggjørende praksis snakkes det samtidig om biologi som rettesnor for avgjørelser i barnevernet. Sitatet signaliserer også et behov for å tenke nytt om nødvendige tiltak i barnevernet, og tar tydelige grep for å sikre bedre gjennomføring av MST som behandlingsmetode.

I det neste sitatet argumenteres det for at det er en signifikant sammenheng mellom MST og sosial kompetanse:

Vi registrerte at MST i særlig grad forebygget plasseringen utenfor hjemmet når det gjaldt gutter og ungdom over 17 år (...) ungdom som mottok MST skåret signifikant høyere på sosial kompetanse enn ungdom i sammenligningsgruppen (...) Signifikante effekter formidler at forandringer er så store at de i henhold til statistiske kriterier eller konvensjoner neppe har oppstått ved tilfeldigheter (...) Foresatte med ungdom som hadde fått MST var også mer fornøyde med behandlingstilbudet enn foresatte med ungdom som hadde fått andre tiltak (...) De positive resultatene for MST-gruppen ble gjenspeilet både i foreldre-, lærer og egenvurderinger, noe som bekrefter effekten som MST har på tvers av sosiale systemer (...) Nye metoder som MST har også ført til en sterkere markering av prinsipper for brukermedvirkning og brukerinnflytelse, for myndiggjøring av foreldre og familiebevaring. (Hagen & Ogdén nr. 2/2006 s. 7-8, 10, 11). **Aktørene i sitatet er psykolog vs. pedagog. Begge er forskere ved Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis.**

Resultatene i undersøkelsen kobles i teksten sammen med kvantitative variabler. Kvantitativ forskning har stor anerkjennelse i vitenskapen, og er basert på naturvitenskapelige verdier.

Kvantitativ forskning regnes for å være troverdig, i den forstand at resultatene er etterprøvbare, og på samme måte regnes for å være objektive. Objektivitet og etterprøvbarhet er sentrale verdier i kvantitativ forskning. Resultatene presenteres med en objektiv modalitet og resultatene framstår som en allmenngyldig sannhet. Det snakkes om signifikante effekter og statistiske kriterier som neppe kan knyttes til tilfeldigheter. Med andre ord forteller beskrivelsene at resultatene kun kan ses i sammenheng med MST som faglig tilnærming. Diskusjonene disse forskerne fører knyttes til en familieorientert praksis, som har stor faglig legitimitet, spesielt i det politiske miljøet, og hos ansatte i det statlige barnevernet. Det kan synes som om det er både faglig og politisk korrekt og knytte MST til prinsipper for brukermedvirkning og familiebevaring. I det neste sitatet kan vi finne ytterligere argumenter som styrker bruken av de såkalte evidensbaserte tiltakene:

Innen evidenstradisjonen ønsker man å vite, med størst mulig grad av sikkerhet, om tiltak virker og skaper de positive endringene man er ute etter (...) Av etiske grunner bør vi vite om det vi gjør er til hjelp og derfor er evidens og forskningsbasert kunnskap viktig (...) I noen sammenhenger kan evidens bety at man har funnet endelig bevis for noe. I sosial og samfunnsfag har ordet en mer moderat betydning. I stedet for å definere evidens som et endelig bevis for noe, er det slik at evidens defineres som teoretisk og forskningsmessig støtte for noe, f.eks. et tiltak eller en praksis (...) Det finnes altså tiltak som er hyppig brukt på tross av at forskning har vist at de ikke bør bli det. Hva med tiltak der det ikke foreligger noen forskning i det hele tatt? Dette vil gjelde mye av det som blir tilbudt barn og unge i dag. Ulik rådgivning basert på fagpersoners skjønn og forskjellige institusjonsopphold for ungdom er eksempler som kan dras fram. Det kan godt hende at slike tiltak hjelper barn og unge, men det vet vi ikke før det foreligger forskningsbasert kunnskap om tiltakene (Kjøbli nr. 2/2010 s. 103, 104). **Aktøren har doktorgrad i psykologi og forsker ved Atferdssenteret.**

I sitatet løftes forskning frem som en sikker kvalitetsindikator. Teksten viser samtidig at alt annet faglig arbeid ikke får status som kvalitativt god kunnskap. Rådgivning basert på skjønn fremstilles som usikker kunnskap, og mange av tiltakene som tilbys kritiseres for å være mangelfulle fordi det ikke foreligger evalueringer som støtter bruken av tiltakene. Som teksten selv også uttrykker, kan det godt hende at tiltakene er virksomme og hjelper både barn og foreldre. Imidlertid gis det i seg selv ingen verdi, da faktum gjenstår, det vil si at det ikke foreligger noen systematiske bevis for at tiltakene virker. At bevisene ikke foreligger, gjøres også til et etisk dilemma i denne teksten. Det uttrykkes

som uforvarsvarlig å tilby hjelp, om man ikke med sikkerhet kan si at hjelpen som tilbys er reell, det vil si skaper positive forandringer.

Kritisk blikk på evidens – ikke gull alt som glitrer

I samarbeidet mellom profesjonelle yrkesutøvere med ulike faglige eller institusjonelle tilknytninger synliggjøres ulike maktstrukturer. Den faglige uenigheten mellom evidensbasert kunnskap og praktisk kunnskap, viser diskursive representasjoner som står i et motsetningsforhold til hverandre. Det neste sitatet setter fokus på de konsekvensene tekstene får for den profesjonelle praksisen:

Evidensbaserte metoder synes å vekke begeistring hos bevilgede myndigheter. I kampen mellom profesjoner øker også legitimeringspresset og idealet blir vitenskapelig legitimering etter skolemedisinsk modell. Spørsmålet blir om evidensbasert praksis også er en bedre praksis (...) Retorikken omkring evidensbaserte metoder impliserer at andre metoder er dårlig praksis (...) Kravene om evidensbasert praksis kan føre til at faget tilpasser seg ideologien. Med det mener jeg at den vitenskapelige konteksten blir normgivende for praksis (Olsen nr. 3/2003 s. 33, 34 og 37). **Aktøren i dette sitatet er barnevernspedagog.**

Teksten argumenterer for at evidensbaserte metoder fungerer som en ideologisk vending i det praktiske barnevernsarbeidet. Retorikken impliserer at naturvitenskapelige metoder har forrang, og at tradisjonelle sosialfaglige tilnærminger som relasjon mellom hjelper og klient er dårlig praksis. Teksten signaliserer at retorikken rundt disse begrepene er å betrakte som resistent, i det den i liten grad stiller spørsmål om innføringen kommer barnevernets målgruppe til gode. Det uttrykkes en engstelse for den faglige utviklingen i barnevernet, og teksten uttrykker at det kan være god grunn til å forstå retorikken rundt evidensbasert praksis som en reduksjonisme, der faget tilpasses en ideolog som bygger på andre normer enn barnets beste. Ellers som det uttrykkes i det neste sitatet:

Er vi i ferd med å endre fokus til at det er barna med sine problemer og symptomer som er problemet i barnevernet og ikke svikt hos omsorgsutøverne og systemet omkring? Ser vi innledningen til en nedbygging av barnevernsforskningen til fordel for en styrking av fokus på adferd og alternativ til institusjon? (leder nr. 4/2004).

I dette sitatet stilles det spørsmål rundt den barnevernfaglige forståelsen. Implisitt er

teksten kritisk til en forståelse der sviakt i systemet rundt barn og foreldre, reduseres til sviakt hos barnet som kan løses med iverksettelse av såkalte familiebaserte nærmiljøtiltak. I følge teksten vil en slik tilnærming stå i fare for å bidra til en nedbygging av barnevernforskningen som ikke har fokus på adferd og alternativ til institusjonsplasseringer. Neste sitat har også et kritisk blikk på evidensdiskusjonen, og medvirker til å trekke den sammensatte diskusjonen i tvil ved å fokusere på lønnsomhet. Det henvises til betalingsrundskrivnet Q-06/2007 som regulerer den økonomiske ansvars- og oppgavefordelingen mellom det kommunale barnevernet og det statlige barnevernet:

I Betalingsrundskrivnet oppfordres kommunene til å velge evidensbaserte programmer som MST og PMTO både som alternativ til tradisjonelle hjelpetiltak og til omsorgstiltak (...) Når vurderingene rundt barnas livssituasjon og behov skal tas, er det mange av informantenes vurderinger – både fagpersoner i barnevernet og foreldrene til ungdommene – at det verken er jussen eller fagligheten som er det vanskelige punktet her. Det er de økonomiske vurderingene og rammene knyttet til økonomi som blir avgjørende for hvordan særlig de faglige vurderingene gjøres, hvordan kampen om dem ser ut, og hva som til slutt blir «omsorgsresultatet» for ungdommen (...) Evidensbaserte hjelpetiltak framheves ikke bare generelt som et foretrukket hjelpetiltak for alle barn/ungdom og familier som har store utfordringer med hensyn til rus, vold, kriminalitet og dårlig kommunikasjon i familien, men også som alternativ til institusjonsopphold – altså der hvor familien er på randen av sammenbrudd. Her ligger også klare økonomiske incentiver fra stat til kommune. PMTO er gratis for kommunene. Ved valg av MST må kommunene betale en mindre egenandel (Neumann nr. 4/2010 s. 245 og 251). Aktøren har doktorgrad i sosiologi og forsker ved AFT, arbeidsforskningsinstituttet.

Teksten konstruerer et kritisk blikk på beslutningsgrunnlaget som ligger til grunn når kompliserte avgjørelser skal tas til fordel for barnet og familien. Som det fremstilles i sitatet er det verken faglige eller juridiske forhold som utgjør den største utfordringen for det kommunale barnevernet. Utfordringene diskuteres i lys av økonomiske betingelser og faglige overprøvinger fra det statlige barnevernet, hvor staten instituerer og belønner evidensbaserte programmer. Det styrende rammeverket fremskrives i teksten som regulerende snarere enn retningsgivende, og i følge Grimen (2008) handler evidensspørsmålet om et politisk prosjekt der departement og direktorat har som målsetting å kontrollere profesjonsutøvere og deres faglig skjønn. Mange forskere er i likhet med Grimen kritiske til tenkningen som ligger til grunn for bruken og «trykket» på evidensbaserte programmer (Angel 2004, Ekeland 2004, Skjær Ulvik 2009, Hammer

2009, Krogh 2009, Neumann 2010) som i dag preger det norske barnevernet. Den samme holdningen fremkommer også i flere av tidsskriftets lederspalter, og vi kan blant annet lese:

Vi leser på hjemmesiden til Bufdir at vi er «på veg mot et kunnskapsbasert barne- og familievern». Slike overskrifter frister oss til å spørre hva det er vi har hatt så langt? (...) En storstilt satsing på å innhente og utvikle kunnskap må ta høyde for at profesjonell kunnskap er mangesidig. Hvilken kunnskap som vurderes som gyldig og aktuell henger sammen med hvilke overordnede ideer som får gjennomslag (...) Verken kunnskap eller forskning er verdifri, derfor kan det også være grunn til å stille spørsmål ved at prioriteringene av forsknings- og utviklingsarbeid knyttes så tett opp til staten som også er bevilgede myndighet (leder nr. 3/2005)

Tekstutdraget fokuserer på det Kelly (2000) omtaler som ideologiske posisjoner. Med det mener hun at det er viktig å være klar over at posisjoner både setter betingelser for forskningen som gjennomføres, og for resultatene som det redegjøres for. Ovenstående sitat indikerer at det foreligger en faglig uenighet mellom det kommunale barnevernet og det statlige barnevernet. Sitatet preges av det Foucault omtaler som dominans. Med dominans mener Foucault maktrelasjoner som i liten grad gir mulighet til forhandlinger. I sitatet stilles et kritisk spørsmål som omhandler statens rolle knyttet til tildeling av forskningsmidler. Spørsmålet synliggjør et faglig og politisk dilemma, hvor staten i egenskap av sin posisjon er den som definerer hva som skal prioriteres og hvem som skal tildeles midler. Med utgangspunkt i Kelly vil det statlige barnevernet befinne seg i en posisjon som både styrer forskningsagendaen og dens resultater. Hvordan fenomener konstrueres, hvilke begreper som brukes, legger i følge Skjær Ulvik (2009) føringer for hvordan fenomener undersøkes og utvikles. I det neste sitat illustreres den raske utviklingen av MST som tiltak i barnevernet:

Dette skjedde både umerkelig, gradvis og plutselig. Det var som om det gamle vokabularet ble skiftet ut med et nytt eller endret innhold. Tidligere treffsikre måter å beskrive og forske i virkeligheten på ble forandret eller gikk ut på dato. Dette skjedde uten en åpen og saklig diskusjon (...) Språklig er dette (resultater presentert i den amerikanske brosjyren, min utheving) en genreblanding; et vitenskapelig språk med vitenskapelige signalord blir blandet sammen med reklamespråk (Krogh nr. 2/2009 s. 101, 105). Aktøren er sosionom med mastergrad i sosialt arbeid.

Med utgangspunkt i ovenstående sitat henger noe av forklaringen til den raske etableringsprosessen sammen med språk og presentasjonsform. Innføringsprosessen blir på denne måten en påminnelse om språkets makt. Sentralt i vitenskapsgenren står begreper som etterprøvnbarhet, selvrefererende konsistens, åpenhet og intellektuell redelighet. Reklame genren kan sies å representere det motsatte. Det kjennetegnes at blikkfang og dramatisering og det stilles ikke krav til kritisk refleksjon. Det brukes sterke ord og benytter salgsfremmende tricks. Ved å blande vitenskapsspråket med reklamespråket fremstilles MST som en veldokumentert suksesshistorie, og det er formen i følge dette tekstutdraget som gir teksten tyngde. Sannhetskriteriet om MST som en vellykket metode må i følge Foucault forstås som egenskap hos utsagn. Teksten antyder at retorikken slik brosjyren er formulert, skaper utsagn som bidrar til å fremstille MST overlegen andre sosialfaglige tilnærminger, uten å gå nærmere inn på hvilke andre tilnærminger metoden helt konkret sammenlignes med. MST løftes i teksten frem som noe som fungerer for alle, som en oppdagelse av et faktum og som en sannhet om hva som virker i arbeidet med atferdsvanskelige barn og unge. Noe det for øvrig stilles spørsmålsteget ved i neste sitat:

Det som var interessant da jeg begynte å lete i forskningen om disse evidensbaserte metodene, var at alt det som nevnes fra direktoratets skriv om retningslinjer til fagteamene og Rundskrivet Q06/2007, er hentet fra Atferdssenteret (...) Dette forskningsmiljøet står også tungt for diskursen om evidensbaserte metoder i Bufetat (...) Det som er mer problematisk er at Bufetat satser på noen få metoder på følgende grunnlag vedrørende forskning i Norge:

- MST: En studie med 100 informanter gjennomført for 10 år siden (Ogden og Amlund Hagen 2006)
- PMTO: En studie med 112 informanter, ca. 10 år siden (Ogden og Amlund Hagen 2008)
- FFT: ingen studier i Norge (Martinsen nr. 1-2/2012 s. 61-62). **Aktøren er barneverns-pedagog.**

Denne teksten har fokus på forskningsgrunnlaget departementet legger til grunn for sin satsing på det de uttaler som evidensbaserte metoder. Teksten referer et grunnlag basert på en undersøkelse på henholdsvis MST og PMTO. Teksten viser samtidig at det ikke er gjennomført undersøkelser i Norge på tiltaket funksjonell familierapi (FFT). I et naturvitenskapelig forskningsdesign er det vanlig å generalisere funn fra en gruppe til å gjelde en større populasjon. Slik teksten er formulert trekkes forskningsgrunnlaget

i tvil, dels på grunn av utvalgets størrelse og dels fordi resultatene det henvises til begyner å bli gamle. Implisitt i teksten kan vi også finne en skepsis til at departementet støtter seg til internasjonal forskning, da målgruppene i Norge og andre land er forskjellige, og at resultatene av samme grunn vanskelig lar seg sammenligne.

Biologi som rettesnor

Departementets satsning på familiestyrkende tiltak eller nærmiljøtiltak, kan også linkes til faglige diskusjoner om det biologiske prinsipp som rettesnor i barnevernssaker. Med innføringen av den nye barnevernloven i 1992, forsterkes det biologiske prinsippet som beslutningsgrunnlag i barnevernssaker ytterligere:

Det biologiske prinsipp har kome klart til uttrykk både til barnelova og barnevernlova sjølv om vi ikkje finn det uttalt i teksten. Ein kan sjå det som ein del av samfunnsordninga vår at foreldre oppsedar sine egne barn. Tilknytning til dei biologiske foreldra er i seg sjølve ein ressurs for barnet (...) Det primære er at barnet skal vekse opp hos dei biologiske foreldra (...) Forsknings- og teorigrunnlaget for barnevernet gjev ikkje eintydige svar på kva som er god nok omsorg. Det finnes ingen enkle kriterium til bruk i enkeltsaker når ein skal ta stilling til kor mykje som skal stå på spel for barnet før det er akseptablet å svekkje eller bryte banda til biologiske foreldre. Det synes likevel å ha vore ein tendens på 90-talet at ein har auka vektlegginga av dei biologiske relasjonane i psykologiske og juridiske vurderingar omkring omsorgssituasjonen til barn (St. meld. Nr. 40 2001 – 2002 s. 13).

Som sitatet viser blir tilknytningen barn har til sine biologiske foreldre sett på som verdifull i seg selv. Det biologiske foreldreskapet tillegges verdier som vurderes som «barnets beste», og er en tilknytning som vanskelig kan erstattes med andre oppvekstforhold, da det er det biologiske som vurderes som en ressurs for barnet. Et lignende resonnement kan vi også finne i St.meld. 39 for 1995-96 ”Om barnevernet:

Det vil alltid være argumenter som taler både for og mot et tvangsvedtak. Der hvor det fortsatt er tvil etter at man har veiet de ulike løsninger mot hverandre, gir ikke prinsippet om barnets beste noe svar. I slike tilfeller vil imidlertid lovens øvrige tolkningsprinsipper, minste inngreps prinsipp, og det biologiske prinsipp, kunne være avgjørende.

Barnets beste beskrives i teksten som et usikkert tolkningsprinsipp. Teksten poengterer at dette prinsippet aleine, ikke gir gode nok løsninger i vanskelige situasjoner.

Argumentasjonen forankres i diskusjonene om minste inngreps prinsipp og det biologiske prinsippet. Med minste inngreps prinsipp menes at barnevernet ikke skal treffe mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig, samtidig som barnevernet skal ta hensyn til at det å få vokse opp sammen med sine biologiske foreldre anses være det beste for barn.

Diskusjonen om bruk av det biologiske prinsippet i barnevernssaker finns også igjen i fag og forskningsartikler:

I 1993 skrev jeg en artikkel om «barnets beste» som standard i barnevernssaker, der hovedargumentet var at prinsippet ikke egner seg som generell standard. Dette skyldes at det alltid vil bli avvendt mot andre hensyn selv om det skal være overordnet i henhold til loven. Med andre ord må barneverntjenesten her forholde seg til et prinsipp som både er og ikke er generelt; eller en generell rettesnor som samtidig kan fravikes. Etter mitt syn er situasjonen den samme når det gjelder det biologiske prinsippet. I denne artikkelen vil jeg derfor argumentere for at det biologiske prinsippet bør være en instrumentell heller enn en universell verdi som grunnlag for barnevernets beslutninger (Backe Hansen nr. 3/2003 s. 3). **Aktøren har doktorgrad i psykologi og ansatt som forsker ved NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.**

I sitatet beskrives det biologiske prinsippet som en rettesnor, som noe man skal forholde seg til, men som samtidig kan fravikes. Sitatet hentyder at selv om det biologiske prinsippet er et av de overordnede prinsippene i loven, er det vanskelig å forholde seg til dette prinsippet som en generell standard, fordi det alltid vil bli avvendt mot andre hensyn. I følge sitatet enger det biologiske prinsippet seg som en instrumentell verdi. Med instrumentell verdi menes at det foreligger påstander om en empirisk sammenheng mellom to betingelser, og sitatet argumenterer for at det biologiske prinsippet egner seg som beslutningsgrunnlag, forutsatt at påstandene etterprøves på samme måte som andre hypoteser eller antagelser.

I det neste sitatet tas det til ordet for at det ikke nødvendigvis bør være et motsetningsforhold mellom det biologiske prinsipp og prinsippet om barnets beste:

At flere omsorgsovertakelser og raskere inngripen vil stride mot det biologiske prinsipp er ikke selvsagt. Prinsippet er ikke absolutt og uten grenser og det er heller ikke enerådende. Hensynet til barnets beste kommer også inn med tyngde som et grunnleggende prinsipp

og som et hovedsyn ved valg av tiltak innenfor lovens rammer (...) Selv om man innenfor psykologisk forskning skulle klare å utvikle teorier som det er stor oppslutning om, vil de aldri bli så presise at man kan trekke direkte slutninger fra det generelle til enkeltsaker. Både i lovgivningsprosessen og når det skal treffes enkeltavgjørelser, må det foretas en avveining av hvilke hensyn man vil tillegge sterkest vekt, generelt og konkret; en avveining som egentlig forutsetter mer presis empirisk kunnskap og en mer entydig verdimessig konsensus enn det vi i realiteten har i dag. Enn så lenge bør vi nok akseptere at det biologiske prinsipp, balansert mot barnets beste, får råde grunnen (Haugli nr. 3/2002 s. 41-42). **Aktøren er professor i jus ved Universitetet i Tromsø.**

I dette sitatet hentydes det at omsorgsovertakelser må baseres på en helhetlig vurdering av barnets situasjon, og at «barnets beste» i slike situasjoner vil kunne nyansere forståelsen av det biologiske prinsippet. Som sitatet viser foreligger det en uenighet om hvilken type kunnskap som skal råde grunnen i komplekse barnevernssaker, der barnet står i fare for å bli plassert eller allerede er plassert utenfor hjemmet. Den verdimessige uenigheten kan føres tilbake til hvordan barnevernet forstår barnets behov i enkeltsaker. Noen vil hevde at barnevernets samfunnsmandat handler om en kontinuerlig vurdering av viktige rettsprinsipper som det «biologiske prinsippet» og «barnet beste», mens andre mener at barnevernet i alt for stor grad tar hensyn til samfunnets ønske om familiebevaring, og at barnet som rettssubjekt ikke i tilstrekkelig grad blir ivaretatt. Imidlertid konstateres det i denne teksten at så lenge det ikke finnes *presis empirisk kunnskap*, det vil si kunnskap hvor man kan trekke direkte slutninger fra det generelle til enkeltsaker, argumenteres det for at det biologiske prinsipp kommer den faglige tvilen til gode.

Selv om det biologiske prinsipp har stor tilslutning i styringsdokumenter og blant juristene som yrkesprofesjon, mangler det ikke på variasjoner eller motdiskurser:

Dette er et komplisert felt med mange svar og stort rom for utøvelse av skjønn (...) Vi trenger å tenke nyansert og helst fritt for ideologiske standpunkt som det biologiske prinsipp som den norske barnevernloven er tuftet på (Bunkholdt nr. 2/2002 s. 15).

Aktøren er klinisk psykolog.

I sitatet problematiseres ideologiske standpunkt som rettesnor for avgjørelser i barnevernet. Slik jeg tolker det, uttrykkes det en fare for at barnevernet med utgangspunkt i det biologiske prinsippet, i større grad vil ta hensyn til kollektive oppfatninger,

basert på at barn bør vokse opp sammen med biologiske foreldre, enn til endringer i faglige standpunkter basert på løpende forskning og annen fagutvikling. Teksten signaliserer så et ønske om å tone ned det biologiske prinsippet, til fordel for annen kompetanse i utredningssaker.

I det neste sitatet problematiseres jussens posisjon i lys av foreldrenes versus barnets rettigheter:

Analysene viser at det eksisterer et spenningsforhold mellom de materielle og de prosessuelle rettslige bindingene på den ene siden, og de mulighetene barnevernsarbeiderne mener de har til å kunne innfri sine forpliktelser til å hjelpe utsatte barn på den andre. Rettsliggjøringen oppfattes tendensielt å ha styrket foreldrenes rettssikkerhet fremfor å ivareta barnas behov. Barnevernets forhold til jussen er imidlertid heller preget av en kritisk ambivalens enn av en grunnleggende antagonisme. (Lien, Nilssen og Næss nr. 1/2000 s. 28). **Aktørene er henholdsvis sosiolog og statsvitere som er ansatt ved Senter for samfunnsforskning (SEFOS) ved Universitetet i Bergen.**

Sitatet beskriver at det foreligger et komplisert forhold mellom den juridiske rettighetsorienteringen og de barnevernfaglige vurderingene når vanskelige avgjørelser skal tas i barnevernet. Forholdet som belyses er lovens kriterier for inngripen, med sentrale juridiske prinsipper som det minste inngreps prinsipp, det biologiske prinsippet og prinsippet om hensynet til barnets beste. Teksten problematiserer foreldrenes sterke rettsvern, og forsterkes med ordvalg som: «rettsliggjøring har forsterket», «frihetsrettigheter på bekostning av» og «rettsliggjøring oppfattes tendensielt». Med hjelp av ordene etableres det en naturlig sammenheng mellom på ene siden foreldrenes forsterkede rettssikkerhet og på andre siden barnets mangelfulle juridiske beskyttelse. Rettighetsorienteringen konstrueres som en risiko for barnet, og vurderes til å være en trussel mot det velferdspolitiske midlet om hensynet til «barnets beste. Hensynet til barnets beste, står også sentralt i det neste sitatet:

I avsnittet Det biologiske prinsippet sier Stortingsmelding 40 at det biologiske prinsippet er en av de bærende grunnverdiene i forholdet mellom barn og foreldre. Jeg oppfatter det som om det er gjort et taktisk/ideologisk sprang her, fra at konvensjonene opererer med begrepet familie og foreldre, til at vi i Norge systematisk snakker om den biologiske familien og de biologiske foreldrene (...) Mitt anliggende er å argumentere for det synspunktet at vekten av betydningen av biologi i forhold til psykologi er basert på

kulturelle normer og ikke på absolutte og naturgitte sannheter (Bunkholdt nr. 2/2005 s. 32). **Aktøren er spesialist i klinisk psykologi.**

I dette sitatet reises det spørsmål rundt fortolkningen av familiebegrepet. I sitatet kritiseres forståelsen av familie, redusert til å gjelde biologisk familie. Forfatter kaller denne fortolkningen et taktisk/ideologisk sprang, og mener at denne snevre fortolkningen medfører en svekket rettssikkerhet for barnet. Sitatet inviterer også til en faglig debatt rundt betydningen av biologi, isolert sett. Selv om det er en uttalt verdi at barns oppvekst hos biologiske foreldre i seg selv representerer en stor egenverdi for barnet, er det fortsatt uklart hva som legges i denne verdien. På ene siden er det lovens bestemmelser at barnet skal tilbakeføres til sine foreldre. På andre siden er det lagt inn unntak i situasjoner der barnet har fått en trygg tilknytning til sine nye omsorgspersoner. I slike situasjoner antyder teksten at den psykologiske tilknytningen bør veie tyngre enn hensynet til det biologiske prinsippet. Med hjelp av teksten konstrueres det biologiske prinsippet som et prinsipp basert på antakelser og synsinger, der hensynet til barnets behov for tilknytning og stabilitet ikke tillegges samme vekt. Slik teksten i sitatet er formulert kan vi se at det stilles krav om en redusering av biologi som isolert egenverdi for barnet. Det påpekes videre i teksten at det ikke foreligger vitenskapelige undersøkelser som bekrefter at det har en egenverdi for barnet å vokse opp hos sine biologiske foreldre. Sitatet hentyder at forholdet mellom barnets beste og det biologiske prinsippet bidrar til ulik rettspraksis.

De faglige diskusjonene knyttet til det biologiske prinsipp som rettesnor i barnevernsaker, har som tekstene viser engasjert mange forskjellige aktører. Det har også vært mange forskjellige innfallsvinkler, alt fra iverksettelse av hjelpetiltak i hjemmet til plasseringer utenfor hjemmet. Rettspraksis synliggjør tvetydigheten rundt forståelsen av barnets beste. Det poengteres at prinsippet om barnets beste er en presisering hvor hensynet til barnets behov skal gå føre alle andres behov, også foreldrenes behov. Viktige momenter i vurderingen av barnets beste er i følge lovens bestemmelser stabilitet og kontinuitet. I de fleste barnevernssaker, vil dette medføre en forsterkning av det biologiske prinsippet, da sakene i hovedsak handler om iverksettelse av forebyggende hjelpetiltak i hjemmet.

Hva gjelder plasseringer utenfor hjemmet, viser praksis at hensynet til det biologiske prinsippet i mange tilfeller kompliserer vurderingene av barnets beste. Likeså kan vi finne eksempler på at momentene om stabilitet og kontinuitet ikke har samme verdi i

vurderingen av barnets beste, for barn som har bodd lenge i fosterhjemmet. Bunkholdt (2005) hevder litt lenger ned i teksten (jf. siste sitat) at rettspraksis viser at mange barn blir tilbakeført til sine biologiske foreldre, til tross for sakkyndige uttalelser som går i retning av at barnet har en trygg tilknytning til sine nye omsorgspersoner. I forbindelse med evalueringen av forvaltningsreformen ble det oppnevnt et utvalg som fikk som mandat å se nærmere på anvendelsen av dette omstridte prinsippet. Utvalgets mandat var å foreta en utredning av det biologiske prinsippets anvendelse innen barnevernet, det vil si belyse de vanskelige problemstillingene som oppstår i barnevernets arbeid når det biologiske prinsipp kommer til anvendelse, vurdere lovgivning i forhold til barnets rettssikkerhet samt sammenstille relevant forskning og kunnskap som var særlig interessant for myndigheter og fagmiljøer som utvikler barnevernet. Utvalget var bredt sammensatt og representerte flere ulike profesjoner, og ble ledet av en psykolog (Nou 2012:5). Vi skal nå se nærmere på utvalgets tilrådinger om det såkalte *utviklingsstøttende tilknytningsprinsippet*:

Utvalget anbefaler at terskelen for omsorgsovertakelse skal vurderes i forhold til tre faktorer:

- A. Om tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom omsorgspersonene og barnet er utviklingsstøttende eller ikke
- B. Alvorlighetsgraden og stabilitet av omsorgssvikt (forsømmelser, manglende behandling eller opplæring, mishandling eller overgrep)
- C. Om omsorgspersonens egenskaper (psykiske utviklingshemming, psykisk sykdom, rus) er av varig eller forbigående karakter (ibid. s. 86).

Det biologiske prinsippet har lenge vært en bærende verdinorm i det barnevernfaglige arbeidet. Dette tydeliggjøres gjennom lovens bestemmelser om at inngripen fra barnevernets side først og fremst skal handle om å iverksette forebyggende hjelpetiltak i hjemmet. Det vil si tiltak som foreldrene har samtykket til. Det nye forslaget om innføring av et fjerde prinsipp: *utviklingsstøttende tilknytningstiltak*, bør i følge utredningen gis forrang i forhold til det biologiske prinsipp i saker der tilknytnings- og relasjonskvaliteten er til hinder for barnets utvikling (ibid. s 86). Med dette prinsippets rangering, antydes en generell kritikk mot barnevernets tidligere praksis som går i retning av at barnevernet i for stor grad har latt seg styre av det biologiske prinsippet i vanskelige barnevernssaker. Prinsippet om utviklingsstøttende tilknytningstiltak fører også en faglig diskusjon om hvilke teorier som skal råde grunnen, når de vanskelige avgjørelsene skal tas. Selv om rettslige prinsipper tradisjonelt ikke har hatt en sentral rolle i norsk rett (Graver 2006),

og at hva som ligger i prinsippene ikke er entydig gitt, synes det å være stor enighet i juridisk teori om at prinsipper har retningslinjekarakter. I det praktiske barnevernsarbeidet innebærer prinsippene et bevis og en argumentasjonsbyrde i situasjoner hvor man ønsker å sette prinsippene til side. Med andre ord er det alternativene som må legitimere seg overfor normen (Vetlesen 2012). På denne måten synliggjøres hvordan aktørene i utvalget artikulere tilknytning som motdiskurs til det biologiske prinsipp.

Hva gjelder barnevernfaglige vurderinger synes det også å være en enighet om at arbeidet bygger på tre sentrale prinsipper; prinsippet om barnets beste som en overordnet norm, det mildeste inngreps prinsipp, og det biologiske prinsipp. Til sammen reflekterer disse prinsippene sentrale verdier i det norske samfunnet (NOU 2000:12). Ekspertutvalgets ønske om å rangere det nye prinsippet om utviklingsstøttende tilknytningstiltak, må da ses i forhold til det overordnede prinsippet om barnets beste. Med tilknytning menes de emosjonelle båndene barn har til sine primære omsorgspersoner. I engelsk faglitteratur benyttes begrepene attachment og bonding. I følge Kvello (2012) har tilknytningsforskningen fått stor faglig tilslutning på tvers av en rekke fagdisipliner og teoriretninger, som et salgs universelt fenomen, som belyser hele livsløpet og inkluderer både normalutvikling og skjevutvikling. Ekspertutvalgets konklusjoner bygger på en nedtoning av de biologiske båndene. De forslår for eksempel at «ordlyden i retningslinjene «Fosterhjemsplassing hos biologiske foreldre» endres slik at det går klart frem at denne gjelder plassering hos foreldre generelt, uavhengig av eventuelt biologisk slektskap med forelderen» (NOU 2012:5 s. 100). Nedtoningen av de biologiske båndene til fordel for tilknytningsteorier begrunnes med forskning om samspillet mellom barn og omsorgspersonene:

Utvalget legger til grunn at samspillet mellom barn og omsorgspersonene er så avgjørende for barns utvikling og fungering at den må tillegges avgjørende vekt i beslutningsprosessen om bosted, samvær og tilbakeføring i barnevernssaker (ibid. s. 86).

Tilknytningsforskningen legitimerer ikke bare en utfordring av barnevernets komplekse rolle i utredningssaker, men åpner også opp for en helt spesifikk faglig nyorientering mot en «psykologisering» av feltet. Denne «psykologiseringen» kommer også til uttrykk i andre anbefalinger der utvalget anbefaler «at det oppnevnes sakkynndige i saker der det ikke er observert alvorlig omsorgssvikt i øyeblikket, men at omsorgspersonen ikke vil kunne ivareta god nok omsorg i fremtiden» (ibid. s. 87). Implisitt i dette sitatet ligger forestillingen om at psykologene er de som er best egnet til å foreta denne type

vurderinger. I følge Abbott (1988) kan psykologenes inntok slik det anbefales i denne utredningen, også forstås som en profesjonskamp, der utvalgets anbefalinger befester psykologiens domene i barnevernet.

Men heller ikke denne gangen er det fravær av tekster som utfordrer: Straks etter utgivelsen av den nye NOU'n i 2012, hadde en av de sentrale forskerne i barnevernet behov for å nyansere bildet og argumentere mot det hun mener er de mest kontroversielle forslagene:

Argumentasjonen bygger på psykologisk tilknytningsteori, som utvalget ønsker å framheve til en sentral verdi for barnevernets praksis – merkelig nok som en motsetning til «det biologiske prinsipp» (...) Det er ikke vanskelig å slutte seg til at barnevernet må sørge for at plasserte barns behov for trygge og stabile relasjoner blir ivaretatt. Dette står sentralt i dagens barnevernlov, barnekonvensjonen og alle faglige perspektiver innen fagfeltet barnevern. Det er imidlertid problematisk å slutte seg til et perspektiv som innebærer at demokratiske borgerrettigheter settes til side for å «redde» barn fra sine foreldre. Det er også vanskelig å slutte seg til at *hovedregler* og andre generaliseringer vil kunne ivareta enkeltbarns beste (Haugland nr. 1-2/2012 s. 105). **Aktøren i sitatet er sosionom med hovedfagseksamen og ansatt ved Høgskolen i Finnmark.**

I denne teksten argumenteres det for at vanskelige beslutninger ikke kan løses med å generalisere barnets beste og lage hovedregler for praksis. Denne type «lettvinte» løsninger vil i følge den refererte forskeren være i strid med grunnreglene i en rettsstat som bygger på prinsippet om at barnets beste skal legges til grunn i alle vurderinger (ibid. s. 107). Også på lederplass i nr. 3/2012 skriver leder at det er vanskelig å gå inn for at hovedregler og generalisert kunnskap skal kunne ivareta alle de ulike barna som kommer i kontakt med barnevernet. I denne teksten henvises det til at diskusjonene om det biologiske prinsippets anvendelse i barnevernet, reiser mange og sammensatte utfordringer på et *tverrfaglig felt*, som har behov for kunnskap fra flere profesjoner for å lykkes med sitt utrednings og oppfølgingsmandat.

Diskusjon

I dette kapitlet har fokus vært rettet mot spørsmål som berører barneverntjenestens troverdighet og faglige legitimitet. Hvilken type kompetanse løftes frem som verdifull og nødvendig for å høyne barnevernets troverdighet? Hvilket kunnskapssyn kan spores i kunnskapsdiskursen? Hvilke aktører er aktive i debatten om barnevernets legitimitet

og hvordan begrunner de sine faglige ideer? I utgangspunktet kjennetegnes velferdsprofesjonene av at de yter spesialiserte tjenester som befolkningen generelt setter stor pris på. Barnevernet derimot, beskrives i troverdighetsdiskursen som en tjeneste som mangler både kontakt med publikum og troen på det arbeidet de selv utfører. Det er barnevernlederens svake posisjon i det kommunale hierarkiet som tillegges ansvaret for tjenestens omdømme, og det er barnevernlederens mangelfulle kompetanse som konstrueres som årsak til barnevernets lave status. Imidlertid kan vi også finne tekster som går i retning av at barnevernet er i ferd med å høyne sin status, både som politisk tema og arbeidsområde. Troverdighet beskrives her som et resultat av praktiseringen av kommunikasjonsstrategien om et «åpnere barnevern». Troverdighet konstrueres i følge politiske og byråkratiske stemmer som vilje til å informere, slik at befolkningen får nødvendig informasjon om det arbeidet barnevernet bedriver. Det som skal til i følge denne strategien, er for det første, at barnevernet slutter med å skjule seg bak taushetspliktsbestemmelsene, for det andre, at barnevernet informerer på lik linje med andre yrkesgrupper i velferdsstaten, og for det tredje, at barnevernet lærer seg å håndtere media. Departementets konstruksjoner av et barnevern med høy legitimitet basert på en åpen kommunikasjon, blir som tekstene viser imidlertid møtt med motargumenter av aktører som identifiserer seg med praksisfeltet (f.eks. sosionomer, barneverns- pedagoger og forskere som er tilknyttet feltet).

I motdiskursene argumenteres det for at den gode hensikt står i fare for å underkommunisere barneverntjenestens myndighetsutøvelse, og bidra til faglige diskusjoner som ikke gjenspeiler det samfunnsmandatet barnevernet har fått. Troverdighet handler i denne diskusjonen i større grad om kunnskapens status, enn yrkesutøvernes kompetanse til å informere, og eller håndtere pressen. Hva det vil si å være en god barnevernsarbeider, eller et barnevern med høy faglig kvalitet, har lenge vært gjenstand for omfattende diskusjoner både i og utenfor barnevernet. Profesjonsutøvelsen i barnevernet befinner seg kontinuerlig i spenningen mellom fag, forvaltning og politikk. På ene siden skal de oppfylle kravet om individualisert behandling, på andre siden kravet om likebehandling. Gjennom sin virksomhet skal barnevernet definere behov, vurdere barn og foreldres situasjon og komme med forslag til tiltak. I denne prosessen vil den enkelte profesjonsutøvers kompetanse spille en viktig funksjon, og hvem som får hva blir avhengig av varierende personlige oppfatninger. Profesjonsmodellen baserer seg på tillit til utøvernes profesjonelle kompetanse, men kan aldri aleine sikre oppfyllelsen eller krav om tjenesteytingens kvalitet, effektivitet og rettferdighet. Profesjonsmodellen vil således både i den faglige og offentlige debatten måtte konkurrere med

andre styringsmodeller, som for eksempel målstyring og brukermedvirkning (Molander og Terum 2008).

Som nevnt viser analysene at det finnes grunnleggende forskjeller i måten ulike aktører beskriver troverdighet som fenomen på. Denne forskjelligheten gjenfinnes også i det jeg benevner som barnevernets forhold til media. Hos de aktive yrkesutøverne kan vi spore en ambivalens, hvor media i «fredstid» fungerer som en arena der barnevernet uavhengig av enkeltsaker har mulighet til å diskutere verdimeslige dilemmaer som kan knyttes til debatten og normen om «god nok omsorg», mens de i tvangssaker fungerer som barnevernets motpart. I de vanskelige barnevernssakene konstrueres medias rolle til å være en ensidig interesse for ivaretagelse av foreldrenes interesser.

I følge Andersland (2011) har mange journalister gjennom medias vinklinger påført mange barn som trenger bistand utenfor hjemmet, en stor bjørnetjeneste. Det er et paradoks sier Andersland at medias folk sjelden har tatt inn over seg, at deres utfall mot barneverntjenesten har gjort de utsatte barna til de store taperne. I andre tekster knyttes troverdighet og legitimitet sammen med opposisjonspolitikeres håndterings av vanskelige barnevernssaker i media. Her linkes lav troverdighet sammen med politikere som ukritisk kaster seg over populistiske utsagn som får barnevernet til å fremstå som en tjeneste i krise, basert på uttalelser i enkeltsaker. Det som konstrueres som ønskelig og nødvendig, er politisk vilje og engasjement som er sterkt nok til å støtte barnevernet i sin myndighetsutøvelse. Andre aktører, som byråkrater og politikere konstruerer ansvaret for troverdighet og legitimitet til å være barnevernets eget ansvar. Her problematiseres verken mediens funksjoner eller politikers utspill. Hos disse aktørene tas det for gitt at legitimitetsspørsmålet må ses i sammenheng med barnevernets kompetanse til å håndtere media som kanalvokter. Som analysene viser kan aktørenes bruk av det offentlige rom tjene flere formål. På ene siden kan profesjoner/aktører benytte offentligheten til strategiske formål, som et ledd i en selvhevdelsesprosess, eller som en strategi der yrkesgrupper gjør krav på jurisdiksjon. På andre siden vil en slik eksponering kunne føre til at de utsetter seg selv for kritisk granskning, da offentligheten i like stor grad er mediet for kritikk av profesjonene (Eriksen og Molander 2008).

I kapittelets andre avsnitt har vi sett hvordan gyldig kunnskap konstrueres. Men hvilken type kunnskapssyn gis verdi i de analyserte tekstene? I tekstene om praktisk kunnskap reises påstander om at nye nytt, og eller alternativt kunnskapssyn er å finne i diskusjonene knyttet til barnevernfaglig kompetanse. ”Praktisk kunnskap og ”erfaringsbasert

kunnskap” beskrives som den kunnskapen man tilegner seg gjennom praksis, i termer av klokskap, godhet og evne til intuitiv erkjennelse, mens ”påstandskunnskap” beskrives i termer av teoretisk, naturvitenskapelig, formell og universell kunnskap. Som tekstene viser artikuleres i praktisk kunnskap en forståelse som vektlegger den subjektive erfaringsnære kunnskapen, og begreper som kontekstuell, skjønn og erfaring løftes frem. Praktisk kunnskap konstrueres som et alternativ til den positivistiske tradisjonen, og har mange likhetstrekk med det Schön (1983) omtaler som reflekterende praksis. Reflekterende praksis beskrives som den kunnskapen svært kompetente utførere håndterer i problematiske situasjoner, hvor de må forene, integrere eller velge blant motsetningsfylte verdier. Det er hovedsaklig yrkesutøvere og forskere som selv har vært aktive i feltet, som er opptatt av den praktiske kunnskapens plass. Det hevdes blant annet at praktisk kunnskap er en type kunnskap som ikke gis samme spillerom som evidensbasert kunnskap.

Andre aktører som byråkrater, politikere og utvalgte eksperter konstruerer kunnskap som den eksakte og målbare kunnskapen. Evidens beskrives som overordnet alt annet, og kunnskapsutviklingen styres i denne diskursen med klare økonomiske intensiver fra stat til kommune. Foreldreveiledende tiltak som PMTO og MST lanseres som kostnadseffektive, og med dokumentert virkning. Språket som benyttes er hentet fra kvantitativ forskning, og er basert på naturvitenskapelig begreper. Men også her kan vi finne variasjoner og motsetninger. På ene side finner vi forskere som argumenterer for at de evidensbaserte tiltakene snarere er et resultat av politiske diskusjoner om økonomi og lønnsomhet, enn faglige forankringer. På andre siden finner vi forskere som argumenterer for at det ikke vil være etisk forsvarlig å tilby tiltak som man ikke finner teoretisk og forskningsmessig støtte for. Implisitt i disse diskusjonene ligger tankene om at det barnevernfaglige arbeidet ikke er mer komplekst enn at det til en viss grad kan standardiseres. Psykologenes uttalte behov for bruken av manualbaserte programmer i barnevernet, kan forstås som en manifestasjon eller utvidelse av psykologenes jurisdiksjonsområde. De manualbaserte programmene blir således en del av den formelle tekniske kunnskapen som psykologene som profesjon har eksklusive rettigheter til. Evidensbaserte forklaringsmodeller knyttes i denne diskusjonen til vitenskapelig arbeid, og det hevdes at manualbaserte programmer vil kunne redusere variasjonene i skjønnsutøvelsen. Ved å motvirke tilfeldigheter, og forhindre at skjønnet spriker, konstrueres etterrettelighet som det som skal bidra til å øke barnevernets faglige legitimitet. Så langt konstateres at evidensbasering har en hegemonisk posisjon i barnevernet. Den hegemoniske posisjonen konstrueres imidlertid som et uungåelig resultat av dagens politikk.

Det er også mulig å analysere kunnskapsdiskursen med utgangspunkt i biologi som rettesnor for det praktiske barnevernsarbeidet. Det hevdes i de politiske styringsdokumentene at barn som hovedregel skal gis rett til å vokse opp sammen med sine biologiske foreldre, og at barneverntjenestens tiltaksapparat må tilpasses slik at barn og familier kan gis nødvendig hjelp i hjemmet. Med dette resonnementet er det mulig å tenke at det biologiske prinsipp må være en sentral vurderings og kompetanse faktor i barnevernet. Men det er også mulig å tenke at denne resonneringen kunne svekkes av dagens mange familiemodeller, hvor kjernefamilien, basert på triaden biologisk mor-far-barn utfordres. Mange barn vokser for eksempel opp sammen med steforeldre, fosterforeldre eller foreldre av samme kjønn, og er familiekonstellasjoner som ikke forhindrer iverksettelse av det som benevnes som evidensbaserte nærmiljøtiltak.

Mitt materialet gjenspeiler imidlertid flere diskusjoner om biologi som rettesnor for kunnskapsutviklingen i barnevernet. På ene siden konstrueres biologi som en bærende grunnverdi. I denne argumentasjonen oppfattes biologi som noe så grunnleggende at det ikke behøver stilles spørsmål ved. I følge flere forskere (både jurister og psykologer) fikk det biologiske prinsipp en styrket posisjon både i og utenfor barnevernet på 90-tallet. Stiklestad (2008) refererer til bruk av DNA analyser og departementenes uttalelser i Ot.pr.nr. 56 1996-1997, hvor det henvises til en tverrpolitisk enighet i adopsjonsdebatten i spørsmålet om viktigheten av å kjenne sitt biologiske opphav. Bunkholdt (2013) hevder at biologi også står sentralt i både FN's barnekonvensjonen og Den Europeiske menneskerettskonvensjonen, til tross for at biologi som begrep er utelatt i teksten. At biologi er utelatt kobler hun sammen med biologiens orden, og ikke som et forsøk på å utvide familiebegrepet. Familie og foreldre tas så for gitt i denne argumentasjonen, at det ikke er behov for en ytterligere kvalifisering, den har i følge Bunkholdt en opplagthet så stor at den grunngir seg selv.

Hos aktørene som identifiserer seg med praksisfeltet kan vi i større grad finne ambivalenser. Dette er i hovedsak atører som selv er, eller har vært aktive i det praktiske barnevernsarbeidet. Her konstruerer de diskursive formasjonene biologiens betydning i ulike størrelser. Alt fra å være det prinsippet som må råde grunnen i fravær av empirisk kunnskap og verdimesig konsensus, til kraftige motdiskurser som argumenterer for at det biologisk prinsipp må vike til fordel for innføringen av utviklingsstøttende tilknytning som nytt prinsipp i barnevernsvurderingene, jf. NOU:2012:5. Hvorvidt barnevernets praksis vil endres i tråd med utredningens anbefallinger, er et empirisk spørsmål. I følge Bunk-

holdt (2013) vil denne type ideologiske spørsmål være påvirket av flere faktorer. For det første vil det henge sammen med hvordan de faglige miljøene og fagforeningene klargjør sine standpunkt i det offentlige rom, og for det andre, om politiske konstellasjoner.

Medvirkning som premiss for faglig utvikling

Innledning

I dette kapittel er hensikten å beskrive og diskutere forestillinger om medvirkning som fenomen. Min tilnærming til empirien tar som tidligere nevnt utgangspunkt i at menneskers oppfatning av verden er sosialt konstruert gjennom diskurser. I følge Foucault (1972, 1999) bidrar diskurser til å konstruere vårt bilde av for eksempel medvirkning, og at «sannhetene» som diskursene produserer former den institusjonelle praksisen. Han sier videre at sannhetene som konstrueres utøver makt over våre tanker, ved å dirigere og bestemme hva vi skal se som sannheter. Disiplineringsmakten tvinger ingen, men normaliserer og skaper normer som anses som standarder. I dette kapitlet skal vi se nærmere på hvilke «sannheter» som produseres i diskurser om medvirkning. Hvilke diskurser kan skilles ut? Hvordan kan de forstås? Kapitlet består av to deler. I den første delen analyserer jeg konstruksjoner av brukermedvirkningsbegrepet. Hvilke ord og begreper kan gjenfinnes i diskusjonen om brukermedvirkning i barnevernet? Hvem retter den seg mot? I den andre delen beskrives, analyseres og diskuteres barns medvirkning. Mer spesifikt analyseres tekster som eksplisitt omtaler barns rettigheter i en barnevernfaglig kontekst. Hvilke faktorer fremmer barns deltakelse? Hvilke faktorer hemmer barns deltakelse?

Brukermedvirkningsdiskursen

I dette første avsnittet kobles medvirkning til diskusjonen om brukermedvirkning i barnevernet. Begrepet «bruker» kom inn i norske offentlige dokumenter på slutten av 1970 tallet, og skulle erstatte klientbegrepet. I helse- og sosialsektoren var det ønskelig med et nytt begrep som hadde positive assosiasjoner, og som kunne erstatte og skape avstand til det stigma som var knyttet til begreper som hjelpetrequende, pleietrequende og klient. I barnevernet skulle brukerbegrepet bidra til å komme vekk fra faglige tilnærminger der barn og foreldre ble oppfattet som passive mottakere av tiltak (Sandbæk 2001). Med hjelp av brukerbegrepet skulle mennesker som benytter det offentlige tjenestetilbudet oppmuntres til aktivitet og mulighet til innflytelse. I stedet for en problemdefinert tilnærming, hvor årsakene til barn og unges livssituasjon primært ble forklart med foreldrenes manglende omsorgskompetanse, eller som årsak til

problemene, konstrueres ressursorientering som en vesentlig tilnærming i brukerorienterte arbeidsmåter. Med andre ord en fagideologi der idéen er å ha fokus på friskfaktorer i risikosituasjoner, og som fremmer den enkeltes rettigheter og muligheter til å påvirke beslutninger som berører den enkeltes liv. I det jeg benevner som brukermedvirkningsdiskursen fokuseres det på tre sentrale tegn: erfaringskunnskap, aktør, empowerment.

Brukerens erfaringskunnskap

Medvirkning har de siste 20-årene kommet inn som en sentral verdi i all offentlig virksomhet. De faglige idéene bygger på forestillinger om å organisere tiltak med utgangspunkt i hva som er best for den eller de som skal nyttiggjøre seg tiltaket, med utgangspunkt i brukerens egne ressurser og behov. En forutsetning for å kunne praktisere medvirkning, blir således å legge til rette for at de som benytter seg av offentlige tjenestetilbud, selv skal få være med å utforme tiltakene. Forståelser av brukermedvirkning, kan med utgangspunkt i ovenstående tenkes som styringsteknologier, som danner rammer og styrer forståelsen om medvirkning som nødvendig kompetanse i barnevernet. Imidlertid finnes mange definisjoner av medvirkning, som i sin tur bidrar til å skape usikkerhet og uklarhet blant aktørene som er aktive på barnevernsfeltet.

Vi starter med et tekstutdrag fra velferdsmeldingen, det vil si St.meld.nr. 35 (1994-95) Arbeid, velferd og inkludering. På side 311, kan vi lese at «Hvert enkelt menneske må settes i sentrum – og tilbudet organiseres med utgangspunkt i hva som er best for de som skal nyttiggjøre seg av det». Regjeringens visjon er at Norge skal være verdens mest inkluderende samfunn, og at alle uavhengig av økonomisk og sosial bakgrunn skal ha like muligheter, retter og plikter til å delta i samfunn og arbeidsliv. Gjennom gjentatte siteringer av stortingsmeldinger skapes og reproduseres tekstens autoritet og makt. Med Foucaults begreper kan vi si at stortingsmeldingens språkliggjøring åpner for bestemte måter å være bruker versus hjelper på. Det konstrueres et bilde av hjelperen som gir en form for eksperthjelp som er tilpasset brukerens situasjon, der det forventes at hjelpen skal være noe brukeren kan nyttiggjøre seg. Gjennom begrepet nyttiggjøring indikeres det også en forventning om at hjelpen som gis skal være effektiv, og velferdsstaten profesjonsutøvere blir således effektivitetens lydige hjelpere (Vesterkjær, Engbretsen og Heggen 2012).

Hva gjelder barnevernets praksis, følges medvirkningsverdien opp i NOU 2000:12:

Barnevernet er en del av velferdsstaten og bygger på et verdigrunnlag som har menneskeverdet som overordnet hensyn og målestokk. Alle barn og unge har rett til og krav på et utviklingsfremmende oppvekstmiljø. I denne sammenheng er likeverdighet og medvirkning grunnverdier som stille særlige krav til dem som har ansvar (...) Det må gjøres en målbevisst innsats på alle områder for å sikre likestilling, likeverdighet og medvirkning, og skapes reell trygghet mot alle former for diskriminering av minoritetsgrupper av barn og ungdom og deres familier (NOU 2000:12 s. 8).

I dette sitatet fremheves det at likeverdighet og medvirkning er grunnverdier som stiller særlige krav til *dem* som har ansvar. Hvem teksten adresseres til er uklart, men siden barnevernet både er et kommunalt og et statlig ansvar, er det rimelig å tenke at ansvaret er ment tillagt både politikere, administrative ledere og profesjonsutøvere i det statlige og kommunale barnevernet. Slik teksten er formulert er arbeidet med å sikre likestilling, likeverdighet og medvirkning så langt jevnt over vært for dårlig, og er av samme grunn noe som må tillegges større vekt i et fremtidsperspektiv. Verdiene kan i følge teksten best sikres ved å gjøres til målbevisste prosesser, og teksten forutsetter at verdiene kan måles. På samme måte konstrueres målbar kunnskap til noe som er nødvendig, verdifullt og ønskelig i barnevernet. Forskning viser at det finnes mange ulike argumenter for brukermedvirkning i offentlig sektor, og det er ikke uvanlig å finne argumenter som taler for en mer effektiv forvaltning, hvor for eksempel målstyringsprinsipper står sterkt i de økonomiske diskusjonene (Rønning & Solheim 2000, Jensen & Tronvoll 2012, Myhra 2012). Men, det finnes i tillegg også terapeutiske hensyn for praktisering av medvirkningsprosesser:

Det formelle barnevernet utøves innen norsk offentlig sektor der det de siste årene har vært lagt stor vekt på at brukerne skal være delaktig og ha innflytelse på utforming av tiltak og tjenester (Slettebø og Seim 2001). Dette har medført at brukerperspektivet i barnevernet og i barnevernforskningen har fått større legitimitet (...) De aller fleste problemene og vanskene mennesker møter i livet, forutsetter samarbeid og aktiv deltakelse for å kunne takles. Brukernes egne erfaringer er nødvendige både i planlegging av tiltak og i tilrettelegging av hjelpetilbud for den enkelte (...) Flere brukerundersøkelser understreker at brukerne selv er eksperter i sine egne liv og deres kunnskaper og erfaringer må telle på lik linje med annen kunnskap når hjelpetiltak skal tilbys og beslutninger fattes (Vindegg nr. 3/2003 s. 44,47). Aktøren i dette sitatet er sosionom og redaktør for tidsskriftet Norges Barnevern.

I dette tekstutdraget løftes medvirkningsprosesser frem som både ønskelig og nødvendig i barnevernet. Brukernes egne erfaringer konstrueres som viktig kunnskap, en kunnskap som profesjonelle er avhengig av for å planlegge, og tilrettelegge for tiltak. Det hevdes også i teksten at brukerperspektivet har fått større legitimitet i barnevernet generelt og i forskningen om barnevernet. Teksten markerer videre en diskursiv grense til tidligere praksis i barnevernet, og presenteres som et oppgjør med de paternalistiske tendensene hvor de profesjonelle har hatt ekspertrollen. Isteden vektlegges brukernes egne erfaringer. Med hjelp av Foucaults maktforståelse omformes hjelperens maktutøvelse, og idealet blir å legge til rette på en slik måte at brukere i barnevernet inntar «riktige» produktive væremåter eller handlingsalternativer. Brukermedvirkning innebærer således ikke at maktutøvelsen opphører, men fremtrer i nye former, assosiert som en positiv og produktiv faktor fordi makten er knyttet til lyst både for den som utøver makten og for den som makten utøves overfor. Det neste sitatet fokuserer på brukernes plass i beslutningsprosessen:

Hva er barnet beste? Hvem har kompetanse til å gi en adekvat situasjonsbeskrivelse og foreskrive tiltak? Dersom man legger til grunn en normativ problemoppfatning av hva som er barnets beste strekker det ikke til med profesjonell kunnskap og lovanvisninger alene. For å finne svar på normative spørsmål må de berørte parter være med i beslutningsprosessen. Hver enkelt barnevernssak er spesiell og krever en konkret vurdering, hvor den profesjonelle kunnskapen fungerer som et bakteppe. Fra internasjonalt hold og fra flere forskere her i landet påpekes begrensninger ved profesjonell kunnskap og det argumenteres for at barnet og familien må få større innflytelse. En reell inkludering i beslutningsprosessen innebærer at det skapes møteplasser hvor makt og ulikhet til en viss grad utjevnes. Slike møteplasser bør skapes i den enkelte sak men også ved at barnevernet går i dialog med ulike brukergrupper ved utforming av ulike tiltak (leder nr. 3/98).

Argumentene som benyttes i denne teksten, er at profesjonell kunnskap og lovttekster alene, ikke er tilstrekkelig som beslutningsgrunnlag i barnevernssaker. Her pekes det på at barnet og familien også har kunnskaper som barnevernet må legge til grunn når tiltak skal iverksettes. Den profesjonelle kunnskapen bør i følge teksten fungere som en generell kunnskap om hva som kan tenkes være bra for barnet og familien, men suppleres med spesifikk kunnskap, for å sikre at det iverksettes tiltak som er tilpasset barnets behov. Det er barnet og familiens egne kunnskaper som skal bidra til å sikre barnets spesifikke behov. Imidlertid etterlyser teksten at det skapes møteplasser som bidrar til å utjevne maktforholdet mellom profesjonelle og brukere. Implisitt i en slik

uttalelse ligger det antydninger om at en reell brukerinnflytelse krever andre samarbeidsformer, enn hva som er vanlig i dagens praksis. Oppsummert finner vi i denne teksten en skepsis til de metodene barnevernet benytter, eller legger til grunn når beslutninger tas om iverksettelse av tiltak. Gjennom idealer og forestillinger om hva som skal være den riktige kompetansen i møte med barn og foreldre, skaper og regulerer vi vår selvforståelse ved å innføre normer for hvordan vi skal tenke og handle. I samsvar med Foucaults tanker om styringsteknologier, formes og styres den faglige praksisen fram mot et bestemt ideal, som for eksempel ressurssterke barn og voksne som er i stand til å uttrykke egne meninger.

Et annet begrep som benyttes for å kaste lys over barnevernets verdigrunnlag i et medvirkningsperspektiv, er aktørbegrepet. Aktørperspektivet er et gammelt perspektiv som er hentet fra amerikanske sosiologi. I dette perspektivet betraktes menneske som sosiale individer som alltid vil forstå og forholde oss både til oss selv og andre gjennom våre handlinger. Menneske er derfor, uavhengig av livssituasjon, en aktør i eget liv (Cooley 1902, Mead 1934, Levin og Trost 1996). Sandbæk (2001) argumenter for at aktørbegrepet favner videre enn brukerbegrepet, og minner oss om at barn og foreldre i barnevernet også er selvstendige handlende individer i eget liv, og at kontakten med barnevernet eller velferdsstaten for øvrig, bare er en del av deres hverdag. Ved å benytte aktørbegrepet som tilnærming i barnevernssaker, argumenter hun for at de profesjonelle i større grad vil ta hensyn til familiens totale livssituasjon. I det neste sitatet fokuseres det på at aktørperspektivet kan ses som et ledd i et verdighetsprosjekt på vegne av dem som strever ekstra hardt med å mestre livet:

Aktørperspektivet er ikke bare aktuelt i forhold til forskning. Også i praksis er en opptatt av at både barn og foreldre bør tas på alvor som aktører. Vi vil at barn skal komme til orde med det som opptar dem, og vi vil at de voksnes egen forståelse av hvordan de strever for å mestre livet, skal møtes med interesse og respekt. Vi er også opptatt av å se etter ressurser og mestring, både hos barn og voksne (...) Hva er bakgrunnen for at aktørperspektivet nå blir løftet fram på denne måten? (...) Elisabeth Bache Hansen velger å forstå aktørperspektivet i moderne sosialt arbeid som en metafor for noen viktige ambisjoner. Den ene ambisjonen er å redefinere det tradisjonelle forholdet mellom den profesjonelle som «eksperthen» og klienten som «passiv mottaker» (...) Den andre ambisjonen blir å argumentere for at maktforskjellen mellom posisjonene bør utjevnes. Det å velge et aktørperspektiv må derfor ses i sammenheng med det som i andre sammenhenger kalles myndiggjøring eller brukerorientering, som igjen innebærer et standpunkt om at en person har evne og

vilje til å handle i forhold til de målene og valgene vedkommende sjøl definerer (Ericsson nr. 2/2003 s. 11). (Aktøren i dette sitatet er cand.psychol, og professor ved Institutt for kriminologi UiO).

I dette tekstutdraget argumenteres det for at aktørperspektivet bidrar til å redefinere det tradisjonelle forholdet mellom den profesjonelle som eksperten og klienten som passiv mottaker. Ved å fokusere på voksne og barns opplevelser, deres ressurser og mestring, blir det aktørens presenterte fortolkninger og deres forståelsesmodeller som blir det sentrale. Den andre ambisjonen som presenteres i sitatet berører maktforholdet mellom den som yter hjelp og den som mottar hjelpen. Aktørperspektivet forutsetter at profesjonelle hjelpere er i stand til å møte barn og foreldres egne erfaringer med interesse og respekt, og ha tro på at de både har vilje og evne til å bidra med gode løsninger. Aktørperspektivets funksjon, slik det presenteres i teksten, belyser holdningene de profesjonelle har til sine klienter. Perspektivet relateres videre til myndiggjøring eller brukerorientering, hvor maktdimensjonen står sentralt.

Et tredje begrep som belyser medvirkningsaspektet handler nettopp om empowerment begrepet. Empowerment oversettes ofte som myndiggjøring eller bevisstgjøring, og beskrives gjerne som prosesser som leder til økt innflytelse og handlekraft overfor forhold som har betydning og berører egen livssituasjon:

Vi kan støte på mange og ganske varierte beskrivelser på hva som best kan føre frem til dette målet, hva som skal kjennetegne en empowermentpreget praksis. Ved gjennomgang av en del litteratur om temaet, er det likevel noen elementer som går igjen. Skal økt innflytelse og handlekraft oppnås, er det sider ved klientens situasjon som må *motvirkes* og overvinnes. Dette krever at visse virkemidler tas i bruk, *virkemidler* som samtidig bygger opp under den overordnede myndiggjørende målsettingen. Disse virkemidlene gir i neste omgang *føringer* for hva som blir sosial- eller barnevernsarbeiderens *oppgave* og metodiske bidrag i samarbeidet med klienten (Christiansen nr. 4/2003 s. 19). **Aktøren i dette sitatet er sosionom og cand. Polit. Ansatt ved Universitetet i Bergen.**

Som teksten poengterer er det mange og varierte beskrivelser av empowerment begrepet. Men denne teksten snakker om empowerment som mål, som noe som skal oppnås. Det som ønskes oppnås knyttes til forandringer i klientens livssituasjon, forandringer som krever virkemidler som bygger opp under en myndiggjørende praksis. Denne forfatteren henviser til Freire (1999) når han skal gi en nærmere forklaring av

empowerment. Myndiggjøring eller bevisstgjøring sier Freire, handler om «opplæring til å oppfatte sosiale, politiske og økonomiske motsetningsforhold, og til å bekjempe de sider ved virkeligheten som skaper undertrykkelse» (Freire 1999 s.18). I Freires forståelse har myndiggjøring noe med makt å gjøre, og brukes i dag i forbindelse med forskjellige grupperinger som befinner seg i en undertrykt posisjon. Han definerer undertrykkelse som enhver handling som hindrer mennesker i nå et rikere menneskeverd. Et viktig poeng hos Freire er at de undertrykte også undertrykker seg selv, i det de blir oppslukt av den virkeligheten som undertrykker dem. Sosialarbeideren eller barnevernsarbeiderens rolle blir i følge teksten å jobbe i partnerskap med klientene, slik at de sammen kan identifisere og lokalisere hindringer, samt finne støtte for effektiv problemløsning (Payne 1991). Tilnærmingen å jobbe sammen kan forstås som at bruker og profesjonsutøver har et felles ansvar for å skape tillit og engasjement. I dette ligger et premiss om likeverdighet som kan være vanskelig å gjennomføre i praksis. I følge Foucault og hans tanker om pastoralmakt er målet med etableringen av tillitsfulle relasjoner mellom brukere og profesjonsutøvere at brukere skal betro seg til den profesjonelle yrkesutøveren. Profesjonsutøveren beskrives i pastoralmakten som en positiv og omsorgsfull autoritet, og er en maktform som understreker brukerens avmakt, eller avhengighet av profesjonsutøveren. Med hjelp av pastoralmakt blir bruker gjort til gjenstand for profesjonsutøverens omsorgsfulle, men målorienterte autoritet.

Nye ord – ny praksis?

Begreper som brukermedvirkning, aktørperspektiv og empowerment har fått et godt fotfeste i den norske velferdsstaten og det finnes argumenter som taler i retning av at disse begrepene oppfattes som hønørord, som blir benyttet for å sette kvalitetsstempel på serviceytende tjenester. Kritiske røster derimot argumenterer for at brukerorienterte tilnærminger, i likhet med andre teoretiske perspektiver i det barnevernfaglige arbeidet, krever refleksjon og analyse, for å forhindre uønskede effekter:

Det er imidlertid ikke vanskelig å se at endret ordbruk og nye betegnelser kan gi et skinn av brukerinnflytelse som ikke er reell. Under overskriften «brukermedvirkning» kan barnevernet- som andre etater fortsette sin tidligere praksis uendret. Nye ord gir ikke nødvendigvis ny handling (...) For å kunne se barnet som den primære brukeren, må vi fjerne oss enda lenger bort fra forbrukerbegrepet (...) Barnet som bruker vil også kunne ønske tjenester som barnevernet med rette finner å ikke kunne imøtekomme. Brukerforståelsen må dermed gi plass for passivitet, motstand og uklare ønsker. Bruk av begreper kan fortelle omverden noe om hvordan vi ønsker å se på en gruppe. Og som tidligere sagt; Ord kan

også brukes for å legitimere og tildekke at meningene er de samme som de alltid har vært. Bare ordene er nye. Brukerbegrepet kan fungere som ny innpakning for gamle praksis, eller det kan gi en mulighet for nye perspektiver og en endret tenkning og praksis i barnevernet (Follesøe nr. 1/1998, s. 6, 7 og 10). **Aktøren i dette sitatet er cand.polit med hovedfag i pedagogikk.**

I denne teksten reflekteres det rundt teksters tale, og hvordan ord og nye begreper konstruerer mening og kunnskap. Gjennom ordene vi tar i bruk skapes virkeligheter, men ord og uttrykk er i følge Derrida (1967) aldri uskyldige. De har alle en historie som hefter ved dem, og brukerbegrepet er intet unntak, noe teksten også uttrykker. Forbrukerrollen tatt fra varehandel lar i følge teksten seg vanskelig overføre til barnevernets arbeid. Teksten setter også spørsmålsteget rundt forståelsen av aktivitetsbegrepet, og understreker behovet for at brukerforståelsen også må romme behovet for passivitet og motstand, da barn som bruker på ene siden kan være for små til å velge, og på andre siden ikke være i stand til å vurdere valgenes konsekvenser. En kritisk tilnærming vil i følge teksten kunne bidra til at barneverntjenesten forhindrer å gjøre brukeren til en forbruker, samtidig som barn og unge betraktes som kvalifiserte diskusjonspartnere med meningsberettigelse, og gis posisjon som samarbeidspartnere. Ideologien i brukerorienterte praksiser er i følge flere forskere ikke ny i barnevernet. Tilnærminger som aktiv lytting, kunne leve seg inn i hvordan andre opplever sin situasjon, vise respekt og anerkjenne andres opplevelse av egen situasjon er faglige tilnærminger som på ingen måte er innført i det praktiske barnevernsarbeidet med hjelp av brukerbegrepet. Likevel vil teoretiske perspektiver og de rammevilkårene faget utøves innenfor, ha avgjørende betydning for hvordan medvirkningsaspektet blir ivaretatt i det praktiske arbeidet (Føllesø 1998, Sandbæk 2001, Slettebø & Seim 2001). Noe neste sitat også fokuserer på:

(...) dersom man ønsker å tilrettelegge for brukermedvirkning for klientene, krever dette handlingsrom for den enkelte sosialarbeider utover det som ligger i de byråkratiske tradisjoner og rutiner, samtidig som nødvendig støtte og oppfølging må sikres. Organisasjonens systemer for tilbakemelding og læring må understøtte dette og det samme gjelder hva som får oppmerksomhet og ”belønning» (...) Skal brukermedvirkning bli en realitet, må det bygges opp en tradisjon som understøtter en endret yrkesrolle. Opplæring og veiledning må ha elementer av refleksjon over kunnskap i handling (Molander 1993). Det er et behov for å bearbeide den erfaringskunnskapen som utvikles i organisasjonen og å bygge opp en kollektiv, erfaringsbasert kunnskapsbase som kan fungere som «eksemplariske tilfeller» som viser klokskap i handling (Erstad, nr. 2/2000 s. 18). **Aktøren i**

dette sitatet er sosionom med hovedfag i helsefag ved NTNU. Leder ved barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge.

I dette sitatet løftes barneverntjenestens rammebetingelser frem som en hindring eller barriere. Slik teksten er formulert har ikke ansatte i barnevernet en arbeidssituasjon som kreves for å praktisere brukermedvirkning. Den første barrieren knyttes til forvaltning og saksbehandling. Den andre til organisasjonens kollektive ansvar. Fokus på tidsfrister i barnevernet kan i følge Slettebø og Seim (2001) gå på bekostning av det å etablere gode relasjoner til barn og foreldre. Det samme gjelder kravet til effektivitet, da brukermedvirkning er mer tidskrevende enn tradisjonelle tilnærminger. I følge Rønning (2007) er det ikke spesielt lett å få øye på sosialarbeidere som er spesielt opptatt av å endre rammebetingelsene og legge til rette for reell brukermedvirkning. De er snarere mer opptatt av å fremheve egen kompetanse, og brukermedvirkning blir derfor i følge Rønning å betrakte som et innovativt begrep som har blitt betydelig moderert i praksis. I det neste sitat løftes behovet for det kritiske blikket frem:

Behovet for grundig og kritisk drøfting av grunnlag og plattform for utviklingsarbeidet understrekes ytterligere ved at mange av de nye metodene i barnevernet har brukermedvirkning og empowerment som sitt verdigrunnlag. Som Øvind Christiansen tidligere har vært inne på er slike verdivalg/ideologier lett å slutte seg til på et overordnet nivå. Jo mer man nærmer seg praksis, jo vanskeligere kan det imidlertid være å forholde seg til. Det er derfor helt nødvendig at disse verdivalgene i størst mulig grad diskuteres og konkretiseres før og underveis i implementeringsprosessen (Skilbred nr. 4/2003 s. 36). **Aktøren i dette sitatet er barnevernspedagog.**

Dette sitatet løfter frem behovet for å diskutere og konkretisere bruk av tiltak som har medvirkning og empowerment som sitt verdigrunnlag. Kritisk drøfting er i følge teksten nødvendig, fordi ideologier som bygger på medmenneskelige verdier som, likeverd, medvirkning og rettferdighet, er noe man lett slutter seg til i teorien, men som viser seg vanskelig å håndtere i det praktiske barnevernsarbeidet. Noe av det som gjør det vanskelig, henger i følge flere forskere sammen med at barnevernet på ene siden skal gi hjelp med foreldrenes samtykke, og på andre siden råder over tiltak som kan gjennomføres med tvang. Det problematiske knytter seg til synet på hvem som er bruker i barnevernet. I følge barnevernloven skal barnet, uavhengig av alder tilskrives en brukerstatus. Men fordi barnet lever sammen med sine foreldre, som også omfattes av tiltakene som iverksettes, er det rimelig å gi foreldre brukerstatus i tillegg til barnet.

Denne doble brukerstatusen vil for eksempel i en omsorgsovertakelse være et eksempel på en interessemotsetning mellom barn og foreldre, fordi barnevernets overordnede prinsipp er ivaretagelsen av barnets beste. I slike situasjoner vil medvirkningsbegrepet i form av samarbeid med foreldrene være urimelig å forvente (Føllesø 1998, Koch og Koch 1995, Bache- Hansen 2001, Sandbæk 2001, Hansen 2004). Det er mange etiske dilemmaer som viser seg i det praktiske arbeidet, og som krever faglig refleksjon og diskusjon av motiver og handlinger, noe også neste sitat illustrerer:

Disse historiske linjene og den sentrale oppmerksomheten om maktforhold kan være betimelig å minne om i dagens norske diskurs der implementering av empowerment gjennom de offentlige sosiale og barnevernfaglige tjenester er blitt et viktig departementalt anliggende. Eller når empowerment av noen, tas til inntekt for en nyliberalistisk ideologi om større individuelt ansvar (*Andrews 2003, Olsen 2003*). (Christiansen nr. 4/2003 s.19).

Aktøren i dette sitatet er sosionom og cand. Polit. Ansatt ved Universitetet i Bergen.

Sitatet fokuserer på maktdimensjonen og minner om de historiske linjene, det vi si hva som var utgangspunktet for utviklingen av empowermentbegrepet. Empowerment forkjempernes arena på 70-tallet var blant annet undertrykte, fattige svarte kvinner i USA, og relateres ikke til ansatte i det offentlige velferdsapparatet. I følge Freire (1999) har myndiggjøring eller bevisstgjøring i seg en klar radikal politisk dimensjon. Spørsmålet som kan ledes ut av teksten er hvorfor diskusjoner om implementering av empowerment til tross for sine historiske røtter har blitt et så viktig departementalt anliggende? Svaret kan som teksten også hentyder, henge sammen med nyliberalistisk ideologi, hvor individets selvbestemmelsesrett og ansvar understrekes. Neoliberalismen postulerer i følge Lorenz (2006) at de mekanismene som har gitt markedskapitalismen suksess, kan overføres fra den økonomiske til den politiske sfære. Et eksempel fra den norske velferdsstaten kan være bestiller – utfører modeller. Det finnes ulike varianter av denne modellen både i Norge, og i store deler av Europa for øvrig. Modellene inngår som en del av moderniseringsarbeidet i den offentlige sektor, og er uttrykk for en søken etter mer effektiv og brukerorientert offentlig virksomhet. Bestiller-utfører modellen er i følge Sletnes (2004) i prinsippet en overgang fra hierarkisk styring til kontraktsstyring. I stedet for å styre gjennom myndighet skal styringen skje gjennom forhandlinger og kontrakter mellom de som bestiller tjenester og de som utfører tjenestene. I en Foucault inspirert forståelse vil departementets ønske om implementering av Empowerment strategier handle om styring av velferdsstatens brukere. En maktform som vi i følge Foucault ikke tenker på som makt, fordi vi underkaster oss frivillig. Styrings-

mentalitet er i følge Foucault en maktform som skriver seg inn i individet, og som virker inn på individets subjektivitet. Denne maktformens viktigste redskap er oppmuntring, der velferdsstaten i stadig stigende grad legger til rette for at brukere/klienter ledes til å lede seg selv gjennom myke, indirekte og appellerende former for makt.

I det praktiske barnevernsarbeidet blir balansen mellom det ansvaret de profesjonelle har for de personene de er satt til å hjelpe eller styre, og respekten for den andres selvbestemmelsesrett et viktig anliggende. I noen situasjoner kan prisen enkeltindivider betaler for sin medbestemmelsesrett rett og slett bli for høy, noe som er tema i det neste sitatet:

Etableringen av foreningen (Landsforeningen for Barnevernsbarn, min utheving) var på mange måter et svar på et spørsmål som har ligget latent i barnevernet lenge, presset frem blant annet av den økende forventningen om å trekke brukere inn i vurderinger og avgjørelser; hvilke erfaringer de har gjort seg, barn og unge som selv har levd under barnevernets tiltak? Hvordan få dem i tale (...) Mange ville høre, og ungdommene gav mye. Fordi fortellingene skulle være sanne og ekte handlet de ofte om det ungdommene kunne mest om – sine egne liv. Hva ellers? Ingen stoppet dem. Og selv stoppet de ikke før det var for sent. Noen av ungdommene omtaler det som sosialpornografi. Neppes ønsket av noen parter, men en opplevelse som er like reell som alvorlig? (Follesø nr. 2/2000 s. 21-22). **Aktøren i dette sitatet er cand.polit med hovedfag i pedagogikk.**

Dette sitatet setter fokus på forholdet mellom ansvar og respekt. I følge Eliasson (1995) kan ansvaret, eller fraskrivelse av ansvar slå over i en umyndiggjørende praksis, og bli til overgrep mot den som gjør krav på sin medbestemmelsesrett. Respekten kan også på sin side slå over i mangel på engasjement, om man ikke bryr seg om den andre på en genuin måte. Denne teksten argumenterer for at medvirkningsprosesser som i utgangspunktet er ment som noe positivt, kan få uønskede konsekvenser for enkeltindivider, dersom profesjonelle ikke setter nødvendige grenser. I følge Ericsson (2003) er det viktig å forstå aktørperspektivet i en verden der makt, ressurser, legitimitet og gjennomslagskraft er svært ulikt fordelt. Hvis ikke sier hun, er det fare for at det å være aktør betyr det samme som at hver og en får ansvar for å forme sin egen skjebne, samt stå fullt ansvarlig for egne valg. Tanken om fordeling av ansvar står også sentralt i neste sitat. Spørsmål som reises dreier seg om hvorvidt medvirkningsprosesser har ledet barnevernet ut i en situasjon hvor barnevernet svekkes, og ansvaret blir overført til barn og foreldre, i en forkledd aktørvariant:

Den australske forskeren Karen Healy (1998) diskuterer i en av sine artikler hvilke spenninger som kan finnes i et barnevern som forventes å bli stadig mer empowerment- og brukerorientert. Medvirkning hevder hun, løftes frem som et et ubetinget gode (...) En av årsakene til at empowerment har så få kritikere kan være at begrepet bærer et sett av positive verdier som er enkle å slutte seg til. Vi finner ord som frihet, selvbestemmelse og frigjøring (...) Min påstand om at empowerment som ideologi og praksis i barnevernet er avpolitisert dreier seg i stor grad om at den ikke lenger bærer i seg krav om å avdekke undertrykkende strukturer. Vår forståelse av empowerment preges stadig sterkere av det Brown omtaler som en nordlig forståelse. Rettighetstenkning og lik tilgang til tjenester, kvalitetssikring av tjenestetilbudet, effektivisering og modernisering preger også denne delen av offentlig sektor (...) vår vestlige fortolkning av empowerment preges av å være individuell og avpolitisert (Follesø nr. 1/2005 16, 17, 21-22). **Aktøren i dette sitatet er pedagog og dr. polit i sosialt arbeid.**

Denne teksten argumenterer for at barnevernet, til tross for offentlige utredninger og omorganiseringer, tenderer til å være et kunnskapsfelt med lavt politisk engasjement. Slik teksten uttrykker, knyttes det politiske engasjementet til en reformeringsprosess der rettighetstenkning og modernisering utgjør sentrale begreper. Det som er mangelfullt eller fraværende i følge teksten, er politikeres engasjement for barna (som grupper og individer) som omfattes av reformarbeidet. Implisitt i teksten ligger det en kritikk rettet mot å forstå politisk deltakelse avgrenset til å gjelde organisatoriske endringer. Politisk engasjement slik sitatet uttrykker, krever løsninger utover individuelle rettigheter, i retning av et kollektivt ansvar, hvor sentrale barnevernfaglige utfordringer frontes av politikere som er oppriktig interessert i de barna som omfattes av barnevernets tiltakssystem. Kravet om empowerment og brukerorienterte praksis kan i følge teksten virke mot sin hensikt, i fravær av politisk engasjement. I følge Forsberg og Starrin (1997) har empowermentbegrepet blitt et politisk gangbart begrep på tvers av politiske partier, fordi man legger forskjellige betydninger i hva som menes med empowerment. På høyere siden handler empowerment om menneskers frihet fra staten, og den enkeltes mulighet til å unngå utidig innblanding, samt systemenes behov for å finne effektive og smidige tjenesteformer. Mens for venstre siden er fundamentet ideen om solidaritet og frigjøring av undertrykte. I følge Engebretsen og Heggen (2012) bidrar empowermenttilnærminger til å vise frem det politiske i det som utgir seg for å være upolitisk.

Barn som aktører - barnediskursen

Barnediskursen er på mange måter en forlengelse av brukermedvirkningsdiskursen, men skiller seg fra den generelle diskursen om medvirkning, med sin eksplisitte omtale av barns rettigheter. Teoretisk plasserer denne diskursen seg i perspektiver som omtales som nyere barndomssosiologiske perspektiver, der barn fremheves som aktive og handlende subjekter (Qvotrup 1994, Sommer 2004, Slettebø 2008, Röbbäck 2012). Synet på brukeren har i dette perspektivet endret seg fra å være en verdig trengende pasient eller klient, til brukere, agenter og aktører. Aktørbegrepet gir assosiasjoner til brukeren som en autonom deltagende person som også har et liv utenom det å være bruker av en tjeneste (Sandbæk 2001). I barnediskursen fremtrer to sentrale tegn: innflytelse og barnesamtaler. Tekstene er i stor grad plukket fra sentrale styringsdokumenter og fagartikler som argumenterer for at barn skal ha en aktørstatus i barnevernet. Tekstene beskriver forskjellige barrierer eller hindringer som motvirker barns rett til medbestemmelse og deltakelse, og løfter på ulike måter frem behovet for å se nærmere på hvorvidt barns deltakelse blir stående som et honnørord, snarere enn som en rettesnor i det praktiske arbeidet med barn og unge.

Kunnskap som fremmer barns deltakelse

Vi starter med å undersøke tekster som belyser og argumenterer for hvorfor det er viktig at barn er delaktige og blir hørt når det skal tas avgjørelser i barnevernssaker. Hva slags type medvirkning snakkes det om? Og hva må til for at barn skal kunne medvirke i barnevernssaker? I FNs barnekonvensjon § 12 slås det fast at barnet har individuelle rettigheter. De individuelle rettighetene skal gi barnet rett til å delta i saker som på en eller annen måte får konsekvenser for det livet de lever som barn. Denne konvensjonen ble ratifisert og inkorporert i norske lover i 2003. Lov om barneverntjenester ble tilpasset FNs Barnekonvensjon ved at barns rett til å bli hørt i saker som angår dem ble senket fra 12 år til 7 år. Overført til det praktiske barnevernsarbeidet betyr det at alle barn som er berørte av barneverntjenestens tiltaksapparat, skal gis anledning, enten direkte eller gjennom talspersoner, til å uttrykke sin mening. Men selv om barn har fått lovfestet rett til deltakelse, vil barns deltakelse likevel henge sammen med hvordan yrkesutøvere i barnevernet involverer barnet og forstår det barnet uttrykker:

Jeg argumenterer eksplisitt for en aktørforståelse som ikke fremstiller barn som selvstendige og uavhengige, men som tar hensyn til at barn også har bruk for avhengighet og omsorg (Brannen & O'Brien 1995) (...) Barna ga viktige, kanskje de viktigste bidragene

når det gjaldt å fokusere på sine styrker og interesser. Dette kan tolkes som om barna undervurderte problemene sine, bagatelliserte eller fornektet. Men det kan også tolkes som om de ser muligheter i livene sine som de voksne ikke er klar over. Erfaringene fra undersøkelsen understreker også betydningen av å bruke barn selv som informanter når det er deres liv det dreier seg om: Ikke fordi de gir «sannere» eller «riktigere» svar enn de voksne, men fordi – som Per Olav Tiller påpekte så enkelt og treffende for mange år siden: Alle mennesker har kunnskap om og vurderinger av seg selv som ingen andre har. Dette gjelder selvfølgelig også barn (Sandbæk nr. 1/2003 s. 8-9). **Aktøren i dette sitatet er sosionom og dr.polit i sosialt arbeid.**

I dette tekstutdraget konstrueres en aktørforståelse som tar hensyn til at barn også er aktører når de er passive eller har behov for hjelp og støtte. Denne fremstillingen av aktørbegrepet sammenfaller med den moderne barndomssosiologien som inkluderer en forståelse av barn som avhengige av voksnes beskyttelse og omsorg (Qvortrup 2010). Den bygger også videre på barnekonvensjonen, som slår fast at barnets rettigheter handler om rett til beskyttelse (protection), rett til bestemmelse (provision) og rett til medvirkning (participation). Aktørbegrepet er et blant flere eksempler på hvordan staten styrer ved å gi befolkningen eller brukere nye ord som definerer individets forhold til staten. I denne teksten konstrueres en forståelse av aktørbegrepet som rommer mer enn idéene om en form for eksperthjelp til selvhjelp. Her poengteres at barn ikke passer inn i forståelsen om elitebrukere som er i stand til å artikulere egne behov og ønsker, og begrensningene i barnets situasjon løftes frem som en viktig forutsetning for bruk av aktørbegrepet i barnevernet. I teksten synliggjøres også et asymmetrisk forhold, der voksne/profesjonsutøvere befinner seg i en maktposisjon i forhold til barn. Innenfor rammen av et asymmetrisk forhold, vil barnets rett til deltakelse være avhengig av profesjonsutøvere som er opptatt av å skape betingelser som gjør det mulig for barn å medvirke. I det neste sitatet fokuseres det på barnets egne ressurser:

Ved å erkjenne at barn er forskjellige og at de er sosiale aktører som på ulike måter har strategier for å mestre sin virkelighet, kan barnevernet ikke fatte gode beslutninger uten å involvere barna selv (...) Barn er ikke bare mottakere, men bidragsytende og handlende individer (Angel, 200; Sandbæk, 2002) (Angel nr. 3/2010 s. 148-149). **Aktøren i dette sitatet er barnevernspedagog og cand.polit og pH. D i sosialt arbeid.**

I dette tekstutdraget konstrueres barnet som en ressurs, med individuelle ferdigheter og mestringsstrategier. I følge teksten er barns egne historier en nødvendig forutsetning

for å kunne fatte gode beslutninger i barnevernet. Som teksten videre fokuserer på, vil barnas mulighet til å delta og påvirke være avhengig av et barnevern som i kraft av sitt mandat, på ene siden beskytter og på andre siden legger til rette for deltakelse og medvirkning. Teksten appellerer til at brukermedvirkning også stiller krav til de ansatte i barnevernet. I denne teksten etterspørres en profesjonell kompetanse som tar hensyn til at barn får medvirke, uten at de selv gjør eksplisitt krav på det. I formuleringen «barn er ikke bare mottaker, men bidragsytende og handlende» skapes et bilde av barn som har evne til å dele sine erfaringer og fremme egne synspunkter. Å omdefinere barn fra å være utsatte eller sårbare til å innta rollen som bidragsytende, kan forstås som et ønske eller et forøk på å bryte kritikkverdige paternalistiske maktrelasjoner.

Hvordan barnevernet kan ivareta barnets autonomi i det praktiske arbeidet, uttrykkes også i neste sitat:

Det er blant annet kommet en rekke nye metoder i barnevernet i nyere tid. Metodene har fokus på brukermedvirkning og styrking av familien og nærmiljøet. De nye metodene har det til felles at barn, foreldre og nærmiljø i større grad skal være aktive deltakere og samarbeidspartnere i gjennomføring av tiltak (Schjeldrup, Omre og Marthinsen 2005). Ved at barn får økt deltakelse og innflytelse i tiltakene som settes i verk i familie og nærmiljø, vil barnets rolle som sosial aktør styrkes (Haug og Horverak nr. 2/2009 s. 81). **Aktørene i dette sitatet er cand. mag, master i sosialt arbeid, og sosionom med PhD i sosialt arbeid.**

I denne teksten knyttes barns medvirkning til *metoder* i barnevernet som har fokus på brukermedvirkning og styrking av familien og nærmiljøet. I følge teksten er metodenes styrke at både barn og foreldre skal være aktive i gjennomføringen av tiltak. Ved å betegne barn og foreldre som samarbeidspartnere, fordeles ansvaret for gjennomføringen av tiltak mellom de profesjonelle og de som blir berørt av tiltaket. På denne måten argumenterer teksten for at barnet sikres både deltakelse og innflytelse, og at barnets rolle som sosial aktør styrkes. Det er forbindelsen mellom de nye metodene og brukerorienteringen som primært løftes frem i denne teksten. De nye metodene fremskrives på denne måten i teksten som svaret eller løsningen på det som skal sikre barnets deltakelse.

Praksis som hemmer barns deltakelse

Et utsagn som stadig vekkes gjenntas i diskusjonen om barns rett til deltakelse, er at barn til tross for lovbestemmelser, nye metoder og føringer i sentrale styringsdokumenter i

liten grad involveres. Vi skal nå undersøke tekster som på ulike måter illustrerer dette utsagnet.

(...) saksbehandlere unnlater å involvere barnet fordi deres mening ikke vil ha betydning for sakens utfall, og på oppfatningen av at barnas involvering kan virke forkludrende, forsinkende og som et hinder for effektiv saksbehandling (Christiansen nr. 1/2012 s. 25-26).

Aktøren i dette sitatet er sosionom med PhD i sosialt arbeid.

Denne teksten gir flere forklaringer til hvorfor ansatte i barnevernet unnlater å involvere barna. Den første forklaringen formidler at det barnet forteller ikke påvirker beslutningene barnevernet tar. Med andre ord, vurderes ikke barnets egne historier som en nødvendig forutsetning for å fatte gode beslutninger. Isteden ekskluderes barna og barnas mening, og argumentasjonen knyttes til kravet om effektiv saksbehandling. Å legge til rette for barns deltakelse og medvirkning konstrueres i dette sitatet som tidsforspillelse eller ineffektiv saksbehandling. Disse forklaringene sammenfaller med nasjonal og internasjonal forskning fra de senere årene, som også konkluderer med at barn og unge ikke blir sett og hørt som vesentlige aktører (Holtan og Thomas 2010, Munro 2010, Parton 2010, Rambøll 2011, Strandbu 2011, Christiansen 2012, Röbbäck 2012). Slik teksten er formulert passer ikke barn inn i den markedsorienterte tilnærmingen til empowerment, der uavhengighet og autonomi utgjør sentrale prinsipper. I følge teksten betraktes ikke barnet som kompetent og rasjonelt, ej heller som den som er best i stand til å ivareta sine egne interesser. I stedet synliggjøres en maktform der profesjonsutøvere i barnevernet tar avgjørelser uten å ta hensyn til barnets egen forståelse. I dette ligger en premisse om at barnet skal underordne seg profesjonsutøveren, som har makt til å ta avgjørelser på vegne av barnet. Det er med bakgrunn i barnets sviktende dømmekraft, profesjonsutøveren tar seg retten til å ta valgene på vegne av barnet.

En slik praksis henger i følge refererte forskere, dels sammen med saksbehandlernes forståelse av barn, deres personlige erfaringer og verdier, og deres kompetanse, dels organisatoriske rammebetingelsene barnevernsarbeidere til enhver tid har for å utføre sitt arbeid, og dels sammen med verdier og normer som er nedfelt i lovverk og uttrykt gjennom politiske styringsdokumenter. Å forstå barns deltakelse som «et hinder for effektiv saksbehandling» kan analyseres i lys av Lipsky (1980) og hans tanker om «bakkebyråkrater». Som «bakkebyråkrater» befinner barnevernsarbeidere seg i spenningsfeltet mellom barn/foreldre og den øvrige forvaltningen. I dette spenningsfeltet stilles

det krav om at profesjonelle yrkesutøvere må manøvrere mellom lojalitet til brukere og lojalitet til den øvrige forvaltningen. Forordninger, innsparinger og krav til effektivitet vil således kunne påvirke barnevernets beslutninger.

Noe annet som kompliserer barnevernets forhold til barna, kan forklares med at barn på ene siden har behov for beskyttelse og på andre siden krav på deltakelse. En kompleksitet som også illustreres i neste sitat:

Både i lov om barneverntjenester og i barnekonvensjonen er tvetydigheten synlig i spenningen mellom barns rettigheter til å fremme egne syn og saker og at barn skal høres, på den ene siden, og barns rett til beskyttelse på den andre siden (Ot.prp.nr. 44, 1991-1992; UNCRC, 1989) (...) Barns rettigheter og verdsetting av deres syn i forbindelse med avgjørelser møter motstand i praksis, noe som viser en tvetydig holdning til barn, på den ene siden som subjekter og på den andre siden som objekter. Disse to perspektivene på barn lever side om side og er det Qvotrup kaller *becomming* og *being* (Qvotrup 1994) (Angel nr. 3/2010 s. 149). **Aktøren i dette sitatet er barnevernspedagog og cand.polit og pH. D i sosialt arbeid.**

I denne teksten argumenteres det for at barnevernet har en tvetydig holdning til barn. Tvetydigheten kobles i teksten til spenningsforholdet mellom behovet for beskyttelse og retten til deltakelse. Spenningsforholdet illustreres i teksten med begreper som subjekt og objekt, og linkes videre til det Qvotrup (1994) kaller *being* og *becomming*. Det første perspektivet knyttes til den nye barndomssosiologien, som forstår barndom som noe mer enn et forstadium på veien til å bli voksne, eller som et resultat av god eller dårlig omsorg. Det andre knyttes til perspektiv der barnet ført og fremst ses som et resultat av foreldrenes omsorg. En barriere vil derfor henge sammen med hvilket perspektiv barnevernsarbeidere legger til grunn når de samarbeider med barnet og foreldrene. Som tidligere nevnt viser forskning at barnevernet i for liten grad tar hensyn til barnets egne erfaringer. Det hevdes for eksempel at det er forsket lite med utgangspunkt i barns egne opplevelser av samarbeidet med barnevernet. Følgende sitater er bare to av flere eksempler:

Det er så langt forsket og skrevet lite med utgangspunkt i barnets egne erfaringer fra samarbeidet med barneverntjenesten; (...) Hvordan *barnet selv* vurderer sin kontakt med og tiltak fra barneverntjenesten, er i liten grad belyst (Walløe nr. 3/98 s. 5). **Aktøren i dette sitatet er sosionom og cand.polit med hovedfag i sosialt arbeid.**

Det overraskende funnet var at barnas egen stemme syntes mindre fremtredende i sakene i 2009 enn i 2000. I 2000 var det 41 % av saksmappene hvor det ikke var spor av at saksbehandler hadde snakket med barnet, mens denne andelen var 70 % i 2009. Barna og deres behov var mer omtalt i 2009 enn i 2000, men barna synes i mindre grad å være inkludert i barnevernets prosesser (Christiansen nr. 1/2012 s. 21). **Aktøren i dette sitatet er sosionom med PhD i sosialt arbeid.**

Disse sitatene er enige om at barnas egne stemmer er lite synlige i de dokumentene det henvises til når barnas omsorgssituasjon beskrives. Som tekstene viser er det 14 år i mellom publiseringen av det første og det andre sitatet. I denne perioden har barnevernet som tidligere beskrevet fått ny barnevernslov, fått økte ressurser gjennom ulike nasjonale utviklingsprogram og forskningsprogrammer. Barns rettigheter som selvstendige individer med krav til deltakelse og rett til beskyttelse, har vært et sentralt departementalt anliggende i denne perioden. Likevel viser forskningen det refereres til i teksten, at barnet i liten grad involveres. I følge sitat nummer to, har opprustningen av barnevernet på ingen måte bidratt til å styrke barnets aktørstatus i barnevernet. Heller tvert om. Undersøkelsen det refereres til er en undersøkelse Skauge publiserte i 2010, hvor hun sammenlignet 50 saker fra år 2000 med 50 saker fra år 2009. Felles for tekstene er at barn omtales med utgangspunkt i saksbehandlers fortolkninger av barnets situasjon, uten at saksbehandler har snakket med barnet. Det er i hvert fall det det skriftlige materialet som har vært undersøkt forteller om. Selv om vi kan tenke oss at saksbehandlere snakker mer med barn enn det skriftlige materialet forteller, vil manglende spor av barnesamtaler i saksmappene, fortelle om en praksis hvor barns uttalelser tillegges liten betydning.

I en barnevernfaglig praksis hvor barna ikke inkluderes i barnevernets prosesser, vil det skriftlige materialet gjenspeile hvordan andre, det vil si hovedsakelig saksbehandler forstår barnets situasjon. Måten barna og barnas foreldre fremstilles på i det skriftlige materialet, vil i en slik praksis ikke bli korrigert med barnets egne opplevelser. I dette sitatet likestilles ikke brukerkunnskap og fagkunnskap. At barna «synes i mindre grad å være inkludert i barnevernets prosesser» kan synliggjøre at de posisjonene som gjøres tilgjengelige for ansatte i barnevernet, i liten grad åpner for å bygge relasjoner til barn. Forestillingen om barn kan videre ses i sammenheng med sentrale målsettinger i New Public Management, og kravet om økt kostnadseffektivitet. I effektivitetens dominerende maktform fremstilles barn som personer uten kunnskaper om sine faktiske muligheter, og istedenfor å gi barnet mer makt fungerer ideologien til å undertrykke/-

ekskludere barn i barnevernssaker. De er ikke engang verdt å referere til. Sitatet synliggjør også at reell brukermedvirkning reduseres til kun å gjelde situasjoner der den nødvendige viljen til åpenhet er til stede fra både barn og profesjonsutøvere. Synet på barn er også fokuset i det neste sitatet:

I avhandlingen hevder jeg at i store deler av forskningslitteraturen beskrives klientene gjennomgående negativt, barna enten som offer eller via en opphopning av negative kjennetegn, mens foreldrene på sin side tillegges skyld for de problemene som barna har. Det er nesten slik at deler av forskningen – det er naturligvis unntak – oppfyller Goffmanns (1975) definisjon av stigma, i den forstand at det først og fremst er sider knyttet til stigmaet eller problemet som blir gjenstand for oppmerksomhet. Andre vel-fungerende sider ved de samme problemene blir oversett. (Sandbæk nr. 1/2003 s. 10). **Aktøren i dette sitatet er sosionom og dr.polit i sosialt arbeid.**

Hovedfokuset i dette tekstutdraget handler om hvordan barn og foreldre beskrives, primært i forskningslitteraturen. I denne teksten hevdes det at forskningslitteraturen beskriver klientene gjennomgående negativt. Ordvalg og uttrykksmåter er som tidligere nevnt en effektiv måte å konstruere et bilde av situasjonen på. Tekster er videre et av maktens viktigste redskap. Foucault har gjentatte ganger minnet oss om at den makten som ligger innpakket i språket, har fått en avgjørende rolle i disiplineringen av samfunnets borgere. Foucault knytter makt til hvordan handling styrer handling. Gjennom journalnotater og rapporter bedriver barnevernet en form for indirekte eller usynlig makt, og måten barnevernet omtaler barn og foreldre på, utgjør en form for disiplinering. I et sosialkonstruktivistisk perspektiv eksisterer ikke ideer som realiteter, men er symbol som uttrykk for ideer om hvordan ulike aktører forstår og tolker forskjellige situasjoner. De symbolene barnevernet benytter vil derfor påvirke måten de handler på. Fagspråk gir makt, og i situasjoner der barnevernet gir utelukkende negative beskrivelser eller omtale, bidrar språkets makt til å ekskludere barn og foreldre. Inspirert av Foucault vil barnevernsarbeidere gjennom måten de skriver på, ha stor makt til å påvirke fremtiden til barn og foreldre.

Diskusjon

I dette kapitlet har vi analysert tekster som konstruerer medvirkning som beslutningsgrunnlag i barnevernssaker. Barnevern handler om å beskytte og gi omsorg til utsatte barn. Det vil si at det implisitt i barnevernets mandat, ligger en forventning om at barnevernet skal være i stand til å vurdere hva som er barnets beste. Med utgangspunkt

i definisjonsmakten er det barnevernet som avgjør hvorvidt barnets omsorgssituasjon er god nok eller ikke. Påvirket av lovens strenge juridiske krav, skal barnevernet undersøke og kontrollere, og i denne praksisen synliggjøres et maktforhold som også setter rammene for samhandlingen. Tar vi utgangspunkt i tekstene kan vi på ene siden finne en optimisme, der tanken om å omfordele makten fra de profesjonelle til brukerne står sentralt. I dette perspektivet argumenteres det for ideologier som bygger på medmenneskelige verdier som, likeverd, medvirkning og rettferdighet. I denne faglige diskusjonen konstrueres begreper som brukermedvirkning, aktørstatus og empowerment som nøkkelord for å beskrive en jevnere maktfordeling mellom profesjonstøvere og brukere av offentlige tjenestetilbud.

Andre tekster konstruerer begreper som medvirkning, aktørskap og empowerment i større grad som retoriske innslag enn praktiske arbeidsmodeller i barnevernet, og linker argumentasjonen til en rekke dilemmaer. Et dilemma knyttes sammen med tvetydige sosialpolitiske føringer, som gir uttrykk for at det kan være vanskelig å forsvare brukerbegrepet i barnevernssaker. I NOU 2000:12 konstrueres forestillinger om at det kan finnes en motsetning mellom profesjonalisering og brukermedvirkning. Dette er utsagn som kan tolkes i lys av det Abbott omtaler som profesjonell autonomi. I følge Abbott (1988) har profesjoner myndighet og ansvar på bestemte områder. På ene siden tildeles profesjonene arbeidsoppgaver og myndighet gjennom de lover og arbeidsoppgaver som de er satt til å forvalte. På andre siden er profesjonene selv også aktive i å definere områder og domener, og tilegne seg stauts på grunnlag av det de hevder som sin kompetanse. Profesjonene gjør samtidig krav på profesjonell autonomi, det vil si rett til å utøve skjønn på grunnlag av sin ekspertise. Profesjonalisering er i følge Terum (1998) en kamp om å definerer de faglige spørsmålene, til forskjell fra normative eller politiske problemer. Brukermedvirkning kan i denne konteksten tenkes å være en trussel mot profesjoner som har en begrenset profesjonell autonomi, da en sentral forutsetning for medvirkningsprosesser, er at brukeren ikke lenger skal være underlagt profesjonell dominans. Profesjoner som opplever at de selv har en begrenset autonomi, vil i følge Terum kunne oppfatte at en myndiggjørende praksis kan bidra til å redusere den profesjonelle autonomien ytterligere.

Et annet dilemma belyser barnevernets organisatoriske rammebetingelser. Noen tekster argumenterer for at styringsdokumenter i form av lovtekster, stortingsmeldinger og utredninger legger til rette for medvirkningsprosesser. Andre gir uttrykk for at de statlige kvalitetsmålene så langt har dreid seg om å gjøre barnevernet mer effektiv enn tid-

ligere, og i mindre grad har lagt til rette for medvirkningsprosesser. Her konstrueres et motsetningsforhold mellom effektivitet og brukermedvirkningsprosesser, der minimumsstandarder for saksbehandling, ventetid og overholdelse av tidsfrister beskrives som et hinder for å bygge gode relasjoner. Tekster hentet fra barnediskursen illustrerer det samme. Med henvisning til tidligere nasjonal og internasjonal forskning, (Thoburn m.fl. 1995, Bell 1999, Sandbæk 2001, Christiansen 2012) hevdes det at det har vært en kraftig nedgang i barnesamtalene de siste 10 årene. Her konstrueres medvirkning som en mangelvare, og vurderinger av barnets omsorgssituasjon begrenses til å gjelde informasjonsinnhenting og barnevernsarbeiderens egen fagkompetanse.

En tredje barriere for medvirkningsprosesser i barnevernet, beskrives i tekstene som fravær av politisk engasjement. Om vi tar utgangspunkt i barnevernets kontekstuelle ramme, (jf. kap 2) reflekterer barnevernet det omgivende samfunn, der barnevernsarbeidet må forstås i en historisk, politisk og økonomisk sammenheng. Barnevernets hovedoppgave er i følge Larsen (2004) uttrykk for en politisk oppgave, besluttet av politiske myndigheter som overordnet sett sier noe om hva samfunnet er beredt på å tilby borgere som trenger barnevernets bistand. I tillegg har barnevernets primæroppgave også en faglig side. Det betyr i følge Larsen, at barnevernets oppgaver i det praktiske arbeidet handler om å transformere politiske ønsker og intensjoner, slik at barn og unge som kommer i kontakt med barnevernet får hjelp til å komme ut av den situasjonen som gjorde det nødvendig å etablere kontakten. Hva gjelder medvirkningsprosesser i barnevernet antyder noen tekster at den politiske visjonen om økt brukermedvirkning nærmest kan forstås som en illusjon, basert på en rekke uinnfridde forventninger. I diskusjonen om politikeres deltakelse og engasjement, uttrykkes det en engstelse for at politikere ikke har en oppriktig interesse av å ivareta barn og foreldres deltakelse i barnevernssaker. I denne faglige diskusjonen etterspørres det en politisk vilje til å stå på barrikaden, samt skape organisatoriske rammebetingelser som kan romme barn og foreldres deltakelse, og som ikke måles i lys av effektivitetsstandarder i barnevernet. I fravær av politisk engasjement konstrueres manglende medvirkningsprosesser som et spenningsforhold mellom den politiske og den faglige oppgaven, snarere enn som mangel på kompetanse eller faglig vilje.

Før vi tar fatt på det siste analysekapittelet, det vil si kapittel åtte, skal jeg gjøre en kort oppsummering av de viktigste diskursene som jeg har identifisert så langt. I kapittel fem kan vi se hvordan barnevernfaglig kvalitet konstrueres med rettssikkerhet og effek-

tivitet som sentrale begreper. I begge disse diskursene finner vi kraftfulle føringer om hvordan det barnevernfaglige arbeidet med utgangspunkt i juridiske bestemmelser og offentlig styring, skal sikres med hjelp av systematisk dokumentasjon, klare målsettinger og økonomiske incentiver. Men også evnen til å kunne skjønnsvurdere ulike situasjoner, og samarbeide med andre profesjonsutøvere konstrueres som nødvendig kompetanse. I kapittel seks finner vi en forlengelse av diskusjonene om hva slags kunnskap som anerkjennes som gyldig kompetanse. Her viser analysene at det foregår en maktkamp mellom den praktiske erfaringsbaserte kunnskapen, hvor skjønnsutøvelsen står sentralt, og den såkalte objektive vitenskapsbaserte kunnskapen. Den objektive kunnskapen konstrueres som hegemonisk, og det argumenteres for at spillerommet for den praktiske erfaringsbaserte kunnskapen snevres inn som et uunngåelig resultat av dagens kunnskapspolitikk. Trykket på innføringen av evidensbaserte tiltak konstrueres videre som et resultat av det styrende rammeverket, snarere enn resultat av barnevernfaglige vurderinger med utgangspunkt i enkeltindividets behov.

I kapittel syv finner vi en hegemonisk diskurs om medvirkning i barnevernet. Praktisering av brukervedvirkning beskrives som en nødvendig kompetanse, og det konstrueres en erkjennelse av at barn og foreldres kunnskaper har vært og er undervurdert, sett i lys av den profesjonelle kunnskapens betydning for beslutningene som tas. Ønskelig praksis beskrives i termer av likeverd og partnerskap, der profesjonelle og politikere tar ansvar og setter nødvendige grenser, med utgangspunkt i barn og foreldres kunnskap om det livet de lever som barn, voksne og familie. Imidlertid kan vi identifisere en ambivalens som berører den doble brukerposisjonen. Mer spesifikt omhandler ambivalensen situasjoner hvor det er naturlig å forholde seg til barnet som primærbruker, og hvor barn og foreldre ikke har sammenfallende interesser. I det siste analysekapittelet, kapittel åtte, skal jeg fortsette å analysere diskurser som kan linkes til fenomenet barnevernfaglig kompetanse. I dette kapittelet vil fokuset være rettet mot hvordan yrkesfaglige tilnærminger legitimeres og anerkjennes som nødvendig profesjonell kompetanse.

Profesjonalisering, utdanning og forskning

Innledning

Vi har i de tre forrige analysekapitlene sett eksempler på flere diskurser som har vist oss ulike konstruksjoner av fenomenet barnevernfaglig kompetanse. De faglige diskusjonene om et kvalitativt godt barnevern, barnevernets troverdighet, faglig legitimitet og medvirkningsprosesser i barnevernet, minner oss om at den barnevernfaglige kunnskapen er preget av historiske og kulturelle forandringer, og ikke minst interessemotsetninger. I takt med samfunnsutviklingen for øvrig, forandres synet på barns og unges behov, likeså oppfatninger og forståelser av barn og barndom. Konstruksjoner av kompetanse som fenomen har gått igjennom mange faser, påvirket av både styringsideologiske uttrykk og faglige uttrykk. Felles har likevel vært å finne frem til yrkesfaglige tilnærminger som kan legitimere og anerkjenne det barnevernfaglige arbeidet, på lik linje med annet profesjonelt arbeid.

I diskusjonen om et kvalitativt godt barnevern med høy faglig kompetanse, har utdanning, opplæring og forskning fremstått som sentrale kompetansehevende tiltak over tid. I Stortingsmelding nr. 39 (1995-96) finner vi et helt kapittel som omhandler kompetanse, kunnskap og kvalitet. Kompetanse beskrives i denne meldingen som teoretisk og metodisk kunnskap, praktiske ferdigheter og yrkesutøvernes etiske innstilling til yrke. Ca.80 % av de som arbeider i det kommunale barnevernet har grunnutdanning som sosionom eller barnevernspedagog. Hva gjelder utdanningenes kvalitet, konkluderer meldingen med at det ser ut til å være generelt akseptert i barneverntilknyttede miljøer at de nåværende grunnutdanningene er mangelfulle. Spørsmålet om hva som bør læres i grunnutdanningene versus etter- og videreutdanningene fremstår derimot som et omdiskutert spørsmål. Tross faglig uenighet, konstrueres utdanning som en sentral faktor for å sikre en kontinuerlig oppdatering og videreutvikling av kompetansenivået i barnevernet. Utdanning og forskning fremstår også som sentral kompetanse i NOU 2000:12. Her påpekes det imidlertid at grunnutdanningene bare i begrenset grad kvalifiserer for arbeid i barnevernet. I denne rapporten konkluderes det med at vedlikehold og videreføring av egen kompetanse, gjennom etter- og videreutdanningstilbud samt veiledet praksis, bør være obligatorisk. Den neste NOU'en som

omhandler barnevernet, 2009:8, har tittelen «Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning». I denne rapporten fremholdes det at det ikke er god nok sammenheng mellom kompetanseutbyttet ved utdanningene til barnevern, og kravene til kompetanse i det praktiske barnevernsarbeidet. Rapporten understreker også behovet for å sikre at ansatte i barnevernet har nødvendig kompetanse, da nødvendig kompetanse beskrives som en grunnleggende forutsetning for å realisere barnevernets mandat. Behovet for relevant faglig innsikt, gjennom krav til kvalitetssikring av grunnutdanningene som kvalifiserer for arbeid i barnevernet, samt styrking av etter- og videreutdanninger, master og doktorgradsstudier, løftes frem som et fremtidsrettet kvalifikasjonstilbud for arbeid i barnevernet.

I følge Abbott (1988) finnes det en generell enighet om at høyere utdanning betraktes som et sentralt trekk ved profesjoner. I profesjonslitteraturen beskrives etablering av utdanning gjerne som et ledd i en strategi og en maktkamp for å oppnå eller beholde monopol på bestemte arbeidsoppgaver og posisjoner (Smeby 2008). I Norge og andre deler av Europa (f.eks. Tyskland og Frankrike) har profesjonaliseringen imidlertid vært preget av et nært samarbeid med staten. Selv om det skal sies at den statlige styringen og reguleringen foregår i dialog med fagmiljøene, profesjonsorganisasjonene og ulike brukergrupper, har institusjonaliseringen av profesjonsutdanninger i Norge i all hovedsak vært et resultat av statlig politikk. Profesjonsorganisasjonenes rolle har i større grad dreid seg om å opprettholde og styrke kravet til yrkespraksis, snarere enn å være pådrivere for utdanning på universitetsnivå (ibid.). At utviklingen av profesjonsutdanninger i stor grad har vært et resultat av statlig politikk, kan også gjenfinnes i tidligere forskning. Afdal (2012) har sett nærmere på hvordan kunnskap konstrueres for lærerprofesjonen i Norge og Finland, og resultatene viser store forskjeller. Analysen av policy prosesser viser at Norge har en politisk styrt policy prosess, det vil si at staten har en styrende rolle, mens Finland har en akademisk styrt prosess der staten har en veiledende rolle. For øvrig påpeker Afdal at endringer i læreplaner for lærerutdanningen i Norge involverer dype epistemiske strukturer, og krever noe langt mer enn endringer i teksten og strukturen i aktuelle policy dokumenter. Tendensene kan også gjenfinnes i svensk profesjonsforskning. I følge Sjöberg (2010) fungerer statlige utdanningspolitiske policy dokumenter nærmest som subtile reguleringsmekanismer som regulerer og posisjonerer så vel elever som lærere i den svenske grunnskolen.

Med fotfeste i sentrale styringsdokumenter og innspill fra ulike forskere/fagpersoner, skal jeg i dette kapitlet analysere tekster som konstituerer og utfordrer kompetansekravene i barnevernspedagogikkutdanningen. Jeg skal også analysere tekster som diskuterer forskning som kompetansehevingstiltak i det barnevernfaglige arbeidet. Med hjelp av mine utvalgte profesjons og diskursteoretiske begreper, er formålet å analysere hvilke faglige argumenter ulike aktører benytter og gjør hevd på, når de snakker om utdannings- og forskningsbehovet i det norske barnevernet. I utdanningsdiskursen fokuseres det på to sentrale tegn: rammeplan og utdanningsnivå.

Utdanningsdiskursen

I dette avsnittet skal vi undersøke tekster som omhandler barnevernspedagogen som profesjonsutdanning. Barnevernspedagogutdanningen ble etablert som profesjonsutdanning i 1968, og siden har det vært mange meninger og innspill om utdanningens styrker og svakheter. I følge Parsons og Platt (1973) er profesjonenes tilknytning til universitetene og utviklingen av en vitenskapelig basis viktig for profesjonenes samfunnsmessige legitimitet. Også nyere profesjonssosiologiske bidrag legger stor vekt på at kunnskap, verdier og ferdigheter tilegnet gjennom høyere utdanning er en viktig forutsetning for å kunne utføre yrket på en kompetent måte (Freidson 2001, Smeby 2008). Ulike aspekter om kunnskap, hentet fra forskjellige fagdisipliner, som for eksempel sosiologi, medisin, psykologi, filosofi og jus, har lenge preget den sosialfaglige utviklingen. Det faktum at sosialt arbeid ikke rår over en egen avgrenset kognitiv kunnskapsbase, har bidratt til mange faglige diskusjoner om fagets profesjonelle status. Noen kjemper for å etablere en forståelse rundt flerfaglighetens styrke, mens andre kjemper for å etablere en forståelse for at flerfagligheten svekker fagets egenart og identitet.

Styring gjennom rammeplaner

I følge stortingsmelding nr. 13 Utdanning for velferd (Meld. St. 13 (2011-2012)) uttrykkes det at barnevernsutdanningen har vesentlige mangler når det gjelder undervisning/pensum knyttet til flere av barnevernets kjerneområder. Kunnskapsdepartementets uttalelser baseres på konklusjoner og tilrådninger fra Befring-utvalgets uttalelser fra 2009 (NOU 2009:8 Kompetanseutvikling i barnevernet). I stortingsmelding nr.13 betones også behovet for å fornye tjenestene i velferdsstaten generelt, samt tilpasse utdanningene til nye fremtidige behov. I tillegg betones det at kompetansen til de ansatte må være relevant i forhold til sentrale utfordringer som velferdsstaten stilles overfor, som «forebyggende arbeid og folkehelsearbeid, omsorgssvikt, vold og overgrep, fattigdom, psykisk helse og rus, habilitering og rehabilitering. Denne typen kompetanse

går på tvers av profesjonene, men hver profesjon vil kunne ha sin egen teoretiske og metodiske tilnærming» I dette sitatet antydes distinksjonen mellom profesjonsspesifikk kompetanse og tverrprofesjonelt samarbeid. Det antydes videre at det er profesjonenes samlede kunnskaper, der hver og en medarbeider har en sterk profesjonsfaglig kompetanse, som gjør det mulig for tjenestene å møte fremtidens utfordringer på en god måte. Barnevernsarbeidere stilles daglig overfor vanskelige og sammensatte utfordringer i møte med barn, unge og deres familier. Barnevernspedagogutdanningens mandat slik det uttrykkes i rammeplanen, er å legge grunnlaget og vektlegge kunnskaper og holdninger i forhold til menneskesyn, menneskeverd og menneskerett. La oss nå se nærmere på hvordan kompetansebegrepet kommer til uttrykk i rammeplanen.

Som tidligere nevnt er profesjonsutdanningens innhold underlagt statlig koordinering og kontroll. Barnevernspedagogutdanningen er i likhet med de fleste andre profesjonsutdanningene i Norge styrt av nasjonale rammeplaner. For å gi et bilde av rammeplanens plass i et utvidet styringsperspektiv, skal jeg bare kort si litt om hvordan den statlige reguleringen foregår:

1. Direkte regulering er fastlagt i lov om universiteter og høyskoler, samt gjennom ulike forskrifter og nasjonale rammeplaner.
2. NOKUT (nasjonalt organ for kvalitet og utdanning) har som formål å evaluere, kontrollere og utvikle kvaliteten i norsk høyere utdanning.
3. Gjennom lovregulering av yrkene og profesjonsgodkjenning. Sentrale formelle rammebetingelser for barnevernspedagogene er lov om barneverntjenester, barnekonvensjonen, lov om behandling i forvaltningssaker og yrkesetiske retningslinjer.
4. Internasjonale retningslinjer, jf. Bologna-prosessen og EUs direktiver for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner. For Norge er EU-direktivene gjort gjeldende gjennom EØS-avtalen (Europeisk Økonomisk Samarbeid). Målsettingen for den internasjonale reguleringen er å fremme mobiliteten for lovregulerte yrker.

Slik det fremholdes i denne teksten inngår de nasjonale rammeplanene som et blant flere sentrale styringsdokumenter. I tillegg til forskrifter og nasjonalt lovverk, forteller teksten at internasjonale retningslinjer også er viktig for å styrke kvaliteten på de norske utdanningene. Det internasjonale rammeverket skal i følge teksten fremme mobiliteten, og internasjonalt samarbeid i form av utveksling og utvikling av kompetanse, gjøres til et viktig kvalitetsfremmende virkemiddel. I følge St. meld. nr. 27 *Gjør din plikt-krev din rett*, argumenteres det for at konsekvensene av internasjonaliseringen medfører at ut-

danning og kompetanse i større grad blir målt i forhold til forskningsmiljøene og internasjonale kompetanse krav, og at utdanningstilbud som ikke holder internasjonal standard vil kunne komme til å bli marginalisert (ibid. s. 17). Norge har videre som det beskrives i teksten et nasjonalt organ for utdanning og kvalitet, som løpende skal evaluere og sikre at det norske utdanningstilbudet gjennomføres i henhold til nasjonale og internasjonale kriterier for god kvalitet. Slik det beskrives i teksten er NOKUT mer enn et kontrollorgan, i det de skal bidra til å utvikle kvaliteten i norsk høyere utdanning. Kombinasjonen av nasjonale og internasjonale standarder gir fremstillingen en retorisk kraft. Ved å stille krav om at norske universitet og høyskoler kvalitetsmessig skal kunne måle seg med tilsvarende institusjoner i andre land, settes det norske utdanningstilbudet i en global ramme. Globalisering konstrueres på denne måten som en diskursiv grense til marginaliserte utdanningstilbud, som i følge NOKUT er utdanningstilbud som ikke oppfyller nasjonale og internasjonale krav til høyere utdanning.

Vi skal nå se nærmere på hvordan den statlige rammeplanen påvirker og styrer bachelorutdanningen i barnevernspedagogikk. For å kunne diskutere spørsmålet om hvilke konsekvenser bruk av rammeplaner får, er det rimelig å se nærmere på hvordan denne type tekster bygges opp. Sentralt hos Fairclough (1992, 1995) står tanken om at diskursive policypraksiser får sosiale og materielle implikasjoner både for samfunn, individ og grupper. I følge Bacchi (2000) bør vi forholde oss til policy, og de reformbehovene som løftes fram i policydokumentene med fotfeste i det sosialkonstruktivistiske, og det diskursive perspektivet. Med begrepet «policy-as-discourse» argumenterer hun for at reformer ikke svarer på virkelige problemer, men isteden bør betraktes som konstruksjoner eller representasjoner. I følge Bacchi eksisterer det også et dialektisk forhold mellom styringsdokumenter og sosiale praksiser, hvilket medfører at tekst påvirker praksis og praksis påvirker teksten. På denne måten kan vi også si at policydokumenter både uttrykker, er og skaper diskurser.

Rammeplanen er i sin form å betrakte som en normativ tekst. Den bygger på moralske verdier og etiske prinsipper, som i utgangspunktet gir positive assosiasjoner. Underforstått forutsetter teksten konsensus om ellers svært konfliktfylte og omstridte begreper som: *respekt*, *egenverd* og *solidaritet*. Den appellerer til en vestlig homogen diskurs, i det den gjennomgående henviser til begreper som *vår kultur*. Denne form for retorikk kan fort bli manipulerende, fordi rammeplanen i kraft av sin institusjonelle samfunnsmessige posisjon har makt til å bestemme hvordan utdanningen skal utformes (Van Dijk 2006). I følge dokumentets utforming har rammeplanen fokus på utdanningens

målsetting, omfang og innhold, og inneholder i tillegg retningslinjer for vurdering, arbeids- og studieformer. Tekstene som omtaler rammeplanens funksjon er imidlertid ikke samstemte i sin omtale av rammeplanen som styringsdokument. Argumentene i debatten har i følge Smeby (2008) på ene siden dreid seg om at standardiseringen hemmer høgskolenes kreativitet og evne til omstilling. På andre siden har det også vært påpekt at rammeplanenes utforming ikke gir stor nok fleksibilitet i forhold til nødvendig kunnskapsutvikling. Profesjonsutdanningene på universitetene har formelt sett stor autonomi. Profesjonsutdanningene på høgskolene er derimot underlagt en langt mer detaljert regulering, og utarbeider sine fagplaner innenfor rammen av de nasjonale rammeplanene. I denne diskusjonen er det begrensningene av høgskolenes autonomi som løftes frem. På den andre siden finnes argumenter som taler for å beholde de statlige rammeplanene, da den statlige styringen fremmer et nødvendig samarbeid med fagmiljøene, profesjonsorganisasjonene og brukergrupper, gjennom utvikling og revisjon av planene. Det har også vært et positivt argument at rammeplanene bidrar til å begrense høgskolenes autonomi. Forholdet til rammeplaner som styringsverktøy beskrives i termer av nyttige og unyttige, og synspunktene varierer fra institusjon til institusjon (ibid.).

I Meld. St. nr. 13 hevdes det at det er svært variabelt hvorvidt innholdet i rammeplanens bestemmelser blir førende for utdanningstilbudet ved de ulike høgskolene. I det neste sitatet refereres det til Stjernø- utvalget, som fikk i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet å utrede den videre utviklingen innenfor høyere utdanning:

Stjernø-utvalget pekte i tillegg på at rammeplanene ikke gir noen garanti for kvalitet, og at undersøkelser har vist at det er svært forskjellig hvordan de ulike utdanningsinstitusjonene følger dem opp sine fagplaner (ibid, s. 78).

I dette sitatet hevdes det at rammeplanene i seg selv ikke sikrer et enhetlig og gjennkjennelig faglig nivå i tråd med rammeplanens intensjon. Snarere slås det fast at bruken av rammeplaner som styringsverktøy er *svært* forskjellig fra institusjon til institusjon. Og i følge Kunnskapsdepartementet kan rammeplanene til og med virke mot sin hensikt:

Alle de helse- og sosialfaglige grunnutdanningene, inkludert de lange profesjonsutdanningene, bør styres på samme måte. I en situasjon der tjenestene etterlyser tverrfaglighet og samhandling, tjener enkeltvis rammeplaner til å befeste skiller mellom utdanningene.

På sikt vurderer Kunnskapsdepartementet derfor å erstatte de nåværende rammeplanene med en felles forskrift for alle de helse- og sosialfaglige grunnutdanningene på universitets- og høyskolenivå (ibid, s. 78).

I dette sitatet konstateres et behov for en felles styringsideologi, dog ikke nødvendigvis med utgangspunkt i enkeltvis rammeplaner. Slik rammeplanen fremstilles i denne teksten, tenderer de til å virke mot sin hensikt, spesielt hva gjelder tverrfaglighet og samhandlingsaspektet. Regjeringen signaliserer at de vil vurdere alternative styringsformer, som er mer tilpasset behovet for tverrprofesjonelt arbeid. Forskriften det er snakk om vil til forskjell fra rammeplanen ikke inneholde kompetansemål knyttet til den enkelte utdanning, men vil i så fall omfatte felles innhold og krav til praksisperiodene (ibid. s. 78). I følge Foucault (1999) er det mange prosedyrer som er til stede for å kontrollere og begrense diskurser. Han sier videre at de ulike prosedyrene har sammenheng med relasjoner og posisjoner. Å legge premisser for profesjonsutdanningene er en viktig strategi i kampen om makt og kontroll, og det er således ikke likegyldig hvem som sitter med makten. I dette utsagnet er det Kunnskapsdepartementet som gjør krav på å ha verdiene og kunnskapen som skal bidra til større samhandling mellom profesjoner som betjener samme målgruppe. Departementets uttalelser kan også tolkes som en effektivitetsdiskurs, hvor formålet med en felles forskrift vil være å overvåke og kontrollere at utdanningene utvikler felles faglige tilnærminger som ivaretar kravet til tverrprofesjonelt samarbeid.

Når det er sagt styres barnevernspedagogutdanningen i dag av rammeplanen som ble fastsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet 1. desember 2005. Rammeplanen består dels av en generell del, som er felles for: Barnevernspedagog-, ergoterapeut-, fysioterapeut-, radiograf-, sosionom-, sykepleier- og vernepleierutdanningen. Målet med den felles innholdsdelen er å bidra til at studentene tilegner seg nødvendig kunnskap og forståelse i en felles referanseramme for yrkesutøvere i helse- og sosialtjenestene (ibid. s. 10). Ønske om et bedre samarbeid mellom yrkesutøvere med forskjellige profesjonsutdanninger løftes eksplisitt frem i den generelle delen, og det legges også føringer for hvordan denne undervisningen kan foregå: «Eksempelvis kan det legges til rette for arbeid i grupper på tvers av utdanninger, felles seminarer og temadager» (ibid. s. 10). Følgende mål skisseres for rammeplanens generelle del:

- a. tar utgangspunkt i brukernes behov i sitt arbeid, og som kan planlegge og organisere tiltak i samarbeid med de mennesker det gjelder
- b. har evne til å reflektere over og begrunne sin virksomhet i forhold til overordnede

- faglige og etiske perspektiver, og kan se sin egen yrkesrolle i et kritisk lys
- c. tar medansvar for tilbakemelding til faglig og politisk myndighet om årsaker til hjelpebehov og virkning av tiltak og uheldige samfunnsforhold
 - d. kan bidra til at den som trenger hjelp fra helse- og sosialsektoren får et egnet tilbud
 - e. har kunnskap om organisasjonens plass i samfunnet og egen plass i organisasjonen
 - f. har kunnskap om andre yrkesgrupper, og som kan vurdere egen og andres kompetanse i konkrete samarbeidssituasjoner.

I dette sitatet betones yrkesutøvernes faglige kompetanse. Helse- og sosialfagutdanningen har som mål å utdanne yrkesutøvere som er i stand til å praktisere medvirkningsprosesser, tidligere omtalt i avhandlingens kap. 7. I tillegg stilles det faglige krav til at yrkesutøverne skal være i stand til å reflektere over faglige og etiske perspektiver, i et kritisk lys. Det kritiske blikket følges så videre opp i punkt c, hvor yrkesutøvernes varslingsansvar løftes frem. Det stilles også faglige krav om at yrkesutøvere i helse- og sosialsektoren skal være i stand til å fatte rett tiltak til rett tid, til beste for brukeren. De skal videre ha kunnskap om organisasjonens plass samfunnet, samt vite sin egen plass i organisasjonen. Med andre ord skal yrkesutøverne kjenne godt til det vi kaller tjenestevei, om eller når noe skal varsles. Kvalifiserte yrkesutøvere har også kunnskap om andre yrkesgrupper, slik at de kan trekke veksler på tverrfaglig samarbeid, samt vurdere egen og andres kompetanse i arbeidet med enkeltsaker. Som vi ser av teksten benyttes presensformer i alle punktene: *«tar utgangspunkt i brukernes behov, har evne til å reflektere over, tar medansvar for tilbakemelding, har kunnskap om organisasjonens plass, har kunnskap om andre yrkesgrupper»*. Ved å benytte presensformasjoner fokuserer teksten på måloppnåelse. Slik teksten er formulert kan følgende påstand anes: Dersom helse- og sosialfagutdanningene oppfyller kravene til nasjonale og internasjonale standarder, utdannes yrkesutøvere som *har* nødvendig kompetanse til å kunne betjene utfordringene i helse- og sosialsektoren. Med andre ord, gode utdanningstilbud utdanner yrkesutøvere som har nødvendige kunnskaper, og utdanningsinstitusjonene stilles på denne måten ansvarlig for studentenes læring. Hva gjelder punkt d, forventes det at yrkesutøveren kan bidra til at den som trenger bistand får nødvendig hjelp. Slik teksten er formulert er ikke dette et kunnskapsområde det forventes at studenten har kunnskap om. Derimot forventes det en form for handlingskompetanse, som ikke er nærmere spesifisert.

Rammeplanen er et dokument med mange språklige særtrekk, som bidrar til å overbevise leseren om hva som må til for å utdanne kvalifiserte yrkesutøvere. La oss først

stoppe opp litt og ta for oss begrepet kunnskap, som er gjennomgående i rammeplanenes utforming av studietilbudene. Når det påstås at noen har kunnskap om noe, vil det for mange assosieres med at argumentasjonen bygger på noe mer enn det å tro eller mene. Kunnskap forbindes med noe objektivt, som et slags sannhetsserum, som kan settes i bruk for å forklare hvordan ting er. Det forventes nærmest at de som gjør krav på kunnskapen, skal kunne begrunne eller vite hvordan ting forholder seg, og kunnskap konstrueres som noe som skal kvalitetssikre, for eksempel de beslutningene som helse, og sosialarbeidere tar. Fordi kunnskap er det som skal legitimere og sikre at yrkesutøvelsen blir kvalitativ god, kan det være mange gode grunner til at å la kunnskapsbegrepet gjennomsyre rammeplanens intensjoner om styring av utdannings-tilbudene. Jeg skal vise noen eksempler:

«Utvikling av yrkeskunnskap foregår i et samspill mellom teoretiske studier og praktiske ferdigheter» (ibid. s. 7).

«Utdanningene skal vektlegge kunnskaper og holdninger i forhold til menneskesyn, menneskeverd og menneskerett. Det må legges vekt på å utdanne yrkesutøvere med respekt for brukerens egen kunnskap og personlige valg; «(ibid. s. 7).

«For å kunne møte brukerne av tjenesten på en faglig måte, kreves i tillegg til den etiske dimensjonen, kunnskaper om og evne til kommunikasjon og samhandling som en del av den enkeltes helse- og sosialarbeiders samlede kompetanse» (ibid. s. 8).

Som sitatene uttrykker, benyttes kunnskapsbegrepet for å vise sammenhengen mellom nødvendig læring og god yrkesutøvelse. For å bli en god yrkesutøver forutsettes det at studenten har innhentet sin kunnskap gjennom vekselvirkningen av teoretiske studier og praktiske ferdigheter. Med andre ord, indikerer teksten at helse- og sosialfaglige studietilbud må legge til rette for at studentene får mulighet til å praktisere kunnskaper de erverver gjennom teoretiske studier, samt diskutere praktiske situasjoner med bakgrunn i teoretisk forståelse. Videre skal det vektlegges kunnskaper og holdninger i forhold til etiske og moralske prinsipper. Sagt på en annen måte, er gode yrkesutøvere slik teksten referer, studenter som har kunnskap og holdninger som fremmer verdier som rettferdighet, ansvarlighet og solidaritet (ibid. s. 7). Men etiske og moralsk kunnskap er ikke godt nok i seg selv, og gode yrkesutøvere er i følge teksten, de som i tillegg til menneskerettighetstenkning, har kommunikative ferdigheter.

I den utdanningsspesifikke delen fremgår det at barnevernspedagogutdanningen har som formål å utdanne brukerorienterte og reflekterte yrkesutøvere, hvor det å gi om-

sorg, oppdragelse og behandling i et forebyggende perspektiv står som sentrale mål (ibid. s.18). Målgruppen er risikoutsatte barn og unge og deres familier. Hva gjelder den utdanningsspesifikke delen benytter ikke departementet presensformuleringer når de beskriver formål og mål. Isteden brukes beskrivelser som: Studentene skal etter utdanning ha kunnskap og forståelse for (...). (ibid. s. 18). Her betones det en rekke områder som det forventes at studentene skal ha kunnskap og forståelse for/om, kjennskap til, oversikt over og ferdigheter i. Det er ingen systematikk i bruken av de ulike omtalene av forventede kunnskaper og ferdigheter, begrepene benyttes om hverandre, og gir således ikke uttrykk for noen form for rangering. Derimot kan vi identifisere en diskurs som bidrar til at det studenten skal ha lært etter endt utdanning fremstår som autoritativ kunnskap, som det som skal til for å kunne makte de utfordringene barnevernet står overfor.

Jeg skal trekke frem noen formuleringer for å eksemplifisere dokumentets sterke autoritet: «kunne planlegge, iverksette og evaluere tiltak for å bedre og sikre barn og unges livsvilkår – i samarbeid med de menneskene det gjelder» (ibid. s. 18). I dette sitatet skaper verbene å bedre og sikre en forestilling om at noe ikke blir godt nok i varetatt, eller står på spill. Det som står på spill i følge teksten er barn og unges livsvilkår. Teksten argumenterer for at samfunnet generelt ikke tar nok vare på barn og unge. I følge teksten skal barnevernspedagogen etter endt utdanning, med utgangspunkt i spesifikke kunnskaper (vurdere rett hjelp til rett tid og iverksette medvirkningsprosesser) være den som skal kunne bidra til å skape gode oppvekstforhold for barn og unge. « Ha oversikt over hjelpeapparatet og kunne anvende det i arbeide med å redusere barn og unges sosiale problemer i samarbeid med andre yrkesgrupper og brukere/klienter» (ibid.s. 18). Også her argumenteres det vel for barnevernspedagogens kunnskaper. Barnevernspedagogen er den som skal kunne bidra til å redusere barn og unges sosiale problemer. Verbet å redusere antyder at det finnes noe negativ som det er for mye av, og som noen må gjøre noe aktivt i forhold til. Begrepet samarbeid, forsterker også barnevernspedagogens posisjon, da barnevernspedagogen etter endt utdanning konstrueres som god til å samarbeide, både med andre profesjoner og brukere av tjenesten.

For studentenes del gjelder det at de skal formes til kvalifiserte yrkesutøvere som er i stand til å vurdere å beslutte i tråd med generelle forvaltningsmessige prinsipper, lover og andre retningslinjer som regulerer saksbehandlingen i barnevernet. Beslutningene som tas skal være med utgangspunkt i individuelle behov, der både barn og foreldre har medvirket til å forme aktuelle vedtak og tiltak. I tillegg skal studenten etter endt

utdanning vise at de har forståelse for sammenhengen mellom samfunnsmessige strukturer og prosesser, og psykososiale problemer for barn og unge. Studentene skal i tillegg formes til å delta i fagutviklingsarbeid, og utvikle seg i takt med forskning og annen faglig innovasjon. Men, hva studentene skal lære, og hva som skal til for å utvikle barnevernspedagoger som barnevernet har bruk for, er en del av de store kompetensediskusjonene i barnevernet. Kompetensediskusjoner som til enhver tid er farget av både politiske og faglige innspill, fra sentrale aktører som har fått, og får anerkjennelse som viktige fagpersoner i barnevernet, med fotfeste i diskurser som allerede eksisterer og som kjemper for å beholde hegemoniet.

Utdanningsnivået i barnevernet

Vi skal se at det også finnes mange ulike meninger om utdanningsnivået i barnevernet, og et spørsmål som stadig vender tilbake handler om hva som skal eller må til for å utdanne yrkesutøvere som er i stand til å mestre de utfordringene arbeid i barnevernet medfører. Uroen for nivået på utdanningstilbudet som kvalifiserer for arbeid i barnevernet, gjenfinnes i flere dokumenter over tid. I tiden etter innføringen av den første nasjonale rammeplanen i 1982, kan vi finne mange slike innspill. La oss se nærmere på noen utvalgte tekster:

Utdanningsnivået er for lavt i forhold til oppgavene. Vi tenker særlig på det formelle utredningsarbeidet, med tilknyttende vurderinger av barns omsorgssituasjon, som ved undersøkelse av meldte saker. Det dreier seg om en tre-årig høyskoleutdanning der barnevern utgjør en meget liten del. Mangel på teoretisk fundament og skoloring gjør det vanskelig å innfri aktuelle standardkrav til barnevernsarbeiderens fungering (...) Vi trenger en drøfting av hvor ansvaret for tilstrekkelig kompetanse for barnevernsarbeidere skal ligge, i fordelingen mellom utdanningssystemet og arbeidsgiverne (Christiansen nr. 1/95, s. 55). *Aktøren i sitatet er sosionom og forsker ved Barnevernets Utviklingscenter i Oslo.*

I dette sitatet løftes utredningskompetansen spesielt frem. Det hevdes at utredningskompetansen som kreves i forbindelse med avklaring av meldinger og iverksettelse av undersøkelser er for dårlig. Det hevdes også at den mangelfulle kompetansen som påpekes kan ses i sammenheng med to forhold. For det første at studentene ikke får tilstrekkelig kunnskap fordi det undervises for lite i praktisk barnevernsarbeid. For det andre, at forholdet mellom utdanningstilbudet og arbeidsgiver er uavklart hva gjelder ansvaret for nødvendig opplæring. Utfordringene hevder denne forskeren knytter seg

til misforholdet mellom utdanning og kunnskapsnivået på den ene siden, og krav til kunnskapsanvendelse i det praktiske arbeidet på den andre siden (ibid. s. 55). I følge Fauske (2008) kan denne type utfordring knyttes til overgangen fra utdanning til arbeid, hvor nyutdannede alltid vil stå i en kryssild mellom utdanningskonteksten og yrkeskonteksten. Eller som Eraut (2004) påpeker, om de komplekse prosessene som kjennetegner overføringen av kunnskap fra en kontekst til en annen. I sitatet hevdes det at det er en uklar ansvarsfordeling mellom utdanningskonteksten og yrkeskonteksten. I følge Smeby (2008) vil det være en sentral utfordring både for profesjonsutdanningene og arbeidslivet å hjelpe studentene til å se relevansen av den teoretiske undervisningen i forhold til praktiske arbeidsoppgaver. I det neste sitatet fokuseres det ytterligere på utdanningens innhold og arbeidsgivers manglende oppfølging:

(...) 3-årig høgskoleutdanning er ikke tilstrekkelig for å dekke kompetansebehovene innen alle deler av barnevernet. Norsk Barnevernsamband mener at grunnutdanningen ikke er god nok i sin nåværende form, og ser frem til arbeidet med revideringen av rammeplanene. Barnevernsambandet deltar gjerne i en dialog for å bidra til forbedring av grunnutdanningen. Barnevernsambandet foreslår at ansatte i barnevernet får rett og plikt til videre opplæring. Denne opplæringen må bestå av fast veiledning og systematisk videreutdanning (Nr. 3/1997, s. 34). **Aktøren i dette sitatet er Norsk Barnevernsamband.**

Denne teksten hevder i likhet med det forrige sitatet at utdanningen i sin nåværende form er mangelfull. Det mangelfulle knyttes både til lengden på grunnutdanningen og til rammeplanene som styringsinstrument. Det er innholdet i utdanningstilbudet som kritiseres i dette sitatet, og det hevdes at utdanningstilbudet som gis, ikke er tilstrekkelig for å dekke det kompetansebehovet barnevernet har. Det hevdes også her at arbeidsgiver ikke tar tilstrekkelig ansvar for å følge opp etter endt utdanning, og beskrives som en situasjon hvor det er nødvendig med statlig styring. Teksten argumenterer for å kunne pålegge hver enkelt ansatt både systematisk veiledning og videre utdanning, videre at arbeidsgiver skal forpliktes til å gi tilbud om slik oppfølging. Teksten legger således føringer både for barnevernet som samfunnsinstitusjon og for de profesjonelle yrkesutøverne i barnevernet. Utfordringene det fokuseres på kan tolkes i lys av det Erauts (1994) betegner som typiske kjennetegn ved den profesjonelle situasjonen: at resultatet er usikkert, at teoretisk kunnskap må transformeres til profesjonell handling, at den kontekstuelle kunnskapen er mangelfull, at det ikke er tid nok til en åpen og kritisk drøfting av ulike faglige problemstillinger. I følge Rønnestad (2008) fordrer profesjonell utvikling i tillegg en aktiv kunnskaps- og erfaringsøkende holdning hos den profe-

sjonelle, både i form av teoretisk utdanning og faglige refleksjoner i enerom og i dialog. I 1998 foreslår Barnevernssambandet at det lages en nasjonal handlingsplan for kompetansestyrking i barnevernet basert på følgende punkter:

- Bedre etter og videreutdanningsmuligheter bør etableres.
- Bedre veiledning som en kontinuerlig prosess bør sikres, og praksis bør bli bedre- behov for å øke den personlige kompetansen hos den enkelte barnevernarbeider.
- Flere studieplasser til hovedfag i sosialt arbeid bør etableres.
- Stillingsstrukturer i barnevernet bør i større grad differensieres, med sikte på å sikre økt stabilitet i tjenesten.
- Det bør etableres spesielle tiltak som sikrer at erfarne barnevernsarbeidere/seniorarbeidere ikke slutter i sine stillinger (nr. 4 /98 s. 46). **Aktøren er Norsk Barneverns-samband.**

I dette sitatet betones også forholdet mellom utdanningstilbudet og arbeidsgiver. Men utdanningstilbudet slik det refereres i teksten, dreier seg om mer en det tilbudet som gis på grunnutdanningen. I denne teksten hevdes det at det er en «utdanningspakke», bestående av etter- og videreutdanningstilbud, og flere plasser på hovedfagstudiet som må til for å høyne kompetansenivået. Det argumenteres også for tiltak som i større grad tilfaller arbeidsgiver å være ansvarlig for. Det ene er veiledning og det andre er tiltak som bidrar til at den kompetansen som utvikles i organisasjonen blir værende, det vil si at seniorarbeidere ikke slutter i sine stillinger. Teksten hevder videre at kompetansenivået i barnevernet jevnt over er for dårlig, en vurdering vi også kan gjenfinne i NOU 2000:12:

Treårig høyskoleutdanning anses som nødvendig, men ikke som tilstrekkelig for å inneha stillinger i barnevernet. For å styrke den formelle og reelle kompetansen, må grunnutdanningen påbygges med veiledning og målrettet videreutdanning. Utvalget mener at et minimumsnivå bør være to års påbygning inkludert ett år med veiledet praksis (ibid. s. 17).

Argumentasjonen i denne teksten hevder at kompetansebehovet i barnevernet ikke kan løses med andre midler enn statlig styring. Teksten antyder et behov for å kunne styre innholdet i den foreslåtte påbygningskompetansen, den skal være minimum to år, hvorav et år knyttes til behovet for veiledet praksis. I tillegg til kravet om målrettet videreutdanning, argumenterer NOU 2000:12 for behovet om å utrede en mulig autorisasjonsordning (ibid. s. 17). Utvalget går imidlertid ikke nærmere inn på hva en slik

autorisasjonsordning bør inneholde, heller ikke hva den i så fall skal innebære for ansatte i barnevernet, men begrenser seg til å mene at spørsmålet bør utredes. I følge Abbott (1988) vil lovregulering av yrker bidra til å beskytte relasjonen mellom profesjonens kunnskapsbase og utførelsen av yrket, fordi loven spesifiserer de formelle kompetansekravene for å praktisere yrket. For profesjonsutøvere i barnevernet gjelder bestemmelsene i barnevernloven. Imidlertid kreves det ikke autorisasjon for å jobbe i det norske barnevernet. Behovet for å utrede autorisasjon kan tolkes som et krav på jurisdiksjon, som en eksklusiv rett til å utføre visse arbeidsoppgaver, og som en statliggjøring av profesjonsgruppens kollegiale kontroll av faglig kompetanse, og overholdelse av faglige og etiske standarder (Smeby 2008).

Hva blir så departementets konklusjoner, og med hvilke begrunnelser? Kompetanse-spørsmålene utgjør sentrale problemstillinger i St.meld. nr. 40 (2001 -2002). Om vi starter med grunnutdanningens innhold og lengde, og innspill om pålagt påbygging, svarer departementet:

Asplan Anlyse konkluderte i ei utgreiing frå 1992 om kompetanse- og utdanningsbehova i barnevernet, at verken sosionom-, barnevernspedagogutdanning-, psykologistudiet-, jusstudiet og andre utdanningar gjev god nok kompetanse til å arbeide med alle arbeidsoppgåvene og funksjonane i barnevernet. Dei aktuelle utdanningane er ikkje blitt grunnleggjande endra etter det. Den nemnde konklusjonen ser no, ti år etter, framleis ut til å vere generelt akseptert i barnevernet og tilknyttet miljø (ibid. s. 152).

I dette tekstutdraget argumenteres det for at kritikken som reises mot nivået på barnevernspedagogutdanningen, er gammelt nytt. Teksten gir også uttrykk for at ingen riktig har tatt inn over seg, at utdanningstilbudene ikke kvalifiserer for barnevernets helhetlige arbeid, da ingen av utdanningene har gjennomgått vesentlige endringer. I stedet antydes at det finnes en aksept for at ingen av utdanningstilbudene isolert sett, kan gi et tilbud som kvalifiserer for alle arbeidsoppgavene i barnevernet. Hva gjelder forslaget om pålagt kompetansebygging mener departementet at en slik regulering vil stride mot prinsippet om at staten i minst mulig grad skal detaljstyre lokale styresmakter (ibid. s. 155):

Barne- og familiedepartementet vurderer det i utgangspunktet ikkje som formålsteneleg å stille meir spesifiserte krav til kommunale og regionale styresmakter når det gjeld kvalifikasjonar for tilsette i barnevernet. Dette gjeld i første rekkje innhald og form i etter-

utdannings- og rettleiingstilbud til dei tilsette, men også når det gjeld eventuelle krav om ein bestemt type grunnutdanning (ibid. s. 155).

I dette tekstutdraget argumenteres det for det første for at en spesifisert kvalifikasjonskompetanse ikke vil tjene mål og formål, og for det andre at det vil stride mot vedtatte styringsprinsipper som regulerer forholdet mellom staten og lokale styringsmakter. Hva gjelder forslaget om å utrede behovet for en autorisasjon for sosialpersonell sier departementet litt lenger ned i den samme teksten at de ønsker at dette spørsmålet utredes nærmere av aktuelle departement, i samarbeid med et ekspertutvalg. I dette arbeidet sier departementet at det kan være aktuelt å vurdere om en skal stille krav om individuell oppdatering i form av vider- og etterutdanning (ibid. s. 156). På denne måten antyder teksten at dørene holdes litt på gløtt, og at det vil være mulig å komme tilbake til problemstillingene som ble løftet frem NOU 2000:12.

Kvalifisering til arbeid i barnevernet har vært et spørsmål som mange har vært opptatt av lenge. Flere ministre har kommet med innspill, og tatt til ordet for at utfordringene i barnevernet er store, og at utdanningene som er rettet mot arbeid i barnevernet må være gode for å sikre ansatte i barnevernet tilstrekkelig med kompetanse. 14. april 2008 ble det oppnevnt et ekspertutvalg for å fremme forslag til kvalitetsutvikling av studier og studiemiljø i lys av barnevernets framtidige kompetanse- og kvalifiseringsbehov. Bakgrunnen for denne oppnevningen var rapporter og kartlegginger som gav uttrykk for at det var store variasjoner i det utdanningstilbudet som er rettet mot arbeid i barnevernet, og at det var «utakt» mellom praksisfeltets kompetansebehov og det studentene lærer under studiene. Utredningen, det vil si, NOU: 2009: 8 *Kompetanseutvikling i barnevernet* ble overlevert Barne- og likestillingsdepartementet 30. april 2009. Hva gjelder det faglige innholdet i grunnutdanningen, fremmet utvalget en tilrådning om 14 emneområder:

«(...) som bør være representert på en kompetent måte i en bachelorutdanning som skal kvalifisere til profesjonell tjeneste i barnevernet. Dette bør være et av de sentrale satsingsområdene i arbeidet med å utvikle et enhetlig og framtidsrettet studietilbud som kan ivareta praksisfeltets kompetansebehov (ibid. s. 9).

Sentralt i dette sitatet står utredningens tilrådning om 14 ulike emneområder som skal bidra til å utvikle et enhetlig studietilbud. I denne teksten hevdes det at et vedtak med bakgrunn i utredningens forslag, vil kunne forhindre det som var bakgrunnen for opp-

rettelsen av ekspertutvalget, at hver enkelt høyskole, med bakgrunn i rammeplanens bestemmelser, selv står fritt til å velge vektning av innhold, emneområder, praksisordninger og pensum. De foreslåtte emneområdene konstrueres i teksten som nødvendige forutsetninger for det profesjonelle arbeidet. I følge sitatet er forslaget om det enhetlige studietilbudet et fremtidsrettet studietilbud, som tar utgangspunkt i praksisfeltets kompetansebehov. I argumentasjonen skapes et bilde av at det profesjonelle arbeidet i barnevernet vil få bedre forutsetninger, økt status og større handlefrihet, dersom utdanningen underlegges større grad av statlig styring. I følge Foucault (1999) ligger det makt i det å kunne være med på å velge ut den kunnskapen som studentene på grunnutdanningen skal bli presentert for. Det ligger også makt i den posisjonen som gjør det mulig å fremme hvordan opplæringen skal organiseres.

Ikke alle lot seg begeistre like lett av uttalelsene til ekspertutvalget, og på lederplass i nr. 2/2009 stilles spørsmålet: hva slags kompetanseutvikling?

Debatten om forholdet mellom nasjonal styring og lokale profiler og mellom generalisering og spesialisering i profesjonsutdanningene er like gammel som utdanningene selv. Likeledes debatten om hva som best læres i utdanningene og hva som best læres i praksisfeltet. Det såkalte praksissjokket som treffer nyutdannede bachelorkandidater, handler ikke nødvendigvis om dårlig utdanning. Slik vi ser det, er det snarere en overdreven tro på at et høyskolestudium kan kvalifisere for alle tenkelige situasjoner som skjer i et komplekst praksisfelt (...) Vi vil advare mot en utvikling som går i retning av strømlinjeforming og innsnevring av bachelorstudiene. Det er vårt utgangspunkt at en bredde i kompetanseprofiler i barnevernet er av det gode og bør stimuleres (...) Å utforme eksplisitte normer for studiets faglige innhold kan heller ikke være i tråd med en annen sentral føring i utvalgets tilrådinger, nemlig at undervisningen og det faglige innholdet skal være forskningsbasert. Forskningsbasert undervisning bidrar til å forberede studenter på en kompleks verden der sammenhenger er innfløkte, og der forståelsen for hvordan kunnskap genereres og formidles blir helt sentral (leder nr. 2/2009).

I denne teksten hevdes det at en overdreven tro på et enhetlig utdanningstilbud for å øke kunnskaps- og kompetanseutviklingen i barnevernet, vil være et skritt i feil retning. Teksten går så langt at den advarer mot en slik utvikling, og det er i forbindelse med denne advarselen at forskningsdiskusjonen trekkes inn. Å søke støtte i forskning gir fremstillingen en viss retorisk styrke. Forskningsbasert undervisning, slik det gis uttrykk for i teksten, baseres på noe annet en definerte strømlinjeformede emneområder. Litt

lenger ned i teksten linkes forskning til begreper som kreativitet, etisk og moralsk bevissthet, og selvstendig tenkning og kvalitetssikring av eget arbeid. Forskningsbasert undervisning konstrueres videre i teksten som en diskursiv grense til utredningens tilrådning om 14 definerte emneområder. Imidlertid kan teksten som omhandler kritikken rettet mot uttalelsen forstås noe motsetningsfull, fordi vi et annet sted i den samme teksten kan finne en modifisering av egne synspunkter. Først advares det mot en utvikling som går i retning av en strømlinjeforming, deretter uttrykkes følgende: «Likevel er vi på *ingen måte uenig* i at de 14 emneområdene utvalget mener bør være representert på en kompetent måte i bachelorstudiene er viktige og sentrale for arbeidet i barnevernsfeltet. Men de kan neppe sies å representere verken noe nytt eller originalt, og vil måtte kunne vektes ulikt avhengig av det enkelte studies profil». Her åpner teksten opp for at det er praktiseringen av emneområdene som kan utgjøre en faglig trussel mot høyskolenes autonomi, snarere en de foreslåtte emneområdene i seg selv.

De nasjonale rammeplanene er et av de viktigste midlene samfunnet har som styringsinstrument for høyere utdanning. Likevel er det ingenting i mitt empiriske material som viser at det har foregått spesifikke faglige diskusjoner knyttet til revideringen av rammeplanen for barnevernspedagogutdanningen i 1995. Imidlertid kan vi finne ekspertuttalelser, jf. Stjernø- utvalget, og politiske stemmer, som diskuterer rammeplanenes formål og hensikt. Det kan tyde på at spørsmål eller faglige diskusjoner som berører utdanningens innhold, er forbeholdt dialogen eller pådriverrollen fagmiljøene, profesjonsorganisasjonene og brukergruppene har i form av høringsuttalelser eller som medlemmer av spesifikke utvalg.

Forskningsdiskursen

Barnevernsforskningen har bidratt til mange forskjellige debatter, alt fra vitenskapsteoretiske tilnærminger til faglige og etiske dilemmaer. Noen hevder at forskningen i altfor stor grad har dreid seg om kvantitative design, mens andre hevder at kvalitative design har rådet grunnen for lenge i barnevernsforskningen (Josefsson 1990, Martinsen 1991, Annfeldt 1994, Olsen 2003, Kjøbli 2010). Det har også vært stor uenighet rundt organiseringen av barnevernsforskningen. Uavhengig av organisasjonsformer har det tilbakevendende spørsmålet dreid seg om å få svar på spørsmålet om hva som virker i barnevernet, et krav som for øvrig også har økt i takt med fagutviklingen de seinere årene. Selv om spørsmålet om hva som virker har vært, og er et sentralt departementalt anliggende, skal vi som tekstene i denne diskursen viser, se at det foreligger flere svar på et og samme spørsmål. I det jeg benevner som forsk-

ningsdiskursen fokuseres det på tre sentrale tegn: kompetansesenter, forskningspolitikk og forskningskompetanse.

Institusjonalisert kunnskap - kompetansesenter

Forskning i sosialt arbeid generelt og barnevern, er et relativt nytt fenomen i Norge. Barnevernet fikk sin egen forskningsinstitusjon førts i 1987, gjennom etableringen av Barnevernets Utviklingssenter (BVU) i Oslo. I tilknytning til «Program for nasjonal styrking av barnevernet» ble det også etablert utviklingssenter for barnevernet i Nord-Norge, Midt-Norge og Vestlandet. Senteret i Oslo ble i 1996 innlemmet i Norsk Institutt for Forskning om Oppvekst, Velferd og Aldring (NOVA). Målet med etableringen av de regionale utviklingssentrene (BUS) var å styrke forskning og utviklingsarbeid, samt å ta seg av kompetanseutviklingen i barnevernet. Det som primært skulle styrkes var forholdet mellom forskning og praksisfelt. Hovedvirksomheten skulle ta utgangspunkt i regionale problemområder og være tilpasset lokale forhold. Sentrenes formål og oppgaver i dag er forsknings- og utviklingsarbeid, veiledning og formidling som skal bidra til kompetanseutvikling innenfor barnevernet. De fire sentrene fungerer som selvstendige faglige og økonomiske enheter, med ulik spisskompetanse på ulike felt innenfor barnevern.

I tillegg til disse fire kompetansesentrene, ble det i 1999 etablert et femårig undervisnings- og forskningsprosjekt om barn og unge med alvorlige atferdsproblem, det såkalte «Atferdsprosjektet». I forbindelse med dette prosjektet ble det opprettet et eget senter ved Universitetet i Oslo. Dagens Atferdssenter, eller Norsk Senter for studier av problematferd og innovativ praksis ble opprettet i 2003, og er en videreføring av «Atferdsprosjektet». Målsettingen for dette senteret er å styrke kunnskapen om, og høyne kompetansen i arbeidet med atferdsproblemer blant barn og unge. Atferdssenteret eies av Universitetet i Oslo, men finansieres med midler fra Barne- og Likestillingsdepartementet (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet), Kunnskapsdepartementet (Utdanningsdirektoratet) og Helse og omsorgsdepartementet (Sosial og helse-direktoratet).

I St.meld.nr. 40 (2001-2002) løftes forskning frem som et sentralt virkemiddel i profesjonaliseringen av barnevernet:

Både Nova og dei tre regionale sentra er lokaliserte i byar der også kompetansesentra på andre fagområde (til dømes psykisk helsevern for barn og unge) og ulike universitets- og

høgskolemiljø har høg kompetanse om barn, ungdom og foreldre. Det er viktig å utvikle og vidareutvikle samarbeidet mellom ulike fagmiljø både når det gjeld forskning, utviklingsarbeid og forskningsformidling i skriftleg og munnleg form (...) Korleis sentra og Nova i større grada kan involvere seg i lokalt utviklingsarbeid, vil også vere eit tema. Samstundes må sentra få handlingsrom til å utvikle seg og vidareutvikle spisskompetanse på aktuelle område (ibid. s. 158).

Kompetansesentrenes plass i utviklingen av den barnevernfaglige kompetansen står sentralt i dette tekstutdraget. Departementet understreker at de lokale utviklingsentrene både skal være sentrale leverandører av fagutvikling med utgangspunkt i lokale prosjekter og spisskompetanse, samtidig som de er strategisk plasserte og lett kan utvikle og vidareutvikle samarbeidsprosjekter med andre sentrale forskningsinstitusjoner, som for eksempel universitet og høyskoler. Litt lengere ned i den samme teksten gis også sentrene ansvar for undervisning og veiledning av hovedfags- og doktorgradsstudentar, som en del av samarbeidet med utdanningsinstitusjonene. Teksten slik den er formulert, konstruerer kompetansesentrene som svært kompetente, i det de både skal bidra til generell utvikling og styrking av faget, praksisveiledning, metodeutvikling, systematisering av erfaringer, utredningsoppgaver, forskning, kurs og undervisning. De hevdes også at det må legges til rette, slik at kompetansesentrene kan utvikle spisskompetanse på aktuelle områder. I følge Foucault (2008) vil det i ethvert samfunn og til enhver til finnes ulike former for politiske prosesser, teknikker og praksiser som har som formål å styre og forme menneskene fram mot et bestemt ideal. Offentlige styringsdokumenter beskriver således hvilke ideologiske verdier, interesser og mål de som styrer har, og hva de ønsker å prioritere. Når Barne- og familie departementet, som representant for norsk oppvekstpolitikk, skriver at kompetansesentrene må få handlingsrom til å utvikle spisskompetanse, kan det forstås som en form for dominerende diskurs. Slike ytringer konstituerer sannheter som kan forstås som faglige argumenter om hva som må til for å høyne kvaliteten på det barnevernfaglige arbeidet.

Hva gjelder barnevernforskningen generelt, uttrykkes også følgende i St.meld. nr. 40 (2001-2002):

Forskning med høg kvalitet er ein av dei sentrale føresetnadene for å halde vedlike og vidareutvikle kompetansen i barnevernet. Forskningsmiljøa må kjenne til viktige nye forskningsresultat fra andre land og helst ha gode kontakter med utanlandske forskningsmiljø. I enda større grad må forskningsmiljøa gjennomføre empiriske undersøkingar av

korleis barnevernet i Norge fungerer. Den kanskje viktigaste utfordringa for forskningsmiljøa er å formidle forskningsresultat til praktikarane i barnevernet på ein lett tilgjengeleg og samstundes presis måte. På eit saksfelt som barnevernet vil forskarar måtte leve med delvis motsetningsfylte krav og forventningar (...) Grunnen til at departementet kanaliserte mesteparten av forskningsmidlane gjennom midlar til Noregs forskningsråd og som basisløyvingar til utviklingssentra er at ein vil kvalitetssikre prosjekta (ibid. s. 156-157).

I dette sitatet fremholdes det at forskning er en nødvendig forutsetning for å vedlikeholde og utvikle kompetansen i barnevernet. For å kvalitetssikre den norske forskningen, benyttes internasjonal forskning og internasjonale kontakter som indikator på at den norske forskningen holder et godt faglig nivå. Forskningsmiljøene må kjenne til viktige forskningsresultat og helst også ha internasjonale kontakter. Hva som menes med viktige forskningsresultat sier ikke teksten noe ytterligere om, og vurderingene overlates av samme grunn til de ulike forskningsmiljøene. Slik teksten er formulert er det forskningsmiljøene eller forskerne som har agensen, og ekspertrollen treder frem. Forskere fremstilles som de som har kunnskap om den viktigste forskningen, både nasjonalt og internasjonalt. De har kontakter som den norske barnevernforskningen kan dra faglig nytte av, og den kunnskapen forskningsmiljøene innhenter, forutsettes formidlet til de som har behov for faglig påfyll i praktiske situasjoner. Forskningsfunnene skal formidles til praktikerne på en måte som gjør at de forstår det som sies, samtidig som det som sies skal være presist.

I forbindelse med formidlingen av ulike forskningsfunn, fremstilles det også en forventning om at forskerne i lys av sin ekspertise, må tåle motsetningsfulle krav og forventninger. Med andre ord ligger det en implisitt forventning i teksten om at forskere, via sin kunnskap og internasjonale kontakter skal servere praktikere en form for presis kunnskap som bidrar til at kompetansen i barnevernet vedlikeholdes og utvikles. Kravet om presis formidling må antas henge sammen med fokuset på dokumentasjon og verifisering. En antakelse som for øvrig bekreftes i siste setning, der departementet gir sin begrunnelse for fordelingen av forskningsmidlene. Pengene går først og fremst til Norsk forskningsråd og til finansieringen av de etablerte forskningssentrene, fordi departementet har behov for å kvalitetssikre forskningsprosjektene. Tekstens vurdering bygger på en konstruert antakelse om at det som gjøres i forskningsrådet og på utviklingssentrene er det som må til for å sikre kvaliteten på den forskningen som skal bidra til at barnevernet høyner sin faglige kompetanse. I tillegg sier departementet, litt

lenger ut i den samme teksten, at de i helt spesielle tilfeller kan leie inn forskningsmiljøer, dersom det oppstår behov for forskningsbasert kunnskap som ikke passer inn i etablerte forskningsprogram (ibid. s. 157).

Departementets klare holdninger stemmer godt overens med uttalelsene som tidligere (i 1996) ble formidlet av en sentral forsker i barnevernet. Denne forskeren ble først ansatt som leder av BVU i Oslo, deretter prosjektleder for «Atferdsprosjektet» og er i dag forskningsdirektør for Atferdssenteret:

Etter min oppfatning er det betydelige kunnskapsmangler i barnevernet, noe som gir rom for synsing, spekulasjoner og mytedannelser. Hensikten med dette innlegget er å underbygge påstanden om at kunnskap, utviklet gjennom forskning og systematisert praksiserfaring, er nødvendig for utviklingen av kunnskapsbarnevernet (Ogden nr. 3/96 s. 4-5). **Aktøren i dette sitatet er professor i psykologi og tidligere leder av Barnevernets Utviklingssenter.**

I denne teksten gis det uttrykk for at kunnskapsmangelen i barnevernet skyldes for lite forskning, og det som kalles systematisert praksiserfaring. På denne måten argumenteres det for forskningens plass og rolle i utviklingen av kunnskapsbarnevernet. Gjennom dokumentert og systematisert kunnskap, vil forskning i følge teksten bidra til å innskrenke rommet for synsing, spekulasjoner og mytedannelser. Forskning fremstilles som en gullkantet praksis, som kan lede barnevernet bort fra en uønsket praksis, dog ikke gjennom forskning alene, men sammen med systematisert praksiserfaring. Men hva menes egentlig med systematisert praksiserfaring? På hvilken måte skiller denne metodikken seg fra det som omtales som forskning? Teksten går ikke nærmere inn på denne problemstillingen i artikkelen sitatet er hentet fra. Imidlertid henvises det til en forskningsmodell utviklet ved BVU i Oslo, som beskriver «god praksis» (ibid. s. 13), og som mulig representerer det som kalles systematisert praksiserfaring, eller omskrevet som forskning.

Forskningens funksjon

I tidsperioden rundt utgivelsen av St.meld. nr. 40, kan vi se en økt aktivitet knyttet til forskningens funksjon i barnevernet. På leder plass i nr. 1/2002 henvises det til to fagkonferanser. Den første omhandler utviklingsprogrammet «*Kunnskap og brubygging*», et fire år langt program som har dreid seg om opplæring, veiledning og fagutvikling i forhold til landets samtlige kommuner. Den andre konferansen det henvises til, ble

avholdt av Norges Forskningsråd og hadde overskriften: *Det mangfoldige barnevernet*, og markerte avslutningen på forskningsrådets delprogram: *Forskning om barnevern*:

(...) to store og viktige fagkonferanser, som begge har dreiet seg om å formidle erfaring og kunnskap fra forskning og Fou-arbeid til praktikere i barnevern og sosialtjenesten". Tunge sentrale instanser har stått for arrangementene. Siktemålet må vi tro, har vært å formidle inspirasjon, stimulering og kunnskap fra teori og kunnskapsutvikling til det som er denne forskningens rasjonale – det praktiske arbeidet (leder nr. 1/2002).

I sitatet kan vi si tendenser til en form for ekspertise versus novise formidling, hvor forskere er de som skal servere noe til praktikerne i barnevernet. Aktørstatusen gis ikke til hvem som helst, den gis til det som blir omtalt som tunge aktører, og konferansene blir fremstilt som store og viktige. De tunge sentrale aktørene som med usikkerhet antydes å ha gode hensikter, «siktemålet må vi tro», er forsknings- og utviklingsprosjekter som har vært forankret i Sosialdepartementet og Norsk Forskningsråd. Og på spørsmål om hvorfor akkurat disse to konferansene blir trukket frem svarer leder (ibid.):

Jo, det gjør vi fordi de representerer noe nytt i forholdet mellom forskningsverdenen og praksisfeltene. Arrangørene har tatt på seg å legge opp hver sin store konferanse, ikke på forskernes egne interne premisser, men ut fra et ønske om å gi noe til aktørene. De ønsker å bli forstått ved å ta sine "motparter" eller "samarbeidspartnere" (hva vi nå måtte se det som) alvorlig. Dette har selvsagt å gjøre med en ambisjon om å bli brukt, om at forskningen skal være nyttig, at det som framkommer forskningsmessig skal bli tilgjengelig og skal finne veien til praktikere (leder nr. 1/2002).

I dette sitatet argumenteres det for at forskningsformidlingen i Norge som omhandler barnevernet, hovedsakelig har dreid som forskernes egne behov for å presentere sine resultater. Konferansene det refereres til representerer i følge teksten et brudd i denne tradisjonen. Eller, kanskje ikke helt? Forskerne beskrives også her som noen som ønsker å formidle eller gi noe, men mer som en «gave», som noe de har lyst til å gi tilbake til feltet, som en motytelse for alt praktikerne har bidratt med, som har gjort det mulig for forskerne å forske. Imidlertid antyder teksten at det eksisterer et ambivalent forhold mellom forskningsmiljøene og praktikere, og som tydeliggjøres med metaforene «motparter» eller «samarbeidspartnere». Ambivalensen knyttes til forskernes motiver for formidling, der målsetting på ene siden handler om å kunne gi noe tilbake, og på

andre siden bli oppfattet som nyttige, og være banebrytende i profesjonaliseringsdiskusjonene.

I det samme tidsskriftet, det vil si nr. 1/2002, publiseres det en forskningsartikkel med bakgrunn i et innlegg fra konferansen «Det mangfoldige barnevernet». Forskeren var på dette tidspunktet styreleder for Velferdsprogrammet i Norges Forskningsråd, og holdt det avsluttende innlegget på konferansen:

Hva er det egentlig forskningen kan gi til dere som arbeidet med barn og ungdom? (...) Samfunnsforskningens resultater er oftest bestemt av den kontekst og sammenheng der teorier utvikles og data samles inn. Vi forskere kan derfor bare i beskjeden grad framskaffe kunnskap som kan omgjøres direkte til instrumentell kunnskap for dere som arbeider i barnevernet. Men vi kan bidra til at yrkesutøvelsen blir mer kunnskapsbasert og at de etiske avveininger gjøres på et mer reflektert grunnlag (...) Den kan bidra til å generalisere innsikt som de gode fagfolk og barnevernsarbeidere høster i kontakten med barn og deres familier. Gjennom systematiske analyser kan den gi innsikt i hvordan arbeidsmåter, tiltak og institusjoner fungerer i andre kommuner, i andre nordiske land og i andre land (Stjernø nr. 1/2002 s. 3-4). **Aktøren i dette sitatet er statsviter ved Høgskolen i Oslo.**

I dette sitatet reises det spørsmål om hva forskning kan gi til de som arbeider med barn og unge. Denne teksten skiller seg fra andre tekster fordi agensen i større grad legges hos praktikerne. Teksten antyder en ydmyk innstilling til forskningens rolle, «bare i beskjeden grad», og uttrykker en kontekstuell forståelse. Selv om forskning også i dette sitatet omtales som formidling, gis det i teksten uttrykk for at den kunnskapsutviklingen som skal formidles, har en tydelig forankring i det arbeidet som *gjøres* i praksis. Forskningens effekt presenteres også som virkninger av nasjonale og internasjonale komparative studier. Hva gjelder behovet for ytterligere forskning i barnevernet argumenterer det neste sitatet for 9 ulike fagområder:

- Effekten av barnevernets tiltak, både hjelpetiltak og tvangstiltak
- Langsiktig kunnskap om hvordan det har gått for de som tidligere har mottatt hjelp fra barnevernet
- Forslag om retrospektive studier i forhold til de som tidligere har vært i kontakt med barnevernet
- Barn, unge og familier med minoritetsetnisk bakgrunn – det flerkulturelle samfunnet
- Større innsikt i det kvalitative livet til de som i dag mottar tjenester fra barnevernet

- Fattigdomsproblematikk
- Forholdet mellom effektivitet og kvalitet i barnevernsarbeidet
- Ethiske konflikter og dilemmaer som preger arbeidet i barnevernet
- Større innsikt i de nasjonale særtrekkene ved vårt eget barnevern – basert på komparative studier hvor Norge sammenlignes med andre nordiske og europeiske land (Stjernø nr. 1/2002 s. 5).

I denne teksten konstrueres behovet for ytterligere forskning på flere av barnevernets sentrale fagområder. I følge Foucault handler studier av diskurser også om hvem som får rett til å uttale seg, når de kan uttale seg, og med hvilken autoritet. Utvelging av dem som får adgang til å legge premisser for barnevernforskningen, er en viktig strategi om makt og kontroll, der noen grupper i samfunnet får gjennomslag for sitt syn på hva som skal defineres som riktig/sann kunnskap. Hvem sine interesser, verdier eller praksiser som prioriteres eller føres videre, har sammenheng med relasjoner eller posisjoner. Forskere har gjerne en utdanning- og forskningsbakgrunn som bidrar til at andre aktører, som for eksempel politikere og ikke minst media støtter og videreformidler det de opplever som sentrale funn. Aktøren som siteres i denne teksten, blir for øvrig en sentral aktør i en rapport som omhandler høyere utdanning, jf. 2008: 3 «Sett under ett» utgitt av Kunnskapsdepartementet.

Det neste sitatet anfører at både økonomiske og organisatoriske rammebetingelser bidrar til å påvirke kvaliteten på det barnevernfaglige arbeidet som utføres, og på lederplass i nr. 4/2004 siteres følgende:

(...) både organisatoriske og økonomiske rammebetingelse kan bidra til å tilsløre og avspore fagfeltet fra å utføre oppgaven slik at den blir til hjelp. En kunnskapsbasert praksis forutsetter langt mer enn metoder som er utprøvd og virksomme innenfor rammen av randomiserte, eksperimentelle studier. Derfor er vårt budskap at det må satses bredt og mangfoldig på forsknings- og utviklingsarbeid, dersom det skal være mulig å løse den politiske oppgaven om at «vi sammen skal sikre barn, unge og familier over hele landet hjelp, støtte og riktige tiltak av høy kvalitet» (leder nr. 4/2004).

I denne teksten kan vi finne antydninger som går i retning av at den «riktige» forskningen i barnevernet er det som kan ses i lys av evidensbaserte metoder, basert på randomiserte og eksperimentelle studier. Det finnes flere tekster som antyder at forskningen som utføres i barnevernet har blitt for smal. Følgende sitat er illustrerende:

Men flere og flere stiller spørsmål ved den ensidige satsingen på de såkalte evidensbaserte metodene, der faglige og økonomiske motiver ofte synes å bli blandet sammen, slik at bare problemer og metoder som effektivt lar seg løse og gjennomføre på kort tid, tillegges gyldighet og anerkjennelse (leder nr. 4/2004).

Evidensbegrepet kan, som nevnt, også brukes som et politisk begrep i forhold til hvem og hva det lønner seg å satse økonomi på (...) Det er selvsagt viktig at barnevernet bruker sine økonomiske ressurser hensiktsmessig og best mulig. Men de mest utsatte, sårbare og dårligst integrerte barna kan ikke hjelpes innenfor et kortsiktig bedriftsøkonomisk paradigme (Larsen nr. 4/2004 s. 11). **Aktøren i sitatet er spesialist i klinisk psykologi og professor II ved Høgskolen i Sør-Trøndelag.**

BLD og Bufdirs nye strategi for forskning og utvikling har fått navnet «Et kunnskapsbasert barnevern». Den trekker opp retningslinjer for forskningen i perioden 2009 til 2012. (...) Når Bufdir gjennom sin plan for det totale tjenestetilbudet i det statlige barnevernet legger føringer som entydig understreker at de skal bygge ut og styrke etterspørselen etter evidensbaserte hjelpetiltak vil det være lite igjen til utøvernes erfaringer, kritiske og etiske vurderinger. Alle de evidensbaserte tiltakene som er utviklet til nå retter seg inn mot å hjelpe familier og barn med atferdsproblemer (Leder nr. 1/2010).

Disse sitatene omhandler forskningspolitikken på barnevernsområdet, og etterspør en kunnskapsbasert praksis som strekker seg utover de såkalte evidensbaserte tiltakene som er rett mot atferdsvanskelige barn og unge. Kritikken som rettes, skyter skarpt mot Bufdirs strategi og forståelse av hva som menes med «Et kunnskapsbasert barnevern». I følge forfatteren, som det refereres til på lederspaltene i nr. 4/2004, har forskningssentra som forsker på barns psykiske helse, atferdsproblemer og lærevansker mer penger enn de klarer å administrere, mens de etablerte utviklingssentrene innen barnevern sultefores fordi de har kontakt med et praksisfelt som i hovedsak arbeider med andre oppgaver en dem det investeres i på forskningssiden. Slik forskningspolitikken er utformet, antyder teksten at evidensbasert praksis utfordrer etablert praksis på en slik måte at profesjonsutøvelsens faglige autonomi svekkes.

5 april 2013 ble tilrådnings- og inkluderingsdepartementet, Prop. 106 L (2012-2013) lagt frem og godkjent i statsråd. I denne proposisjonen legger departementet fram forslag som skal sikre høy kvalitet i det barnevernfaglige arbeidet.

Krav til rettssikkerhet, forsvarlighet og barns medvirkning, sammen med kunnskaps- og kompetanseutvikling og god samhandling mellom forvaltningsnivåene står derfor sentralt. Hva gjelder forskningens plass og rolle uttaler departementet følgende i kapittel 7:

Forskning skal bidra til å heve kvaliteten i barnevernets arbeid. Den skal frambringe ny kunnskap som kan forbedre tjenestene og utvikle kvalitetssikrede tiltak tilpasset barn og unges behov. For at forskningen skal være relevant må barn og unges synspunkter bli ivaretatt (ibid.).

Per i dag er relativt få av de hyppigst brukte tiltakene i barnevernet forskningsbaserte. Dette gjelder blant annet mange av de ulike frivillige hjelpetiltakene og fosterhjem, som er det vanligste alternativet for plassering av barn. Departementet vil videreføre satsningen på blant annet tiltaksforskning, og forskning som kan gi mer kunnskap om god faglig praksis i barnevernet (ibid.)

I Meld. St. 13 (2011–2012) *Utdanning for velferd*, er det signalisert at Regjeringen vil styrke kunnskapsgrunnlaget både i tjenestene og utdanningene gjennom å stimulere til praksisrettet forskning. Dette skal skje i samarbeid mellom utdanning, forskning og praksis. Departementet samarbeider med andre sektormyndigheter og forskningsrådet om et eget forskningsprogram for praksisnær forskning (ibid.).

Forskningsresultater må i større grad gjøres tilgjengelig for ansatte i barnevernet. Barnevernet skal i tillegg ha en arbeidsform der ansatte er systematisk oppdaterte på relevant forskning, og der forskningsresultater benyttes i det daglige arbeidet. Utdanningene har en nøkkelrolle i å lære opp kommende ansatte i barnevernet i å finne fram til og anvende relevant forskning. I tillegg vil Bufdir få et ansvar for å systematisk formidle kunnskap og tilby faglig veiledning til alle deler av barnevernet (jf. kapittel 15) (ibid.).

Ovenstående sitat konstruerer et barnevern som i liten grad benytter kvalitetssikrede tiltak som er tilpasset barn og unges behov. Begrunnelsen som gis, er at tiltakene som iverksettes ikke er såkalte forskningsbaserte tiltak. Behovet for tiltaksforskning løftes i teksten frem som en strategi for å høyne kvaliteten på det faglige arbeidet. Relevant forskning skal i følge teksten sikres gjennom barns deltakelse. Tiltaksforskning, eller praksisnær forskning beskrives i teksten som nødvendig for å frambringe ny kunnskap som kan forbedre det barnevernfaglige arbeidet. Videre fokuseres det på at dette kunn-

skapsløftet skal være et resultat av samarbeidet mellom utdanning, forskning og praksis. I teksten legges det også føringer for hva forskningen skal bidra til, samt hvilke aktører som gis ansvar for anvendelsen av relevant forskning. Ovenstående sitater er eksempler på produksjon av diskurser om forskningens plass og rolle i det barnevernfaglige arbeidet. Gjennom slike ytringer skapes det et system av forestillinger om kausale konsekvenser, som forventes å prege det barnevernfaglige arbeidet. Hva gjelder behovet for utvikling av ytterligere forskningskompetanse, stiller departementet seg positiv til utvikling av mastergrader rettet mot arbeid i barnevernet. Derimot kommenteres ikke behovet for flere doktorgradsprogrammer.

Det neste sitatet kobler også faglig autonomi og profesjonalisering til forskning og formidling, dog med utgangspunkt i en helt ny problemstilling:

Tidsskriftet Norges Barnevern reiser i dette nummeret spørsmålet om det er ønskelig at redaksjonen jobber videre med å etablere en ordning med såkalt fagfellevurdering av artikler for å oppnå godkjenning som vitenskapelig publiseringskanal. Særpreget til tidsskriftet Norges Barnevern har alltid vært formidlingsområdet, og dette må i de fleste sammenhenger skilles fra ren vitenskapelig publisering (leder nr. 4/2005)

I denne teksten ser vi hvordan vitenskapelig publisering konstruerer profesjonalitet. Et fagområde som har begrensede muligheter til publisering, vil slik det kommer til uttrykk i teksten vanskelig kunne konkurrere med andre etablerte fagområder. Slik teksten antyder, stilles det andre krav til vitenskapelige artikler enn tradisjonell fagformidling, og vitenskapelig publisering rangeres høyere. Vitenskapelig godkjenning krever såkalte fagfellevurderinger, som er en internasjonal anerkjent metode for å kvalitetssikre publikasjoner. Målet med fagfellevurderinger slik teksten antyder, er å heve det vitenskapelige nivået på publikasjonen. På denne måten knyttes profesjonaliseringsdiskusjonene til akademiske og vitenskapelige normer som måleinstrument for fagutvikling i barnevernet. Tidsskriftet Norges Barnevern fikk imidlertid en godkjenning for vitenskapelig publisering i det norske Universitets- og høyskolesystem i 2007, og utgis i dag på nivå 1 (nasjonalt system for måling av forskningsaktivitet).

Forskningskompetanse

Som nevnt er spørsmål knyttet til utdanningsnivå og innhold et tilbakevendende tema for den perioden avhandlingen omhandler. Om det ikke skal stilles krav om kompetansebygging, og heller ikke gjøre grunnutdanningen lenger, hva kan da gjøres for

å høyne kompetansenivået i barnevernet? Er barnevernet et eget fagområde med behov for spesifikk forskningskompetanse, eller er barnevernet et felt, inspirert og påvirket av sosialt arbeid generelt? La oss først se nærmere på hvordan forskningskompetansen uttrykkes i NOU 2000:12:

I rapporten om kompetanse og utdanningsbehov i barnevernet (BFD/ASPLAN ANALYSE, 1992, Q-0805) hevdes det at det ikke foreligger noe allment anerkjent kompetansebegrep i barnevernet. Spesielt hersker det uenighet om det finnes en spesifikk barnevernfaglig kompetanse (...) Universitetet i Trondheim tilbyr hovedfagstudium i sosialt arbeid, og mastergradsstudium er under planlegging ved en del av høyskolene (...) Barnevernet er i hovedfagsstudiet ikke representert ved egne kurser eller egne seminarer, men studentene kan velge barnevern som tema i sine hovedfagsoppgaver. Det er under planlegging å utvide hovedfagsstudiet med sosialpedagogikk med vektlegging på barne- og ungdomsarbeid (ibid. s. 81-83).

I denne teksten hevdes det at det ikke foreligger et anerkjent kompetansebegrep i barnevernet, videre at det hersker uenighet rundt forståelsen av hva som menes med en spesifikk barnevernfaglig kompetanse. Teksten løfter også fram at barnevern ikke er representert ved egne kurser eller seminarer i hovedfagsstudiet, og kun kan velges som tema i selve avhandlingsarbeidet. En problemstilling som jeg for øvrig skal komme tilbake til litt seinere i dette analysekapitlet.

En sentral forsker uttrykker i 2004, i en artikkel basert på sitt doktorgradsarbeid følgende:

Barnevern som livsstilspolitikk krever refleksiv handlekraft og politisk handling- stillings-taken. Medarbeiderne må kunne utvise en praktisk fornuft hvor ulike typer kunnskap og livsvisdom kan utfolde seg. Det synes å være behov for ny og utvidet kunnskap om hvordan mennesket finner seg til rette i dagens verden. Å fremme utvikling av en kritisk praktisk fornuft i utdanninger som innretter seg mot arbeid i barnevernet, ville alene ikke føre til de store endringene. Det er heller ikke lengden på utdanningen som avgjør slikt, men det vil åpenbart være mye å hente på å utvide utdanningen til en mastergrad. Det kunne også bedre ivareta barnevernets behov for mer spesialisering for å kunne håndtere det mangfold av utfordringer det står overfor (Marthinsen nr. 2/2004 s.11). **Aktøren er sosionom med doktorgrad i sosialt arbeid, og ansatt ved Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap ved NTNU.**

I dette tekstutdraget konstrueres nødvendig kompetanse som fordypning, snarere enn bredde og forlengelse av grunnutdanningen. Det argumenteres for at en spesialisering, via et mastergradsstudium, i større grad vil kunne bidra til å gjøre barnevernsarbeidere i stand til å håndtere utfordringene i barnevernet. I januar 2005 startet universitetet i Bergen opp et masterprogram i barnevern, og var således det første barnevernprogrammet på masternivå i Norden. Imidlertid har høgsolen i Oslo, i et samarbeid med NTNU i Trondheim hatt tilbud om hovedfagstudier i sosialt arbeid, hvor barnevern var et blant flere aktuelle temaer/felt i sosialt arbeid. Opprettelse av et mastergradsstudium i barnevern, kan knyttes til spørsmål om jurisdiksjon. En tradisjon innenfor profesjonsforskningen betrakter profesjoner som involvert i forhandlinger om posisjoner i samfunnet. Det innebærer at ulike yrkesgrupper konkurrerer om status og handlingsfrihet til å kunne gjøre faglige vurderinger, og ta beslutninger om iverksettelse av nødvendige tiltak. I dette perspektivet konstruerer yrkesgruppene faglige grenser, som en strategi for å ramme inn et eget profesjonelt territorium av egne arbeidsoppgaver. I tillegg til lovreguleringen av yrket, som for øvrig er den sterkeste sosiale kontrollmekanismen, utvikler profesjonene symbolske kontrollmekanismer, som blant annet handler om å utvikle ideologier som gjør krav på faglig legitimasjon (Abbott 1988, Fournier 2000, Liljegren 2008).

De to neste sitatene er utdrag fra et intervju Kikkan Ustvedt Christiansen gjennomførte i anledning opprettelsen av Masterprogrammet i barnevern ved Universitetet i Bergen. Masterprogrammet er det første nordiske programmet i barnevern:

Barnevernet har et sammensatt mandat, forvalter betydelig makt, omstridt legitimitet og krevende arbeidsoppgaver, og det betyr at det stilles høye krav til kompetanse og ferdigheter til de som skal utføre oppgavene på samtlige nivå i barnevernsystemet (...) Masterprogrammets ambisjon er nettopp å stimulere studentene til en kritisk og vitenskapelig tilnærming til eget felt, noe som igjen kan legge grunnlag for bedre skjønnsettlement, beslutningsfetting og tiltaksutforming. Fullført mastergrad i barnevern gir grunnlag for å søke seg videre på relevante doktorgradsprogrammer, og er således et ledd i oppbyggingen av å kvalifisere barnevernforskningen i Norge (...)

Man ville lære mer om det en holdt på med, og slik oppnå en hevet kompetanse og kunnskapsprofil – som kan markeres innad, men også utad i form av en sterkere legitimitet (...) Det ligger også en intensjon her om å høyne barnevernarbeidets status, noe de oppfattet som lavere enn det som gjelder for andre deler av sosialt arbeid. De så det slik at

barnevernet ligger etter med hensyn til status og respekt, og at mastergraden vil kunne bidra til en heving (leder nr. 4/2005 s. 41,44).

I det første avsnittet løftes vitenskapelige tilnærminger frem som grunnlag for kompetanseheving i barnevernet. Gjennom kritisk tenkning og vitenskapelige tilnærminger, argumenterer teksten for at yrkesutøveren får et bedre faglig grunnlag for skjønnsutøvelse, beslutningsfating og tiltaksutforming. I tillegg vil et masterstudium i følge teksten legge grunnlag for å kunne søke relevante doktorgradsprogrammer, og vitenskap og kritisk tenkning konstrueres på denne måten som det som skal legitimere og kvalifisere til arbeid i barnevernet. Det andre avsnittet bygger på samtaler med studenter som deltok på det første barnevernprogrammet på masternivå. Her hevdes det at et masterprogram i barnevern vil kunne bidra til en faglig kvalifisering så vel innenfor som utenfor barnevernet. Det argumenteres også for at avgrensingen til barnevern, eller barnevernets kjerneområder, også kan bidra til å høyne statusen for barnevern som arbeidsområde.

I det neste sitatet løftes doktorgradsarbeidet frem som en sentral faktor som kan bidra til å høyne den barnevernfaglige statusen:

Nåløyet for å få stillinger, midler eller stipend til doktorgradsarbeid er fortsatt trangt, men vi må glede oss over at et titalls sosialarbeidere faktisk er i gang med doktorgradsarbeid (leder nr. 4/2005).

I denne teksten hevdes det at det er svært få forunt å kunne ta en doktorgrad i Norge, da det i liten grad finnes systemer som tilrettelegger for denne type kompetanse. Spørsmål om hva streke profesjoner gjør for å styrke sin status i samfunnet var lenge et sentralt anliggende for profesjonsforskningen (Carr-Saunders & Wilson 1933, Parsons 1939, Wilensky 1964, Larsson 1977). Til forskjell fra tidligere, hvor profesjonalisering ble betraktet som en prosess der yrkesgruppene selv tok initiativet, er dagens profesjonsforskning mer opptatt av å studere hvordan profesjonaliseringen initieres og styres av statlige myndigheter og arbeidsorganisasjoner (Abbott 1988, Freidson 2001, Liljegren 2008). I lys av nyere profesjonsforskning, vil forskningskompetansen i barnevernet være avhengig av statlige bevillinger til drift av både master og doktorgradsprogrammer. Utredningsgruppene består gjerne av ulike fagpersoner som representerer ulike arbeidsfelt, ulik faglig bakgrunn, erfaringer og interesser. Medlemmer av slike grupper har ofte forskjellige oppfatninger av hva som skal være riktig kunnskap. Det

er således ikke likegyldig hvem som sitter med makten, eller inngår i ulike utredningsgrupper når kompetansespørsmålene i barnevernet utredes.

Spørsmål som berører behovet for doktorgradsutdanningen følges seinere opp i NOU 2009:8. Her understrekes det at doktorgradsutdanningen vil være av stor betydning for å styrke barnevernets faglige troverdighet i samfunnet:

Som en faglig og vitenskapelig videreføring av mastergrad bør det settes i gang et arbeid for å utvikle doktorgrad i barnevern. Dette er grunnleggende viktig med tanke på vitenskapelig videreutvikling og kompetanseheving av hele barnevernfeltet (...) Barnevernets kompetansebehov tilsier at det legges til rette for en kvalifisering på fagfeltets egne faglige og etiske premisser (ibid. s. 91).

I dette sitatet hevdes behovet for en doktorgrad i barnevern. Denne doktorgraden skal være en videreføring av en mastergrad i barnevern, og det tas til orde for et faglig skille mellom barnevern og sosialt arbeid generelt. Videre kan vi se en argumentasjon i retning av at spesifikke barnevernfaglige kunnskapsområder ikke i tilstrekkelig grad blir ivaretatt, når barnevern organiseres som et utdanningstilbud i sosialt arbeid. Teksten kan også forstås som et innspill i profesjonsdebatten, der barnevernspedagogene går opp tydelige grenser mot andre profesjoner, som for eksempel sosionomene.

På lederplass i nr. 2/2009 uttrykkes det en forundring over ekspertutvalgets tilrådninger om egne master og doktorgradsprogrammer i barnevern:

Slik vi ser det, er barnevern et felt og ikke et fag. Mange ulike master- og doktorgradsprogrammer vil derfor kvalifisere til arbeid og forskning i barnevernfeltet. Når utvalget hevder at vi mangler master- og doktorgradsprogrammer i barnevern, snakker de mot bedre vitende. Embetsstudiet i sosialt arbeid ble etablert i 1974, og pr i dag er over halvparten av 168 hovedfags- og masteroppgaver ved Høgskolen i Oslo skrevet med empiri eller teori fra barnevernfeltet. Samtidig har vi 20 doktorgrader og flere under arbeid innen ulike disipliner og profesjoner knyttet til problemstillinger i barnevernfeltet.

I denne teksten argumenteres det mot en profesjonsspesialisering i barnevern. Det hevdes videre at barnevern ikke er et spesialisert fagområde, men bygger på et mangfoldig kunnskapsgrunnlag hentet fra mange ulike fagdisipliner. En spesialisering vil i følge leder (litt lenger ned i teksten) også være å etablere en helnorsk modell som

avviker fra sentrale tanker om internasjonalisering. Aktøren (redaktøren) er selv sosionom med hovedfag i sosialt arbeid, samt doktorgradsstipendiat ved Senter for profesjonsforskning i Oslo. I likhet med det forrige sitatet kan dette innspillet tolkes som et innspill i profesjonsdebatten, dog med motsatte fortegn. Det som vektlegges i denne teksten er behovet for å utvikle master og doktorgradsprogrammer som kvalifiserer til forskning i barnevern, i motsetning til å avgrense barnevern som forskningsarena. Kvaran (2009) som selv er barnevernspedagog og dr. polit i sosialt arbeid går så langt at han fremholder leders synspunkter for strutsepolitikk, styrt av profesjonsinteresser snarere enn som leder av en samlende organisasjon for barnevernfeltet.

Diskusjon

I dette kapitlet har jeg analysert tekster som belyser utdanning og forskning som kompetansemodeller i barnevernet. Med hjelp av profesjons og diskursteoretiske begreper, har jeg belyst ulike faglige argumenter ulike aktører benytter og gjør krav på når de snakker om nødvendig kompetanse, som skal bidra til å høyne kvaliteten på det barnevernsfaglige arbeidet. Tekstene kan på flere måter knyttes til Abbott (1988) og hans tanker om hvordan profesjoner gjør krav på spesielle kunnskapsområder, basert på en form for ekspert kunnskap, som skiller de fra andre profesjoner. Tekstene illustrerer på hver sin måte hvordan det profesjonelle arbeidet utsettes for kontinuerlige forandringer, som både forutsetter og danner visse maktforhold som kommer til uttrykk i ulike praksiser. Det handler om mange forandringer, alt fra endringer i det lovverket som styrer arbeidet i barnevernet, til faglige måter å forstå det arbeidet som daglig utøves i den kommunale barneverntjenesten.

Profesjonaliserings diskusjone har blant annet ført til at det er utviklet mange forskjellige kompetansemodeller for "å sikre at barn og unge får rett hjelp til rett tid". I mine analyser blir det tydelig at det ikke foreligger en omforent forståelse av hva som menes med profesjonskvalifisering i barnevernet, i det det henvises til at det er store forskjeller mellom utdanningsinstitusjonene, og at forskning og utviklingsarbeid ikke har høy nok prioritet i barnevern. For de politiske stemmene fremstår disse opplysningene som en overraskelse. For praktikerne som selvfølgeligheter, og det argumenteres for at det er rammeverkets utforming, det vil si rammeplanene og den såkalte kvalitetsreformen i høyere utdanning, som bidrar til ulikhetene. I utdanningsdiksursen konstrueres rammeplanen som et uklart og omstridt styringsdokument. Et sentralt spørsmål som reises dreier seg om hvilke konsekvenser bruk av rammeplaner får for utformingen av profesjonsutdanningens særpreg? I styringsdokumentene argumenteres det for hva og hvor-

dan studentene skal lære, og hvilke verdier som skal være førende for praksis. Den har i likhet med andre policy dokumenter spesiell mønster og er skrevet i en politisk genre (Koller & Davidson 2008). Rammeplanens hensikt er således å informere og legitimere de utdanningspolitiske føringene som er fastsatt av utdannings- og forskningsdepartementet. De nasjonale rammeplanene er et av de viktigste midlene samfunnet har som styringsinstrument for høyere utdanning. På denne måten konstrueres rammeplanen som en viktig premissleverandør for profesjonens oppfatning av hva som skal forstås som barnevernfaglig kompetanse, og styrende for barnevernets profesjonelle virksomhet. I motdiskursene argumenteres det imidlertid for at det foreligger en uenighet om hva som menes med relevante teorier i barnevernet, og det konstrueres en diskursiv grense til rammeplanen som styringsverktøy. Her problematiseres rammeplanens målsetting om et enhetlig utdanningstilbud, og det skapes et bilde av at de fungerer mot sin hensikt. I dette bilde konstrueres også profesjonsutdanningen som mangelfull.

Samtidig som grunnutdanningen påpekes som mangelfull, forsterkes viderutdanning og forskning. Kvalifiseringsspørsmålet har gjentatte ganger vært drøftet og utredet, men også her finner vi ambivalenser og motsetninger. Blant politikere og sentrale forskere står opprettelsen av kompetansesentrene sentralt. Her fremskrives kompetansesentrene som sentrale aktører i utviklingen av barnevernfaglig kompetanse. At kompetansesentrene handler på oppdrag fra regjeringen og således har en definert rolle i gjennomføringen av den politikken som føres, problematiseres imidlertid ikke. Hos de som er språkrør for det praktiske barnevernsarbeidet kan vi spore både misnøye og kritikk. Her argumenteres det for at forskningsdiskursen har blitt for smal, og at det som anerkjennes som kvalifisert forskning har påfallende store likehetstrekk med den såkalte evidensbaserte kunnskapen, som ble drøftet i kap. 6. Kritikken linkes også til kriterier for utløsning av forskningsmidler, og det argumenteres for at det politiske mandatet gjennom utdeling av midler styrer den faglige utviklingen. Styringen antydes skje gjennom en ensidig satsning på atferdsrettede tiltak, basert på randomiserte og eksperimentelle studier. Forskning med utgangspunkt i praktisk kunnskap hevdes å ha et svært begrenset spillerom i denne forskningsrammen. Schön (1987) avviser idéen om at praktisk kompetanse først blir profesjonell når den er basert på systematisk vitenskapelig kunnskap. Han advarer mot det han beskriver som teknisk rasjonalitet, da profesjonelle står overfor unike situasjoner preget av verdikonflikter, som ikke kan læres eller løses gjennom tekniske prosedyrer og manualer. Antydningene knyttet til departementenes påvirkningskraft, sammenfaller også med Smebys (2008) påstander om at profesjonaliseringen av barnevernsfagutdanningen her i Norge, i stor grad har vært

et resultat av statlig politikk. Så langt har profesjonsorganisasjonenes interesser sier han, mest dreid seg om å kontrollere praksisopplæringen og rekrutteringen til yrket, snarere enn å være pådrivere for utdanning på universitetsnivå.

Til tross for uenigheter og motsetningsforhold, viser tekstene at forskning har en dominerende posisjon i de faglige diskusjonene om profesjonalisering. På ene siden linkes forskning til kvalifiseringsspørsmålet og omhandler hva slags type kompetanse som kvalifiserer for kunnskapsutvikling i barnevernet. På andre siden knyttes forskningsdiskursen til den kompetansen som anses nødvendig for å utdanne kvalifiserte barnevernsarbeider. Her konstureres fravær av førstekompetanse som en trussel mot utdanningens kvalitet. Det bilde som skapes er at lærere som selv ikke har masterkompetanse eller doktorgrad, heller ikke vil være i stand til å gjennomføre anerkjent forskning. Og i fravær av forskningskompetanse, vil forutsetningen for å kunne tilby utdanning av høy kvalitet og relevans svekkes. I tillegg kan vi se klare tendenser til profesjonskamper. Det nye som kan spores er at trusselen denne gangen ikke kommer fra ektsterne profesjonsgrupper som jurister eller psykologer, men fra sosialarbeiderne selv som har ulike opfatninger av hva som må til for utvikle det barnevernfaglige arbeidet. Noen argumenterer for at det bør opprettes egne master og doktorgradsprogrammer for barnevernspedagogene isolert, mens andre argumenter går i retning av at barnevern må betraktes som et felt innen sosialt arbeid. Barnevernfaglig kompetanse presentert som dybde og bredde, uttrykkes således som en belastning for sosialarbeiderkollektivet.

Det er også mulig å analysere profesjonskvalifiseringen i barnevernet med utgangspunkt i Foucault og hans tanker om hvilke posisjoner de ulike aktørene taler utifra. Sentralt hos Foucault står tanken om at ulike posisjoner gir ulike muligheter for påvirkninger og forandringer av eksisterende diskurser. Foucaults formål er å avdekke strukturen i de forskjellige kunnskapsregimene. Han har fokus på å avdekke reglene for hva som kan ytres, hvem som kan uttale seg, og med hvilken makt eller autoritet de kan ytre seg. I de politiske styringsdokumentene kontrueres profesjonalisering med utgangspunkt i tradisjonelle akademiske tradisjoner, der kunnskap utvikles gjennom forskning og hvor læreren er ekspert. Studentene er de som skal læres opp og innvies i vitenskapens disipliner og metoder. Her assosieres kunnskap med den formelle kunnskapen lærerkraftene til enhver tid representerer, som en slags objektiv kunnskap som skal formidles fra de som vet noe, til de som er i en læreprosess, og skal læres opp til noe. I motdiskursene finner vi en annen måte å tilnærme seg profesjonaliserings-spørsmålet på. Her fremleskes profesjonstankegangen og behovet for å styrke båndet

mellom yrket og den myndigheten eller kompetansen som barnevernspedagogutdanningen gir. Her vektlegges integrering av teori og praksis, og utvikling av personlig kompetanse. Profesjonens verdigrunnlag står sentralt, og forskningens og utdanningens sentrale rolle handler hovedsaklig om å gjøre yrkesutøverne i stand til å møte mangfoldet og kompleksiteten som truer eller reduserer deres faglige kompetanse. Denne tilnærmingen minner mer om yrkesbaserte diskusjoner, styrt av yreksaktive aktører, forskere og profesjonsorganisasjoner. Foucault skriver at ulike syn på makt og kunnskap er diskursive praksiser som produserer visse sannheter framfor andre. Diskursene om et barnevern med et varierende og generelt lavt kompetansenivå, er ikke bare noe som finnes hos politikere, byråkrater og andre aktører som er tilknyttet det norske barnevernet. Gjennom ulike diskurser har denne forståelsen også blitt trukket frem som et særlig objekt for forskning, og for ulike tiltak for å høyne kvaliteten på det barnevernfaglige arbeidet. Sålde skaper ikke diskurser bare kunnskap, men konstituerer også den virkeligheten den beskrives i.

Barnevernets stemmer- avsluttende diskusjon

Avslutning

Det er mange meninger om det norske barnevernet, og diskusjoner om kompetansekrav og kunnskapsgrunnlag har av samme grunn vært gjenstand for mange profesjonelle diskusjoner. Fra faglig hold har det kommet mange innspill og eller krav om å styrke barnevernet. I denne avhandlingen har jeg undersøkt hvordan kompetanse som fenomen har utviklet seg i en barnevernfaglig kontekst, og mitt fokus har vært å se nærmere på hvordan ulike aktører har uttrykt seg om det de anser som nødvendig kompetanse i barnevernet. Avhandlingens overgripende teoretiske perspektiv er sosialkonstruktivistisk, nærmere bestemt en kombinasjon av diskursteorier og profesjonsteorier. For å oppnå avhandlingens hensikt har jeg analysert tekster som i perioden 1992- 2012 primært har vært å finne i tidsskriftet Norges Barnevern. Imidlertid har jeg også analysert sentrale styringsdokumenter som for eksempel stortingsmeldinger og norske offentlige utredninger. Tekstene har vært analysert med utgangspunkt i problemstillinger som har berørt ulike beskrivelser av hva som uttrykkes som nødvendig kompetanse i barnevernet, hvilke argumenter ulike aktører har benyttet for å forklare og legitimere sine synspunkter, hvordan ulike aktører har posisjonert seg, samt hvordan diskurser har forandret seg over tid. Ambisjonen har ikke vært å beskrive hva barnevernfaglige kompetanse *er*, men belyse hvordan kompetanse *konstrueres* og forstås av ulike aktører som er aktive på barnevernsfeltet. Med dette utgangspunktet har min avhandling gitt begrepet barnevernfaglig kompetanse en *kontekstuell* betydning, noe jeg kommer til å diskutere ytterligere i dette avsluttende kapitlet. Før jeg går nærmere inn på dette resonnementet, skal jeg bare kort sammenfatte studiens sentrale resultat.

Avhandlingens resultat

Ved å fokusere på fenomenet barnevernfaglig kompetanse og hvordan denne forestillingen om kompetanse produseres, fant jeg mange forskjellige stemmer. Noen stemmer oppfatter barnevernfaglig kompetanse helt forskjellig, basert på den ideologien eller faglige idé aktørene har om hvordan de skal klare å få diskursiv kontroll over sin måte å konstruere fenomenet på. Andre stemmer bygger sine ideer på en og samme fagideo-

logi, men er likevel ikke helt samstemte i sine uttrykksformer. Noen stemmer er sterke, mens andre stemmer fremstår som litt svakere. Imidlertid viser det empiriske materialet at det snakkes om fenomenet i ulike termer, og at aktørenes forståelse varierer og er preget av mange ulike kontekster.

Problemstillingene som jeg formulerte i avhandlingens innledende kapittel, har blitt behandlet og diskutert i avhandlingens analytiske kapitler. Et overgripende tema er at de ulike aktørene snakker om barnevernfaglig kompetanse som faglige/profesjonelle praksiser, når de argumenterer eller gjør krav på å få sin definisjon av situasjonen allment akseptert. I kapittel fem presenterte jeg tema barnevernfaglig kvalitet for å beskrive diskurser som angir retning for hvordan fenomenet barnevernfaglig kompetanse kan forstås. I dette kapitlet fremtrer rettsikkerhet, effektivitet og samarbeid som tre forskjellige diskurser innom et og samme kunnskapsfelt. Selv om dette er diskurser som tar utgangspunkt i ulike faglige ideologier, har diskursene det til felles at de angir ønsket retning for hvordan nødvendig kompetanse kan forstås. Videre viste kapittel seks at aktørene knytter nødvendig barnevernfaglig kompetanse til diskurser om barnevernets troverdighet og faglige legitimitet. På ene siden diskuteres troverdighet i lys av barnevernets rolle i det offentlige rom, på andre siden om hva som anerkjennes som gyldig kunnskap. Mine analyser peker på et komplekst forhold mellom styringsidealer og faglige praksiser. Det vil si at profesjonelle oppfatninger om hva barnevernet må gjøre for å styrke sin troverdighet, ikke bare kan reduseres til faglige spørsmål, men også inneholder tjenestens forhold til eksponering i det offentlige rom. Resultatene viser også at det foregår en maktkamp mellom den praktiske erfaringsbaserte kunnskapen, og den såkalte objektive evidensbaserte kunnskapen. Det argumenteres for at praktisk kunnskap i kraft av sin ubestemthet, ikke vinner faglig legitimitet på samme måte som evidensbasert kunnskap. Undersøkelsen viser også at den gyldige kunnskapsdiskursen bygges opp av begreper med stor retorisk kraft, som impliserer at naturvitenskapelige metoder har forrang.

I kapittel syv diskuteres medvirkningsprosesser som premiss for faglig utvikling. I både bruker og barnediskursen finner vi tekster som konstruerer barn og foreldres deltakelse i utformingen av ulike tiltak, som nødvendige forutsetninger for utviklingen av et troverdig og godt barnevern med høy faglig legitimitet. Imidlertid peker noen aktører på at medvirkningsbegrepene, tross faglige intensjoner om samarbeid, i større grad fungerer som honnørord, enn som rettesnor for det praktiske arbeidet. Det finnes også aktører som hevder at organisatoriske rammebetingelser og kravet til effektivitet er

barrierer som forhindrer medvirkningsprosesser i barnevernet. I tillegg konstrueres saksbehandlers skjønnsutøvelse som en barriere i dette kapitlet. I kapittel åtte viser mine resultater at forståelsen av barnevernfaglig kompetanse også påvirkes av diskurser om utdanning, opplæring og forskning. Utdanning og forskning fremstår således som sentrale ideer om nødvendig kompetanse i min undersøkelse. Resultatene viser at hva som bør læres i profesjonsutdanningen i barnevern, samt hvilket fokus forskningen i barnevern skal ha, er et omdiskutert spørsmål. Mine analyser viser også at det ikke foreligger en omforent forståelse mellom aktørene av hva som menes med profesjonskvalifisering, og spørsmålet om et fremtidsrettet kvalifikasjonstilbud for arbeid i barnevernet gjenstår som et uavklart spørsmål.

Avhandlingen har så langt dreid seg om å besvare de problemstillingene som ble presentert i det innledende kapitlet. I dette avsluttende kapitlet kommer jeg til å sammenfatte og diskutere de diskursene jeg har identifisert, med utgangspunkt i det jeg mener er tre sentrale empiriske funn i min avhandling. De tre empiriske funnene er således å betrakte som avhandlingens konklusjoner:

- Profesjoner som hevder sin rett til å angi retning for hvordan barnevernfaglig kompetanse skal forstås, er ikke forbeholdt profesjoner med en sosialfaglig bakgrunn.
- Det teoretiske kunnskapsgrunnlaget som hevdes å være det som kan styrke barnevernets faglige legitimitet, kobles i hovedsak til evidensbaserte forklaringsmodeller.
- Den kompetansen som gis verdi linkes til krav om effektivitet.

I stedet for å diskutere punkt for punkt, har jeg med hensyn til diskursenes kompleksitet valgt en integrert modell, der avhandlingens konklusjoner diskuteres med hjelp av to hovedoverskrifter. Jeg starter med å diskutere profesjoners posisjoneringer, og avslutter med en diskusjon om diskursive forandringer.

Profesjoners posisjoneringer

I følge Foucault (1999) finnes makten i språket, og han er i sine samfunnskritiske analyser spesielt opptatt av å belyse hvordan dominerende diskurser skaper sannheter og identiteter som gir legitimitet og som skaper grenser. I Foucaults perspektiv er det tre forhold som karakteriserer diskursens grenser. For det første handler det om aktørene, det vil si de som får rett til å uttale seg. For det andre om regler, forbud og dikotomiseringer som måter å inkludere eller ekskludere på, og for det tredje om

motsetninger mellom det som er sant og usant. Aktørene i det norske barnevernet inngår alle i et sett av akademiske relasjoner, der styring og maktutøvelse settes i spill som følge av de diskurser som til enhver tid vinner faglig legitimitet/sannhet. Foucault diskuterer imidlertid ikke sannhet som absolutte sannheter, men mer i retning av noe som det er kollektiv enighet om. I følge Levin (2004) har academia klare grenser for hvem som kan være bidragsytere i fagutviklingen. Det handler i utgangspunktet om personer med bestemte akademiske eksamener, og helst om personer med doktorgrader som har sitt virke på en forskningsarena. Dette er personer som uttaler seg om fagfeltet gjennom direkte eller indirekte diskusjoner, gjennom for eksempler anerkjente tidsskrifter eller diskusjoner i bøker. På denne måten styres diskursene i forhold til de maktstrukturene som gjelder (Foucault 1999).

I Norge har sosialt/ barnevernfaglig arbeid bare i begrenset grad vært løftet frem på denne arenaen, fordi det både har manglet profesjonsutøvere med doktorgrad i sosialt arbeid, og professorer med bakgrunn innen fagfeltet selv (Levin 2004). Med utgangspunkt i Abbott (1988) og hans tanker om profesjoner som aktive i kampen om å definere områder eller domener med bakgrunn i egen fagkompetanse, vil forestillinger om mangelfull kompetanse i barnevernet gjøre det mulig for flere aktører å forhandle eller gjøre krav på å ivareta barnevernets oppgaver. Denne forståelsen sammenfaller med et viktig funn i min avhandling. Med hjelp av avhandlingens empiri kan vi se hvordan ulike profesjoner posisjonerer og hevder sin egen fagideologiske kunnskap som den «rette», men vi kan også se hvordan forskjellige kunnskaper gis forskjellige valører både i de faglige og de politiske diskusjonene om nødvendig kompetanse i barnevernet. Et viktig funn i min avhandling er at profesjoner som hevder sin rett til å angi retning for hvordan barnevernfaglig kompetanse kan forstås, og som vinner stor grad av faglig anerkjennelse, ikke er forbeholdt profesjoner med sosialfaglig bakgrunn. Jeg skal nå gå over til å diskutere jurister og psykologers inntak i barnevernet, samt se nærmere på hvordan juridisk og psykologisk kompetanse posisjonerer i forhold til barnevernfaglig/sosialfaglig kunnskap. Jeg skal også synliggjøre at det finnes tendenser til profesjonsmotsetninger mellom sosionomer og barnevernspedagoger.

Juridisk claimsmaking – eliminering av risiko for å sikre barnevernfaglig kompetanse

I forbindelse med innføringen av den nye barnevernloven i 1993, står rettsliggjøringen av det barnevernfaglige arbeidet sentralt. Selv om vi i diskursene kan finne innspill av motargumenter, er det likevel ikke slik at det foreligger store uenigheter om at det må finnes saksbehandlingsregler som regulerer forholdet mellom profesjonelle utøvere og

familier som rammes av barnevernlovens bestemmelser. I rettssikkerhetsdiskursen henvises det gjerne til «mappebarna», det vil si de barna som ble liggende i skuffen hos barnevernet til noen hadde tid til å undersøke forholdene barnet levde under. Hensikten med rettsliggjøring i barnevernet var å forhindre denne type saker, samt sikre barn og foreldres rettsikkerhet generelt. «Mappebarna» kan også forstås som en sterk metafor som bidrar til å redusere barnevernets legitimitet, i det den konstruerer både et inkompetent og et ineffektivt barnevernfaglig arbeid.

Det analyserte materialet identifiserer tre ulike motiver som utgjør sentrale deler av rettssikkerhetsdiskursen. For det første, jurister som rettssikkerhetsgarantister. For det andre, jurister som sikrer samfunnseffektivitet, og for det tredje, om juridisk kompetansen som kvalitetsindikator for gode beslutninger i barnevernet. Flere av diskursene som er identifiserte, og mange av de fremstilte kravene som vi kan finne i de sentrale styringsdokumentene, appellerer til idéene om at den juridiske kunnskapen er det som skal til for å sikre barnevernet faglig legitimitet. Det hevdes at den avgjørende beslutningen vil styrkes med et mer juridisk preg. Gjennom det minste inngreps prinsipp, blir primæroppgavene å sikre forebygging gjennom iverksettelse av frivillige hjelpetiltak i hjemmet. Implisitt i dette prinsippet ligger et ønske om å redusere tvangstiltakene. Legger vi også til det biologiske prinsipp, settes ytterligere grenser for inngripen i familiesfæren. Vektlegging av hjelpetiltak fremfor omsorgstiltak aktualiserer dilemmaet mellom hensynet til foreldrenes rettssikkerhet på ene siden, og hensynet til barnets beste på andre siden. I denne faglige diskusjonen hevdes det at den juridiske kompetansen vil kunne forhindre tilfeldig maktutøvelse, gjennom det som omtales som forsvarlig saksbehandling. Betonningen på behovet for juridisk kompetanse i barnevernet kan dels forstås som en profesjonalisering styrt av statlige myndigheter gjennom for eksempel lover og politiske direktiver. Men det kan også forstås som et profesjonelt prosjekt som inneholder kollektive strategier som juristene som yrkesgruppe benytter for å avgrense seg mot andre profesjoner, i dette tilfelle sosionomer og barnevernspedagoger. Gjennom bruk av juridisk vokabular, konstrueres juridisk kompetanse som en spesiell type kunnskap og kompetanse som gir juristene tilgang til barnevernet som arbeidsfelt, i lys av argumentasjonen om forsvarlig saksbehandling.

Mine resultat viser at forsvarlig saksbehandling på ene siden handler om å tydeliggjøre forventningene om at ansatte i barnevernet skal forholde seg til forvaltningsmessige prinsipper som regulerer barnevernets arbeid i form av standarder for utrednings-

arbeidet, og oppfølgingsarbeidet. På andre siden viser funnene at forsvarlig saksbehandling også skal sikre en mer effektiv barneverntjeneste. På denne måten hevdes det at juridisk kompetanse i tillegg har en samfunnsmessig nytteeffekt. Gjennom å kvalitets sikre de barnevernfaglige beslutningene, vil juristene kunne forhindre at familier blir utsatt for unødvendige belastninger som vil kunne skape nye samfunnsproblemer. Juristenes kvalitetskontroll kan også tolkes som en oppdragende form, hvor barnevernsarbeidere gjennom overprøving, blir opplært i hvor grensene for samfunnets inngripen skal settes. Argumentene om å overlate de vanskelige beslutningene til juristene, hevdes også å henge sammen med faglig kompetanse. I dette henseende er det den juridiske kompetansen som anses som faglig kompetent. Barnevernfaglig kunnskap gis således en underordnet posisjon, og reduseres til å være tilstrekkelig kun i saker hvor foreldrene samtykker til iverksettelse av tiltak. I de såkalte tvangssakene, argumenteres det for at det er samfunnsmessig nyttig og nødvendig, å trekke veksler på kompetanse som kan gi kvalitativt bedre beslutninger. Kompetansen det her henvises til er den som kan styres gjennom rettsregler.

Å gjøre hevd på styring gjennom rettsregler kan linkes til prinsippet om eliminering av risiko gjennom lovgivning. God praksis kan da tolkes som å holde seg innenfor loven, og gjøre det loven forlanger. Rettsliggjøringsargumentasjonen kan videre tolkes som et forsøk på å redusere eller innskrenke barnevernsarbeidernes profesjonelle frihet i de vanskelige barnevernssakene. Det kan også tolkes som et angrep på bruk av faglig skjønn i det barnevernfaglige arbeidet. Faglig skjønn reduseres således til å være en trussel mot gode beslutninger, snarere enn en forutsetning for å sikre individuelle løsninger og behov. Faglig skjønn, eller handlingsrom utgjør som tidligere nevnt selve kjernen i det profesjonelle arbeidet (Freidson 2001, Grimen 2008). Juridisk claimsmaking, i denne sammenhengen å gjøre hevd på styring gjennom rettsregler kan forstås både som et forsøk på å utvide juristenes egen jurisdiksjon, og som et forsøk på innskrenke andre profesjoners profesjonelle handlingsrom.

Barnevernets beslutninger skal i følge lovens bestemmelser forankres i faglige vurderinger, og grunngis ut fra barnets behov og interesser. Tross lovens bestemmelser, viser det gjentagende spørsmålet å dreie seg om hvilken kompetanse barnevernet må ha for å kunne ivareta sine krevende arbeids- og samfunnsoppgaver. Prinsippet om barnets beste argumenteres ofte ut fra ulike posisjoner og forskjellige kontekster. Departementets uttalte hovedmål er å skape et effektivt barnevern med hjelp av rettsikkerhet som virkemiddel, og eliminering av risiko gjennom lovgivning, relateres til

et barnevern som kan yte rett hjelp til rett tid og til barnets beste. Gjennom departementets uttalte mål fremtrer det Engebretsen og Heggen (2012) omtaler som velferdsrett, som omhandler maktformer som kan knyttes til velferdsstaten og velferdsprofesjonenes yrkesutøvelse. «Rett hjelp, til rett tid og til barnets beste» er et blant mange eksempler på konstruksjoner av vokabularer som angir både retning og prinsipper, som styrer profesjonsutøvelsen i barnevernet.

Psykologisk claimsmaking- spesialisert kunnskap bidrar til kvalitetsøking i det barnevernfaglige arbeidet

Et sentralt utgangspunkt i denne avhandlingen har vært å betrakte barnevernfaglig kompetanse som en sosial praksis, der forestillinger om hva som skal til for å sikre nødvendig kompetanse skapes gjennom språklige uttrykk. I min avhandling har jeg vist at det er flere profesjoner som har en interesse av å styrke sin posisjon i det barnevernfaglige arbeidet. I tillegg til juristene, viser mine funn at psykologene gjør flere forsøk på å skape seg en rolle som kunnskapsbærere i barnevernet. I kapittel seks blir denne posisjoneringen spesielt synlig i de faglige diskusjonene om det biologiske prinsipp. I NOU 2000:12 fremstilles det biologiske prinsippet som en del av barnevernets verdigrunnlag. I den barnevernfaglige praksisen vil prinsippet komme til anvendelse i saker hvor hensynet til barnets beste ikke sammenfaller med foreldrenes ønske om å ha barnet boende hos seg. I slike situasjoner ligger det i prinsippets betydning å verne om foreldrenes interesser. Imidlertid er det som mine resultater viser, en juridisk og faglig enighet om at prinsippet ikke er absolutt og uten grenser. Den faglige enigheten begrunnes i prinsippet om «barnets beste», som en overordnet norm i det barnevernfaglige arbeidet.

Til tross for enighet om at det biologiske prinsippet må vike for hensynet til barnets beste, synes det biologiske prinsippet likevel å være et vanskelig prinsipp i barnevernsaker. For det første viser empirien at det problematiseres ulik forståelse og vektlegging i skjønnsutøvelsen, hvilket medfører at det rettslige forholdet i prinsippet kan forstås ulikt av ulike profesjoner. For det andre, at det innad i barnevernet gjøres ulike vurderinger som får konsekvenser for enkeltsaker. Det er primært i denne diskusjonen vi kan se hvordan psykologene, gjennom flere fagartikler og den nye NOU'en (2012:5) arbeider for å fremme sin faglige kompetanse. Med hjelp av det empiriske materialet kan vi se hvordan psykologene gjør hevd på å være de rettmessige utøverne av det praktiske arbeidet. Å argumentere for egen kunnskap, utgjør en viktig del av det jeg omtaler som profesjoners claimsmaking. I sin streben etter juridiksjon utvikler alle

profesjoner et eget vokabular og et eget begrepssystem, som de benytter for å hevde sin eksklusive rett til et bestemt arbeid.

Men dette innomprofesjonelle vokabular har i tillegg til sine naturlige tekniske og kunnskapsmessige grunner, også sosiale funksjoner. På ene siden er vokabularet viktig for utviklingen av profesjonens identitet, og på ander siden fungerer vokabularet som en avgrensning i forhold til andre profesjoner. I dette spenningsfeltet fremtrer profesjonenes makt, fordi det som anføres legger føringer for det praktiske arbeidet. Med betoning på tilknytningsforskning kan vi i lys av det innomprofesjonelle vokabularet se tendenser til en psykologisering av det barnevernfaglige arbeidet. Ekspertutvalgets anbefalinger, det vil si forslaget om å innføre et nytt prinsipp om utviklingsfremmende tilknytning, kan således tolkes som et forsøk på å befeste psykologiens domene i barnevernet. I denne sammenheng vil jeg også minne om at psykologene har lang erfaring med å kapre tjenesteytelser i barnevernet, da barnevernet var et av de første stedene hvor psykologene opparbeidet en juridisk kontroll. Barnevernkomiteens innstilling i 1951, og Utvalget for psykisk barneverns innstilling i 1956, definerte psykologenes rolle i dette arbeidet. Psykologenes profesjonalisering var på denne tiden i hovedsak en kamp om avklaring av deres juridiske grenser i forhold til skolepedagogene, men også den nyopprettede gruppen barnevernspedagoger (Hernes 1996). Som beskrevet i kapittel 2 var barnevernet i denne tidsperioden et underprioritert område med mange uløste oppgaver, og var av samme grunn et arbeidsområde hvor det var enkelt for psykologene å vinne juridisk terreng.

En annen diskurs som viser hvordan psykologene strever etter å få tilgang til barnevernsfeltet, er kunnskapsdiskursen. I denne diskursen, som for øvrig også analyseres og diskuteres i kapittel 7, går det å meisle ut to hovedretninger, der evidensbasert kunnskap utgjør den ene, og praktisk kunnskap den andre. Positivismedebatten og debatten om evidensbasert praksis har således sitt fotfeste i diskusjonene om relevant kompetanse i barnevernet. Argumentene for innføring av evidensbaserte tiltak i barnevernet har i følge departementet og sentrale atferdsforskere sitt utgangspunkt i kritikken av barnevernet, som går ut på at barnevernet i lang tid har iverksatt tiltak uten å tenke på effektivitet og økonomiske begrensninger. Det har også vært et argument i å forbedre kvaliteten på de tilbudene som gis til barn og unge, samt bidra til større grad av brukermedvirkning. Kravet for å kunne omtale tiltak som evidensbaserte, er at det støttes av et vitenskapelig grunnlag, og gjenspeiler i hovedsak metoder som har et positivistisk utgangspunkt. Med innføringen av evidensbaserte tiltak kan

vi her se hvordan den psykologiske kunnskapen gjøres til gjenstand for den kompetansen som skal til for å kunne måle effekten av tiltakene som iverksettes. Med terapeutiske innslag og behandlingseffekter skal barn og unge hjelpes ut av den situasjonen som brakte familiene inn i barnevernets tiltaksapparat.

I følge Fineide (2012) som i sin doktoravhandling har sett nærmere på behandlingslinjer i psykisk helsearbeid, er evidensbaserte tiltak tuftet på tre sentrale premisser. For det første, troen på at psykiske lidelser kan klassifiseres på lik linje med somatiske lidelser, for det andre, at en person må oppfylle bestemte diagnostiske kriterier for å få hjelp, og for det tredje, at utviklingen av en diagnosekultur setter stadig flere mennesker utenfor det sosiale fellesskapet. Premissene er også godt egnet til å forklare psykologenes inntok i det norske barnevernet. For det første har barnevernet en lang tradisjon på at det er leger og psykologer som stiller diagnoser på barn og unge, ikke barnevernspedagoger eller sosionomer. For det andre, krever atferdstiltakene at barnet eller ungdommen har fått stilt diagnosen atferdsvanskelig, og det er selve diagnosen som utløser retten til tiltaket. I min avhandling kan vi se hvordan ulike forskere, primært de som representerer det norske atferdssenteret, argumenterer for at barnevernfaglig kvalitet kan relateres til fastsatte kjøregregler eller klassifikasjonssystemer i tråd med departementets uttalte ønske om innføring av evidensbaserte tiltak. I følge Abbott (1988) strever alle profesjoner etter å oppnå en dominans over andre profesjoner. Med hjelp av juridiskbegrepet settes fokus på måten profesjonene hevder sin rett til å gjøre det de gjør. Innføringen av evidensbaserte programmer synliggjør hvordan psykologer som profesjon gjør forsøk på å kontrollere deler av det barnevernfaglige arbeidet, og kan derfor forstås som en utvidelse av psykologenes revir i barnevernet.

Barnevern som felt i sosialt arbeid vs. eget fagområde – tendenser til nye profesjonskamper

Som avhandlingen viser har forskning i og om barnevernet, i stor utstrekning vært et anliggende for andre profesjoner enn de som kvalifiserer for arbeid i barnevernet. At innslaget av barnevernspedagoger og sosionomer så lang har vært beskjedent, kan knyttes til mangel på akademisering. I følge Levin (2004) bidrar akademisering, definert som forskning og utvikling sammen med høyere utdanning til at profesjoner bidrar i egen kunnskapsutviklingen. Mine analyser viser at aktører med sosialfaglig bakgrunn er spesielt synlige i diskusjonene om praktisk kunnskap, evidensbasert praksis og myndiggjøringsprosesser. Dette er i hovedsak forskere som selv har lang erfaring fra det praktiske barnevernsarbeidet, og som på en eller annen måte har en faglig og

praktisk tilknytning til faget. Det er forskere som har et uttrykt ønske om å studere barnevernet nedenfra og innenfra, og ikke ovenfra og utenfra. I denne kategorien finner vi også forskere som representerer utdanningsinstitusjonene.

Men selv om både sosionomer og barnevernspedagoger er opptatt av kunnskapsdiskusjonene i barnevernet, viser funnene i min avhandling at vi nå også kan se tendenser til en profesjonsmotsetning mellom disse to profesjonene. Så langt har både bachelorutdanningen i barnevern og sosialt arbeid kvalifisert til arbeid i barnevernet. Selv om både sosionomer og barnevernspedagoger er å betrakte som relativt nye profesjoner begge to, har sosionomene likevel den lengste fartstiden. Sosionomene fikk sin egen utdanning da Norske Kvinners Nasjonalråd startet sine sosiale årskurs i 1920, etterfulgt av Norges kommunal- og sosialhøgskole i 1950. Sosionomene kjennetegnes ved å være spredd på mange ulike yrkesroller, og mange har gjennom flere år hatt barnevern som sitt arbeidsområde. Reaksjonene på NOU 2009:8 som omhandler kompetanseutviklingen i barnevernet, synliggjør at barnevernspedagoger og sosionomer mener ulikt om hvordan kompetansebehovet i barnevernet kan styrkes. Det er imidlertid ikke første gangen sosionomene motsetter seg faglige innspill som kan komme til å forandre deres yrkesrolle. I forbindelse med opprettingen av Institutt for sosialt arbeid ved universitet i Trondheim i 1974, var det mange av yrkesutøverne som gjorde seg til talsmenn for at sosialt arbeid var, og måtte forbli et praktisk yrke (Ustvedt Christiansen 2001). Hypotesen om manglende akademisk interesse og ambisjon hos sosionomene har som vi vet ikke slått til. I dag er det som nevnt mange sosialarbeidere med både hovedfag/mastergrad og doktorgrad i sosialt arbeid. Også i forbindelse med opprettelsen av Fo i 1992, fryktet motstanderne i følge Stjernø (2013) at en sammenlåing ville svekke sosionomenes profesjonsidentitet, fordi sosionomene hadde et større arbeidsmarked, flere leder stillinger og høyere lønn enn barnevernspedagogene generelt.

Når kompetansebehovet i barnevernet diskuteres, har diskusjonene så langt vært preget av forestillingene om barnevern som et felt innenfor sosialt arbeid, snarere enn som eget fagområde. I den nye NOU 2009:8 hevder utvalget imidlertid at det mangler master- og doktorgradsprogrammer i barnevernet, og kan derfor forstås som en profesjonskamp. En profesjonskamp der både sosionomer og barnevernspedagoger gjøres til talspersoner for egne revirer. Valg av faglige tilnærminger blir således et viktig kriterium for å øke ressursene til sin egen enhet, samt en utvidelse av reviret. Tendensene til profesjonskamp kan også forstås i lys av Abbott (1988) og hans tanker

om intellektuell jurisdiksjon, der barnevernspedagogene gjør et forsøk på å skaffe seg kontroll over kunnskapsproduksjonen i barnevernet. Selv om barnevernet er en organisasjon preget av tverrprofesjonelt arbeid, vil man i følge Abbott ofte finne en uformell funksjonell arbeidsdeling mellom de involverte profesjonene.

Med hjelp av Abbott kan det forstås som om barnevernspedagoger i randsonen mellom andre profesjoner, gjør forsøk på å vinne jurisdiksjonell kontroll ved å ekspandere sin egen teoretiske kunnskap. Master og doktorgradsprogrammer i barnevern fungerer derfor som viktige produsenter av vitenskapelig arbeid som kan benyttes i kampen for utvidede praksisområder. Barnevernspedagogenes fremstøt illustrerer også Foucaults påstand om at maktkamper ofte er en kamp båret frem av en juridisk diskursiv maktforståelse. I Foucaults begrep ligger det at hvis offentligheten har et inntrykk av at barnevernspedagoger er bedre egnet til å utføre arbeidsoppgavene i barnevernet enn for eksempel sosionomer, så vil det også følge et inntrykk av at barnevernspedagoger ikke bare vet mer enn sosionomer om barnevernfaglig arbeid, men også om barns oppvekstvillkår generelt. I følge Abbott vil den juridisk diskursive maktforståelsen av samme grunn bidra til å styrke offentlighetens tro på at den dominante parten vet best. De faglige innspillene om barnevern som eget fagområde, vil bli ytterligere belyst i avhandlingens avsluttende avsnitt.

Diskursive forandringer – barnevernfaglig kompetanse som et bevegelig mål

I kraft av sitt samfunnsmandat utøver det norske barnevernet en form for institusjonell makt. I følge Foucault (1999) konstitueres den diskursive makten gjennom historiske epoker, og opprettholdes og videreutvikles av de som til enhver tid besitter samfunnets definisjonsmakt. Ser vi så funnene i denne avhandlingen i lys av Foucault, viser resultatene at konstruksjonene av fenomenet barnevernfaglig kompetanse har endret seg i takt med samfunnsoppdrag, og vært påvirket av ulike aktørers måte å posisjonere seg på i det sosiale feltet. Diskursene som til enhver tid har vært gjeldene, har skapt sannheter og identiteter som har fått konsekvenser for det praktiske barnevernsarbeidet (jf. kapittel 2).

I denne avhandlingen har jeg identifisert 9 ulike diskurser som bidrar til å skape bilder av kompetansebehovet i barnevernet. Noen av diskursene har svært lange røtter, mens andre er av nyere dato og kan linkes til utviklingen av velferdsstaten. Rettssikkerhetsdiskursen og utdanningsdiskursen er begge gode eksempler på diskurser med lange faglige tradisjoner. Selv om styrking av barn og foreldres rettssikkerhet isolert sett kan

knyttes til den nyeste barnevernloven, har forholdet mellom barnevernfaglige og straffettslige hensyn vært gjenstand for faglige diskusjoner siden vergemålsloven ble vedtatt i 1896. Utdanningsdiskursen favner også bredt. Helt siden barvernsakademiet ble opprettet i Oslo i 1935, har problemstillinger som berører spørsmål om et tilfredsstillende utdanningstilbud for barn med spesielle behov vært aktualisert, (jf. kapittel 2). Diskurser av nyere dato er for eksempel effektivitetsdiskursen, medvirkningsdiskursen og forskningsdiskursen, og er for øvrig diskurser som vil bli ytterligere diskutert i denne avsluttende delen. Kompetanseutviklingen i barnevernet er således preget av gamle, lange faglige tradisjoner, samtidig som det representerer det nye i form av velferdsstatens krav til fleksibilitet og forandring.

Det de 9 diskursene har til felles, er at de alle fungerer som medprodusenter i prosessen mot å gi retning for, eller påvirke forståelsen av hva som menes med nødvendig kompetanse i barnevernet. De 9 diskursene kan forstås som ulike diskurser innom rammen for en bredere diskurs om hvilken kunnskap og kompetanse barnevernet trenger for å løse sitt samfunnsmandat. De identifiserte diskursene kan alle forstås som et resultat at faglige forhandlinger og diskursive konstruksjoner som er utviklet innenfor ulike profesjonelle kontekster. Som nevnt i avhandlingens innledende kapittel bærer teori og forskning som omhandler kompetansebegrepet ofte preg av normative ansatser, der målsettingen er å definere hva kompetanse er. Definisjoner begrunnes ofte med behovet for å ha en felles faglig forståelse med bestemte fenomener. I min avhandling beskrives kompetanse ofte som noe som skal oppnås. Imidlertid benyttes stadig nye begreper, alt avhengig av kontekst. Analysene viser videre at de ulike elementene i de ulike diskursene hopper inn og ut i hverandre, og bidrar til bevegelser som skaper både dynamiske prosesser og tendenser til diskursive kamper. Med utgangspunkt i den sosialkonstruktivistiske forståelsen argumenterer jeg for at det finnes flere måter å forstå fenomenet på. I min avhandling diskuterer jeg barnevernfaglig kompetanse som en kontekstbunden ressurs, som påvirkes gjennom samfunnsmessige endringer og faglige målsettinger, der ulike aktører kjemper for å få anerkjennelse for sine meningskonstruksjoner. På denne måten fremstilles fenomenet i min avhandling snarere som *et bevegelig mål*, enn som noe som *er* og *kan* utvikles innenfor bestemte definisjoner.

Effektivitet som overordnet norm i barnevernet

Kravene til effektivitet er et tilbakevendende tema som gjennomsyrrer hele den norske velferdsstaten. Som en del av den norske velferdsstaten stilles barnevernet også stadig

overfor nye reguleringer og nye effektivitetskrav. Senmodernitetens utfordringer er store, og barnevernets rolle kan betraktes som motsetningsfull. På ene siden forventes det at barnevernet på et selvstendig faglig grunnlag skal vurdere barns omsorgssituasjon, samtidig som det kommer økte krav om tilpasninger til det politiske systemet og det samfunn som de til enhver tid er satt til å tjene. Funnene i min avhandling har vist oss at forståelsen av nødvendig kompetanse i barnevernet, i mange tilfeller kan linkes til kravene om effektivitet. Effektivitetsdiskursen styrke er slik jeg forstår det, at den blir vanskelig å motsi. At barn og foreldre som omfattes av barnevernets tiltak skal sikres nødvendig rettssikkerhet, fremstår nærmest som en selvskreven regel. Likeså at barn og unge skal tilbys tiltak som virker. At barnevernet samtidig sier ja takk til kostnadseffektivitet som en overordnet norm kommer ikke like tydelig frem, fordi de diskursive begrepene som «rett hjelp til rett tid», har så flotte innpakninger at det igjen blir vanskelig å takke nei. At kostnadseffektivitet som begrep heller ikke kan gjenfinnes diskursivt i mitt material, kan forstås som at det verken er politisk eller faglig korrekt å vurdere barns behov for beskyttelse og hjelp i lys av uttalte kostnader.

Men selv om barnevernet på et uttalt diskursivt plan har unngått diskusjoner om kostnadseffektivitet, mener jeg at funnene viser at det kommer til uttrykk i det praktiske arbeidet. Med hjelp av mål og rammestyringer forventes det at barnevernet på lik linje med andre velferdsorganisasjoner tar ansvar for at virksomheten drives innenfor tildelte økonomiske rammer. Det uttalte kravet om kostnadseffektivitet i barnevernet skjules således i overordnede ledelsesprinsipper, og er en form for velferdsmyndighet som får det til å se ut som om barnevernet ikke rammes av økonomiske diskusjoner. Innpakninger og tilsløringen vil med hjelp av Foucaults terminologi kunne forstås som effekter av maktrelasjoner i spill. Det faktum at profesjonenes kunnskap i så stor grad er infiltrert i både politiske og økonomiske diskusjoner, kan tyde på at profesjoner i større grad er opptatt av egen kunnskapspraksis enn profesjonsutøvelse på tvers av profesjonene. Studier av profesjonskamper viser at det gjelder kamper om revir og jurisdiksjon. I dette landskapet kan vi som tidligere nevnt også se tendenser til profesjonskamper mellom sosionomene og barnevernspedagogene.

Fordi det nye kunnskapssamfunnet stiller kontinuerlige krav om ekspertuttalelser og etterprøvarhet, vil den faglige utviklingen i barnevernet også preges av spesifikke kunnskapsdimensjoner som har lange tradisjoner på å hevde sin vitenskapelighet, som for eksempel jurister og psykologer. I følge Abbott (1988) har profesjoner som kan vise til et abstrakt kunnskapsgrunnlag et viktig strategisk fortrinn i kampen om råderetten

over et avgrenset kunnskapsfelt. Både juss og psykologi er vitenskapelige disipliner som har en selvfølgelig plass i universitetssystemet. De representerer profesjonsmedlemmer med stor grad av autonomi, status og samfunnsmessig anerkjennelse. I følge Abbott rangordnes profesjonenes grad av autonomi ut fra graden om abstrakt kunnskap. Sosionomer og barnevernspedagoger er i følge Etzioni (1969) å betrakte som semiprofesjoner. Semiprofesjoner er yrker som har kortere utdanningsløp, og som mangler råderett eller jurisdiksjon over et avgrenset felt. Barnevernfaglig arbeid betraktes som «lånefag, fordi fagenes kunnskapssammensetning består av mange små kunnskapsselementer som er avledet av andre teorier. Semiprofesjonell yrkeskunnskap skårer systematisk lavere enn «ekte» profesjoner, og oppnår sjelden status som ekspertkunnskap. En naturlig effekt av at noen profesjoners kompetanse løftes frem som mer egnet, er at andres kompetanse får en naturlig underordning. Inntog av jurister og psykologer i barnevernet kan dels forstås som et resultat av rangordningen mellom akademisk kunnskap og praktisk yrkesutøvelse. På andre siden tolker jeg det også som et resultat av kravet til kostnadseffektivitet. Funnen tyder på at jurister og psykologer i større grad enn sosionomer og barnevernspedagoger passer inn i, eller har tilpasset seg de nye styringsmodellene, og til kravet om at kompliserte bedømmelser innenfor den profesjonelle praksis, skal erstattes av effektivitet og evidensbaserte pakkelsninger.

Incentivstyring og kommunikativ styring

De barnevernfaglige diskusjonene som har vokst fram i kjølevannet av ulike reformer, bygger på nasjonale og internasjonale trender som på flere måter kan sies å være et resultat av det seinmoderne samfunnet. Det nye barnevernet skulle bygges på vitenskapelig kunnskap, og det skulle være nære koblinger mellom barnevernet og den forskningen som kunne henledes til det barnevernfaglige arbeidet. Selv om det råder stor enighet om barnevernets generelle samfunnsmandat, finnes det ikke en entydig politisk oppfatning om kostnadene knyttet til barnevernets ytelser. I diskusjonene om *det moderne og kostnadseffektive barnevernet* argumenteres det imidlertid sterkt for verdier som sammenfaller med New Public Management (NPM) som styringsform. Det knyttes an til markedskapitalistiske begreper, og barnevernet får i denne styringsmodellen råderett over eget budsjett, med utgangspunkt i mål og rammestyring som styringsinstrument. Med hjelp av denne styringsformen, står barneverntjenesten i et underordningsforhold både til den politiske og administrative ledelsen. Dette spenningsfeltet mellom den politiske, administrative og den faglige oppgaven, skaper som tekstene viser rom for ulike idealer, og ulik forståelse av hvilken kompetanse som må til for at barnevernet skal klare å oppfylle både den politiske og den faglige oppgaven.

Endringene i styringsinstrumentene er for øvrig en internasjonal trend, der bruk av kommunikative styringsinstrumenter, som styring i form av informasjon, overtalelse og forhandling vektlegges til fordel for styring gjennom autoritative påbud og forbud (Øverbye 2013). Sentralt i denne styringsmodellen står incentivstyring av arbeidsgivere og brukere. Styringsformene rammer også velferdsprofesjonene, som via arbeidsgivere styres til å administrere incentivene. I likhet med kommunale myndigheters tvetydige forhold til staten, der kommunen fungerer som en mellomledelse for kommunal politikk, samtidig som den i noen grad kan betraktes som en lokal konkurrent til sentralmakten, finner vi tvetydigheter og ambivalenser i det norske barnevernet.

Overgangen til incentivstyring og kommunikativ styring av velferdsprofesjonene forstrer i følge Øverbye (2013), flere ambivalente relasjoner, som rammer relasjonen til både brukere, kolleger og arbeidsgivere. Dette er ambivalenser som også gjenfinnes i mitt material. Tar vi utgangspunkt i kommunikativ styring overfor brukerne, viser medvirkningsdiskursen flere eksempler. Kommunikasjon med brukeren anses viktig, og mange brukergrupper har fått lovfestet rett til medvirkning. I barnevernet har barn og familier som omfattes av forebyggende hjelpetiltak eller atferdstiltak en lovfestet rett til tiltaksplan, jf. bvl §§ 4-5 og 4-28. Barns som tas under omsorg har rett til en motsvarende omsorgsplan, jf. bvl § 4-16. I tillegg har barnevernet plikt til å utarbeide en individuell plan for barn med langvarige og koordinerte tiltak eller tjenester, jf. bvl § 3-2a. Målsettingen med dette planarbeidet er at barnevernet skal følge nøye med på hvordan det går med barnet og foreldrene, og oppfølgingsarbeidet bør så langt som mulig skje i samarbeid med de som omfattes av tiltakene. Dilemmaet er i følge Øverbye (2013) at slike samtaler har innslag av det han omtaler som kommunikativ paternalisme, fordi de profesjonelle styrer samtalen i retning av spesielle, avgrensede utfall. På ene siden er det viktig at brukeren får et eieforhold til den kommunikative prosessen for å sikre et godt resultat, samtidig som prosessens endepunkt ikke får ende opp hvor som helst. I praksis synliggjør denne kommunikasjonsformen en tvetydighet, og gir grunnlag for ambivalente følelser og holdninger. I mitt material er denne ambivalensen spesielt synlig i diskusjoner om myndiggjøring, noe jeg for øvrig kommer tilbake til seinere i dette kapitlet.

Velferdsorganisasjonenes relasjoner

Et annet forhold som rammes av denne styringsformen kan linkes til velferdsorganisasjonenes relasjon til hverandre, det såkalte tverrprofesjonelle samarbeidet. En tolkning som kan gjøres med utgangspunkt i avhandlingens funn, er at det foreligger svært for-

skjellige oppfatninger og vurderinger av hva samarbeid skal lede frem til, og samarbeid konstrueres i stor grad som symbolpreget. På ene siden snakkes det om samarbeid som en forutsetning for å kunne gi helhetlige tilbud til barn og unge, og på andre siden hevdes det at case-studier ofte blir drøftet i uformelle fora, og ikke i formelle samarbeidsfora som forventet. Diskursivt fremstilles samarbeid som en viktig og nødvendig forutsetning for å lykkes med å hjelpe barn og familier, men vi finner også tekster som viser at profesjonelle yrkesutøvere velger andre løsninger. Det finnes mange ulike forklaringer til hvorfor samarbeidsnormen står sterkere i teorien enn i praksis. I følge Willumsen (2009) er en forklaring at profesjonene i velferdsstaten har for liten kunnskap om hverandre. En annen forklaring er at profesjonene opplever manglende likeverd. En tredje forklaring handler om taushetspliktbestemmelsene, og en fjerde forklaring snakker om asylsuverenitet og profesjonskamper. I følge Kelly (1955) preges samarbeidet av personlige konstruksjoner. En antakelse vil da være at samarbeidskonstruksjonene vil være preget av ulike forventninger, og forsterkes av at problemene som oppstår blir forstått utfra ulike profesjoners faglige ståsted. I mitt materiale finner vi også forklaringsformer som er forankret i organisatoriske spørsmål, som at barnevernet fremstår som en utydelig og uforutsigbar tjeneste fordi den er organisert på ulike måter i forskjellige kommuner, og at samarbeid som arbeidsform krever systemforankring i form av samordningstiltak.

I følge Øverbye (2013) kan manglende samarbeid også tolkes i lys av «agencification». Mål og rammestyring har som intensjon at hver virksomhet skal stå ansvarlig for eget budsjett og egne resultatindikatorer. I denne styringsmodellen gis den enkelte virksomhet et selvstendig ansvar i å nå sine mål så kostnadseffektivt som mulig. Samarbeid med andre velferdsprofesjoner vil således kunne gi en risiko for strategisk adferd. Vi kan tenke oss mange situasjoner i barnevernet som leder ut i svært omfattende tiltak, som vil kreve omfattende ressurser både i form av faglig kompetanse og økonomiske ressurser. Det finnes mange «dårlige» eksempler på at barn og unge har falt mellom flere stoler, fordi ulike etater har gjort forsøk på å kvitte seg med klientene ved å overføre til hverandre, istedenfor å samarbeide. Her kan forholdet mellom Barn- og ungdomspsykiatrien (BUP) og barnevernet utgjøre et konkret eksempel. I det empiriske materialet kan vi se at noen aktører har tatt til ordet for å samordne tjenester til barn og unge. Samordning blir da konstruert som et virkemiddel for å forhindre at virksomheter sender brukere frem og tilbake for å bedre egen måloppnåelse, det vil si et virkemiddel for å eliminere kostnadsskiftning mellom ulike etater.

Den største utfordringen slik kunnskapsdepartementet uttrykker det, handler om «å finne en god balanse mellom den faglige kompetansen som er særegen for hver utdanning og profesjon, og det som er felles for velferdsstatens yrker» (Stortingsmelding nr. 13 s. 32). Likevel, eller forklaringsmodeller til tross. Hvordan kan det komme seg at noe som omtales som så viktig, og som i tillegg omhandler lovpålagte oppgaver, ikke etterlevs av de som mener det er så viktig? Eller med andre ord, hvordan kan vi forstå at den tverrprofesjonelle tilnærmingen har hegemoni i arbeidet med å sikre barn og unge rett hjelp til rett tid? Kan det være et resultat av et konstruktivistisk credo, en slags overbevisning eller en tro på at samarbeid som fenomen skal gi suksess i arbeidet med barn og unge? Eller fremstår fenomenet som en u-analysert abstraksjon?

Myndiggjøring og effektivitet – to sider av samme sak

Kan kravet om effektivitet også forklare retorikken om økt brukermedvirkning? Siden begynnelsen av 1980 tallet har offentlig styring som nevnt vært gjenstand for en reformbølge. Et felles trekk for de nye reformene er at de i større grad skal styres ved bruk av økonomiske insentiver, inspirert av New Public Management (NPM). I Norge skjedde innføringen av mål- og resultatstyring på begynnelsen av 1990-tallet, og er en styringsstrategi med fokus på effektivitet, marked, konkurranse og en sterkere brukerorientering. De nye styringsformene har medført at relasjonene mellom profesjon og organisasjon har forandret seg, og NPM blir gjerne omtalt som en styringsideologi som i tillegg til økonomiske incentiver, vektlegger service for borgerne som klienter, kunder og konsumenter. Gjennom lovgiving har klienter av ulike typer fått større innflytelse og makt til å medvirke eller påvirke utfall av offentlige vedtak. Det samme gjelder klagemuligheter. De nye styringsmodellene har i følge Svensson og Karlsson (2008) handlet om å gi klienter mulighet til å stemme med føttene. Klienten skal selv få bestemme hvem de vil henvende seg til for bestemte tjenester, og borgerne skal for eksempel via spesifiserte hjemmesider kunne informere seg selv om tilbudets innhold, tilbudets kvalitet og tilbudets pris. Imidlertid vil mulighetene til å innføre slike markedsrelasjoner være høyst begrenset for mange offentlige virksomheter.

Funnene i min avhandling synliggjør at medvirkning i større grad konstrueres som noe profesjonene ønsker å få til, enn som praktiske arbeidsmodeller i barnevernet. Det hevdes blant annet at sosialpolitiske føringer gjør det vanskelig å forsvare brukerbegrepet i barnevernssaker, og det konstrueres forestillinger om at det kan finnes en motsetning mellom profesjonell yrkesutøvelse og brukermedvirkning. I følge Freidson (2001) utfordres profesjonalismen sterkt av det frie markedets prinsipper, og av det

rasjonelle lederskapets logikk. I lys av Freidson kan det tolkes som om foreldre og barns mangelfulle innflytelse i det barnevernfaglige arbeidet kan forklares med at effektivitet og ledelseskontroll har forrang fremfor profesjonell kompetanse som legitimitetsgrunnlag. I dette perspektivet vil den profesjonelles tilhørighet til arbeidsorganisasjonen bli styrket på bekostning av tilhørigheten til de profesjonelle yrkesorganisasjonene. I de nye styringsformene overleveres ansvaret for tjenesteproduksjonens effektivitet til yrkesutøverne i barnevernet, og kravet til kunnskaper kobles således til person, utførelse og resultat på individnivå. En praksis som i følge Evetts (2006) representerer en overgang fra yrkesbasert til organisatorisk profesjonalisme.

Forskning som redningsplanke

Forskning er som tidligere nevnt å betrakte som en relativ ny diskurs i det barnevernfaglige kunnskapsfeltet. Med bakgrunn i avhandlingens funn er det rimelig å diskutere forskningens plass og rolle i utviklingen av kunnskapsgrunnlaget i barnevernet. Sett i et historisk perspektiv er det videre rimelig å mene at dagens barnevern faglig sett står overfor nye kunnskapsutfordringer. Som funnene viser kan kunnskapsutfordringene linkes både til relasjonen mellom velferdsstaten og brukerne, og til forholdet mellom profesjonenes ansvarsområder. Det er også rimelig å anta at en velferdsstat i rask endring, stadig vil stille nye kompetanse krav. I dette perspektivet fremstår forskning som en redningsplanke når norsk barnevernspolitikk utformes. Et eksempel som illustrerer er utviklingen av kompetansesentrene, et annet er uttrykte ønsker om nye master og doktorgradsprogrammer i barnevern. Forestillingene om at forskning vil bidra til et høyere kunnskapsnivå i barnevernet, engasjerer mange ulike aktører. Imidlertid viser funnene at aktørene ikke er samstemte i sine konklusjoner og tilrådninger.

Legger vi så til at forskningsresultatene foreldes fort i en skiftende samfunnskontekst, gjenstår spørsmålet om hva forskning konkret kan bidra med? I Prop.106 L (2012 – 2013) kan vi lese at målsettingen med forskning skal være å heve kvaliteten i barnevernets arbeid. Forskingen skal primært bidra til å frambringe ny kunnskap som kan forbedre tjenestene og utvikle kvalitetssikrede tiltak tilpasset barn og unges behov. Det forutsettes videre at barn og unges synspunkter blir ivaretatt. Kritiske røster hevder imidlertid at forskningsutviklingen i barnevernet så langt har dreid seg om avveining av faglige interesser, og kostnader knyttet til fravær av forskningsbaserte tiltak. Hvilket syn aktørene har på eksisterende forskning avhenger således av hvilke faglige briller som sitter på. I denne diskusjonen er det som resultatene viser duket for både perspektivkonflikter og profesjonsmotsetninger. I denne sammenheng kan det pekes

på to aspekter ved forskningens plass og rolle. Det første er knyttet til spørsmål om spesialisert kunnskap i barnevernet, og anerkjennelse av barnevern som eget fagfelt. Hvilken fagtradisjon og kunnskapsgrunnlag skal i dette perspektivet være styrende for så vel utdanning som forskning? Det andre aspektet henger sammen med behovet for kritiske kunnskapsanalyser, for å sikre at forskningsagendaen som setter betingelser for den forskningen som gjennomføres, er tilpasset barnevernets faglige utfordringer.

Sosiale prosesser

I følge Foucault vil det som betraktes som kunnskap på et gitt tidspunkt i historien være omgitt av spesielle mulighetsbetingelser som igjen konstruerer diskurser som synliggjør sosiale praksiser. Han var i sitt forfatterskap opptatt av å avdekke hva som er grunnlaget for en tidsepokes kunnskaper og teorier, og hva som gjør dem mulige. Inspirert av Foucault skal jeg nå gjøre et forsøk på å løfte frem de diskursive praksisene som preger tidsperioden denne avhandlingen omfatter. En tolkning som kan gjøres med utgangspunkt i avhandlingens resultat, er at sosialpolitiske prioriteringer som innføring av nytt lovverk, og nye reformer har styrt mye av den faglige utviklingen i barnevernet. Likeså har utviklingen av velferdsstaten generelt hatt stor betydning for fremveksten av diskursene jeg har identifisert. Hva som defineres som nødvendig kompetanse har derfor sammenheng med både politiske interesser og maktforhold. Aktuelle reformer, trender og problemstillinger i moderne norsk velferdspolitikkk kan også forstås i lys av internasjonale trender.

Reformene i norsk velferdspolitikkk har som nevnt dreid seg om å redusere velferdsstatens kostnader, og har resultert i nye former for ledelse og styring av offentlig sektor. Et sentralt grep i denne effektiviseringsprosessen var innføringen av den nye barnevernloven i 1993. Den nye loven representerer bruddet med tvangen som det dominerende tiltaket, og framveksten av hjelpetiltak basert på samtykke, har bidratt til å skape nye begreper og nye diskurser i og om barnevernets praksis. Et annet eksempel som kan nevnes var innføringen av ny kommunelov i 1994, som innebærer mindre statlig tilsyn og kontroll. Sentrale prinsipper for denne reformen er mål og resultatstyring, og desentralisering. Med mål og resultatstyring ble bruk av sanksjoner og belønningssystemer viktige virkemidler. Et eksempel er innsattsstyrt finansiering, der staten legger større vekt på å koble budsjett og resultat. Overføringen av økonomiske midler fra staten til kommunene var en viktig desentraliseringsreform i forholdet mellom stat og kommune. Men samtidig med økende desentralisering går det også å se tendenser til økende sentralisering. For barnevernet medførte den nye forvaltnings-

reformen i 2004 store organisatoriske endringer, da staten overtok fylkeskommunens ansvar for barnevernet. Et tredje eksempel som kan nevnes var innføringen av nye statlige rammeplaner i 1995. I kraft av sin institusjonelle samfunnsmessige posisjon, har rammeplanen som styringsinstrument makt til å bestemme hvordan barneverns-pedagogikkutdanningen skal utformes. I diskusjonene om nødvendig kompetanse i barnevernet vil det på et overordnet statlig nivå være rammeplanene som etablerer premissene for den barnevernfaglige utviklingen, i det den legger føringer for hva studentene skal lære.

En annen tolkning som kan gjøres med hjelp av det empiriske materialet, er at både jurister psykologer har hatt sentrale posisjoner i reformarbeidet som har preget barnevernet de siste 20 årene. Som funnene viser er dette profesjoner som har hatt og har ledende stillinger knyttet til både utredningsarbeid og forskning. Funnene tyder også på at noen aktører (spesielt psykologer) kan forstås som ekstra viktige i kampen om å definere nødvendig kompetanse i barnevernet, kanskje fremst fordi de har fått tildelt rollen som eksperter i sentrale offentlige utredninger, men også fordi de har fått lovmessige tilganger til å fungere som sakkyndige i det praktiske barnevernsarbeidet. Det analyserte materialet antyder således at båndene mellom statlige byråkrater og utvalgte eksperter/sakkyndige, har hatt stor innvirkning på de identifiserte diskursene. Et annet funn som antyder psykologenes rolle spesifikt, kan knyttes til det faktum at de har fått stor spalteplass i tidsskriftet empirien er hentet fra.

Avsluttende refleksjoner – praktiske implikasjoner

Arbeidet med denne avhandling har vært en spennende og utfordrende reise i mitt eget fagområde for meg som sosionom. Selv om denne avhandlingen ikke gir noen entydige svar på hva barnevernfaglig kompetanse er, mener jeg funnene kaster lys over at diskusjoner om nødvendig kompetanse i det norske barnevernet er et fenomen som engasjerer mange aktører og flere profesjoner. Det er i seg selv et spennende funn, og hvorfor det? Det praktiske barnevernfaglige arbeidet utføres i dag av forskjellige profesjoner. I praksis medfører dette at det også er mange forskjellige yrkesgrupper som bidrar til utviklingen av det faglige arbeidet. Istedenfor faglig enighet, kan vi med hjelp av det empiriske materiale se hvordan ulike profesjoner nærmer seg fenomenet nødvendig kompetanse gjennom fagspesifikke tilnærminger og faglige maktkamper. Tendensen gjenfinnes også i forholdet mellom sosionomer og barnevernspedagoger. I tråd med Befringutvalgets anbefalinger finner vi aktører som argumenterer for et utdanningsløp med bachelor- og utdanningsprogram som er innrettet spesifikt på

barnevernfaglig arbeid. Implisitt i denne argumentasjonen ligger et ønske om å kunne utvikle barnevern som eget fagområde, versus som felt innenfor sosialt arbeid generelt. Spesialisering versus dybde og bredde er for øvrig ikke å betrakte som nye diskusjoner i det barnevernfaglige arbeidet. Både myndigheter og tjenester har overtid etterspurt både en form for tverrprofesjonell kompetanse og en sektorspesifikk kompetanse. Det nye blir derfor et uttrykt ønske om å utvikle en form for spesialisering eller spisskompetanse i barnevernet.

Innholdet i utdanningene har så langt vært styrket gjennom politiske interesser. I følge Messel (2014) er mangel på felles problemforståelse mellom politiske myndigheter og profesjonene et gjennomgående trekk i de historiske linjene for BSV-utdanningene (barnevernspedagog,-sosionom- og vernepleie). Det kan derfor være interessant å se nærmere på om tendensene til profesjonskamper mellom sosionomer og barnevernspedagoger snarer kan være et resultat av profesjonenes forhold til velferdsstaten enn profesjonsspesifikke tilnærminger. Kan det være slik at økende byråkratisering med fokus på mål, resultatoppnåelse og brukermedvirkning fører profesjonene ut i en tilstand der de i større grad lar seg styre av hensynet til samarbeid og posisjonering overfor politiske og byråkratiske myndigheter, enn av profesjonenes argumentasjon for fagutvikling? Eller kan tendensene til profesjonskamp mellom barnevernspedagoger og sosionomer relateres til spørsmål om deprofesjonalisering, der barnevernspedagogenes motstemmer kan betraktes som et forsøk på reprofesjonalisering?

Statlig styring basert på ideer om at offentlig forvaltning kan effektiviseres med hjelp av styringsprinsipper som gjelder for privat sektor, har slik jeg ser det også fått store konsekvenser for ledende forskning i barnevernet. Det er liten tvil om at effektivitetstankegangen og tankene om behovet for økt konkurranse har ført til nettopp konkurranse i barnevernet. Det er også en kjent problemstilling at forskning i sosialt arbeid generelt, er kritisert for å være lite tilpasset de faglige utfordringene som praksisfeltet står i (Bäck-Wiklund 1997).

Mye av kritikken knyttet til forskning, henger i min forståelse sammen med mål og rammestyring som styringsideologi. Så langt har profesjonelle yrkesutøvere i barnevernet bare i begrenset grad vært involvert i utarbeidelsen av målsettinger og kvalitetskriterier for forskning. Basert på mål og rammestyring som styringsideologi har utvelgelsen av sentrale forskningsområder i hovedsak vært et politisk og administrativt anliggende, basert på innspill fra utvalgte eksperter. For barnevernet har det som

tidligere nevnt resultert i innføringen av en mengde manualbaserte programmer, som ikke nødvendigvis har vært forankret i teorier om sosialt arbeid. Dellgran (2015) stiller spørsmålet om New Public Management ut ifra et profesjonsperspektiv ikke snart har utspilt sin rolle som styringsideologi. Lundquist (2005) går så langt at han mener det ikke finnes forskningsmessig støtte for at New Public Management har bidratt til effektiviseringer og kostnadsbesparelser i offentlig sektor. Jeg drister meg til å stille spørsmålet om ikke de såkalte evidensbaserte metodene også er innført på samme svake grunnlag. At de er innført med hjelp av politikere og utvalgte eksperter stemmer, uten at det finnes forskningsmessig støtte for at metodene vil bidra til å løse barnevernets faglige utfordringer. Når det er sagt, er det mitt håp at funnene i denne avhandlingen skal bidra til en større refleksjon rundt profesjonenes hensikt. Styrken i dette avhandlingsarbeidet er at funnene belyser hvordan det har vært mulig for andre profesjoner å bli så delaktig i diskusjonene om barnevernfaglig kompetanse. Men funnene synliggjør også at forståelsen av nødvendig kompetanse påvirkes av de faglige innspillene profesjonene/aktørene til enhver tid bringer med seg inn fra eget kunnskapsområde.

Summary

Aims and issues

There are many opinions about the Norwegian child welfare system, and discussions about qualification requirements and knowledge basis, have, of the same reason, been the object of many professional discussions. From professional quarters, a great many inputs or requirements regarding strengthening the child welfare authorities have been presented. In this thesis, I have studied how competence as phenomenon has developed in a child welfare context, and my focus has been to look more in detail on how various participants have given statements as to what they consider to be the necessary competence with reference to child welfare. The Norwegian child welfare is characterized by many different participants. In the executive child welfare, professions with and without background in social work are active. In addition, there are also a number of influential participants who operate outside of the child welfare as a professional arena. These may, for example, be politicians, experts who have been given specific mandates, interest groups and collaborating partners. With professional interests and various social positions as a starting point, it will be conceivable that competence is discussed in different ways.

My thesis is intended as a contribution to and an exploration of the concept of competence in child welfare; i.e., have a closer look at how the conception of necessary competence is produced, and under which circumstances it is produced. The superior aim of the thesis is to study which professional arguments various participants in the child welfare area have employed in order to explain, influence and legitimize their understanding of the phenomenon competence in child welfare. The aim may be broken down into the following issues:

- Which discourses may identify specific ways to talk about competence in child welfare? Which discourses are competing about legitimizing competence related to child welfare? How do the various discourses relate to each other?
- Who have a voice, and how do the various participants position themselves? Which power and resistance strategies become apparent in the various participants' constructions of competence related to child welfare? How do various participants argue in order to obtain discursive control of what they consider to be their professional territory? On which professional ideas do the various participants build

what they consider to be necessary competence?

- How are discourses changed over time, and which factors are behind the discursive changes? What are the changes influenced by?

The ambition has not been to describe what competence related to child welfare is, but to highlight how competence is constructed and understood by various participants who are active in the field of child welfare. With this as a starting point, my thesis has given the understanding *necessary competence* related to child welfare a *contextual* meaning.

Theoretical perspectives and analytical work

The general theoretical perspective of the thesis is social constructivistic, more exactly a combination of discourse theories and professional theories. I have been inspired mainly by Michel Foucault (1972), Norman Fairclough (1995) and Andrew Abbott (1988), and central concepts in this thesis are jurisdiction, claimsmaking, power and discourse. Through the social constructivistic perspective, this thesis will not focus on what competence related to child welfare *is*. The aim of the thesis is instead to present how the conception of the professional work *is created* through the language idiom.

Inspired by Foucault, power constitutes an important concept in this thesis. In his social critical analyses, Foucault was preoccupied with how dominating control - and power relations in society affect practice. However, Foucault does not consider power only as reprisals or suppression, but also as productive forms of expression. The power's productive dimension are about his understanding of how power on the one hand produces dominating discourses, and on the other hand shapes/steers individuals or subjects. In my thesis, this understanding is made apparent through analyses of power as it is exercised when specific professional groups seek to describe and classify various professional approaches.

A central concept in this thesis is discourse. My way of understanding the concept of discourse is that it is about language in use, where the language constitutes more than just a medium in order to communicate. I use as my starting point that there is an understanding or an idea of the fact that language is structured in various patterns, and that these patterns become decisive as to how we act within various social domains (Winther Jørgensen & Phillips 1999). In this way, a discourse becomes more than what is said or the way in which it is said; it contains more than the words which are used or

the things that are talked about. It also regulates who may talk when and where, and the discourses which gain authority become regimes of truth that discipline (Foucault 1972). In the thesis, various discourses are analysed with Fairclough's (1995) critical discourse analysis, from Laclau & Mouffe's (1985/2008) discourse theory and with Foucault's (1972) concept of discourse as a starting point.

Inspired by the critical discourse analysis and Fairclough's thoughts which indicate that discursive practices are also influenced by social forces that in isolation do not have a discursive character, I also draw on professional theories. Professionalization is often described in professional literature as differentiation processes in which professional groups seek to limit themselves vertically from other professional groups with less education, and horizontally from professional groups with the same level of education. Professions thus consist of collective groups and individuals that make a claim to define areas and domains, and that obtain their status on the basis of what they claim to be their competence. In this manner, professions appear as powerful and controversial occupational groups when they fight for the right to maintain their position in society (Abbott 1988). Related to my thesis, this entails that there are several professions which are preoccupied with defending, competing or negotiating the professional representations that give status as necessary competence in the area relating to child welfare. With the aid of the professional theories, we may study/analyse how the various professions claim, or secure the exclusive right they believe they are entitled to.

Analytical work

In order to attain the aim of the thesis, I have analysed texts that, in the period 1992-2012, primarily have been found in the periodical *Norges Barnevern* (Child Welfare in Norway). However, I have also analysed central steering documents, such as for example Reports to the Storting and Norwegian official reports. The thesis has a qualitative design. But because the theoretical and methodological approaches I have chosen do not refer to defined procedures, I have, by means of accepted discourse and professional theoretical concepts as a basis, constructed an analytical model, modified for my purpose. In this design, I have chosen selected concepts, denominations and methodological methods of approach from various discourse theoretical approaches. The starting point for the analysis has been the empirical material, and the theoretical perspectives have acted as a source of inspiration so to speak in the work related to uncover patterns or representations which have received professional authority and that discipline the practice of the child welfare authorities. The theories have also acted as an aid in sub-

stantiating my own interpretations and explanation with reference to issues which have occurred in connection with the analyses as well as contributed to increased understanding of the empirical material in its entirety. The goal of the analyses has been to develop knowledge as to how competence related to child welfare is created, and the contexts of what is said are placed in. It has also been an aim to lift out differences and nuances, without arguing for the one or other position, or censor what has been said.

The result of the thesis

The issues I formulated in the introductory chapters of the thesis have been treated and discussed in the analytical chapters of the thesis. A superior subject is that the various participants talk about competence related to child welfare as professional practices, when they argue, or claim to have their definition of the situation generally accepted. In chapter five, I present the theme professional quality relative to child welfare work to describe discourses that indicate a direction as to how the phenomenon of competence related to child welfare may be understood. In this chapter, safety, efficiency and cooperation appear as three separate discourses within one and the same area of knowledge. Even though these are discourses that use various professional ideologies as their starting point, the discourses have one common denominator: they indicate a desired direction for necessary competence. In the discourse related to legal protection, issues related to rules regarding deadlines, case treatment and legal competence are constructed as necessary competence. To rely on law is considered to be a strategy that may increase the academic status of the child welfare services, as well as to reduce ambiguities that may be linked to the use of professional discretion. However, we may find arguments that are in favour of the function of discretion in the work related to child welfare where the professional discretion is contrasted to the mechanical procedural practices. In the discourse related to efficiency, target-oriented management appears as an important form of management structure. Through requirements for efficiency and performance control, the child welfare service appears as an activity that is important to check. In this discourse, professional concepts as “correct help” at the “correct time” become an expression of political target-oriented management based on strategies taken from NPM. In this discourse, competence related to child welfare is constructed as something that has developed from being diffuse, unclear and random, to something target oriented, appropriate and rational. Here, we see how subtle connections between modern forms of management, indirect invisible forms of power and metaphorical transference construct efficiency as professionally defensible work. In the discourse related to cooperation, cooperation about a diffuse and not very con-

crete phenomenon is constructed, that in spite of good intentions and regulations appear as a norm that is stronger in theory than in the practical work related to child welfare.

In chapter six, the participants link necessary competence in child welfare to discourses of the child welfare authorities' credibility and professional legitimacy. In the discourse related to credibility, the myths regarding the status of the child welfare services are constructed. Quality related to child welfare as a profession is expressed as a measurable dimension and the descriptions vary from being "good enough" to not being as good as it should be. In this context, quality is not constructed as best possible, but what is needed to safeguard a better professional and economic management of the child welfare services. On the one hand, credibility is discussed in light of the child welfare authorities' public role and on the other hand related to what is recognized as valid knowledge. The discourse related to credibility shows that the child welfare authorities' public mandate and social authority, often brings the service into situations where the decisions that are made often become the subject of the media's channel guarding function. Through selected cases, the decisions of the child welfare authorities are made available for the public and the analyses show that there is a disparity between the Ministry's desire for openness and the service's own desire related to public exposure. My analyses point at a complex relationship between management ideals and professional practices. By placing the responsibility for "securing" the quality of the service with government authorities, the Ministry's governing of the execution of the profession becomes apparent and how power is used as a shaping force for what is recognised as valid and important knowledge.

The legitimacy of the child welfare is also related, to a great extent, to the discourse related to knowledge, where the analyses show that various participants argue for knowledge and competence with very different rationalities as their starting point. The texts show that there is a power struggle between the practical experience based knowledge and the objective evidence based knowledge. It is argued that practical knowledge in virtue of its indefiniteness, does not win professional legitimacy in the same way as evidence based knowledge. The survey also shows that the valid knowledge discourse is supported by concepts of great rhetorical power, which imply that scientific methods take precedence. The results are connected with quantitative variables and we talk about significant effects and statistical criteria that may not be linked to accidental circumstance. In the discussion about the place of practical knowledge, the professional chal-

lenges are discussed in light of the economic conditions and the professional review from the governmental child welfare authorities. In these texts, it is argued that the government mainly institutes and rewards evidence based behavioural measures, without questioning whether the large scale introduction benefit the target group of the child welfare service.

In chapter seven, I analyse the competence related to child welfare in the perspective of involvement. In the discourses related to user involvement and the discourse related to children, the necessary competence is linked to how the child welfare services relate to those who are users of the service. It is argued that the expert knowledge must be given less attention to the advantage of the knowledge the family holds when measures are introduced. However, the analyses show that the concepts of involvement act more as honorary words than as a guideline for the practical work. Organizational framework conditions and the requirement to efficiency are constructed, in this context, as barriers that prevent user involvement as the user involvement process is described as more time consuming than traditional expert approaches. The analyses also show that the double user status, i.e. that both the children and the parents are regarded as users of the service, is challenging for the child welfare authorities. In the text, involvement is constructed as responsibility and respect, but also as processes which may have unwanted effects in the guise of repudiation of liability and interdicting practice. In the child discourse, the texts show clearly that neither rules of law, new methods or guidelines from governmental steering documents are able to secure that children are given the opportunity to have their say with reference to circumstances/measures they are affected by. The analyses show that the child welfare authorities, in spite of established rights, and expressed wishes to safeguard the children's opinions, instead neglect to involve the children. The analyses show that the child welfare authorities have an ambiguous attitude to the involvement of children, and this ambiguity is constructed in the text to deal with the tension between the requirement for protection and the requirement for involvement. The analyses also show how the case workers' exertion of discretion influences on the outcome of the cases, and reflect the case workers' understanding of child and childhood in the practical work. In this manner, the thesis shows that children's involvement will be dependent on the concept of knowledge that the individual case worker uses as a basis when the decisions are made.

In chapter eight, my results show that the understanding of competence relative to child welfare as a profession is also influence by discourses about education, training

and research. The education discourse shows that what should be learned in the professional training in child welfare, as well as which focus the research related to child welfare should have, is a controversial issue. The framework plan as a steering instrument is, according to my texts, controversial, and it is pointed out that the framework plan in itself does not provide any guarantee for quality. According to the The ministry of Education and Research, it some time even works against its purpose, because it does not fulfil the intention of a uniform and recognizable educational offer. In spite of the criticism, my analyses show that the framework plan is a steering document with special characteristics when it comes to language which contributes to convince the reader as to what is required to educate qualified child welfare workers. According to the text, child welfare workers are professionals who have collected their knowledge through the interaction between theoretical studies and practical skills. As the texts convey, child welfare workers are good professionals who have knowledge and attitudes that promote values such as justice, responsibility and solidarity. But even if the framework plan contains both intentions as to how the students should learn and which values should be guiding when it comes to practice, my analyses show that there is disagreement about what is meant by relevant theories and the education in child welfare is, for the same reason, constructed as defective. Neither the basic training in its present form, nor the follow up the child welfare workers receive after they have completed their education, contribute, according to my analyses, to secure the necessary competence in the child welfare services. My analyses also show that there is no baseline understanding between the participants as to what is meant by professional acquisition of skills and the issue related to a future oriented qualification offer for work in the child welfare service thus remains as an unclarified issue.

In the discourse related to research, the setting up of centres of expertise are central in the discussion about necessary competence in the child welfare service. In the texts, there is an expectation that the scientists, via their knowledge and international contacts, should serve the practitioners a form of knowledge which contributes to a situation in which the competence in the child welfare service is maintained and strengthened. Further, it is said that the lack of knowledge in the child welfare service is caused by too little systematic research. In this construction, we are able to retrieve a form of expertise versus novice story and the analyses show indications which point in the direction of the fact that the “right” research in child welfare is that which may be seen in the light of evidence based methods, based on randomized and experimental studies. Simultaneously, the texts show that there is sharp criticism directed against

Buđdir's strategy and understanding of what is meant by "knowledge based" child welfare, and there are several texts which say that the present research in child welfare has become too narrow. The competence related to child welfare is also related to the research competence in child welfare. However, my analyses show that there is a substantial disagreement as to what is meant by relevant research competence in child welfare.

Conclusions and reflections

The finds in this thesis show that the constructions of the phenomenon competence in child welfare has changed in line with the social task, and that it has been influenced by various participants' way of positioning themselves in the social field. As mentioned in the introductory chapters, the theory and research that deals with the concept of competence are often characterized by normative dispositions, where the aim is to define what competence is. Definitions are often reasoned for by the requirement for having a common professional understanding of specific phenomena. In my thesis, competence is often described as something to be achieved. However, new concepts are continually used, depending on the context. The analyses further show that the various elements in the individual discourses jump in and out of each other, and contribute to movements that create both dynamic processes and tendencies to discursive battles. With the social constructivistic understanding as my starting point, I argue that there are several ways in which to understand the phenomenon. In my thesis, I discuss competence related to child welfare as a context bound resource which is influenced through social changes and professional goals, where various participants fight for recognition for their constructions of meaning. In this manner, the phenomenon in my thesis is presented more as *a moving target*, than something which *is* and *may be* developed within certain definitions. The thesis' empirical finds may further be summed up in three conclusions:

Professions that claim their right to point out a direction for how competence related to child welfare may be understood, are not reserved for professions with a social professional background.

With the aid of the thesis' empirical data, we may see that there are several professions in addition to child welfare workers and social workers who have a stake in strengthening their position in the work related to child welfare. With the aid of claimsmaking, lawyers are constructed as guarantors of legal protection, and as useful to society. The competence that is referred to is the one that may be governed through rules of law. Good practice may thus be interpreted as to keep within the law and do what the law

requires. Professional discretion is thus reduced to be a threat against good decisions, rather than an assumption to secure individual solutions and needs. The Ministry of Children and Family Affairs' express main goal is to create an efficient child welfare service with the use of legal protection as an aid.

In addition to the lawyers, my finds show that psychologists make several attempts at creating a role as carriers of knowledge in the child welfare service. Through psychological claimsmaking, specialized knowledge is constructed as necessary competence in the work related to child welfare. In the discussions about the biological principle, various profession's different understanding and emphasis in the exertion of discretion is problematized and the empirical data show how psychologists work to promote their professional competence. With an emphasis on research on attachment, we are able to see tendencies towards psychologicalization of work related to child welfare.

The finds in this thesis further show that we may see tendencies of an antagonism between the professions of child welfare workers and social workers. With the aid of the empirical material, it becomes apparent that the child welfare workers and social workers use different professional ideas as their basis when they claim their right to point out a direction as to how competence relative to child welfare may be understood. The social workers argue for child welfare as a field within social work, the child welfare workers argue that child welfare is a separate professional area. The empirical data of the thesis thus show tendencies of professional struggle where both social workers and child welfare workers are appointed as spokespersons for their own professional territory.

The theoretical basis of knowledge that is claimed to strengthen the child welfare service' professional legitimacy is mainly connected to evidence based explanatory models.

The finds in my thesis show that there is a power struggle between the understanding of practical knowledge and evidence based knowledge. In this discussion, we are able to see how various professions argue for their specialized knowledge. In the discourse related to practical knowledge, competence related to child welfare is constructed as a specific training or experience which may not be reduced to standards or other forms of codified knowledge. In this discourse, one argues for the place of experience based knowledge and the use of professional discretion in the professional work. In the evidence discourse, we find a counter discourse which claims the need to reduce the use of professional discretion. Implicitly in these discussions, there are thoughts that the

work related to child welfare is not as complex that it may not be standardized to a certain extent. The psychologists express need for the use of manual based programmes in the child welfare service may be understood as a manifestation or extension of the jurisdiction of the psychologists. The manual based programmes thus become a part of the formal technical knowledge that the psychologists as a profession, have exclusive rights to. Evidence based explanatory models are, in this discourse, linked to scientific work, and it is claimed that manual based programmes may reduce the variations in the exertion of discretion. To counteract chance, and to prevent that the discretion become too diverse, compliance is constructed as what may contribute to increase the professional legitimacy of the child welfare service.

The competence which is attributed value is also linked to requirements for cost efficiency.

The finds in my thesis have shown us that understanding of necessary competence in the child welfare service in many cases may be linked to the requirement for efficiency. The strength of the discourse related to efficiency is, as far as I understand it, that it is difficult to contradict. That children and parents who become subjected to the child welfare authorities' measures should have the necessary legal protection appears nearly as an obvious rule. Likewise, that children and young persons must be offered measures that work. That the child welfare service simultaneously accepts cost efficiency as a superior norm, does not appear just as clearly, because the discursive concepts such as "the right help to the right time" have such great packaging that it is difficult to say, no, thank you. In addition, I hold the opinion that the finds in my thesis also show that professions such as lawyers and psychologists have gained access to the child welfare service as a field of work through increased focus on social usefulness and cost efficiency. The finds indicate that lawyers and psychologists, to a greater extent than social workers and child welfare officers, fit in, or have adapted to the new administrative models, and to the requirement that complicated assessments within the professional practice, should be replaced by efficiency and evidence based package deals.

Concluding remarks (Needs for further research)

The work with this thesis has been an exciting and challenging journey in my own professional area for me as social worker. Even if this thesis does not provide unambiguous answers as to what competence relative to child welfare service is, I believe that the finds shed light on the fact that discussion about necessary competence in the Norwegian child welfare services is a phenomenon that engages many participants and several

professions. That in itself is an exciting find, and why? The practical professional work related to child welfare is currently performed by several professions. In practice, this entails that there are also many different professional groups that contribute to the development of the professional work. Instead of professional agreement, we may, by means of the empirical material, see how various professions approach the phenomenon through specialist approaches and professional struggles. These are tendencies which are also found in the relationship between social workers and child welfare workers. In line with the recommendations of the Befring Committee, we find participants who argue for an education ending up in a bachelor degree and an educational programme which is organized specifically on work related to child welfare. Implicitly in this discussion, there is a desire to develop the work related to child welfare as a separate discipline, versus as a field within social work in general. Specialization versus depth and breadth are, moreover, not to be considered as new discussions in the work related to child welfare. Both the authorities and services have over time asked for a type of interdisciplinary competence and a sector specific competence. This new approach is therefore expressed as a desire to develop a form of specialization or top competence *in the child welfare*.

The content in the educations has this far been strengthened through political interests. According to Messel (2014), lack of common understanding of the problem between the political authorities and the professions is a general characteristic in the historic lines for the BSV educations (child welfare worker, social worker and social educator). It may therefore be interesting to have a closer look at whether the tendency to professional struggle between social workers and child welfare workers rather may be a result of the professions' relationship to the welfare state than profession specific approaches. Is it possible that increasing bureaucratisation with a focus on goals, achievement of results and user involvement lead the professions out into a state where they, to a greater extent, let themselves be governed by cooperation and positioning on towards the political and bureaucratic authorities, rather than by the professions' argumentation for professional development? Or may the tendencies to professional struggles between child welfare workers and social workers be related to issues concerning de-professionalization, where the child welfare workers' counter voices may be regarded as an attempt at re-professionalization?

Governmental steering based on ideas about how public management may be made more efficient by means of management principles that apply to the private sector,

have, as I see it, had a significant consequences even for leading research in child welfare. There is little doubt that ideas related to efficiency and the thoughts about the requirement for increased competition has brought about competition in the field of child welfare. It is also a well known issue that research in social work in general, has been criticized not to be adapted to the professional challenges that the practical part of the field is in (Bäck-Wiklund 1997). A lot of the same criticism that is linked to research, is, in my understanding, connected to goals and framework management as management ideology. This far, professionals in child welfare have only to a limited extent been involved in the preparation of goals and quality criteria for research. Based on goals and framework management as management ideology, the selection of central areas of research has mainly been a political and administrative affair, based on input from selected experts. For the child welfare authorities, this has, as mentioned earlier, resulted in the introduction of a number of manual based programmes that have not necessarily been anchored in theories related to social work. Dellgran (2015) makes the query as to whether New Public Management, from a professional perspective, has come to an end as management ideology. Lundquist (2005) ventures as far as to say that there is no support in research to say that New Public Management has contributed to greater efficiency and savings in the public sector. I venture to ask whether the so-called evidence based methods also have been introduced on the same weak basis. That they have been introduced by way of politicians' and selected experts' voices, without relying on support from research as to whether the methods will contribute to solve the child welfare service's professional challenges. Having said that, it is my hope that the finds in this thesis may contribute to more reflection around the purpose of the professions. The strength in this research work is that the finds enlighten how it has been possible for other professions to become so involved in the discussions about competence related to child welfare. But the finds also show that the understanding of necessary competence is influence by the professional input that the professions/participants at any given time bring in from their own area of expertise.

Litteraturreferanser

- Abbott, A. (1988). *The systems of Professions*. Chicago: The University of Chicago
- Abbott, P. & Meerabeau, L. (red.). (1998). Professionals, professionalization, and the caring professions. I: P. Abbott & L. Meerabeau (red.). *The sociology of the caring professions*. London: UCL Press.
- Afdal, H.W. (2012). *Constructing knowledge for the teaching profession*. Universitetet i Oslo.
- Ahrne, G. (1993). Delvis människa, delvis organisation. I: *Sociologisk forskning*, 30 (1), 59 – 76.
- Almås, S. H. (2009). Tverrprofesjonell kapabilitet, sosialisering og helse-og sosialfaglig identitet. I: Willumsen, E. (red.). *Tverrprofesjonelt samarbeid i praksis og utdanning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Almås, S. H. (2009). Tverrprofesjonell utdanning og felles studiepoeng i rammeplaner for helse-og sosialfagene. I: Willumsen, E. (red.). *Tverrprofesjonelt samarbeid i praksis og utdanning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Alvesson, M. & Sköldbberg, K. (2008). *Tolkning och reflection: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Andenæs, A. (2001). Fra usynlig offer til synlig aktør: å ta dagliglivet på alvor i barnevernsarbeid. I: E. Backe-Hansen & T. Havik (red.). *Barnevern på barns premisser*. Oslo: Gyldendal ad Notam.
- Andersland, G. K. (2011). Mot et bedre barnevern. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 88 (3), 158-169.
- Angel, B.Ø. (2003): Evidensbaserte programmer- kunnskapsformer og menneskesyn i sosialt arbeid. I: *Nordisk sosialt arbeid Nr. 02* s. 66-72.
- Angel, B.Ø. (2004). Barnevern og sosialt arbeid. Kunnskapsformer og menneskesyn i evidensbaserte programmer. I: *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 1 (3), 24 – 34.
- Angel, B.Ø. (2010). Barnet som aktør og kunnskapsbærer. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87 (3), 140 – 151.
- Annfelt, H. (1994). *Kunnskap som Premiss for Endring*. Hovedoppgave i sosialt arbeid. Trondheim: NTNU
- Antonovsky, A. (1988): *Unravelling the mystery of health*. San Francisco: Josse-Bass Publishers.
- Askheim, O.P. & Starrin, B. (red.). (2007). *Empowerment i teori og praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Askheim, O.P. (2007). Empowerment – ulike tilnærminger. I: O.P. Askheim & B. Starrin (red.). (2007). *Empowerment i teori og praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bacchi, C. (1999). *Women, Policy and Politics: the construction of policy problems*. London: Sage.
- Bacchi, C. (2000). Policy as discourse: what does it mean? Where does it get us? *Discourse: studies in the cultural politics of education*, 21 (1), 45-57.
- Backe-Hansen, E. (1995). *Til barnets beste. Beslutninger og beslutningsprosesser i barnevernet*. Oslo: Tano.
- Backe-Hansen, E. (2001). Profesjonell kunnskap – i brukernes tjeneste. I: M. Sandbæk (red.), *Fra mottaker til aktør. Brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Backe-Hansen, E. (2003). Kritisk refleksjon over det biologiske prinsipp. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 80 (3), 3-15.

- Ball, S.J. (1998). Big Policies/Small World: an untrouction to international perspectives in education policy. I: *Comarative Education*, 34 (2), 119 – 130.
- Banks, S. (2002). *Ethical issues in youth work*. London/New York: Routledge.
- Barr, H., Koppel, I., Reeves, S., Hammick, M. & Freeth, D. (2005). *Effective Interprofessional Education: Argument, Assumption and Evidence*. Oxford: Blackwell.
- Bastøe, P.Ø. & Bredeesen, B. (1994). Barnevern på rett spor. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 71 (2), 16-25.
- Bell, M. (1999). Working in partnership in Child Protection: The Conflicts. *British Journal of Social Work*, 29 (3), 437 – 455.
- Bengtsson, T. T. & Jakobsen, T. B. (2009). *Institutionsanbringelse af unge I Norden: En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og tendenser*. SFI-rapport 09:12. København: Socialforskningsinstituttet.
- Bergmark, A., Bergmark, Å. & Lundström, T. (2011). *Evidensbaserat socialt arbete. Teori, kritik, praktik*. Stockholm: Natur & kultur.
- Bergström, G. & Boréus, K. (2000). *Texten mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund.
- Bernstein, R.J. (1987). *Bortom objektivism och relativism*. Göteborg: Daidalos.
- Bertilsson, M. (1990). The welfare state, the professions and citizens. I: R. Torstendahl & M Burrage (red.). *The formation of professions: Knowledge, state and strategy*. London: Sage.
- Billig, M. (1996). *Arguing and Thinking. A rhetorical approach to social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BLD & Bufdir (2009). *Et kunnskapsbasert barnevern. Strategi for FOU -arbeidet i Barne- og likestillingsdepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2009 – 2012*.
- Bjørnøy, H. (2011). *Barnevernpanelets rapport*. Rapport til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Boréus, K. (2006). “Discursive discrimination of the ”mentally deficient” in interwar Sweden”. *Disability & Society Vol. 21(5)*, 441-454.
- Borge, A.I.H. (2004): *Resiliens: risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Botnen Eide, S. (2007). *Prinsipper og levd liv – Samtaler om oppfatninger av relasjonen mellom mor og barn i en barnevernkontekst*. Doktoravhandling, Universitetet i Oslo.
- Brante, T. (1987). Sociologiska föreställningar om professioner. I: U. Bergryd (red.). *Den sociologiska fantasin: Teorier om samhället*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Brante, T. (2011). Professions as Science-Based Occupations. *Professions and Professionalism*, 1 (1), 4-20.
- Bunkholdt, V. & Sandbæk S. (2002). *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bunkholdt, V. (2005). Barn for tiltak eller tiltak for barn? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 82 (2), 29-38.
- Bunkholdt, V. (2013). Det biologiske prinsipp. På vei ut av barnevernet? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 90 (1), 52-62.
- Burr, V. (1995). *An itroduction to Social Constuctionism*. London: Sage.
- Bäck-Wiklund, M. (1997). *Undervisning – forskning – praktik i socialt arbete*. Et forskningsprogram utarbeidet for CUS, Centrum för utvärdering av socialt arbete.
- Bäck-Wiklund, M. & Lundström T. (2001). *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och kultur.

- Bäck-Wiklund, M. (2003). Kunnskapens värde och samhällets behov. *Socialvetenskaplig tidskrift* 3(2), 267-286.
- Bäck-Wiklund, M. (2008). Foreldreskap-og barns vilkår i vår tid. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 75 (3), 25-34
- Bäck-Wiklund, M. & Johansson. T. (red.) (2012). *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Börjesson, M. (2003). *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*. Lund.
- Börjesson, M., Palmblad.E. & Wahl. T. (2005). *I skötsamheternas utmarker. Beretelser om välfärdsstatens sociala optik*. Stockholm/Stenhag.
- Börjesson, M. (2005). "Using Time: school narratives on the Internet". I: *Nordisk pedagogik*, 25(4), 329-338.
- Börjesson, M. & Plamblad. E. (red.). (2007). *Diskursanalys i praktiken. Texter, bilder,samtal*. Stockholm: Liber.
- Börjesson, M. & Palmblad. E. (2008). *Strultjejer, arbetsökande och samarbetsvilliga*. Stockholm: Liber.
- Burr, V. (1995). *An introduction to Social Constructionism*. London: Sage.
- Burr, V. (2003). *Social constructionism*. London & New York: Routledge.
- Carr-Saunders, A.M. & Wilson, P.A. (1933). *The professions*. Oxford: Clarendon Press.
- Chiapello, E. & Fairclough, N. (2002). Understanding the new management ideology: a transdisciplinary contribution from critical discourse analysis and new sociology of capitalism. *Discourse & Society* 15(5), 553-557.
- Christensen, U. (2001). Fins det ett nytt syn på kompetanse? Intervju med John Lundstøl. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 78 (2), 26-30.
- Christiansen, K.U. (1992). Foreldreperspektiv på barnevernundersøkelsen. I: *Tidsskriftet Norges barnevern* 69 (3), 29-41.
- Christiansen, K.U. (1995). Barnevernlederens utfordringer. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 72 (1), 43-55.
- Christiansen, K.U. (1997). Fokus på barnet. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern* 74 (4), 3-4.
- Christiansen, Ø., Havnen, K. & Havik, T. (1998). Rett hjelp til rett tid – til rett barn – visjon eller virkelighet? I: *Tidsskriftet Nordisk Sosialt Arbeid*, 18 (2), s.??
- Christiansen, K.U. (2011). Aktuell i barnevernet. Intervju med Helene Bjørnøy. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 88 (4), 216-221.
- Christiansen, Ø. (2003). Empowerment i barnevernet – variasjoner over et tema. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 80 (4), 18-24.
- Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89 (1-2), 16-30.
- Clifford, G. & Øyen, L. (2013). Tiltaksprofil og tiltaksutvikling I kommunalt barnevern. I: E. Marthinsen & W. Lichtwark (red.). (2013). *Det nye barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Collins, R. (1990a). Market closure and the conflict theory of the professions. I: M. Burrage & R. Torstendahl (red.). *Professions in theory and history: Rethinking the study of the professions*. London: Sage.
- Collins, R. (1990b). Market dynamics as the engine of historical change. *Sociological Theory*, 8(2), 11-135.
- Cooley, C.H. (1902/1922). *Human nature and the social order*. New York: Scriber's.
- Culler. J. (1990). *Saussure*. London: Fontana

- Dahl, H.M. (2000). *Fra kittler til eget tøy – Diskurser om professionalisme, omsorg og køn*. Århus: Politica.
- Dahl, T.S. (1978). *Barnevern og samfunnsvern*. Oslo: Pax (bibliotek).
- Dahler-Larsen, P. (2005). Dokumenter som objektiveret social virkelighed. I: M. Jærvinen & N. Mik-Meyer (red.). *Kvalitative metoder i et interaksjonistisk perspektiv*. København: Hans reitzels Forlag.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2000). *Kunnskapsbildung, akademisering och profesjonalisering i socialt arbete*. Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2003). *En delad och ambivalent profession. Socionomers attityder till privatisering av socialt arbete*. Socionomens forsknings supplement (4).
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2005). Rørelser i tiden: Professionalisering og privatisering i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidsskrift (2-3)*, 246-267.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2011). Nya trender och gamla mönster. Doktorsavhandlingarna i socialt arbete 1980 – 2009. I: *Socialvetenskaplig Tidsskrift*, 18 (2) 85 – 106.
- Dellgran, P. (2015). Människobehandlande profesjoner. I: S. Johansson, P. Dellgran & S. Höjer. (red.). (2015). *Människobehandlande organisationer. Villkor för ledning, styrning og profesjonellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Derrida, J. (1967). *De la grammatologie*. Paris: Minuit.
- Derrida, J. (1997). *Of grammatology*. Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press.
- Derrida, J. (2002). *Lovens makt. "autoritetenes mystiske grunnlag"*. Oslo: Spartacus.
- Durkheim, E. (1964). *The division of labor in society*. New York: Free Press.
- Edwards, D. (1998). *Discourse and Cognition*. London.
- Ekeland, T.J. (2004). *Autonomi og evidensbasert praksis*. Høgskolen i Oslo. Arbeidsnotat nr. 6.
- Engebreetsen, E. (2006). *Barnevernet som tekst: nærlesing av 15 utvalgte journaler fra 1950- og 1980-tallet*, nr. 258. Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Engebreetsen, E. & Heggen, K. (red.). *Makt på nye måter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eraut, M. (1994). *Developing professional knowledge and competence*. London: Falmer Press.
- Ericsson, K. (1996). *Barnevern som samfunnsspeil*. Oslo: Pax.
- Ericsson, K. (1997). *Drift og dyd. Kontrollen av jenter på femtitallet*. Oslo: Pax.
- Ericsson, K. (1997). Barnevernets mandat og utfordringer. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 74 (3), 28-32.
- Ericsson, K. (2003). Aktørperspektiv i forskning og praksis – en blandet velsignelse? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 80 (3), 9-14.
- Ericsson, K. (2009). *Samfunnets stebarn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, E.O. & Molander A. (2008). Profesjon, rett og politikk. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Erstad, I.H. (2000). Hva trenger sosialarbeidere for å kunne arbeide i partnerskap med familiene i barnevernet? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 77 (2), 12- 20.
- Etzioni, A. (1969). *The semi-professions and their organization: teacher, nurses, social workers*. New York: The Free Press.
- Evetts, J. (2006a). The sociology of professionals groups. *Current Sociology*, 54(1), 133-143.
- Evetts, J. (2006b). Trust and professionalism: Challenges and occupational Changes. *Current Sociology*, 54(4), 515-531.

- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1995). *Media. Discourse*. London: Edward Arnold.
- Fairclough, N. (2001). "Critical discourse analysis". I: A. McHoul & M. Rapley (Eds.): *How to Analyse Talk in Institutional Settings: a Casebook of Methods*. London: Continuum.
- Fauske, H. (2008). Profesjonsforskningens faser og stridsspørsmål. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ferguson, H. (2004). *Protecting children in time: child abuse, child protection and the consequences of modernity*. New York: Palgrave Macmillan.
- Fineide, M.J. (2012). Controlled by knowledge. A study of two Clinical pathways in Mental Healthcare. Dissertation. Karlstad University Studies, 19.
- Fineide, M.J. (2013). "Gullstandarden" i psykisk helsearbeid. I: E. Skærbæk & L. Lillemoen (red.). *Verdi og verdighet. Etikk i praksis*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Flexner, A. (2001(1915)). Is Social Work a Profession? *Research on Social Work Practice*, 11(2), 152-165.
- Follesøe, R. (1998). Brukermedvirkning i barnevernet. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 75 (1), 5-10.
- Follesøe, R. (2000). Brukermedvirkning på avveie. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 77 (2), 21-26.
- Follesøe, R. (2004). *Bruker eller bruk? Landsforeningen for barnevernsbarn. Analyse av en interesseorganisasjon i møte med dagens barnevern*. Doktoravhandling, Institutt for sosialt arbeid og helsefag, Trondheim, NTNU.
- Forkby, T. (2005). *Ungdomsvård på hemmaplan: Ideerna – framväxten – praktiken*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete Göteborgs universitet.
- Forsberg, E., Hagquist C. & Starring, B. (red.) (1997). *Frigörande kraft: empowerment som modell i skola, omsorg och arbetsliv*. Stockholm: Gothia.
- Foucault, M. (1972). *The Archeology of Knowledge*. London: Routledge.
- Foucault, M. (1976/2002). *Sexualitetens historia. Band 1. Viljan och veta*. Göteborg.
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972-1977*. Colin Gordon (Red.). New York: Pantheon.
- Foucault, M. (1983/2001). *Vansinnets historia under den klassiska epoken*. New Delhi: Arkiv förlag.
- Foucault, M. (1987/2009). *Övervakning och straff. Fängelsets födelse*. Lund.
- Foucault, M. (1991). Governmentality. I: G. Burchell, C. Gordon & P. Miller. *The Foucault effect; Studies in governmentality*. Chicago: University Chicago Press.
- Foucault, M. (1999). *Diskursens orden*. Oslo: Spartacus Forlag A/S.
- Foucault, M. (2003). The discourse on language (1970). I: Burke, L. Crowley, T. og Girvin, A. (red.). *The Routledge Language and Cultural Theory Reader*, 231-240. New York and London: Routledge.
- Fournier, V. (1999). The appeal to "professionalism" as a disciplinary mechanism. *The Sociological Review*, 47(2), 280-307.
- Fournier, V. (2000). Boundary work and the (un)making of the professions. I: N. Malin (red.). *Professionalism, boundaries and the workplace*. London: Routledge.
- Freidson, E. (1975). *The division of labor as social interaction*. *Social Problems*, 23(1), 305-313.
- Freidson, E. (1994). *Professionalism Reborn. Theory, Prophecy and Policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Freidson, E (2001). *Professionalism. The Third Locig*. Cambridge: Polity Press.
- Freire, P. (1999). *De undertryktes pedagogikk*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

- Furevik, M. (1994). Så slipper vi å gjøre det til en barnevernssak. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 71 (4), 32-35.
- Gautun, H. (2010). Det nye barnevernbyråkratiet. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87 (2), 90-100.
- Giddens, A. (1996(1991)). *Modernitet og selvidentitet: selvet og samfunnet under sen-moderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Gill, R. (1996). Discourse analysis: Practical Implementation. I: J.T.E. Richardson (red.). *Handbook of Qualitative Research Methods*. Leicester: BPS Books.
- Giorgi, A. (1985). Sketch of a psychological phenomenological method. I: A. Giorgi (red.). *Phenomenology and psychological research*. Pittsburgh: Duquesne Univ Press.
- Goffman, E. (1971). *The presentation of self in everyday life*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Goffman, E. (1997). *Anstalt og menneske*. København: Jørgen Paludans Forlag.
- Goldstein, H. (1990). The Knowledge Base of Social Work Practice: Theory, Wisdom, Analogue, or Art? *Families in Society*, 71(1), 32-43
- Goldstein, H. (1990). The Knowledge Base of Social Work Practice: Theory, Wisdom, Analogue, or Art? *Families in Society*, 71(1), 32-43.
- Goldstein, J., Freud, A. & Solnit, A. J. (1973/1980). *Retten til barnet – eller barnets rett?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Graver, H. P. (2006). I prinsippet prinsipiell - om rettsprinsipper. I: *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 119 (2-3), 189-221.
- Grimen, H. & Molander A. (2008). Profesjon og skjønn. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget
- Grimen, H. (2008). Profesjon og tillit. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimen, H. & Vågan, A. (2008). Profesjoner i maktteoretisk perspektiv. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimen, H. & Terum, L.I. (2009) (red.). *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Grinde, T.V. (1997). Fylkesnemndene og barnevernets kompetanse? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 74 (1), 9-14.
- Grinde, T.V. (2003). *Nordisk barnevern: Likheter i lovgivningen – forskjeller i praksis. Om kultur, normer og holdninger*. NOVA skriftserie 2/03. Oslo: NOVA.
- Grønningsæther, A.B. (2007). Barnevern i krise? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 84 (3), 45-46.
- Grønvold, E. (1990). Med barn som utgangspunkt. I: Ø. Tutvedt (red.). *40 år for velferdsstaten: Norges kommunal- og sosialhøgskoles historie 1950 – 1990*. Oslo: Norges kommunal- og sosialhøgskole.
- Gubrium, J.F. & Holstein, J.A. (1997). *The New Language of Qualitative Methods*. New York, Oxford: University Press.
- Habermas, J. (1985). *The Theory of Communicative Action, Volume 1 og 2*, Beacon Press.
- Hagen, G. (2001). *Barnevernets historie – om makt og avmakt i det 20. århundre*. Akribe Forlag.
- Hagen, G. (2001). *Barnevernets historie – om makt og avmakt i det 20. århundre*. Akribe forlag.
- Hagen, G. (2004). *Norsk barnevernsamband gjennom 80 år*. Oslo: Norsk Barnevernsamband.
- Hagen, K.A. & Ogden, T. (2006). Evaluering av Multisystemisk behandling i Norge. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 83 (2), 3-12.
- Halvorsen, K. (1996/2003). *Forskningsmetode for helse- og sosialfag. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.

- Hammer, S. (2001). Diskursbegrepet i sosiologisk relieff. *Sosiologi i dag*, 31 (4), s. 7-24.
- Hammer, S. (2009). Resultatstyring. Rasjonell teknikk eller diskursiv mekanisme? I: *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 50(1), 99-104.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (1983). *Ethnography. Principles in Practices*. London & New York: Routledge.
- Hammersley, M. (2003). «Conversation analyses and discourse analysis: methods or paradigms?» *Discourse and Society*, 14 (6), 751 – 781.
- Hansen, G. (2007). *Samarbeid uten fellesskap. Om individuelle planer i kommunalt psykisk helsearbeid*. Karlstad universitet.
- Hansen, H. Aa. (2004). *Dette fikk vi till! Hva vektlegger sosialarbeidere i arbeid med barnet og foreldrene i saker hvor de selv mener de lykkes?* Hovedoppgave i sosialt arbeid, Høgskolen i Oslo.
- Hansen, H. Aa. (2009). Å ta barnets perspektiv. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern* 86(4), 246-259.
- Hansen, H. Aa. (2013). Sammen. Om å skape respektfulle møter i det barnevernfaglige arbeidet. I: E. Skærbæk & L. Lillemoen (red): *Verdi og verdighet. Etikk i praksis*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Hansen, H.F. & Rieper, O. (2009). Evidensbevegelsens rødder, formål og organisering. I: H. Grimen & L.I. Terum (red.). *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Halvorsen, T. (2001). Om et nytt syn på kompetanse. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 78 (1), 3-15.
- Hasenfeld, Y. (1983). *Human Service Organizations*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Hasenfeld, Y. (2000). "Organizational forms as moral practices: the case of welfare departments". *Social Service Review* 74, (3), 329-351.
- Hasenfeld, Y. (2010). Understanding Human Service Organizations. I: Y. Hasenfeld (red.). *Human Service as Complex Organizations*. Thousand Oaks, New Delhi, London & Singapore: Sage Publications.
- Haug, M. R. (1973) *Deprofessionalisation: An alternative hypothesis for the future*. Sociological Review, Monograph, 195–212.
- Haug, K.H. (1999). Er vi likeverdige? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 76 (3), 23-34.
- Haug, V. & Horverak, S. (2009). Barns deltakelse og ressurstilgang på ulike nivåer. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 86 (2), 76 – 88.
- Haugland, R. (2012). Kan vi forenkle komplekse barnevernfaglige spørsmål gjennom å generalisere «barnets beste»? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89 (1-2), 104-107.
- Haugli, T. (2002). Et dilemma for barnevernet. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 79 (3), 39-42.
- Havik, T. (2004). Det barnevernfaglige kunnskapsgrunnlaget. I: T. Havik, M. Larsen, S. Nordstoga & J. Veland (red.). *Barnevernet – forutsetninger og gjennomføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Heggen, K. (2003). Kunnskapssyn og profesjonsutdanning. *HiO-rapport* (8).
- Heggen, K. (2005). Fagkunnskapens plass i den profesjonelle identiteten. *Norsk pedagogisk tidsskrift*(6), 446-461.
- Hernes, S. (1996). «Barnevern i 1950-årene: om psykologiens profesjonalisering». I: V. Erichsen (red.). *Profesjonsmakt. På sporet av en norsk helsepolitisk tradisjon*. Los-senteret, Tano-Aschehoug.
- Hill, M., Davis, J., Prout, A. & Tisdall, K. (2004). Moving the participation agenda forward. I: *Children & Society*, 18 (2), 77-96.
- Howe, D. (1992). Child abuse and the bureaucratisation of social work. *The Sociological Review*, 40(3), 491-508.
- Iversen, O. (1996). Fylkesnemndene – Økt Rettssikkerhet? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern* 73 (3/4), 27-40.

- Illeris, K (2012). *Kompetens: vad, varför och hur?* Lund: Studentlitteratur AB.
- Jack, G. (1997). Discourses of child protection and child welfare. *British Journal of Social Work*, 25, 659 – 678.
- Jacobsen, D. & I. Thorsvik, J. (2007). *Hvordan organisasjoner fungerer*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jensen, I. (2003). Vi må engasjere lokal-politikerne! I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 80 (1), 40-42.
- Jensen, A.G. (2012) Brukermedvirkning – hva er så det? I: A.G. Jensen & I.M. Tronvoll (red.). *Brukermedvirkning. Likeverd og anerkjennelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johansson, H. (2006). *Brist på manliga förebilder*. Göteborgs universitet.
- Johansson, S., Dellgran, P. & Höjer, S.(red.).(2015). *Människobehandlande organisationer. Villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Jon, N. (2007). *En skikkelig gutt. Arbeidet med å forme en passende maskulinitet på Foldin verneskole 1953- 1970*. Oslo: Unipub forlag.
- Josefson, I. (1990). *Kunnskapen former*. Stockholm: Carlssons.
- Jørgensen, C. & Villadsen, L. (2009). Hva er retorik? I: C. Jørgensen og L. Villadsen (red.). *Retorik. Teori og praksis*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Järvinen, M. (2002). Hjälpens universum – et maktperspektiv på møtet mellan klient och system. I: A. Meeuwisse & H. Swärd (red.). *Perspektiv på sociala problem*. Stocholm: Natur och Kultur.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2005). Observationer i en interaktionistisk begrepsramme. I: Järvinen, M. & Mik-Meyer, N (red.). *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. Köpenhamn: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, M. W. & Philips, L. (1999). *Diskurs analyse som teori og metode*. RoskildeUniversitetsforlag. Samfundslitteratur.
- Karlsen, G. (2012). *Språk, tolkning och argumentasjon*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, A. & Svennson, L. (2008). Profesjoner, kontroll og ansvar. I: A. Molander & L.I. Terum (red.): *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kelly, G.A. (1955). *The Psychology of Personal Constucts, vol. I og II*. New York: Norton.
- Kelly, G. (2000). Outcome studies in foster care. I: G. Kelly & R. Gilligan (red.). *Issues in foster care: Policy, practice and research*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Kirkebøen, G. (2013). Kan vi stole på fagfolks skjønn? I: A. Molander & J.C. Smeby (red.). *Profesjonsstudier II*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kjøbli, J. (2010). Nødvendigheten av evidens når vi skal hjelpe barn med atferdsvansker. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87 (2), 102-108.
- Klausen, K. K. (2001). Modernisering av offentlig sektor – bakgrunn og teoretisk ramme. I: T. Busch., E. Johnsen., K.K. Klausen & J.O. Vanebo (red.). *Modernisering av offentlig sektor. New Public Management i praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Koch, A. & Koch, K. (1995). *Barn av barnevernet*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Koller, V. & Davidson, P. (2008). “Social exclusion as conceptual and grammatical metaphor: a cross-gengre study of British policy-making”. *Discourse & Society Vol. 19 (3)*, 307-331.
- Kommunikasjonsstrategi for et åpnere barnevern (2008-2011). Barne-og likestillingsdepartementet. Tilgjengelig på www.bufetat.no/kommstrat.
- Krog, J. (2009). Den raske overføringen av Multisystemic Therapy (MST) fra USA til Norge. En analyse og en problematisering. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 86 (2), 100 – 123.
- Krogstrup, H.K. (2011). *Kampen om evidens. Resultatmåling, effektevaluering og evidens*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Kvaran, I. (2009). Hva slags leder? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 86 (4), 270 – 273.
- Kvello, Ø. (2007). *Utredning av Atferdsvansker, omsorgsvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kvello, Ø. (2012). Tidlig barneverninsats med utgangspunkt i tilknytnings-forskning. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89 (3), 116-134.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1997). *Demokrati & Hegemoni*. København: Akademisk Forlag.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1985/2008). *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Stockholm: Glänta/Vertigo.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1997). *Demokrati & Hegemoni*. København.
- Lai, L. (2004). *Strategisk kompetansestyring*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Lakoff, G. (1995). "Metaphor, Morality, and Politics, Or Wht Conservatives have Left Liberals In the dust". *Social research* 62 (2), 177 – 213.
- Larsen, E. (1995). Samfunnets myter om barnevernet og barnevernets myter om seg selv. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 72 (1), 20-25.
- Larsen, E. (2004). Barnevernet i spenningsfeltet mellom en politisk og en faglig oppgaveløsning. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 81(4), 3-15.
- Larsson, M.S. (1977). *The rise of professionalism*. Berkley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Leathard, A. (2003). *Interprofessional Collaboration: From Policy to Practice in Health and Social Care*. Hove og New York: Brunner-Routledge.
- Le Grand, J. (1997). Knights, knaves or prawns? Human behaviour and social policy. *Journal of Social Policy*, 26(2), 149-169.
- Levin, C. (1998). *Uppfostringsanstalten. Om tvång i föräldrars ställe*. Lund: Arkiv förlag.
- Levin, I. & Trost, J. (1996). *Å forstå hverdagen*. Tano A/S.
- Levin, I. (2001). Diskurser i og om sosialt arbeid. I: M. Sandbæk, (red.), *Fra mottaker til aktør*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Levin, I. (2004). *Hva er sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lichtwark, W. & Clifford, E. (red.). (2010). *Modernisering i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lien, R.S., Nilssen, E. og Næss, S. (2000). Rettsliggjøringen av barnevernet – til barnets eller foreldrenes beste? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 77 (1), 28-41.
- Liljegren, A. (2008). *Professionellt gränsarbete – socionomexemplet*. Institutionen för socialt arbete. Göteborgs Universitet.
- Lipsky, M. (1980/2010). *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation.
- Lincoln, Y. & Guba, E. (1985). *Naturalistic inquiry*. Oxford: Pergamon.
- Lincoln, Y. & Denzin, N. (1988). »The Fifth Moment« I: N. Denzin & Y. Lincoln (red.). *The Landscape of Qualitative Research. Teories and Issues*. London: Sage.
- Lorenz, W. (2006). Sosialt arbeid med sårbare barn i dagens Europa – konsekvensene for praksis i neoliberal sosialpolitikk. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 83 (4), 3 – 14.
- Lov om barneverntjenester (barnevernloven) av 17.juli 1992.
- Luhman, N. (2005). *Førtoende – en mechanism for reduction av social kompleksitet*. Göteborg: Daidalos.
- Lundquist, L. (2005). New Public Management i demokratien. I: K. Ronit & B. Rothstein (red.). *Den politiske forvaltning*. København: Politiske studier.

- Lundström, T. (1993). *Tvångsomhändertagande av barn. En studie av lagarna, professionerne och praktiken under 1900-talet*. Rapport i socialt arbete nr 61 -1993. Stockholms universitet. Socialhögskolan.
- MacDonald, K.M. (1995). *The sociology of the professions*. London: Sage.
- Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Tano AS.
- Marshall, T.H. (1963). The recent history of professionalism in relation to social structure and social policy. I *Sociology at the crossroads*. London: Heineman.
- Marthinsen, E. (2003). *Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern*. Dr. polit.-avhandling, Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge, Dragvoll.
- Marthinsen, E. (2004). En radikal analyse av barnevernet. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 81 (2), 3 – 12.
- Marthinsen, E. & Lichtwark, W. (red.). (2013). *Det nye barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Marthinsen, E., Clifford, G., Fauske, H., Lichtwark, W. & Kojan, B. H. (2013). Nytt innblikk i norsk barnevern – hva forteller dataene fra Det nye barnevernet? I: Marthinsen, E. & Lichtwark, W. (red.). (2013). *Det nye barnevernet. Ideologi, kontekst og kompetanse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Martinsen, K. (1991). *Omsorg, sykepleie og medisin*. Tano
- Martinsen, J. T. (2012). Et kritisk blikk på evidensbasering i det statlige barnevernet. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89 (1-2), 58-69.
- Mastekaasa, A. (2008). Profesjon og arbeidsmarked. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mastekaasa, A. (2008). Profesjon og motivasjon. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Masten, A.S. & Powell, J.L. (2003): A resilience framework for research, policy, and practice. I: S.S. Luthar (red.). *Resilience and vulnerability. Adaption in the context of childhood adversities* (1-25). Cambridge: Cambridge University Press.
- Meeuwisse, A. & Swärd, H. (red.) (2002). ”Vad är et socialt problem?”. I: A. Meeuwisse & H. Swärd (red.). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & kultur.
- Messel, J. (2014). Utdanninger og kompetansebehov. En analyse av BSV-utdanningenes historie siden 1970. HiOA småskrift 2014, nr.4.
- Miller, P. & Rose, N. (2008). *Governing the present: administering economic, social and personal life*. Cambridge: Polity.
- Molander, A. & Terum, L. I. (2008): *Profesjonsstudier*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Molander, A. & Smeby, J.C. (red.) (2013). Innledning. I: A. Molander & J.C. Smeby (red.). *Profesjonsstudier II*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Morris, C.W. (red.). (1934). *Georg Herbert Mead: Mind, Self and Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Munro, E. (2010). Learning to Reduce Risk in Child Protection. I: *British Journal of Social Work*, 40 (4), 1135 – 1151.
- Myhra, A.B. (2012). *Fra bruker til samarbeidspartner. Realisering av brukervedvirkning*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Måseide, P. (2008). Profesjonar i interaksjonsteoretisk perspektiv. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Neumann, I. B. (2001). *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Oslo: Fagbokforlaget.

- Neumann, C.B. (2010). Ille, menn ikke for ille. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87 (4), 244-255.
- Nordahl, T. (2001). Muligheter og utfordringer i samarbeidet mellom barnevern og skole. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 78 (4), 10-17.
- NOU 1985:18 Lov om sosiale tjenester mv. Sosialdepartementet.
- NOU 2000:12 Barnevernet i Norge. Barne- og familiedepartementet.
- NOU 2008: 3 Sett under ett – Ny struktur i høyere utdanning. Utdannings- og forskningsdepartementet.
- NOU 2009:8 Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning. Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2009:22 Det du gjør, gjør det helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge. Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet. Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.
- Nygren, L. & Soydan, H. (1997). Social work research and its dependence on practice. *International Journal of Social Welfare*, 6(3), 217 – 224.
- Næss, S., Havik, T., Offerdal, A. & Wærness, K. (1998). *Erfaringer med barnevernloven i kommunene – dokumentasjonsrapport fra en landsomfattende undersøkelse*. Dokumentasjonsrapport. SEFOS.
- Ogden, T. (1992). Kvalitetsmåling i barnevernet. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 69 (3), 24-30.
- Ogden, T. (1995). Kompetanse – Et bidrag til tverretattlig begrepsutvikling. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 72 (4), 4 – 9.
- Ogden, T. (1996). Tilliten til barnevernet øker. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 73 (1), 4-11.
- Ohrlander, K. (1992). *I barnens och nationens interesse. Socialliberal reformpolitikk 1903 – 1930*. Studies of psychology and education nr 30. Högskolan för Lärarutbildning i Stockholm. Institutionen för pedagogikk. Almqvist & Wiksell International.
- Olsen, T.N. (2003). Utviklingstrekk i barnevernet under nyliberalismen. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 80 (3), 30-43.
- Oppedal, M. (2001). Bli barn sett og hørt ved akutte vedtak? I: Backe-Hansen, E. & Havik, T. (red.). *Barnevern på barns premisser*. Oslo: Ad Notam, Gyldendal.
- Ot. Prp. Nr. 44 (1991-92). Om lov om barneverntjenester (barnevernloven).
- Parsons, T. (1939). The professions and social structure. *Social Forces*, 17 (4), 457-467.
- Parsons, T. (1951). "Social Structure and Dynamic Process: The Case of Modern Medical Practice". *The Social System*, 428 – 479. London Routledge.
- Parsons, T. & Platt, G.M. (1973). *The American university*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Parton, N. (1991). *Governing the family. Child care, child protection and the state*. N.Y: Palgrave.
- Parton, N. (2010). "From dangerousness to risk": The growing importance of screening and surveillance systems of safeguarding and promoting the well-being of children in England. I: *Health, Risk & Society* 12 (1), 51 – 64.
- Payne, Malcolm (1991). *Modern Social Work Theory*. London: Macmillan.
- Pedersen, L. (1991). Grevinde Danners børnehjem I Jægerspris. I: K. Ohrlande (red.). *Barnhus. Om räddningsanstalter, barnhem, idiotanstalter, uppfostringsanstalter i Norden från 1700-talet till våra dagar*. Stockholm: Allmänna barnhuset.
- Potter, J. (1996). *Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction*. London, Thousand Oaks & New Dehli: Sage Publications.

- Potter, J. (2003). "Discursive psychology: Between method and paradigm", *Discourse & Society*, Vol. 14, s. 783 – 794. **???** jf vol
- Prop 106 L (2012 -2013). Endringer i barnevernloven.
- Prout, A. & James, A. (1997). *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*. London Washington, D.C: Falmer Press.
- Qvotrup, J. (1994). *Childhood matters: social theory, practice and policies*. Aldershot: Avebury.
- Qvotrup, J. (2010). Om børns rettigheder i voksensamfunnet. I: A.T. Kjørholt (red.). *Barn som samfunnsborgere: til barnets beste?* Oslo Universitetsforlag.
- Rambøll management A/S. (2008). *Vurdering og videreutvikling av fagteam*. Rapport.
- Rambøll management A/S. (2011). *Brukerundersøkelse blant barn og unge i statlige og private barneverntiltak*.
- Rambøll management A/S. (2012). *Forvaltningsreformen. Deloppdrag E*. Rapport.
- Rammeplan og forskrift for 3-årig barnevernspedagogutdanning (2005). Utdannings-og forskningsdepartementet.
- Rammeplan og forskrift for 3-årig sosionomutdanning (2005). Utdannings-og forskningsdepartementet.
- Reeves, S., Lewin, S., Espen, S. og Swarenstein, M. (2010). *Interprofessional Teamwork for Health and Social Care*. CAIPE. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Repstad, P. (1998). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rigné, E.M. (2002). *Profession, Science and State. Psychology in Sweden 1968-1990*. Department of Sociology, Göteborg University.
- Riksrevisjonen (2007-2008). *Riksrevisjonens virksomhetsanalyse av Bufetat*. Dokument nr. 3:6 (2007-2008).
- Riksrevisjonen (2011-2012). *Om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler*. Dokument nr. 3:15 (2011-2012). Tilgjengelig på www.riksrevisjonen.no.
- Rorty, R. (1997). *Kontingens, ironi og solidaritet*. Lund: Studentlitteratur
- Rose, N. (1999). *Powers of Freedom. Reframing political thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rosen, A., Proctor, E., Morrow-Howell, N. & Staudt, M. (1995). Rationals for practice decisions: Variations in knowledge use by decision task and social service. *Research on Social Work Practice*, 5, 501 – 523.
- Rundskriv nr. 1-1/81, fra Sosialdepartementet, serie nr. 56. Om barnemishandling og omsorgssvikt.
- Rundskriv Q-1036, fra Barne- og familiedepartementet av 1. november 1995. Saksbehandling i barneverntjenesten. Endret mars 2002.
- Rundskriv Q-06/2007, fra Barne- og likestillingsdepartementet. Oppgave- og ansvarsfordeling mellom kommuner og statlige barnevernsmyndigheter- herunder betalingsordninger i barnevernet.
- Rutter, M. (2000). Resilience reconsidered. I: J.P. Shonkoff & S.J.Meisels (red). *Handbook of early childhood intervention* , 651-682. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rutter, M. (2002). Development and psykopathology. I: M. Rutter & E. Taylor (red). *Child and adolescent psychiatry*. Oxford: Blackwell.
- Röbäck, K. (2012). *Barns röster i vårdnadstvister – om verkställighet och professionellas riskbedömningar*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete Göteborgs universitet.

- Rønnestad, M.H. (2008). Profesjonell utvikling. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rønning, R. & Solheim, L.J. (2000). *Hjelp på egne premisser? Om brukermedvirkning i velferdssektoren*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Rønning, R. (2007). Brukermedvirkning og empowerment – Gammel vin på nye flasker? I: O.P. Askheim & B. Starrin. (red.). (2007). *Empowerment i teori og praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sagatun, S. (1995). Vanlig og uvanlig: miljøarbeid hjemme med 14-18 åringer. Dr. polit. avhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet, Trondheim.
- Sahlin, I. (1999). Diskursanalys som sosiologisk metod. I: K. Sjöberg (red.). *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: studentlitteratur.
- Sahlin, I. (2002). Sociala problem som verklighetskonstruksjoner. I: A. Meeuwisse & H. Swärd (red.). *Perspektiv på sociala problem*. Stocholm: Natur och Kultur.
- Sandbjerg, H.C. (2008). Til historien om det sociale arbejde med børn og unge. *Praktiske Grunde. Tidsskrift for kultur- og samfundsvitenskap*, nr 2:2008.
- Sandbæk, M. (1995). *Fikk barna hjelp?* Oslo: Rapportserie fra Barnevernets Utviklingssenter.
- Sandbæk, M. (2001). Fra mottaker til aktør; brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning. I: M. Sandbæk, (red.). *Fra mottaker til aktør. Brukernes plass i sosialt arbeid og forskning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Sandbæk, M. (2002). *Barn og foreldre som sosiale aktører i møte med hjelpetjenester*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Oslo.
- Sandbæk, M. (2003). Barn og foreldre som aktører i møte med hjelpetjenester. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 80 (3), 3 – 11.
- Schaanning, E. (1977). *Vitenskap som skapt viten. Foucault og historisk praksis*. Oslo: Spartacus.
- Schön, D. (1983). *The reflectiv practitioner*. USA: Basic Books, Inc.
- Sjöberg, L. (2010). *Bäst i klassen? Lärare och elever i svenska och europeiska policytexter*. Gøteborgs Universitet.
- Skauge, B. (2010). *Er det noen som vil høre på meg?* Masteroppgave i sosialt arbeid. Trondheim: NTNU.
- Skilbred, D. (2003). Nye tiltak i barnevernet – fra begeistring til bruk. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 80 (49), 36-39.
- Skjervheim, H. (1976). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo: Tanum-Norli.
- Skjervheim, H. (1992). Det instrumentalistiske mistaket. I: H. Skjervheim (red.). *Filosofi og dømmekraft*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skorpen, B. (1992). Kan skjønnnet kvalitetstestast? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 69 (4), 14-24.
- Sletnes, I. (2004). Offentlige anskaffelser og kommunal tjenesteyting. I: Johnsen, Å mfl. (red.). *Konkurranseutsetting i kommunene*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Slettebø, T. & Seim, S. (2001). Brukermedvirkningens kår under nye rammebetingelser i barnevernet. I: M. Sandbæk (red.). *Fra mottaker til aktør. Brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Smeby, J.C. (2008). Profesjon og utdanning. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smeby, J.C. (2013). Profesjon og ekspertise. I: A. Molander og J.C. Smeby (red.). *Profesjonsstudier II*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stang, E. G. (2007). *Det er barnets sak*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Stiklestad, S. S. (2008). Det biologiske prinsippets skiftende anvendelse. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 85 (3), 26-38.
- Stjernø, S. (2013). Profesjon og solidaritet. I: A. Molander og J.H. Smeby (red.). *Profesjonsstudier II*. Oslo: Universitetsforlaget.
- St. meld. Nr. 32 (1976-77). Om rettssikkerhet i social- og helseinstitusjoner. Sosialdepartementet.
- St. meld. Nr. 72 (1984-85). Om barne og ungdomsvernet. Sosialdepartementet.
- St. meld. Nr. 39 (1995-96). Om barnevernet.
- St. meld. Nr. 39 (2001-2002). Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge.
- St. meld. Nr. 40 (2001- 2002). Om barne- og ungdomsvernet.
- St.meld. Nr.27 (2000-2001). Gjør din plikt – Krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning.
- St. meld. Nr.17 (2004-2005). Makt og demokrati.
- Meld. St. 13 (2011-2012). Utdanning for velferd. Samspill i praksis. Kunnskapsdepartementet.
- Strandbu, A. (2011). *Barns deltakelse: hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlag.
- Sundell, K., Egelund, T., Löfholm, C.A. & Kaunitz, C. (2007). *Barnavårdsutredningar: en kunnskapsöversikt*. Stockholm: Gothia.
- Svartdal, F. (2002). *Psykologiens forskningsmetoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Svensson, L. G. (2008). Profesjon og organisasjon. I: A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Swärd, H. (1993). *Mångenstädes svårt vanartad. Om problem med det uppväxande släktet*. Dr.grad. Zenon avhandlingsserie. Lund: Zenon förlag.
- Sæbønes, A.M. (2006). Åpenhet mulig – hvis barnevernet vil! I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 83 (2), 37- 40.
- Talja, S. (1999). Analyzing Qualitative Interview Data: The Discourse Analytical Method. *Library and Information Science Research*, 21 (4), 459-477.
- Taylor, S. (2001). Evaluating and applying discourse analytic research. I: M. Wetherell, Taylor S. & Yates, S. J. (red.). *Discourse as data*. London/Thousand Oaks/New Delhi: Sage.
- Terum, L.I. (2003). *Portvakter i velferdsstaten. Om skjønn og beslutninger i sosialt arbeid*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Thoburn, J., Lewis, A. & Shemmings, D. (1995). *Paternalism or Partnership? Family Involvement in the Child Protection Process*. London: HMSO.
- Thrana, H.M. (2008). *Vil jeg bestemme?* Gyldendal Akademisk.
- Thuen, H. (2002). *I foreldrenes sted. Barneredningens oppdragsdiskurs 1820 – 1900. Eksemplet Toftes gave*. Oslo: Pax.
- Thuen, H. (2008). *Om barnet: oppdragelse, opplæring og omsorg gjennom historien*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Titlestad, B. (1993). Juristers tillit til barnevernfaglig kompetanse. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 70 (3), 38-39.
- Torstendahl, R. (2005). The need for a definition of professions. *Current Sociology*, 53(6), 947-951.
- Tranøy, K.E. (1996). *Vitenskapen- samfunnsmakt og livsform*. Universitetsforlaget A/S.
- Tveiten, G. (1993). Alternativ organisering av barnevernet. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 70 (2), 25-31.
- Uggerhøj, L. (1995). *Hjælp eller afhængighed: en kvalitativ undersøgelse af samarbejde og kommunikation mellem truede familier og socialforvaltningen*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

- Ulvik, O. S. (2009). Barns deltakelse – teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelperes samarbeid med barn. I: *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 46 (12), 118-1154.
- Ulvik, O.S. (2009). Kunnskap for et seinmoderne barnevern. Forholdet mellom forskning og praksis. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 86(1), 18-27.
- Valle Del, J.F. & Bravo, A. (2013). Current trends, figures and challenges in out of home child care: An international comparative analysis. I: *Psychosocial Intervention*, 22 (3), 251 – 257.
- Van Dijk, Teun A. (2006). “Discourse and manipulation”. *Discourse & Society*, 17 (3), 359-383.
- Vetlesen, A. J. (2012). Bedre beskyttelse av barns utvikling. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89 (1-2), 86-95.
- Vindegg, J. (2001). Feltet trenger flere kunnskapsbaser. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 78 (3), 17-23.
- Vindegg, J (2003). Fra mottaker til aktør. I: *Tidsskriftet Norge Barnevern*, 80 (3), 44-49.
- Vindegg, J. (2011). *Å forstå en familie. Fortellinger som kunnskapskilde i sosialarbeiderens profesjonelle yrkesutøvelse*. Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo.
- Wetherell, M. & Potter, J. (1988). “Discourse Analysis and the Identification of Interpretative repertoires”. I: C. Antaki (ed.): *Analysing Everyday Explanation*. London: Sage.
- Wetherell, M. & Potter, J. (1992). *Mapping the Language of Racism: Discourse and the Legitimation of Exploitation*. London: Harvester Wheatsheaf.
- Wetherell, M. (1998). “Positioning and Interpretative Repertoires: Conversation Analysis and Post-Structuralism in Dialogue”. *Discourse and Society* 9 (3), 387 – 412.
- Willumsen, E. (2009). Tverrprofesjonelt samarbeid og ledelse. I: E. Willumsen (red.). *Tverrprofesjonelt samarbeid i praksis og utdanning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Winther Jörgensen, M. & Philips, L. (1999). *Diskurs analyse som teori og metode*. RoskildeUniversitetsforlag. Samfundslitteratur.
- Wreder, M. (2005). *I omsorgens navn. Tre diskurser om eldreomsorg*. Karlstad: Karlstad University Studies.
- Wright, M.O.D. & Masten, A.S. (2005). Resilience process in development. I: S. Goldstein & R.B. Brooks (red.). *Handbook of resilience in children*, 337-356. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Walløe, I. (1998). Barnevernsbarns erfaringer – fra byråkrati til hverdagsliv. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 75 (3), 4 – 11.
- Yrkesetiske grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere, vedtatt av Fellesorganisasjonen (FO) 2002.
- Ødegård, A. og Willumsen, E. (2011). Felles innsats eller solospill? I: *Tidsskriftet Norges Barnevern* 88(4), 188-199.
- Øverbye, E. (2013). Velferdsprofesjoner i aktiveringsstaten: en studie av ambivalente relasjoner. I: A. Molander & J.C. Smeby (red.). *Profesjonsstudier II*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aamodt, L.G. (2012). Forholdet barnevern – Bup. I: *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89 (1-2), 46-56.
- Aase, T.H. & Fosseskåret, E. (2007). *Skapte virkeligheter: kvalitativt orientert metode*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg

Årgangspresentasjoner av tidsskriftet Norges Barnevern i perioden 1992 - 2012

1/92

- *Leder: Det haster ikke – fra statsråd. Gerd Hagen kommenter iverksettelse av ny barnevernlov*
- *Barnevernet og pressen (Elin Mortensen)*
- *Nettverk (Jan Stokke) – bruk av nettverkstankeganger ved plassering av ungdom med adferdsvansker*
- *Gråsoner mellom barne- og ungdomspsykiatrien og barnevernet (Anne Paulsen)*

2/92

- *Leder: en lang historie tar slutt*
- *Nye teorier om barns utvikling (Bengt Børjesson)*
- *Barn og unges oppvekstvilkår i EF (Ketil Botvar)*
- *Om samarbeid BUP- barnevern (Øyvind Edvardsen)*

3/92

- *Leder: Behold de folkevalgte i barnevernet*
- *Vi vil ha et offensivt barnevern med høy kvalitet (Statsråd Grete Berget)*
- *Kvalitetssikring og produktkontroll i barnevernet (Psykolog Elisabeth Backe Hansen)*
- *Ny barnevernlov (Tone G Smith)*
- *Kvalitetsmåling i barnevernet (Terje Ogden)*

4/92

- *Leder:*
- *Politisk målstyring, resultatkontroll og godt barnevernsarbeid (Edgar Marthinsen)*
- *Kan skjønnet kvalitetstestast? (Berit Skorpen)*
- *Forbrukertenkning, politisk styring og rettssikkerhetskrav (Jan Fridthjof Bernt)*

1/93

- *Leder: Også foreldrene har krav på hjelp*
- *Vi trenger et foreldrevern (Mia Paulsen)*
- *Foreldresamarbeid på barnehjemmene (Iben Schier Van den Berg)*
- *Hva kan vi lære av klientene? (Kikkan Ustvedt Christiansen)*
- *Erfaringer fra praksis*
- *Soneteam – flere får bedre hjelp*
- *Interkommunalt barnevern*
- *Stord: Alternativ organisering*

2/93

- *Leder: Norsk Barnevernssamband 70 år*
- Hva kan vi gjøre for barna med de største problemene? (Sturla Falck)
- Foreldres alkoholmisbruk – konsekvenser for barns oppvekst (Tor Slettebø)
- *Alternativ organisering av barnevernet (Gunnar Tveiten).*
- *Barnevernets balansegang – vanskelig men ikke umulig (Mia Paulsen)*
- *Juristers tillit til barnevernfaglig kompetanse (Brit Titlestad)*

3/93

- *Leder: Hvor formelle skal vi være?*
- Barn med funksjonshemming – barnevernsperspektiver (Thomas Øye)
- Samspillstrening som forebyggende barnevern (Inger Marii Tronvoll)
- Samværsavtaler for barn i fosterhjem (Hege Sundt)
- *Kunnskapsstatus for barnevernet (Kikkan Ustvedt Christiansen)*

4/93

- *Leder: Vi trenger et informasjonssenter for barnevernet*
- *Sterke meninger og liten kontakt (Terje Ogden)*
- *Bruk og misbruk av psykologisk kontakt i barnevernet (Elisabeth Backe-Hansen)*
- Barns beste – i et kulturelt perspektiv

1/94

- *Leder: Hvem skal være talsmann?*
- *Flerfaglig, tverrfaglig og fellesfaglig samarbeid (Erik Larsen)*
- Årsaker, virkninger og mestring av stress i miljøarbeid (Carol Slattum)
- *Mappebarna: Et uttrykk for et ineffektivt mottak (Jona Hafdis Einarsson)*
- Sterke meninger og mye kontakt (Oddmar Iversen)
- *Interkommunalt samarbeid (Kikkan Ustvedt Christiansen)*

2/94

- *Leder: Nordisk Barnevernkongress 75 år – Hovedtema: Verdier og utfordringer i barnevernet*
- *Fra lydighetskrav til identitetskrise (Alfred Oftedal Telhaug)*
- *Barnevernet på rett spor (Per Øyvind bastøe og Bjørn Bredesen)*
- *Samarbeid psykiatri – barnevern (Eva Svendsen)*

3/94

- *Leder: Nordisk Barnevernkongress i Trondheim*
- *Verdier og utfordringer i barnevernet (Gerd Hagen)*
- *Familier i risikoperspektiv (Per Schultz Jørgensen)*
- *Barnevern – barndomsvern? (Per Olav Tiller)*
- *Intensiv familieveiledning (Winnie Holst, Nina Lyng og Norunn Vorland)*

4/94

- *Leder: 18-åringen – ny «Svarteper» i barnevernet*
- *Skremmende avmakt (Sturla Falck)*
- *Barneperspektiv i barnevernet (Louise Sylwander)*
- *Om trøndergnisten*
- *En annen måte å rekruttere og utdanne fosterhjem (Sigbritt Hagbard)*
- *Så slipper vi å gjøre det til en barnevernsak (Magne Furevik)*

1/95

- *Leder: Hvem definerer barnevernsarbeidet?*
- *Islandsk barnevernslov (Jona Hafdis einarsson)*
- *Konflikten som forsvant (Helge Strand Østveiten, Janike Harsheim)*
- *Samfunnets myter om barnevernet og barnevernets myter om seg selv (Erik Larsen)*
- *Avlastningstiltak for barn – Et tradisjonelt hjelpemiddel i ny innpakning (Jane Algate)*
- *Barnevernlederens utfordringer (Kikkan Ustvedt Christiansen)*

2/95

- *Leder: Hvor langt er vi kommet med tverretattlig samarbeid?*
- *Samarbeid om vern av barn i Hordaland (Toril Havik, Oddmar Iversen)*
- *Barnevernets barn – hører de kommuneledelsen til? (Per Arne Rød)*
- *Om begrepet tilknytning (Jens Jensenius)*
- *Evaluering av Catharina senteret – et krisesenter for gatebarn i Trondheim (Torill Tjelflaat)*
- *Barnas rettsikkerhet – i skyggen av de voksnes rettigheter (Turid Berger)*

3/95

- *Leder: Takk for oss i Bergen*
- *Arbeid i partnerskap med barn og deres familier (Murray Ryburn)*
- *Tilsynsføreren – enda en fremmed? (Thomas Gimse)*
- *Behandling eller omsorg: to sider av samme sak? (Tore Gunnar Sandve)*
- *Kulturens relevans for miljøarbeid i ungdomsinstitusjoner (Nicole Hennem)*

4/95

- *Leder: Kompetansestyrking i barnevernet*
- *Kompetanse – et bidrag til tverretattlig begrepsutvikling (Terje Ogden)*
- *Mødregrupper i et brukerperspektiv (Kikkan Ustvedt Christiansen)*
- *De fikk den hjelpen de trengte – da. Barnehjemsbarn ser seg tilbake (Thorleif Eikeland)*
- *Tverrfaglig samarbeid: kompetansegevinst eller prestisjetap (Erik Larsen)*
- *Barne- og familedep vedlegg til statsbudsjettet: Tiltak for barn og ungdom 1996 – Kunnskap og kompetanse i barnevernet*

1/96

- *Leder: BVU – QUO VA'DIS*
- *Tilliten til barnevernet øker (Terje Ogden)*
- *Interkommunalt samarbeid – en mulighet for småkommuner? (Eirik Olsen)*
- *Gruppeveiledning av fosterforeldre (Liv Gullichsen og Anne Marie Westeng Odden)*
- *Gruppeterapi som metode i arbeid med mishandlede barns mødre (Gunulla Lundmark og Elisabeth Sandler)*

2/96

- *Leder: Stor takk til Gerd Hagen*
- *Ti grunnleggende prinsipper for et faglig barnevernsarbeid (Spesialnummer)*
- *Regionale variasjoner i barnevern-Norge (Lars B Kristofersen)*
- *Sannheter om adoptivbarn (Pål Ketil Botvar)*
- *Middelklasse barn på vei inn i barnevernet? (Wenche Jonassen)*
- *Anvendelse av utviklingsstøttende kommunikasjon i forebyggende arbeid (May Brit Drugli)*

3og 4/96

- *Leder: Er historien historie?*
- *Trenger barnevernet egen forskning (Terje Ogden)*
- *Ungdom i barnevernet – selvhjelp som ressurs (Reidun Fellesø)*
- *Fylkesnemndene – økt rettsikkerhet? (Oddmar Iversen)*
- *Norsk barnevern gjennom 100 år*

Jubileumsnummer 1996

- *En beretning om barnevernets historie (Gerd Hagen)*
- *Barnevernet i norsk litteratur (Yngvar Ustvedt)*
- *Norsk barnevernsamband*

1/97

- *Leder: Barnevernets kompetanse og jussen*
- *Notat etter høring 16 og 17. oktober 1996 vedrørende fylkesnemndene og deres behandling av barnevernssaker (Kari Næs og Terje Galtung)*
- *Fylkesnemndene og barnevernets kompetanse (Turid Vogt Grinde)*
- *Barnets rettsikkerhet i fylkesnemndssaker - om bruk av barnets talsperson (Inger Otherholm)*
- *En presentasjon av Strasbourgsaken (Ragnhild Collin-Hansen)*
- *Faglig kommentar til Strasbourgdømmen*
- *Barne-og familiedep kommentarer til dommen*
- *Nye forskningsrapporter om barnevernet*

2/97

- *Leder: En ordensutdeling kaster glans over barnevernet*
- *Barnevernet og media (Turid Berg)*
- Ungdom plassert etter tvangsbestemmelsene i barnevernloven (Elisabeth Askeland)
- Je har ikke no fasitsvar (Kikkan U. Christiansen)
- Landsforeningen for barnevernsbarn (Helle Sandvik)
- Hjemme hos familien (Marie Fernholt og Cathrine Brun Thorvik)
- Home Start, Familiekontakten (Bente Brostrøm)

3/97

- *Leder: også barnevernets barn trenger oppfølging etter fylte 18 år – ettervernet må styrkes*
- Ettervern - er det noen som driver med det da? (Jan Storø)
- Kommentarer til "Hamardommen" (Jan Veselka)
- Etter langvarig omsorg – fosterbarn som voksne (Bo Vinnerljung)
- *Barnevernets mandat og utfordringer (Kjersti Ericsson)*
- *Friskfaktorer i risikosituasjoner – perspektiv på barnevernet (Marianne Cederblad)*

4/97

- *Leder: Fokus på barnet*
- *Barnevern og barns ytringsfrihet (Clas Jostein Claussen og Per Olav Tiller)*
- *Å snakke med barn (Karin Aronsson)*
- Veivalg i det kommunale barnevernet (Graham Clifford og Torill Tjelflaat)
- Sosialvitenskapelig forskning om barn – et nordisk perspektiv (Terje Ogden)

1/98

- *Leder: kontantstøtten og barnevernet*
- *Brukermedvirkning i barnevernet (Reidun Follesø)*
- Skal den sosialpolitiske innsats overfor unge justeres (Bo Ertmann)
- Barnevern og behandling – hånd i hånd (Sigrid Nordstoga)

2/98

- *Leder: Har dere noe å skrive om?*
- *Når gir barnevernet hjelp? (Toril Havik)*
- *Veiledning av tverrfaglige/tverretatlige profesjonsgrupper (Dag Skilbred)*
- Family- Group Conference eller familierådslagning (Gerd Hagen)

3/98

- *Leder: Nye utfordringer for Norsk Barnevernssamband*
- *Barnevernsbarns erfaringer – Fra byråkrati til hverdagsliv (Inger Walløe)*
- Privatisering i barnevernet
- *Foreldreskap- og barns vilkår i vår tid (Margaretha Bæck-Wiklund)*
- Billedterapi i grupper for mødre (Gitte Wiel Dalan og Else Samuelsen)

4/98

- *Leder: Barn i fare foreldre i nød*
- Hjelp til barn i familier med rusmiddelmissbruk (Frid A Hansen)
- Hva gjør en miljøarbeider til en dyktig miljøarbeider? (Øvind Edvardsen)
- Ungdommers seksuelle erfaringer: Fra uskyld til helserisiko? (Reidar Jacobsen)
- *Om spesialpedagogiske tjenester og barnevernet (Thomas Nordahl)*
- *Uttalelse fra Norsk Barnevernssambands årsmøte i juni 1998*

1/99

- *Leder: om å kjenne sin historie*
- *Mellom vergeråd og fattigstyre (Gerd Hagen)*
- Fosterhjemsavtalen – et faglig verktøy (Ole Jørgensen)
- *Har barnevernet falt ut av den lokalpolitiske dagsorden? (Turid Berg)*
- *Endringer i lov om barneverntjenster*
- Nou 1998:17 – Barnefordeliggaker
- Høringsuttalelse NOU 1998:17

2/99

- *Leder: fosterforeldre eller arbeidstakere?*
- Mor, far barn eller terapeut klient? (Vigdis Bunkholdt)
- Norsk fosterhjemsforenings arbeid med å styrke fosterforeldrenes rettigheter (Hege Sundt)
- Mestringsstrategier, ansvar og sinne (Morten Grøvli)
- *Metoder i sosialt arbeid (Åke Bergmark og Rommy Lundstrøm)*
- *Utvalg med kritisk blikk på barnevernet*
- *Offentlig utredning av barnevernet (Norsk Barnevernsamband)*

3/99

- *Leder: Barn som asylsøkere*
- Arbeid med psykososial rehabilitering av barn med Krigstraumer ved Barneversenteret Most (Senija Tahirovic)
- Barn uten beskyttelse – barnevernets ansvar for flyktningbarn Marianne Borgen)
- Støttesenter for foreldre i København – et eksempel for norsk barnevern? (Hanne Ingersle)
- *Er vi likeverdige – om samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten (Krsitin Holte Haug)*

4/99

- *Leder: Nytt århundre – utvidede perspektiver*
- *Utfordringer for barnevernet i det nye århundre (Marianne Borgen)*
- *Barnevernundersøkelsen sett i lys av kvalitativ metode (Inger Otterholm)*
- Fosterhjemsarbeid – en lokal undersøkelse av behov for veiledning og oppfølging (Ellinor Young)
- Innspill til Befringutvalget

1/2000

- *Leder: Forskning i barnevernet*
- Alvorlige adferdsproblemer hos barn-og unge (Terje Ogdén)
- Refleksjoner rundt fylkesnemndas rolle
- *Rettsliggjøring av barnevernet – til barnets eller foreldrenes beste? (Renate S Lien, Even Nilssen og Sturle Næss)*
- Hvordan opplever privatpersoner det å melde en sak til barnevernet?

2/2000

- *Leder: Befringutvalgets innstilling – en utfordring, ikke bare for barneverntjenesten*
- Brukerundersøkelser – hvordan stiller man spørsmål som gir nyttige svar (Hedvig Montgomery)
- *Hva trenger sosialarbeideren for å kunne jobbe i partnerskap med familiene i barnevernet? (Inger Helen Erstad)*
- *Brukermedvirkning på avveie (Reidun Follesøe)*
- *Norsk Barnevernsamband årsmøte – uttalelse og handlingsplan*

3 og 4/2000

- *Leder: Barneombudet på avveie*
- Tid och rum att växa och utvecklas (Seppo Lindblom)
- *Barnuppfostran i tid och rum (Anders Broberg)*
- *Liminalitet og profesjonalitet (Trygve Wyller)*
- Barneflyktinger i Norge (Torunn Hansen)
- Adopsjon som barnevernstiltak (Elisabeth Backe Hansen)
- Personer som begår seksuelle overgrep mot barn (Svein Mossige)
- *Norsk Barnevernsamband høringsuttalelse til Befringutvalgets innstilling (Høring Nou 2000:12)*

1/2001

- *Leder: Det ryster oss alle*
- *Om et nytt syn på kompetanse (Terje Halvorsen)*
- *Dilemmaer i barnevernet – familieråd en farbar vei (Liv Schjeldrup og Cecilie Omre)*
- *Brukerperspektivet i Befringutvalgets utredning (Reidun Follesøe)*
- ”Buskungen” (Bente Brostrøm)
- Kontantstøtten under lupen (redaksjonelt)

2/2001

- *Leder: ulike kunnskapssyn*
- Morsbilder i barnevernet (Elisabeth Backe Hansen)
- Utviklingstrekk i beslutninger i barnevernet (Turid Vogt Grinde)
- *Finnes det et nytt syn på kompetanse? Intervju med John Lundstøl*
- Adopsjonssak med komplikasjoner

3/2002

- *Leder: foreldreskap og omsorgsansvar*
- *Utviklingstrender i barnevernet – Kan nærmiljøet redde alle? (Vigdis Bunkholdt)*
- *Feltet trenger flere kunnskapsbaser (Jorunn Vindegg)*
- *Psyisk utviklingshemming og foreldreskap (Bjørn Reidar Karlsen)*
- *Nye metoder og nye roller (Randi Saasen)*
- *Foreldrenes rett til trosfrihet kan gå på bekostning av barna (Turid Berger)*

4/2001

- *Leder: Vilje til handling*
- *”Itte no knussel” (Marianne Borgen)*
- *Muligheter og utfordringer i samarbeidet mellom barnevern og skole (Thomas Nordahl)*
- *Kampen om barnas sjel og midler i barneoppdragelse (Gerd Hagen)*
- *PRIDE: Metodeutvikling for opplæring og rekruttering av fosterhjem (Gry Martinsen)*

1/2002

- *Leder: Positive formidlingserfaringer*
- *Barnevernforskning – Veien framover (Steinar Stjernø)*
- *Gi meg noen som sier de vet! Seksuelle overgrep: hva slags kunnskap har vi og hva slags kunnskap trenger vi? (Svein Mossige)*
- *Institusjonssentra i barnevernet – en mulig vei å gå (Jan Storø og Jan Tesli Stokke)*
- *Kompetanse og kompetanseutvikling i sosialt arbeid (Helene Hansen)*

2/2002

- *Leder: Vi trenger å vite mer*
- *Ivaretagelse av barns interesser ved plassering i barnevernstiltak (Aud Hodnekvam)*
- *Et dilemma for barnevernet (Vigdis Bunkholdt)*
- *Is there still a place for joy (Reidar Sævenbom)*
- *Har ungdom og foreldre et juridisk krav på å få hjelp? (Pål Børresen)*
- *Høringsuttalelse*

3/2002

- *Leder: Barns, unges og voksnes holdninger til rusmidler*
- *Om å være den gode mor (Lars Grue og Krisitn Tafford Lærum)*
- *Samvær sett fra foreldrenes ståsted – utfordringer for barnevernet (Bente Moldestad)*
- *Barn i barneverntiltak utenfor heimen (Aud Hodnekvam)*
- *Et dilemma for barnevernet (Trude Haugli)*
- *Tisvar til Pål Børresen: Om barns rett til hjelp fra barnevernet – noen kritiske refleksjoner (Elisabeth Gordin Stang)*

4/2002

- *Leder: Mediastorm i barnevernet*
- Eitt år etter – dei fleste er framleis plasserte (Karen Havnen)
- Når vi ser nærmere etter – Samhandling og beslutningsprosesser i 109 barnevernplasseringer (Øivin Christiansen)
- *Brukermedvirkning ved en yttergrense (Elisabeth Larsen)*
- Litt alkohol i svangerskapet – bra for mor, skadelig for barnet? (Ann-Mari Brubakk)
- *Har ungdom og foreldre et juridisk krav på å få hjelp?*

1/2003

- *Leder: Politisk styring*
- *Barn og foreldre som aktører i møte med hjelpetjenester (Mona Sandbæk)*
- *Biologi eller psykologi som grunnlag for beslutninger i barnevernet – hva skal ha størst plass? (Vigdis Bunkholdt)*
- *Et innlegg mot det biologiske prinsipp i barneverntjenesteloven (Marit Skivenes)*
- Ungdom med adferdsvanser (Ingeborg Marie Helgeland)
- *Vi må engasjere lokalpolitikere (Hordaland Barnevernsamband)*
- Folkevalgt styring av barnevernet (Knut Elgsaas)

2/2003

- *Leder: Brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning*
- *Åpning av 10-årsjubileum for Fylkesnemndene for sosiale saker (Statsråd Lailia Dāvøy)*
- *Fornyelse av barne- og familevernet (Ruth Stenersen)*
- *Aktørperspektivet i forskning og praksis – en blandet velsignelse? (Kjersti Ericsson)*
- *Familierådsdag – fra pilotprosjekter til nasjonal satsing (Jona Hafdis Einarsson)*
- *Et åpent barnevern (Anne Lene Tjeldflåt og Tom Døsvik)*

3/2003

- *Leder: Tilsyn og kvalitetskontroll*
- *Biologi, barnevern og beslutninger: Kritisk refleksjon over det biologiske prinsipp (Elisabeth Bache Hansen)*
- *Verdier og faglige problemstillinger knyttet til det biologiske prinsipp i barnevernet (Mona Sandbæk)*
- *Familielignende oppvekstforhold for foreldreløse i Russland (Jørn Holm-Hansen, Lars B. Kristoffersen og Trine M. Myrvold)*
- *Utviklingstrekk i barnevernet under nyliberalismen (Terje Næsdahl Olsen)*
- *Fra mottaker til aktør (Jorunn Vindegg)*
- *Norsk Barnevernssambands høringsuttalelser*
- *Fosterbarnas foreldre med egen organisasjon*

4/2003

- *Leder: Et åpent barnevern?*
- Omsorgsutøvelse, tilknytning og barns utvikling (Lars Smith)
- *Barnets beste – har vi noen holdepunkter* (Toril Havik)
- *Empowerment i barnevernet – variasjoner over et tema* (Øivin Christiansen)
- *Barnevernet – betre enn ryktet sitt?* (Karen Havnen)
- Slektplassering før og nå (Bente Moldestad)
- *Nye tiltak i barnevernet – fra begeistring til bruk* (Dag Skilbred)

1/2004

- *Leder: Mellom fag og økonomi*
- *Barneverntjenesten – Nye oppgaver – ny organisering* (Randi Saasen og Trude Løkholm)
- *Barnevernarbeiderens barnevernsperspektiv og praksiser i møte med barn og unge i vanskelige situasjoner* (Randi Juul)
- Refleksjoner rundt dilemmaer som oppstår når barnevern og rusomsorg utøves hånd i hånd (Jorunn Halvorsen)
- Institusjonsarbeid – om å tilrettelegge for evalueringer (Per Jostein Matre m.fl)
- Doktorgrad om Landsforeningen for Barnevernsbarn (Reidun Follesø)
- *Uttalelse fra Norsk Barnevernssamband*
- Veiledere i arbeidet med seksuelle overgrep mot barn

2/2004

- *Leder: Et åpnere barnevern*
- *En radikal analyse av barnevernet* (Edgar Marthinsen)
- Taushetsplikt eller talerett? (Elisabeth Gordin Stang)
- Plassering utenfor hjemmet som hjelpetiltak – Når skjedde det og hvordan gikk det til? (Toril Havik)
- KASA prosjektet – En nyskapning i institusjonstilbudet for ungdom (Vigdis Hegg)
- *Norsk Barnevernkongress 2004*

3/2004

- *Leder: utvikling gjennom mangfold*
- Hvordan forholder barna seg til vold i hjemmet? (Anne Solberg)
- Saksbehandlarane sine utfordringar i møte med mor (Karen Havnen)
- *Hvorfor velger studenter bachelor i barnevern* (Jorid Krone Hansen)
- Varer fosterhjems plasseringar den tida barnet treng det? (Aud Hodnekvam)
- Att arbete individuelt med ART (Gunilla Dobrin/Pål Dobrin)
- *Er pressen redd for de gode nyheter?* (Per Arne Rød)

4/2004

- *Leder: Forskningspolitikk i barnevernfeltet*
- *Barnevernet i spenningsfeltet mellom politisk og en faglig oppgaveløsning (Erik Larsen)*
- *Tiltaksplaner og evaluering i barnevernet, hvordan kan det forankres i sosialt arbeids teori? (Jorunn Gjedrem)*
- *Rusforebygging i ”fredstid” (Arne Klyve)*
- *Samværsrett ved omsorgsovertakelse - Til barnets beste eller effektiv hindring av tilbakeføring? (Vigdis Bunkholdt, Trude Haugli)*
- *Aggression replacement Training – et lovende metodeprogram (Anne Natrud)*

1/2005

- *Leder: Kommunikasjon og åpenhet*
- *Erfaringer med bruk av planer og evaluering i barnevernet (Anne H Halvorsen)*
- *Et avpolitisert barnevern (Reidun Follesø)*
- *Jenter i fokus (Elisabeth Fransson)*
- *Granskning av barneverninstitusjoner i Bergen (Jan Skjerve)*

2/2005

- *Leder. Lukkede systemer stenger for åpenhet*
- *Nye institusjonstiltak for ungdom med adferdsvansker (Tore Andreasen)*
- *Hva gjør miljøterapeuter gode? (Roar Møller)*
- *Hvordan håndterer barnevernet seksuelle overgrep og vold i familien? Svein Mossige og Anne Solberg)*
- *Barn for tiltak eller tiltak for barn (Vigdis Bunkholdt)*
- *En reform for kvalitet eller effektivitet (Odd Letnes)*
- *Terje Ogden - forsker på evidensbasert praksis*

3/2005

- *Leder: Kunnskapsbasert barnevern*
- *Fosterforeldre som seinmoderne omsorgsarrangement - En kulturpsykologisk studie av fosterbarn og fosterforeldres fortellinger (Oddbjørg Skjær Ulvik)*
- *Kompetansehevende kurs til foreldre med barn i hjelpetiltak og fosterhjem (Inger Haus)*
- *Barn og familieråd (Marit Skivenes Astrid Stranbu)*
- *Lokal praksisutvikling – universell nytte? Per Jostein Matre m.fl)*
- *Pressen og barnevernet – et forhold i utvikling*

4/2005

- *Leder: Kunnskap i sosialt arbeid*
- *Aggression replacement Training (ART) (Bjørn Øystein Angel)*
- *Om viktigheten av å påvirke barn (Terje Halvorsen)*
- *Møteplass for ungdom (Jan Storø)*

1/2006

- *Leder: Sannheter om barnevernet*
- Samvær ved omsorgsovertakelse – til barnets beste eller effektiv hindring av tilbakeføring? (Kirsten Sandberg)
- Omsorg utenfor hjemmet – mellom fosterhjem og institusjonsomsorg (Marie Sallnæs)
- Terskler for barneverntiltak (Vigdis Bunkholdt)
- Faresignaler i tiltaksindustrien (Nicole Hennum)
- Fortsatt stor avstand mellom kommunene og Bufetat

2/2006

- *Profesjonskvalifisering til arbeid i barnevernet*
- *Evaluering av Multisystemisk behandling i Norge (Krisitne Amlund Hagen og Terje Ogdén)*
- Terskler for barnevernstiltak (Vigdis Bunkholdt)
- Barn som omsorgsgivere - Adaptiv versus destruktiv parentifisering (Bente Storm Mowatt Haugland)
- *Åpenhet mulig – hvis barnevernet vil (Anne-Marit Sæbønes)*
- Tidligere barneverns ofre blir trodd og Oslo tar et tydelig ansvar for overgrep og omsorgssvikt (Marianne Borgen)

3/2006

- *Leder: Nordiske barndommer*
- Hvordan skille mellom ADHD og konsekvensene av tidlige relasjonsskader? (Lars Smith)
- Barnehage som hjelpetiltak under tre år – hvorfor brukes det så sjelden? (Anita Sundnes og Agnes Andenæs)
- Små barn i asylmottak (Marie Louise Seeberg, Cecilie Merethe Bagge og Truls Andre Enger)
- *Maktperspektiv på barnevernets arbeid (Inger Helen Erstad)*
- *Diskursen om åpenhet i barnevernet*

4/2006

- *Leder: Spenningsfelter i barnevernet*
- *Sosialt arbeid med sårbare barn i dagens Europa – konsekvensene for praksis av neoliberal sosialpolitikk (Walter Lorenz)*
- *Nordisk barnevern: Variasjoner i normer, holdninger og praksis (Turdi Vogt Grinde)*
- Tilknytning og psykososial utvikling hos barn og unge (Asbjørn Birkemo)
- Kartlegging av meldinger til barnevernet i Oslo (Jan Motzfeldt Dahle)

1/2007

- *Leder: Til barnets beste*
- På ære og samvittighet – æresbegreper og konsekvenser for barn (Sturla Stålsett m.fl)
- Barnevernet og fattigdom (Ingeborg Marie Helgeland)
- *Etikk for store men ikke for små (Terje Halvorsen) – rammeplanen*
- Et sideblikk på MST (Sturla Falck)
- *Hva sa klienten? (Eivind Engebretsen – Cappelen akademiske forlag 2007) Doktoravhandling – om retorikken i barnevernets journaler*
- Et mer forebyggende barnevern (Geir Kjell Andersland)

2/2007

- *Leder: Videreutvikling av kunnskapsformidling*
- Samværsaker i fylkesnemnda for sosiale saker, ulikt utfall mødre og fedre? (Renee Thørnblad og Amy Holtan)
- Å være foreldre til et barn i fosterhjem (Bente Moldestad)
- Barnefamiliens hovedoppgave – hvilken betydning har oppgaveforståelsen for barnevernet? (Erik Larsen)
- Hva er Home-Start familiekontakten? Og hvordan fungerer det? (Hanne Bech Ligaard)
- *Et ”problematisk begrep” (Jan Storø)*

3/2007

- *Leder: Vold mot barn*
- Flerkulturelt barnevern – hva vet vi? (Jørn Holm Hansen m.fl)
- Funksjonell familierapi: En evidensbasert familierapeutisk behandling for ungdom og familier med alvorlig atferdsvansker (Dagfinn Mørkrid og Bernadette Christensen)
- Å føre tilsyn med barn i fosterhjem (Anne Marie Verpe)
- Beredskapshjem – et velprøvd tiltak med lite oppmerksomhet (Morten Johansson)
- Når barnets beste taler for adopsjon (Odd Letnes)
- *Barnevern i krise (Arne Backer Grønningseter)*

4/2007

- *Leder: Offensiv barneminister*
- Gerd Hagen er død (minneord, Jorunn Vindegg)
- Mange måter å være norsk på (Trygve Nordby)
- Økt deltakelse i barneverntjenestens undersøkelser: Synspunkter og erfaringer (Dag Skilbred m.fl)
- *Hvordan snakker vi med barn? (Emilie Kinge)*
- Om å skape seg selv og en fremtid – betydningen av å fortelle historier (Anne Jansen)
- Svanviken arbeidskoloni for tatere. Etnisk rensning i lys av rasehygiene, barnevern og Den norske kirke? (Njål Petter Svendsson)
- Også det norske barnevernet må beklage (Jorunn Vindegg)

1/2008

- *Leder: Barn og barnevern som satsningsområde*
- Psykiske vansker hos hjemmeboende barn med tiltak fra barnevernet (Anette Christine Iversen og Toril Havik m. fl)
- Mamma – mot alle odds (Annelie Bjørkhagen Turesson)
- Kan rutiner og regler hindre barn og unges medvirkning i barnevernsinstitusjon? (Toril Tjellflaat og Gro Ulset)
- *Uklar begrepsbruk (Marit Johansen m.fl)*
- Barn er først barn, og deretter asylsøkere (Tora Herud)
- Finnes det grense for barnevernets ansvar? (Tora Herud)
- Barnas nisse mot likestillingens frontkjempere (An Magritt Jensen)

2/2008

- *Leder: Utdanning til arbeid i barnevernet*
- Mødregrupper – et tilbakeblikk (Kikkan Ustvedt Christiansen)
- *Samarbeid mellom statens fagteam og kommunalt barnevern – et spill om domener (Sigrid Nordstoga m.fl)*
- Norsk misjon blant hjemløse og barnevernet i forrige århundre (Karen Sofie Pedersen og Bjørn Hvinden)
- Ansvarsgrupper og samarbeid rundt en ungdom i behandling (Heid Nøkleby)
- Kan barnevernet bruke frivillig tvang? (Elisabeth Gording Stang)
- Hvem kjemper for barn som får bistand fra barnevernet? (Anne-Britt Wengen)
- Er våpnene skarpe nok? (A-B W)

3/2008

- *Leder: Barnevern som samfunnspeil*
- Norske ungdommers rapportering av vold og seksuell overgrep (Svein Mossige og Kari Stefansen)
- Fosterhjemsarbeid i Skottland (Ingvild Sigstad Begg)
- *Det biologiske prinsippets skiftende anvendelse (Sigrun Saur Stiklestad)*
- Barnevern 1990 – 2011: En longitudinell studie av registerdata (Sten-Erik Clausen og Lars B Kristofersen)
- Enslige mindreårige asylsøkere er først og fremst barn (Karoline Bakka Hjertø)
- Fagdebatt om barnevernet alltid er ønskelig (Geir Kjell Andersland)
- Barn og unge i institusjon – blir de ivaretatt på en god nok måte? (Gro Ulset)

4/2008

- *Leder: Hva har vi lært?*
- *Barn og foreldres medvirkning i barnevernet – samspill og interessemotsetninger (Tor Slettebø)*
- Ulike måter å ivareta barn på – fra en studie av hvordan barnevernet håndterer saker med vold (Anne Solberg)
- ”Mamma med nerver”: Normalitetsfasadens nødvendige beskyttelse (Astrid Halså)
- Overgrep og omsorgssvikt – Granskninger av barnehjem, skolehjem og fosterhjem (Torbjørn Bolstad og Torill Tjellflaat)

1/2009

- *Leder: Et tidsskrift og et fagfelt i utvikling*
- Atferdsvansker (Roar Solholm og Reidar Jakobsen)
- *Kunnskap for et seinmoderne barnevern (Oddbjørg Skjær Ulvik)*
- Plassert av barnevernet (Toril Havik og Øivin Christiansen)
- Fosterbarn med tilknytningsvansker og tilknytningsforstyrrelser (Heidi Jacobsen)
- For å redde barn (Bernt H Lund)

2/2009

- *Leder: Hva slags kompetanseutvikling?*
- *Barns deltakelse og ressurstilgang på ulike nivåer (Veronica Haug og Sveinung Horverak)*
- *Twister mellom kommunal barneverntjeneste og Bufetat (Kim André Sorum og Anette Andersen)*
- *Den raske overføringen av multisystemic therapy (MST) (Jan Krogh)*
- Webster-Stratton kurs (John H. Stamnes og Arne Bjørnseth Moe)
- Meldingsmøte (Inger Jacobsen)

3/2009

- *Leder: På barns premisser*
- Etikk, rasjonalitet og sosialpedagogisk arbeid (Terje Halvorsen)
- Tilknytningsteori i møte med praksisfeltet ved plassering av små barn i fosterhjem (Sigrid Finsland Smeplass)
- Familieråd i Norge (Svanhild Vik)
- *Fra eftertilsyn til overgang og selvbestemmelse (Jan Storø)*

4/2009

- *Leder: Norsk Barnevernsamband som politisk aktør*
- Slektsfosterhjem i offentlig barnevern (Renee Thørnblad)
- *Skole, barnehage, barneverntjeneste (Bergljot Baklien)*
- *Å ta barnets perspektiv (Heidi Aarum Hansen)*
- *Hvordan kunne det skje? (Vigdis Bunkholdt)*
- *Hva slags leder? (Inge Kvaran)*
- *Ja barnevernet er et felt (Anne Britt Wengen)*

1/2010

- *Leder: Statlig styring og faglig autonomi*
- «Jeg sier at skiltet har blitt ødelagt» (Carolina Øverlien)
- *Rett hjelp til rett tid? (Sturla Falck)*
- Når barn bor i fosterhjem (Dag Skilbred og Bente Moldestad)
- Adopsjon som barnevernstiltak (Turid Berg)
- *Norsk Barnevernsamband: Høring – Nou 2009:8*

2/2010

- *Leder: Ressurssituasjonen i det kommunale barnevernet*
- *Baklengs ut av fuglekassa (Sveinung Jørgensen)*
- *Det nye barnevernbyråkratiet (Heidi Gautun)*
- *Nødvendigheten av evidens når vi skal hjelpe barn med atferdsvansker (John Kjøbli)*
- *Statens helsetilsyn (Vigdisk Bunkholdt)*

3/2010

- *Leder: Tabloid debatt*
- *Barnet som aktør og kunnskapsbærer (Bjørn Øystein Angel)*
- *Praksisstudier i fremmede kontekster (Ingunn Klepp)*
- *Er institusjon alltid et onde, og familien alltid et gode? (Jan Storø, Vigdis Bunkholdt og Erik Larsen)*
- *Andre tiltak – de skjulte tiltakene (Randi Saasen og trude Løkholm)*
- *Et fosterhjem – først og fremst en arbeidsplass? (Janne Berger)*

4/2010

- *Leder: Når det beste er utenfor rekkevidde*
- *Individualterapeutisk arbeid med barn som er utsett for vald i familien (Kari Eriksen Øverland, Hanne Cecilie Braarud og Camilla Voss)*
- *Tannhelsetjenesten (Kathrine Kloppen, Anne Rønneberg, Ivar Espelid og Marit Lillevik Bårdsen)*
- *Veiledning av fosterforeldre*
- *Ille, men ikke for ille (Cecilie Brasberg Neumann)*
- *Du bød meg opp til dans (Monika Askildsen)*

1/2011

- *Leder: Innspill til framtidens barnevern*
- *Taushet og tause barn (Karen-Sofie Pettersen)*
- *Fokus på egen praksis – hvor bor ungdom etter endt behandling? (Anette Andersen og Åse Berit Hansen)*
- *Flerkulturelle møter; mødre møter mødre (Kate Mevik og Marit Tveraabak)*
- *Spedbarnsterapi (Ellen Agathe Stenrud)*

2/2011

- *Leder: Tillit og profesjonelt ansvar*
- *Når fortid settes i bevegelse (Elisabeth Fransson)*
- *Tause selvfølgeliggjøringsprosesser (Karen Colban Hoel og Trude Chr. Rønnild)*
- *Enslige mindreårige flyktninger i kommunene (Hilde R. Myhrer og Elin Stenerud)*
- *Sosialt arbeid i fortid og nåtid (Kikkan Utstvedt Christiansen)*

3/2011

- *Leder: Barnevern i et inkluderende samfunn*
- Kognitiv utvikling som tema i opplæring og veiledning av fosterforeldre (Terje Halvorsen)
- Kurs til foreldre med barn i fosterhjem (Bjørn Øystein Angel)
- Barn og unge som bor i fosterhjem (Dag Skilbred og Toril Havik)
- *Mot et bedre barnevern* (Geir Kjell Andersland)

4/2011

- *Leder: Barnevernsløftet*
- *Felles innsats eller solospill?* (Atle Ødegård og Elisabeth Willumsen)
- *Fra bekymring til overbevisning – intervju med Helene Bjørnøy* (Øivin Christiansen og Norman Andersen)
- *Mitt liv: Biografisk arbeid med barn – å lage en livsbok* (Katrin Kock og Tove Sundby Whalstrøm)

1 og 2/2012

- *Leder: Et kultursensitivt barnevern*
- Konsultasjonsteam-modellen i Vest-Norge (Dag Ø. Nordanger, Espen R. Johansson, Inge Nordhaug, Reidun Dybsland og Venke A. Johansen)
- *Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører?* (Øivin Christiansen)
- Heggeli – et barnehjem med foreldrestøttende innsatsformer (Elisabeth Hagseth)
- *Forholdet barnevern – BUP* (Laila Granli Aamodt)
- *Et kritisk blikk på evidensbasering i det statlige barnevernet* (Jørn Thomas Martinsen)
- Krisesentre som intervensjonsarena for barn som har opplevd vold i hjemmet (Carolina Øverlien)
- *Bedre beskyttelse av barns utvikling* (Arne Johan Vetlesen)

3/2012

- *Leder: Tidlig intervensjon i barnevernet*
- Tidlig barnevern innsats med utgangspunkt i tilknytningsforskning (Øyvind Kvello)
- *Implementering av evidensbaserte tiltak i barnevernet* (Willy- Tore Mørch)
- Kunnskap om små barns utvikling med tanke på kompenserende tiltak iverksatt av barnevernet (Hanne Cecilie Braarud)
- Eftervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst (Arne Blindheim)
- *Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler* (Ingvild Langelid Andresen og Cathrine Neegaard)

4/2012

- *Leder: Åpenhet og reformer til barnets beste?*
- God praksis i møte med etnisk minoritetsfamilier i barnevernet: Saksbehandlere og foreldres erfaringer (Marte Knag Fylkesnes og Marit Netland)
- Opplæring i forebygging og mestring av aggresjon – en nødvendighet i arbeid med utsatte barn og unge (Jan Storø, Edouard Laiseau, Christian Smestad Torp og Morten Ørbæk)
- Plassering i beredskapshjem. Hvor lenge varer de og hvorfor? (Toril Havik, Mildred Hjelmås, Morten Johansson og Reidar)

